Green Key – Criteria en toelichtingen

1 oktober 2026 - 31 december 2031

INHOUDSOPGAVE

INHOUDSOPGAVE 2
I. Introductie 4
II. Verplichte en optionele criteria 5
III. Criteria 6
Hoofdstuk 1 | DUURZAAM BEHEER 6
Maatschappelijk Verantwoord Ondernemen 12
Teambetrokkenheid 34
Hoofdstuk 2 | GASTBEWUSTZIJN EN BETROKKENHEID 40
Gastbetrokkenheid 40
Verantwoord toerisme 47
Hoofdstuk 3 | WATER 51
Waterbeheer 51
Watervervuiling 66
Hoofdstuk 4 | ENERGIE EN CO_2 70
Energiebeheer 70
HVAC, apparatuur en verlichting 82
CO_2-uitstoot 94
Hoofdstuk 5 | AFVAL 97
Afvalbeheer 97
Afvalreductie 108
Hoofdstuk 6 | INKOOP 116
Administratie/overige aanbesteding 116

Voedsel en dranken 128
Wassen en schoonmaken 142
Hoofdstuk 7 | VERBLIJFSOMGEVING 152
Binnenomgeving 152
Bescherming van biodiversiteit 159

I. Introductie

Green Key is een onafhankelijk certificeringssysteem voor toerisme- en horecabedrijven, waarmee de naleving van gedefinieerde duurzaamheidscriteria kan worden geverifieerd. Het programma zorgt ervoor dat deze instellingen voldoen aan robuuste duurzaamheidsnormen binnen de volgende zeven secties:

1. duurzaam beheer;
2. gastbewustzijn en -betrokkenheid;
3. water;
4. energie en Co2;
5. afval;
6. inkoop;
7. verblijfsomgeving.

Green Key is van toepassing op de volgende specifieke soorten bedrijven. Klik op de links om de definities en geschiktheidsvoorwaarden te bekijken:

- Hotels en hostels (HH)
- Campings en vakantieparken (CHP)
- Groepsaccommodaties, kleine accommodaties (SA)
- Conferentiecentra (CC)
- Restaurants/strandpaviljoens (R)
- Attracties / musea (A)

De Scope van Green Key-certificering, met specificaties van opgenomen en uitgesloten diensten, faciliteiten en activiteiten, is hier gedefinieerd.

Een woordenlijst waarin de terminologie en concepten in de Green Key-criteria worden verduidelijkt, is binnenkort beschikbaar.

II. Verplichte en optionele criteria

Criteria gemarkeerd met (V) zijn verplichte criteria, terwijl criteria gemarkeerd met (O) optionele criteria zijn. De aanvrager moet voldoen aan alle verplichte criteria en een oplopend aantal toepasselijke optionele criteria, afhankelijk van hoelang het bedrijf gecertificeerd is (zie de volgende tabel).

Certificeringsperiode	**Jaar**	**Percentage van de totale verplichte criteria**	**Percentage van de totale optionele criteria**
Eerste	1-2	100%	0%
Tweede	3-4	100%	10%
Derde	5-6	100%	20%
Vierde	7-8	100%	30%
Vijfde	9-10	100%	40%
Zesde en daarna	11-12 en verder	100%	50%

III. Criteria

Hoofdstuk 1 | DUURZAAM BEHEER Milieustrategie en managementbetrokkenheid, maatschappelijk verantwoord ondernemen, teambetrokkenheid		
Milieustrategie en managementbetrokkenheid		
N.	**Criterium**	**Toelichtingen**
1.1	Het management is betrokken en benoemt een personeelslid tot Green Key-coördinator. (V) HH, CHP, SA, CC, R, A	**Relevantie** Het aanstellen van een Green Key-coördinator[1] helpt coördinatie, continuïteit en communicatie over alle duurzaamheidsinspanningen heen te garanderen. **Verwachtingen voor implementatie** Het management van het bedrijf is betrokken bij het beheer van duurzaamheidsinitiatieven en benoemt een medewerker tot Green Key-coördinator. Daarnaast benoemt het management een vervanger, om continuïteit te waarborgen tijdens afwezigheid of verlof van de Green Key-coördinator. De naam en contactgegevens van de Green Key-coördinator en de vervanger worden tijdens het aanvraagproces en wanneer er een wijziging plaatsvindt met Green Key gedeeld. De Green Key-coördinator is een vast personeelslid van het bedrijf. De belangrijkste taken van deze coördinator zijn: • optreden als primaire contactpersoon voor alle duurzaamheidskwesties voor management, personeel, leveranciers, auditeurs en besluitvormers; • het instrueren en ondersteunen van andere medewerkers bij duurzaamheidskwesties (zie criterium 1.20); • coördinatie van personeelstrainingen[2] rondom duurzaamheid (zie criterium 1.21);

[1] Zie woordenlijst
[2] Zie woordenlijst
[2] Zie woordenlijst

		• ervoor zorgen dat alle prestatie- en bedrijfsgegevens[3] die nodig zijn voor de Green Key-aanvraag worden verzameld en ingediend (inclusief chemische reinigingsmiddelen/reinigingsschema's, afval en een efficiënt gebruik van energie en water); • het monitoren van de implementatie van de strategische duurzaamheidsdoelstellingen[4] (zie criterium 1.2) en het jaarlijkse actieplan (zie criterium 1.3) van het bedrijf; • het verzamelen en verwerken van door medewerkers en gasten voorgestelde duurzaamheidsinitiatieven; • toezicht houden op de communicatie met betrekking tot de aanvraag of heraanvraag voor Green Key; en • ervoor zorgen dat, als de Green Key-coördinator geen deel uitmaakt van het management, deze regelmatig deelneemt aan managementvergaderingen om duurzaamheidsontwikkelingen te presenteren. Het wordt sterk aanbevolen dat het bedrijf een Green Team [5] vormt met vertegenwoordigers van alle afdelingen. Dit Green Team houdt in samenwerking met de Green Key-coördinator toezicht op de uitvoering van duurzaamheidsinitiatieven en -strategieën en houdt medewerkers hiervan op de hoogte. De uiteindelijke verantwoordelijkheid voor de Green Key-certificering ligt bij het senior management of de leiding van het bedrijf. **Auditbewijs** Tijdens de fysieke audit wordt in een overleg[6] vastgesteld dat de vertegenwoordiger van het bedrijf in staat is vragen te beantwoorden over het werk dat in het bedrijf is verricht ten aanzien van algemene duurzaamheidskwesties en Green Key-criteria.
1.2	Het bedrijf stelt strategische duurzaamheidsdoelstellingen op. (V) HH, CHP, SA,	**Relevantie** Het formuleren van strategische duurzaamheidsdoelstellingen[7] biedt een sterk en doelgericht kader voor het duurzaamheidswerk van het bedrijf. Het zorgt voor afstemming, voortdurende verbetering en de integratie van duurzaamheid in de kernactiviteiten. **Verwachtingen voor implementatie** Het management en personeel van het bedrijf formuleren (eventueel onder toezicht van de Green Key-coördinator) strategische duurzaamheidsdoelstellingen die verder gaan dan alleen naleving van wetgeving en dienen als plan voor

[3] Zie woordenlijst
[4] Zie woordenlijst
[5] Zie woordenlijst
[6] Zie woordenlijst
[7] Zie woordenlijst

	CC, R, A	voortdurende verbetering, het volgen van voortgang/monitoring en het sturen van besluitvorming. De doelstellingen zijn richtlijnen voor de lange termijn, niet zozeer specifieke acties of hoe ze moeten worden aangepakt (dit wordt behandeld in criterium 1.3). Strategische duurzaamheidsdoelstellingen bevatten een tijdlijn voor de beoordeling, beslaan een periode van maximaal 6 jaar en worden elke certificeringsperiode (elke 2 jaar) beoordeeld om blijvende relevantie en ambitie te waarborgen. De doelstellingen zijn direct gekoppeld aan het jaarlijkse actieplan (criterium 1.3) en worden gebruikt om het succes van het actieplan en de algehele duurzaamheidsprestaties van het bedrijf te evalueren. Voor bedrijven met meer dan 50 werknemers worden minimaal 4 strategische doelstellingen opgesteld, en voor bedrijven met minder dan 50 medewerkers worden minimaal 2 strategische doelstellingen geformuleerd. Bedrijven kunnen kiezen op welke gebieden ze zich richten, mits de doelstellingen betrekking hebben op ten minste twee verschillende onderwerpen, bijvoorbeeld energie, water, afval, sociale duurzaamheid[8]/MVO (maatschappelijk verantwoord ondernemen, bijv. personeelsgelijkheid, inclusie, betrokkenheid bij de gemeenschap, etc.), bescherming van biodiversiteit, duurzame inkoop, risico- en crisisbeheer, etc. De doelstellingen zijn gebaseerd op daadwerkelijke prestatiegegevens of beoordelingen binnen een duidelijk gedefinieerde basisperiode en spelen direct in op geïdentificeerde problemen, risico's of verbeterpunten. Voorbeelden van onderliggende gegevens zijn energie-, water-, afval- of koolstofgegevens; waterrisico- of biodiversiteitsbeoordelingen; of feedback van gasten en medewerkers over de MVO-prestaties (bijvoorbeeld vanuit criteria 3.1, 4.1, 5.6, 7.12). Waar beschikbaar wordt aanbevolen om regionale benchmarks te overwegen om relevantie en ambitie te waarborgen. Nieuwe kandidaatbedrijven die mogelijk nog niet over volledige jaarlijkse gegevens beschikken, moeten hun doelstellingen baseren op de meest nauwkeurige en representatieve beschikbare gegevens (bijvoorbeeld op basis van het minimum van 3 maanden aan gegevens die voor andere criteria moeten worden ingediend). Voorbeelden van strategische doelstellingen zijn: a) CO_2-uitstoot (Scope 1 en 2) vóór 20XX met minstens 20% verminderen vergeleken met het basisjaar 20XX, wat overeenkomt met een jaarlijkse vermindering van ongeveer 5% in lijn met het Akkoord van Parijs; b) ten minste 20% van het terrein (per oppervlakte) vóór 20XX herstellen tot natuurlijke of semi-natuurlijke habitat (voor verdere voorbeelden, zie criterium 7.11), of andere biodiversiteitsdoelstellingen, bijvoorbeeld het volgen van de Nature Positive Tourism-benadering[9] voor de bescherming van lokale of internationale biodiversiteit; c) het energieverbruik voor koelen en verwarmen vóór 20XX met 15% verminderen vergeleken met het basisjaar 20XX;

[8] Zie woordenlijst
[9] Zie woordenlijst

		d) het gebruik van plastic wegwerpartikelen vóór het einde van 20XX volledig tot nul reduceren; e) het totale waterverbruik per gastenavond vóór 20XX met 10% verminderen vergeleken met de prestatiegegevens van het basisjaar 20XX; f) vóór 20XX genderevenwicht bereiken in managementfuncties (minstens 40% vrouwen); g) jaarlijkse trainingen voor alle personeelsleden ter voorkoming van intimidatie en bevordering van een veilige omgeving, met speciale aandacht voor het beschermen van kinderen, vrouwen en kwetsbare groepen; h) ten minste 1% van de jaarlijkse winst of opbrengst beschikbaar stellen aan lokale gemeenschapsprojecten of samenwerkingen; en/of i) lokale aanwervingsdoelstelling: ervoor zorgen dat minstens 60% van het vaste personeel bestaat uit inwoners van de regio. Strategische duurzaamheidsdoelstellingen worden gezamenlijk ontwikkeld door het management en het personeel, zodat beide groepen bijdragen aan het identificeren en prioriteren van duurzaamheidsambities. Het management is verantwoordelijk voor de nauwkeurigheid van doelstellingen en de uitvoering en opvolging hiervan. Als een doel niet wordt behaald, wordt er een kritische analyse opgesteld waarin de oorzaken voor het niet behalen van het doel worden aangetoond. Indien gerechtvaardigd, kan het bedrijf in de volgende periode naar hetzelfde doel toe blijven werken. Doelstellingen worden aan het personeel gecommuniceerd (bijvoorbeeld tijdens de onboarding) en kunnen, waar passend, toegankelijk worden gemaakt voor gasten (bijvoorbeeld via de website, in de lobby of in materialen in de kamer). Om de lokale relevantie te versterken, wordt aanbevolen dat ze samen met andere relevante belanghebbenden zoals leden van de gemeenschap worden opgesteld. Bij het opstellen van de strategische duurzaamheidsdoelstellingen kunnen de Green Key-criteria als inspiratie dienen. Het wordt aanbevolen dat het bedrijf ook een duurzaamheidsvisie en missie formuleert met een langetermijnkoers die door de doelstellingen ondersteund wordt. Als het bedrijf deel uitmaakt van een keten, kunnen collectieve strategische doelstellingen op ketenniveau als inspiratie dienen, mits deze worden vertaald naar specifieke individuele/lokale doelstellingen. Als de doelstellingen van de keten zonder aanpassingen worden overgenomen, moet het bedrijf aantonen dat deze relevant zijn binnen de lokale context (bijvoorbeeld met betrekking tot tijdsbestek, focus of procentuele doelstellingen). Documenten voor de hele keten kunnen als bewijs worden geaccepteerd als het bedrijf aantoont dat de acties worden uitgevoerd bij de eigen vestiging en passend zijn binnen de structurele, geografische en culturele context. **Auditbewijs** Tijdens de audit presenteert het bedrijf de strategische duurzaamheidsdoelstellingen in schriftelijke vorm, voorzien van ingangsdatum. Deze worden op de volgende punten gecontroleerd: • Ze zijn intern gecommuniceerd en beschikbaar voor het personeel; • Ze hebben betrekking op ten minste 2 van de hierboven genoemde verschillende gebieden;

		• Ze zijn jonger dan 2 jaar; en • Ze zijn opgesteld door personeel en management. De Green Key-coördinator draagt bovendien de verantwoordelijkheid voor nauwkeurigheid en opvolging.
1.3	Het bedrijf stelt een actieplan op dat aansluit bij de strategische duurzaamheidsdoelstellingen. (V) HH, CHP, SA, CC, R, A	**Relevantie** Om de strategische duurzaamheidsdoelstellingen[10] van het bedrijf (criterium 1.2) om te zetten in meetbare en doelgerichte acties, is een actieplan vereist. Het zorgt voor de praktische uitvoering van strategische doelstellingen en biedt een kader voor het volgen van voortgang en voortdurende verbetering. **Verwachtingen voor implementatie** Het bedrijf stelt een actieplan op waarin specifieke stappen worden beschreven om de strategische duurzaamheidsdoelstellingen te realiseren (criterium 1.2). Het actieplan is een centraal operationeel instrument van het duurzaamheidsmanagementsysteem van het bedrijf, waarin de relevantie voor de specifieke context van het pand naar voren komt. Als bijvoorbeeld waterschaarste een regionale zorg is, wordt in het actieplan meer nadruk gelegd op waterbesparende initiatieven. Het actieplan beslaat de volledige certificeringsperiode (24 maanden) met een duidelijke onderverdeling van de acties per jaar, zodat de voortgang kan worden gevolgd en de inhoud jaarlijks kan worden bijgewerkt. Voor bedrijven met meer dan 50 werknemers omvat het plan minimaal 4 acties per certificeringsperiode. Voor bedrijven met minder dan 50 medewerkers zijn er minimaal 2 acties per certificeringsperiode in het plan opgenomen. Acties bestrijken ten minste 2 Green Key-gebieden, bijvoorbeeld energie, water, afval, sociale duurzaamheid/MVO (bijv. personeelsgelijkheid, inclusie, betrokkenheid van de gemeenschap, etc.), bescherming van biodiversiteit, duurzame inkoop, risico- en crisismanagement, etc., en elke actie heeft betrekking op ten minste één strategisch duurzaamheidsdoel. Indien ontwikkeld als onderdeel van criterium 1.2., komen in het plan ook de visie, missie en thematische prioriteiten van de doelstellingen naar voren, wat zorgt voor een samenhangende en doelgerichte aanpak. Bij het opstellen van het jaarlijkse actieplan wordt aanbevolen om de Green Key-criteria te gebruiken als inspiratie, zowel met betrekking tot naleving van richtlijncriteria die nog niet zijn geïmplementeerd, als om de cohesie met reeds geïmplementeerde verplichte criteria en richtlijncriteria verder te verbeteren. Reeds uitgevoerde acties zijn niet opgenomen in het jaarlijkse actieplan, en het vermelden van een Green Key-richtlijn als actie is niet voldoende. Het is echter acceptabel om ondersteunende acties op te nemen die bijdragen aan de toekomstige implementatie van een richtlijncriterium (bijvoorbeeld het uitvoeren van een haalbaarheidsonderzoek ter voorbereiding op het voldoen aan een specifiek

[10] Zie woordenlijst

		richtlijncriterium). Alle acties zijn meetbaar (bijv. door een aantal, percentage, hoeveelheid of voltooide taak te vermelden). Voor elke actie is het volgende duidelijk gedocumenteerd: • een beschrijving van de actie, de tijdlijn en de beoogde uitkomst; • de verantwoordelijke afdeling of personeelsleden; en • de link met de strategische duurzaamheidsdoelstelling(en) waar de actie betrekking op heeft. De acties worden gezamenlijk ontwikkeld door het management en het personeel (bijvoorbeeld onder toezicht van de Green Key-coördinator), zodat beide groepen bijdragen aan de identificatie en prioritering van acties. Het management is verantwoordelijk voor de nauwkeurigheid van de acties en de uitvoering en opvolging hiervan. Als een actie niet is uitgevoerd, stelt het bedrijf een duidelijke en gedocumenteerde rechtvaardiging op waarin de redenen worden uitgelegd (bijvoorbeeld financiële, structurele, contextuele of tijdsbeperkingen) en presenteert het een concreet actieplan om de desbetreffende actie in de volgende certificeringsperiode te voltooien of te vervangen door een haalbaarder alternatief. Als de vestiging deel uitmaakt van een keten, kunnen collectieve acties op ketenniveau als inspiratie dienen, mits deze worden vertaald naar specifieke individuele/lokale acties. Indien deze zonder aanpassing worden overgenomen, rechtvaardigt het bedrijf hun relevantie. Ketenbrede acties/documenten kunnen als bewijs worden geaccepteerd als het bedrijf aantoont dat de acties voor de eigen vestiging worden uitgevoerd en passen bij de structurele, geografische en culturele context. **Auditbewijs** Tijdens de audit presenteert het bedrijf het schriftelijke jaarlijkse actieplan voor de komende certificeringsperiode. Het plan wordt op de volgende punten gecontroleerd: • Het bevat minimaal 4 acties (voor bedrijven met meer dan 50 medewerkers) of 2 acties (voor bedrijven met minder dan 50 werknemers) per certificeringsperiode; • Het bevat acties die gekoppeld zijn aan een of meer strategische duurzaamheidsdoelstellingen[11]; • Het omvat tijdlijnen en verantwoordelijke afdelingen of personeelsleden; en • Het is intern gecommuniceerd en is beschikbaar voor het personeel. In specifieke omstandigheden levert het bedrijf voor hercertificeringen bewijs van voortgang of voltooiing van het vorige actieplan. Dit kan rapporten, foto's, contracten, partnerschapsovereenkomsten, trainingsgegevens[12] of andere verifieerbare documentatie omvatten. Voorbeelden zijn: a) een uitnodiging voor of verslag van een duurzaamheidsevenement voor medewerkers (bijvoorbeeld vrijwilligerswerk, bewustmaking);

[11] Zie woordenlijst
[12] Zie woordenlijst

		b) een contract, partnerschapsovereenkomst of memorandum van overeenstemming met een ngo of duurzaamheidsorganisatie; c) bewijs van lidmaatschap van een duurzaam of sociaal initiatief dat verband houdt met een duurzaamheidsactie; en/of d) rapporten, notulen of activiteitsgegevens die verband houden met de actie. Als acties niet zijn uitgevoerd, wordt voor hercertificeringen een gedocumenteerde rechtvaardiging en een plan gepresenteerd waarin wordt uitgelegd of de niet-uitgevoerde acties in de volgende certificeringsperiode zullen worden uitgevoerd (en hoe), of waarom ze niet haalbaar worden geacht voor het bedrijf.
Maatschappelijk Verantwoord Ondernemen		
1.4	Het bedrijf zorgt voor eerlijke arbeidsomstandigheden, waaronder schriftelijke contracten, gelijke beloning voor gelijk werk en een beloning gelijk aan of boven het leefbaar loon voor alle werknemers en onderaannemers. (V) HH, CHP, SA, CC, R, A	**Relevantie** Eerlijke arbeidsomstandigheden zijn essentieel voor het welzijn van werknemers en het bevorderen van gelijkheid en verantwoord ondernemerschap. In een divers personeelsbestand helpen transparante en wettige arbeidsvoorwaarden om ongelijkheden te verminderen en een veilige, respectvolle werkplek te bevorderen. **Verwachtingen voor implementatie** Het bedrijf zorgt voor eerlijke arbeidsomstandigheden voor alle werknemers (inclusief onderaannemers, uitbesteed personeel[13] en dienstverleners die ter plaatse werken). Dit omvat schriftelijke contracten, gelijke beloning voor gelijk werk, en een beloning gelijk aan of boven het leefbaar loon voor alle werknemers en onderaannemers. Om aan dit criterium te voldoen, moet het bedrijf: • ervoor zorgen dat alle werknemers ten minste het wettelijke minimumloon per uur ontvangen of, waar geen wettelijke maatstaf bestaat, een minimumloon dat wordt berekend volgens de principes van de Internationale Arbeidsorganisatie (ILO) voor het schatten van het leefbaar loon; • alle medewerkers schriftelijke arbeidsovereenkomsten bieden met details over salaris, werktijden (of, waar van toepassing, aantal werkdagen per jaar) en functiebeschrijvingen. De contracten worden uitgelegd in een taal of vorm die de werknemer begrijpt, met indien nodig een vertaling of mondelinge ondersteuning. Werknemers ontvangen bovendien loonstroken met het aantal gewerkte uren of verantwoorde dagen, ontvangen loon en eventuele overuren of compensatieverlof; • gelijke beloning voor gelijk werk bieden, ongeacht gender, etniciteit of beperking, en ervoor zorgen dat loonschalen transparant zijn (tenzij de nationale wetgeving anders bepaalt). Een gedocumenteerde beloningsstructuur (bijvoorbeeld salarismatrix, loonschaal of beloningskader) inclusief factoren als ervaring en diensttijd wordt aanbevolen; en

[13] Zie woordenlijst .

		• contracten sluiten met alle intern beheerde onderaannemers, waaruit duidelijk wordt dat aan dezelfde loon- en eerlijke arbeidsprincipes wordt voldaan. Als faciliteiten extern worden beheerd, stelt het bedrijf de externe beheerders formeel op de hoogte van deze principes, vergezeld van een schriftelijk verzoek dezelfde normen te volgen. **Auditbewijs** Tijdens de audit presenteert het bedrijf ondersteunende documentatie waarin overeenstemming met eerlijke arbeidsomstandigheden wordt aangetoond. Tijdens de fysieke audit voert de auditeur steekproeven[14] uit van de ondersteunende documentatie door 3 arbeidsovereenkomsten te vergelijken met loonadministratie en loonstructuurdocumentatie[15] (bijv. een loonadministratieoverzicht, salarismatrix, loonschaal of beloningskader) om te verifiëren dat er schriftelijke contracten aanwezig zijn voor al het personeel, dat salarisniveaus overeenkomen met wettelijke minimumloon- of leefbaarheidsvereisten en dat gelijke beloning voor gelijk werk wordt gegarandeerd (methodologie C). Indien nodig kunnen hiervoor geanonimiseerde versies van de documenten worden gebruikt. In specifieke omstandigheden, wanneer onderaannemers of uitbesteed personeel ter plaatse werken, voert de auditeur steekproeven[16] uit van de ondersteunende documentatie door 3 schriftelijke overeenkomsten te bekijken om te bevestigen dat deze voldoen aan dezelfde loon- en arbeidsprincipes (methodologie C). Als de auditeur inconsistenties opmerkt of onregelmatigheden vermoedt, wordt er ten minste één anoniem gesprek gevoerd met geselecteerde medewerkers en onderaannemers om te bevestigen dat er wordt voldaan aan de wettelijke minimumloonvereisten en leefbaarheidsnormen.
1.5	Het bedrijf gebruikt of accepteert geen kinderarbeid en zorgt voor de bescherming van minderjarigen op de werkvloer. (V)	**Relevantie** Het voorkomen van kinderarbeid en het beschermen van minderjarigen op de werkvloer zijn essentiële aspecten van verantwoord ondernemerschap en due diligence op het gebied van mensenrechten. Ervoor zorgen dat er geen kinderen in dienst zijn en dat jonge werknemers worden beschermd, ondersteunt sociale duurzaamheid, is in overeenstemming met internationale arbeidsverdragen en draagt bij aan de bescherming en het welzijn van kinderen in lokale gemeenschappen. **Verwachtingen voor implementatie** Het bedrijf zorgt ervoor dat er geen enkel kind onder de 14 jaar in dienst is en dat elke betrokkenheid van minderjarigen

[14] Zie woordenlijst .
[15] Zie woordenlijst .
[16] Zie woordenlijst .

	HH, CHP, SA, CC, R, A	jonger dan 18 jaar op de werkplek strikt wordt gereguleerd en voldoet aan nationale en internationale kinderbeschermingsnormen en de werkzaamheden niet gevaarlijk zijn. Het bedrijf zorgt er bovendien voor dat er geen enkele leverancier wordt ingehuurd die kinderarbeid gebruikt. Het bedrijf: • volgt de wetgeving ten aanzien van de minimumleeftijd van minderjarigen die in dienst zijn; • volgt nationale wetgeving en, waar deze niet bestaat of zwakker is dan het criterium, voldoet aan het VN-Verdrag inzake de Rechten van het Kind en ILO-verdragen nr. 138 (minimumleeftijd) en nr. 182 (ergste vormen van kinderarbeid); en • respecteert de rechten van kinderen en beschermt kinderen tegen alle vormen van uitbuiting, inclusief seksuele uitbuiting. Als er personen onder de 18 jaar in dienst zijn (bijvoorbeeld via stages of leerwerk in betaalde of onbetaalde functies), zorgt het bedrijf ervoor dat: • schriftelijke toestemming van een ouder of wettelijke voogd wordt verkregen of dat er een schriftelijke overeenkomst is met de onderwijsinstelling waarin de aard van de taken en werktijden worden gespecificeerd; en • alle toepasselijke arbeidswetten worden nageleefd, inclusief die met betrekking tot maximale werkuren, minimale rustperiodes en pauzes, vrije dagen en vakanties, vergoeding en verzekering (indien vereist). Bij afwezigheid van nationale wetgeving worden ILO-richtlijnen gevolgd. **Auditbewijs** Tijdens de audit presenteert het bedrijf: • een ondertekende verklaring waarin wordt bevestigd dat er geen kinderen onder de 14 jaar in dienst zijn. Dit wordt bevestigd tijdens de fysieke audit; en • de schriftelijke toestemming van de voogd of overeenkomsten met onderwijsinstellingen (indien van toepassing), documenten waaruit blijkt dat de toepasselijke arbeidswetten worden nageleefd voor elke persoon onder de 18 jaar die bij het bedrijf werkt. De documenten kunnen geanonimiseerd worden getoond, maar anonimisatie is niet vereist omdat er geen kopieën worden verzameld: de controle is puur visueel.
1.6	Het bedrijf biedt toegankelijke klachten- en klokkenluidersregelingen zonder risico op represailles om	**Relevantie** Effectieve klachten- en klokkenluiderssystemen zijn essentieel voor het beschermen van mensenrechten, integriteit op de werkplek en ethisch gedrag. Het bedrijf zorgt ervoor dat al het personeel (inclusief onderaannemers) en gasten toegang hebben tot een veilig, vertrouwelijk mechanisme om uitbuiting, discriminatie en intimidatie te melden zonder angst voor represailles. **Verwachtingen voor implementatie**

	uitbuiting, discriminatie en intimidatie te melden. (V) HH, CHP, CC, R, A	Het bedrijf implementeert een eenvoudig, duidelijk en toegankelijk systeem voor het melden van problemen. Het bedrijf beschikt minimaal over: • een schriftelijke procedure voor klachten en klokkenluiders waarin wordt uitgelegd hoe zorgen gemeld moeten worden, wie de melding ontvangt, wat de stappen voor opvolging en onderzoek en verwachte tijdlijnen zijn, en vertrouwelijkheid en vrijwaring van represailles gegarandeerd worden; • ten minste één vertrouwelijk of anoniem meldkanaal, zoals toegang tot een onafhankelijk extern klokkenluidersnetwerk (bijv. het FEE-klokkenluidersplatform) of een gelijkwaardig kanaal van derden; • informatie voor medewerkers over het gebruik van het systeem, zodat alle medewerkers (inclusief onderaannemers) weten waar ze zorgen moeten melden en hun recht op een veilige, vertrouwelijke manier van melden begrijpen. De informatie is toegankelijk en begrijpelijk voor alle medewerkers; en • meldopties voor gasten, waardoor bezoekers elke vorm van uitbuiting of wangedrag die zij waarnemen vertrouwelijk kunnen melden. Deze informatie is beschikbaar in gastmaterialen (bijvoorbeeld informatieboeken, digitale welkomstpagina's, informatieborden/beeldschermen, etc.). Dit criterium geldt voor bedrijven met meer dan 50 medewerkers. Voor bedrijven met minder dan 50 medewerkers wordt aanbevolen om andere geschikte meldingsopties te gebruiken (bijvoorbeeld vereenvoudigde interne meldingsmethoden, personeelsvertegenwoordiging, opendeurbeleid). **Auditbewijs** Tijdens de audit presenteert het bedrijf: • de schriftelijke klachten- en klokkenluidersprocedure, inclusief de stappen die moeten worden gevolg bij het maken van meldingen, aangewezen verantwoordelijke personen, vertrouwelijkheidsmaatregelen en regelingen om represailles te voorkomen; • bewijs van communicatie met medewerkers (bijv. onboardingmateriaal, interne kennisgevingen, trainingsdossiers) dat aantoont dat medewerkers op de hoogte zijn van het meldingssysteem en weten waar ze het kunnen vinden; • bevestiging van een anoniem of vertrouwelijk meldkanaal, zoals een link naar een extern klokkenluidersplatform of documentatie van een vergelijkbaar onafhankelijk mechanisme; en • gastgerichte materialen die aantonen hoe bezoekers worden geïnformeerd over beschikbare meldingsmechanismen (bijv. screenshots, foto's, gedrukte pagina's). Tijdens de fysieke audit voert de auditeur minstens één gesprek met het aanwezige personeel om te verifiëren dat zij op de hoogte zijn van de mechanismen en zich in staat voelen deze te gebruiken zonder angst voor represailles.
1.7	Het bedrijf heeft procedures om een veilige en	**Relevantie** Een veilige en ondersteunende werkomgeving is essentieel voor de gezondheid, tevredenheid en prestaties van medewerkers en vormt de basis voor verantwoorde en duurzame bedrijfsvoering. Door sterke arbeids- en veiligheidspraktijken te

	gezonde werkomgeving te waarborgen. (V) HH, CHP, SA, CC, R, A	waarborgen en het welzijn van het personeel te bevorderen, helpt het bedrijf werkgerelateerde verwondingen en stress te voorkomen en bevordert het een positieve organisatiecultuur die zowel werknemers als de kwaliteit van de dienstverlening ten goede komt. **Verwachtingen voor implementatie** Het bedrijf waarborgt de gezondheid en veiligheid op de werkvloer voor al het personeel door: • schriftelijke gezondheids- en veiligheidsbeleidsregels en noodprocedures op te stellen die toegankelijk en duidelijk gecommuniceerd zijn aan al het personeel; en • ervoor te zorgen dat gezondheids- en veiligheidsmaatregelen daadwerkelijk worden toegepast in de dagelijkse praktijk, niet alleen in schriftelijke documentatie. **Auditbewijs** Tijdens de audit presenteert het bedrijf: • schriftelijke gezondheids- en veiligheidsbeleidsregels en noodplannen die voor alle medewerkers toegankelijk zijn; en • bewijs dat deze procedures worden gecommuniceerd en uitgevoerd in de dagelijkse praktijk (bijvoorbeeld op informatieborden/beeldschermen in personeelsruimtes).
1.8	Het bedrijf werkt actief samen met een vastgesteld aantal relevante externe belanghebbenden aan milieu- of sociale gemeenschapsontwikkelingsinitiatieven. (V) HH, CHP, SA, R, A, CC	**Relevantie** Om betekenisvolle betrokkenheid tussen het bedrijf en de omliggende gemeenschap te bevorderen, dient dit criterium ter bevordering van een meetbare, langdurige samenwerking met externe belanghebbenden ter ondersteuning van milieueducatie, lokaal cultureel erfgoed en de duurzame ontwikkeling van de bestemming. **Verwachtingen voor implementatie** Het bedrijf werkt actief samen met relevante externe belanghebbenden aan duurzame ontwikkeling, bijvoorbeeld aan maatschappelijke, culturele, educatieve en economische kwesties en vraagstukken op het gebied van kwaliteit, mensenrechten, gezondheid, milieu en risico- en crisismanagement. Waar relevant wordt samenwerking met belanghebbenden die betrokken zijn bij de bescherming en verbetering van lokale historische, archeologische, culturele en spiritueel belangrijke locaties en tradities aanbevolen. Het wordt sterk aanbevolen om samenwerkingspartners te selecteren op basis van de lokale context, of kwesties, risico's of verbeterpunten die in criterium 1.2 zijn geïdentificeerd. Voor bedrijven met meer dan 50 medewerkers zijn er minimaal 2 actieve samenwerkingen met relevante belanghebbenden. Bedrijven met minder dan 50 medewerkers hebben minimaal 1 actieve samenwerking met een relevante belanghebbende. Ten minste één samenwerking richt zich op het gebied rondom het bedrijf (regionaal/lokaal). Waar twee partnerschappen nodig zijn, kan de tweede samenwerking zich richten op de ondersteuning van projecten in andere geografische gebieden.

		Samenwerkingen kunnen een focus hebben op milieueducatie of bewustwording, sociaal-culturele samenwerking of duurzame regionale ontwikkeling. Voorbeelden van relevante belanghebbenden zijn: niet-gouvernementele organisaties, lokale gemeenschapsgroepen, lokale overheden, bewoners, lokale scholen, autoriteiten voor het beheer van beschermde gebieden, erfgoedinstellingen of duurzaamheidsgerichte maatschappelijke organisaties, etc. Om goedgekeurd te worden, moet het een actieve tweerichtingssamenwerking zijn tussen het bedrijf en de relevante belanghebbenden, die voordelen oplevert voor beide partijen. Een actieve samenwerking is een wederzijds voordelige relatie waarbij tijdens de certificeringsperiode ten minste één vorm van interactie plaatsvindt, zoals: medeorganisatie van een evenement of een publiek initiatief; gezamenlijke ontwikkeling en uitvoering van educatieve of op de gemeenschap gebaseerde projecten; vrijwilligerswerk tijdens werktijd; gezamenlijke fondsenwervingsacties of ondersteuning in natura die verder gaan dan eenmalige donaties. Passieve steun, zoals donaties zonder interactie, het uitsluitend kopen van producten of eenzijdige communicatie, wordt niet beschouwd als actieve samenwerking. Als het bedrijf deel uitmaakt van een keten, kunnen samenwerkingen aansluiten bij de strategische samenwerkingen van de bredere keten, mits ze zijn afgestemd op het specifieke bedrijf. Voorbeelden van actieve samenwerkingen zijn: a) bescherming van natuurlijke en cultureel gevoelige gebieden; b) projecten die zich richten op de gevolgen van klimaatverandering; c) het creëren van buiteninfrastructuur (het aanleggen van milieuvriendelijke bootaanlegplaatsen, natuurpaden) die ook door het publiek gebruikt kunnen worden; d) activiteiten met scholen of gemeenschappen die samenwerken met milieu- of educatieve initiatieven; e) activiteiten met mensen met extra behoeften (kwetsbare en/of minderbedeelde groepen); f) activiteiten ter bevordering van sociale rechtvaardigheid en gelijke rechten; g) het leveren van basisvoedsel-, water- en energievoorzieningen, evenals gezondheids- en sanitaire voorzieningen in gemeenschappen; h) het ondersteunen van musea ter promotie van lokaal erfgoed; en/of i) samenwerking met lokale gemeenschapsgroepen/bestemmingsbeheerorganisaties/autoriteiten op het gebied van duurzaam toerismeplanning en -beheer in de bestemming, lokale infrastructuur- en sociale gemeenschapsontwikkelingsprojecten (bijv. sanitatie). Samenwerkingen die uitsluitend gebaseerd zijn op het kopen van lokale producten of het ondersteunen van zelfstandige activiteiten ter behoud van biodiversiteit voldoen niet aan dit criterium (laatstgenoemde wordt behandeld in criterium 7.11). **Auditbewijs**

		Tijdens de audit tonen bedrijven met meer dan 50 werknemers bewijs van minimaal 2 actieve samenwerkingen. Bedrijven met minder dan 50 medewerkers tonen bewijs van 1 actieve samenwerking. (bijv. notulen van vergaderingen, activiteitenrapporten, gezamenlijk ontwikkelde materialen). Het ingediende bewijs (bijv. notulen, activiteitenrapporten, gezamenlijk ontwikkelde materialen) toont de actieve samenwerking met relevante belanghebbenden aan, gedefinieerd als een wederzijds voordelige relatie met ten minste één gedocumenteerde interactie tijdens de certificeringsperiode. In het geval het bedrijf een nieuw kandidaatbedrijf is, moet het in specifieke omstandigheden de samenwerkingscontracten/overeenkomsten en geplande acties presenteren.
1.9	Het bedrijf toont respect voor inheemse volkeren in de werkzaamheden en vertegenwoordiging. (V) HH, CHP, SA, CC, R, A	**Relevantie** Toerisme- en horeca-activiteiten kunnen onbedoeld inheemse volkeren schaden door culturele tradities te verstoren, de toegang tot land of hulpbronnen te beperken, of inheemse rechten en kennissystemen te negeren. Waar inheemse volkeren aanwezig zijn, zijn respectvolle betrokkenheid en geïnformeerde besluitvorming essentieel om schade en culturele toe-eigening te voorkomen en de bescherming van cultureel erfgoed, traditionele kennis en het welzijn van de gemeenschap te ondersteunen. **Verwachtingen voor implementatie** Het bedrijf zorgt ervoor dat de activiteiten, ontwikkelingen en gastervaringen inheemse volkeren respecteren, terwijl hun rechten en toegang tot essentiële hulpbronnen en cultureel belangrijke locaties worden beschermd. Dit omvat een inzet voor culturele integriteit, eerlijke verdeling van voordelen en de bescherming van sociaal en ecologisch welzijn. Om aan dit criterium te voldoen, beoordeelt het bedrijf of zich binnen een straal van 100 km van het bedrijf inheemse volkeren bevinden. Bij het beoordelen van de aanwezigheid van inheemse volkeren kan het bedrijf verwijzen naar openbaar beschikbare of lokaal erkende informatie, waaronder: • erkende inheemse volkeren of gebieden in de streek; • inheemse culturele, historische, archeologische of spirituele locaties, routes, tradities of gewoonten; en • UNESCO Werelderfgoed of immaterieel cultureel erfgoed in verband met inheemse volkeren. Als uit de beoordeling blijkt dat er geen inheemse volkeren of inheemse culturele bezittingen binnen deze straal aanwezig zijn, wordt dit criterium als niet van toepassing (n.v.t.) beschouwd. Waar inheemse volkeren worden geïdentificeerd, zorgt het bedrijf ervoor dat alle gastgerichte activiteiten, locatiebeheer en ontwikkelingsbeslissingen de rechten van de inheemse bevolking, cultuur en toegang tot hulpbronnen respecteren. Dit betekent dat het bedrijf ervoor zorgt dat:

		• alle representaties van inheemse mensen (bijv. gastmateriaal, optredens, ambachten, verhalen, decor) worden ontwikkeld in overleg met relevante inheemse volkeren. Dit omvat schriftelijke toestemming en eerlijke vergoeding, waar van toepassing; • de authenticiteit en essentie van inheemse rituelen, dansen of ceremonies die met toeristen worden gedeeld, worden bewaard en gepresenteerd in overeenstemming met door de gemeenschap goedgekeurde praktijken, waaronder die erkend als UNESCO immaterieel cultureel erfgoed; • elke herontwerp van gemeenschapsruimtes of biodiversiteitsgerelateerde initiatieven (bijv. creatie van groene ruimtes, aanplant van inheemse soorten, habitatrestauratie, natuurgerelateerde toerisme-ervaringen) traditionele of inheemse ecologische kennis integreert en door middel van consultatie risico's van culturele of sociale degradatie worden geïdentificeerd en beperkt (bijv. verdringing, verlies van tradities); • toegang tot essentiële diensten en middelen (bijv. voedsel, water, gezondheidszorg, sanitaire voorzieningen, onderwijs, levensonderhoud, natuurlijke hulpbronnen of cultureel belangrijke locaties) niet wordt beperkt of belemmerd door de bedrijfsactiviteiten; • indien van toepassing vrije, voorafgaande en geïnformeerde schriftelijke toestemming (FPIC) wordt verkregen voor het gebruik of de verwerving van grond en waterbronnen, en lokale bestemmingsplannen, erfgoed- en milieubeschermingsvoorschriften strikt worden gevolgd; en • essentiële diensten ter plaatse (bijv. medische faciliteiten) worden gedeeld met omliggende gemeenschappen wanneer dergelijke diensten anders niet beschikbaar zijn. **Auditbewijs** Tijdens de audit geeft het bedrijf een overzicht van de beoordeling die inheemse volkeren, culturele bezittingen en erfgoedlocaties identificeert, of een gerechtvaardigde verklaring als blijkt dat er geen aanwezig zijn. In specifieke omstandigheden, en afhankelijk van de uitkomst van de inventarisatie, presenteert het bedrijf: • voorbeelden van gastgerichte materialen (bijv. gastbrochures, vertelelementen, decoratie) die goedgekeurde inheemse inhoud nauwkeurig weergeven, met naamsvermelding van culturele kennishouders of makers; • (indien van toepassing) een demonstratie van hoe de essentie van traditionele rituelen, dansen of ceremonies wordt behouden, bijvoorbeeld met bewijs van overleg met inheemse volkeren, zoals notulen van vergaderingen, schriftelijke overeenkomsten of toestemmingsbrieven; • (indien van toepassing) locatiekaarten, documentatie over naleving van bestemmingsplannen en overeenkomsten (FPIC) met inheemse mensen die aantonen dat de activiteiten van het bedrijf de toegang van inheemse mensen tot essentiële hulpbronnen en cultureel belangrijke locaties niet belemmeren. Als de auditeur inconsistenties opmerkt of onregelmatigheden vermoedt, wordt er ten minste één anoniem gesprek met inheemse mensen gehouden om te verifiëren dat er geen bewijs is van actieve geschillen, juridische klachten of gedocumenteerde conflicten met betrekking tot toegang; • (indien van toepassing) in gevallen van herontwerp van gemeenschapsruimtes of biodiversiteitsgerelateerde initiatieven, documentatie van biodiversiteitsgerelateerde of gemeenschapsgerichte initiatieven (bijv.

		ontwerpplannen, projectbeschrijvingen) die de integratie van traditionele ecologische kennis en inclusieve planningsprocessen aantoont; en/of • (waar relevant) bevestiging dat openbare diensten (bijv. medische faciliteiten, winkels) toegankelijk zijn voor inheemse mensen.
1.10	Het bedrijf heeft procedures die gericht zijn op eerlijke werving of gelijkwaardige ontwikkeling, ongeacht etniciteit, genderidentiteit, beperking, leeftijd, seksuele geaardheid, religie of sociaaleconomische achtergrond. (V/O) HH, CHP, CC, A (V) SA, R (O)	**Relevantie** Gelijkwaardige toegang tot wervings- en ontwikkelingsmogelijkheden ondersteunt een gezonde werkplekcultuur en verkleint het risico op uitsluiting of vooringenomenheid. Eerlijke groeimogelijkheden helpen het welzijn van het personeel en de veerkracht van de organisatie verder te versterken. **Verwachtingen voor implementatie** Het bedrijf kiest één focusgebied (eerlijke werving of gelijkwaardige ontwikkeling) en integreert procedures in het algemene wervings- of werkgelegenheidsbeleid, waarbij eerlijkheid wordt gewaarborgd ongeacht etniciteit, genderidentiteit, beperking, leeftijd, seksuele geaardheid, religie of sociaaleconomische achtergrond, ook in managementfuncties. Het bedrijf voert bovendien ten minste één gedocumenteerde actie uit die verbonden is aan het geselecteerde focusgebied. De uitgevoerde acties worden gedocumenteerd, zijn relevant binnen de context van het bedrijf (bijvoorbeeld locatie, samenstelling van het personeel) en worden elke 4 jaar geëvalueerd of beoordeeld. Voor het focusgebied eerlijke werving gebruikt het bedrijf eerlijke en niet-discriminerende wervingsprocessen die vooringenomenheid in vacatures, voorselecties en sollicitatiegesprekken minimaliseren. Voor het focusgebied rechtvaardige ontwikkeling zorgt het bedrijf voor eerlijke toegang tot trainingen[17], vaardigheidsontwikkeling en doorgroeimogelijkheden, waarbij beslissingen over promoties en voordelen uitsluitend gebaseerd zijn op vaardigheden, prestaties en ervaring. Dit criterium geldt voor alle niveaus binnen het bedrijf, inclusief doorgroeimogelijkheden naar leiderschaps- en managementfuncties. Het geselecteerde focusgebied wordt ondersteund door een schriftelijk gelijkheidsbeleid waarin nultolerantie voor discriminatie is vastgelegd en mechanismen zijn uiteengezet om inclusiviteit in de relevante processen te waarborgen. Het beleid kan een opzichzelfstaand document van één pagina zijn of deel uitmaken van een ander intern document (bijvoorbeeld de gedragscode), wordt gedeeld met relevant personeel (bijvoorbeeld management, HR), is formeel goedgekeurd door het management en wordt minstens eens per vier jaar herzien. Voorbeelden van acceptabele acties: a) anonieme wervingsprocedures zoals anonieme screening van cv's in de eerste ronde, het verwijderen van identificerende informatie zoals naam, gender, etniciteit of adres, om vooringenomenheid bij het selecteren te verminderen *(van toepassing op eerlijke werving);*

[17] Zie woordenlijst

		b) het opstellen van inclusieve wervingsdoelstellingen (waar wettelijk toegestaan) of ontwikkelingsdoelstellingen, of niet-gevoelige monitoringsystemen (bijvoorbeeld genderverhouding in het management, lokaal versus niet-lokaal personeel, etc.) *(van toepassing op eerlijke werving)*; c) bevordering en ondersteuning van het voltooien van het basisonderwijsniveau voor al het personeel (alleen relevant voor personeel zonder afgeronde formele opleiding) *(van toepassing op gelijkwaardige ontwikkeling)*; d) interne mentorschap- of loopbaanontwikkelingsprogramma's gericht op ondervertegenwoordigde groepen, met meetbare resultaten zoals promoties of rolontwikkeling *(van toepassing op gelijkwaardige ontwikkeling)*; en/of e) verplichte jaarlijkse DEI-training (diversiteit, gelijkwaardigheid en inclusie)[18] voor de Green Key-coördinator[19] of relevant HR-personeel, waarin onderwerpen worden behandeld zoals niet-discriminerende en inclusieve aanwervingsprincipes, het verminderen van vooroordelen (bijv. onbewuste vooringenomenheid) en een inclusief leiderschap en inclusieve werkcultuur *(van toepassing op beide focusgebieden)* Het verzamelen van numerieke gegevens over gender, lokale werkgelegenheid, beperkingen of etnische vertegenwoordiging wordt alleen aanbevolen waar dit wettelijk is toegestaan, ethisch gepast is en vrijwillig wordt bekendgemaakt. Gegevens moeten geaggregeerd en geanonimiseerd blijven. Dit criterium is essentieel voor bedrijven met meer dan 50 medewerkers. Voor bedrijven met minder dan 50 medewerkers is dit criterium een richtlijn. **Auditbewijs** Tijdens de audit presenteert het bedrijf documentatie die aantoont hoe gelijkheid wordt gewaarborgd voor zowel werving als professionele ontwikkeling. De documentatie omvat: • het schriftelijke beleid (een zelfstandig document of onderdeel van CSR/Gedragscode, indien beschikbaar); en • bewijs van minstens één uitgevoerde actie. Afhankelijk van welke van de genoemde acties is geselecteerd, kan dit bewijs omvatten: a) bewijs van voltooiing en genomen actie voor DEI-training; b) bewijs van promotie en ondersteuning van het afronden van het basisonderwijs onder het personeel; c) wervings- of HR-gegevens waarmee eerlijke procesmechanismen worden aangetoond, bijvoorbeeld geanonimiseerde screeningssjablonen, samenwerkingen met lokale groepen (indien gekozen als één actie); d) trainings- en loopbaanontwikkelingsdossiers (bijv. trainingskalenders, deelnamegegevens of mentorprogrammarapporten) om aan te tonen dat alle medewerkers gelijke toegang hebben tot training, doorgroei en feedback (indien gekozen als één actie); of

[18] Zie woordenlijst
[19] Zie woordenlijst

		e) aantal promoties of rolprogressie van personeel als gevolg van een geïmplementeerd loopbaanontwikkelingsprogramma.
1.11	Het bedrijf biedt toegang voor mensen met extra toegankelijkheidsbehoeften door zich te richten op minimaal één gedefinieerde toegankelijkheidscategorie en de vereiste minimale maatregelen voor die categorie te implementeren. (V/O) HH, CC, A (V) SA, CHP, R (O)	**Relevantie** Het bieden van inclusieve toegang voor mensen die extra toegankelijkheidsvoorzieningen nodig hebben helpt fysieke, zintuiglijke en cognitieve barrières weg te nemen, waardoor alle gasten volledig en zelfstandig kunnen deelnemen aan diensten en ervaringen. Dit ondersteunt sociale duurzaamheid en is in overeenstemming met internationale mensenrechtenprincipes. **Verwachtingen voor implementatie** Het bedrijf biedt toegang voor mensen met extra toegankelijkheidsbehoeften. Met het besef dat instellingen mogelijk niet alle soorten beperkingen kunnen dekken, richt het bedrijf de toegankelijkheidsverbeteringen op minimaal één specifieke voorzieningencategorie: fysieke mobiliteit, visuele beperking of cognitieve/gehoorbeperking. Om conformiteit te bereiken, zijn de volgende minimale toegankelijkheidselementen aanwezig bij de focus op fysieke toegankelijkheid: • minstens één toegankelijke ingang met helling of vlakke toegang (die voldoet aan hellings- en breedtenormen); • minstens één toegankelijk toilet in openbare en gemeenschappelijke ruimtes; • minstens één toegankelijke gastenkamer inclusief badkamer (indien accommodatie beschikbaar is); • toegankelijke zitplaatsen in restaurants of gemeenschappelijke eetruimte; en • (indien van toepassing) 1 toegankelijke vergader-/conferentieruimte. Verder wordt aanbevolen om op langere wandelroutes rustpunten (bijv. bankjes) te bieden voor gasten met beperkte mobiliteit. De helling en breedte van de ingangen, informatieborden/-schermen en de beschikbaarheid van wandbeugels worden gecontroleerd in overeenstemming met nationale toegankelijkheidsrichtlijnen of, waar beschikbaar, VN/WHO-toegankelijkheidsaanbevelingen. Om conformiteit te bereiken, zijn de volgende minimale toegankelijkheidselementen aanwezig bij de focus op visuele toegankelijkheid: • informatieborden/-schermen met hoog contrast en/of tastbare vloermarkeringen en/of voldoende verlichting en antireflectie in belangrijke ruimtes (bijv. ingang, receptie, toiletten, gangen), afhankelijk van de behoeften van visueel beperkten; • minstens één toegankelijk toilet in openbare en gemeenschappelijke ruimtes; • minstens één toegankelijke gastenkamer inclusief badkamer (indien accommodatie beschikbaar is); • toegankelijke restaurantzitplaatsen; receptie- of servicebalie, en ofwel auditieve aanwijzingen of mondelinge begeleiding of braille/grootlettermenu's/informatiegidsen; en

		• (indien van toepassing) 1 toegankelijke vergader-/conferentieruimte. Voor cognitieve beperkingen of gehoorbeperkingen zijn de volgende minimale toegankelijkheidselementen aanwezig om conformiteit te bereiken: • een toegankelijkheidsplan waarin wordt beschreven hoe cognitieve of sensorische behoeften (gehoorbeperkingen) worden aangepakt; en • ten minste 2 concrete uitgevoerde acties gericht op cognitieve beperkingen en/of gehoorbeperkingen: o Voorbeelden van acties die gericht zijn op cognitieve toegankelijkheid zijn vereenvoudigde en symboolgebaseerde instructies in belangrijke ruimtes (receptie, restaurant, veiligheidsinformatie); rustig inchecken of wachtrijvrije service voor gasten die dat nodig hebben; personeelstraining gericht op bewustwording van behoeften van mensen met cognitieve beperkingen; beschikbaarheid van zintuiglijke kaarten of eenvoudige oriëntatiegidsen; voorspelbare routines voor activiteiten die duidelijk aan de gasten worden gecommuniceerd. o Voorbeelden van acties voor gehoorbeperkingen zijn de beschikbaarheid van draagbare ringleidingen in de receptie of vergaderruimtes; ondertitelde video's en visuele alarmen in belangrijke ruimtes (indien mogelijk); personeelstraining gericht op bewustwording van behoeften van mensen met gehoorbeperkingen (bijvoorbeeld internationale gebarentaal). Maatregelen kunnen pas worden goedgekeurd als de verbeteringen substantieel en functioneel zijn en duidelijk gedocumenteerd zijn in het toegankelijkheidsplan. De website van het bedrijf biedt informatie over de minimale toegankelijkheidselementen die aanwezig zijn. Zelfs als huisdieren over het algemeen niet zijn toegestaan in het bedrijf, zijn hulphonden (bijv. geleidehonden) altijd toegestaan. Dit aspect wordt door al het personeel gerespecteerd. Het toegangsniveau wordt duidelijk en nauwkeurig gecommuniceerd op de website van het bedrijf. Beschrijvingen specificeren toegankelijke faciliteiten (bijv. kamerindeling, handgrepen, trapvrije toegang, informatieborden/-schermen met hoog contrast, visuele alarmen, etc.) en of het bedrijf voldoet aan specifieke normen (bijv. lokale bouwvoorschriften of toegankelijkheidscertificeringen). Het bedrijf wordt aanbevolen om nationale of lokale organisaties voor mensen met een beperking te raadplegen of goedkeuring te vragen bij het plannen van toegankelijkheidsvoorzieningen. Tijdens de onboarding worden alle medewerkers getraind en geïnformeerd over de toegankelijkheidsvoorzieningen, regelgeving en de rechten van gasten met een beperking. Het management en ander personeel dat gasten bedient[20] krijgen aanvullende vervolgtraining over de beschikbare apparatuur in het bedrijf. **Auditbewijs**

[20] Zie woordenlijst

		Tijdens de audit presenteert het bedrijf bewijs van: • bewustwording en training van personeel over toegankelijkheidsprocedures; en • beschikbaarheid van informatie over toegankelijkheid op de website. In specifieke omstandigheden, waarin het bedrijf toegang biedt aan mensen met cognitieve of gehoorbeperkingen, wordt een toegankelijkheidsplan gepresenteerd waarin wordt beschreven hoe deze behoeften worden aangepakt. Tijdens de fysieke audit bevestigt de auditeur de aanwezigheid en staat van toegankelijke infrastructuur (minimaal van de hierboven genoemde ruimtes). Hiervoor voert de auditeur steekproeven[21] uit in ten minste 1 openbaar toilet, 1 gemeenschappelijke ruimte/ingang, 1 restaurant en 1 vergaderruimte, en in gastenkamers volgens methodologie A zoals beschreven in de woordenlijst.
1.12	Planten en dieren, evenals historische en archeologische objecten, worden alleen verkocht, verhandeld of tentoongesteld volgens het internationaal recht. (V) HH, CHP, SA, CC, R, A	**Relevantie** De handel in en tentoonstelling van bedreigde soorten en ongeoorloofde artefacten dragen bij aan verlies van biodiversiteit, illegale handel in wilde dieren en culturele exploitatie. Door dergelijke praktijken te verbieden, helpen bedrijven bedreigde diersoorten en cultureel erfgoed te beschermen en geven zij blijk van verantwoord bedrijfs- en milieubeheer. **Verwachtingen voor implementatie** Het bedrijf oogst, verkoopt, ruilt of toont geen planten- of diersoorten of hun onderdelen en producten die op de IUCN Rode Lijst van bedreigde soorten staan vermeld als *Bedreigd* (d.w.z. kwetsbaar, bedreigd of kritiek bedreigd). Dit omvat zowel gereguleerde als ongereguleerde handel, evenals de niet-goedgekeurde verzameling van wilde flora en fauna. Het verbod geldt voor artikelen die in alle delen van het bedrijf worden verkocht of tentoongesteld (voor producten zoals souvenirs, decoratieve voorwerpen, traditionele medicijnen of levende exemplaren). Commerciële activiteiten met *bedreigde* soorten zijn niet toegestaan, zelfs niet als de soorten of producten legaal verkocht mogen worden volgens nationale wetgeving, tenzij expliciet toegestaan onder internationale natuurbeschermingsrichtlijnen en uitsluitend gebruikt voor educatieve of bewustwordingsdoeleinden. Daarnaast worden historische en archeologische artefacten ter bescherming van het culturele erfgoed niet verkocht, geruild of tentoongesteld, tenzij deze wettelijk zijn verkregen en gepresenteerd voor een educatief of cultureel doel. In dergelijke gevallen wordt samenwerking met relevante instellingen (bijv. musea, natuurbeschermingsorganisaties of inheemse groepen) aanbevolen om respectvolle en betekenisvolle interpretatie te waarborgen.

[21] Zie woordenlijst

		Auditbewijs Tijdens de audit presenteert het bedrijf in specifieke omstandigheden (indien cultureel erfgoed of historische en archeologische artefacten worden tentoongesteld) documentatie die de juridische herkomst aantoont en uitlegt hoe de tentoonstelling bijdraagt aan educatie of bewustwording van natuurbescherming. Tijdens de fysieke audit voert de auditeur steekproeven[22] uit in ten minste één openbare ruimte, zoals cadeauwinkels, recepties en decoratieve ruimtes, volgens methodologie A zoals beschreven in de woordenlijst.
1.13	Het bedrijf biedt, promoot of faciliteert geen entertainment, excursies of activiteiten waarbij dieren worden uitgebuit of er sprake is van dierenleed. (V) HH, CHP, SA, CC, R, A	**Relevantie** Het gebruik van dieren voor entertainment in toerisme kan praktijken omvatten die het dierenwelzijn in gevaar brengen en dierenuitbuiting [23]bevorderen. Door dergelijke activiteiten te verbieden, zorgen bedrijven voor ethische behandeling van dieren, leven ze wereldwijde welzijnsnormen na en bevorderen ze respect voor de natuur onder gasten. **Verwachtingen voor implementatie** Het bedrijf biedt, promoot of faciliteert geen entertainment, excursies of activiteiten waarbij dieren worden uitgebuit of er sprake is van dierenleed. Dit geldt zowel voor activiteiten ter plaatse als voor leveranciers of externe activiteiten die via het bedrijf worden aanbevolen, verkocht/gecontracteerd of geregeld. Het gebruik van wilde dieren[24] voor vermaak, fysiek contact of nauwe interactie is strikt verboden. Dit omvat, maar is niet beperkt tot: • dierenshows of -optredens; • georganiseerde fotomomenten; • direct contact met of het voeren van wilde dieren in gevangenschap; • dierengevechten, -races of -ritten die het welzijn in gevaar brengen (bijv. olifantenritten, rendierraces, rodeo's); en • evenementen of attracties buiten het terrein waarvan bekend is dat ze dieren schaden (bijv. stierenvechten, circussen met wilde dieren, jachtsafari's). Het bedrijf beoordeelt externe leveranciers en activiteiten die het promoot of sluit contracten met derden om te waarborgen dat deze zich niet bezighouden met deze praktijken.

[22] Zie woordenlijst
[23] Zie woordenlijst
[24] Zie woordenlijst .

		Huisdieren[25] kunnen deelnemen aan activiteiten gericht op welzijn, educatie of culturele tradities (bijv. interactieve boerderijen, huskysafari's, paardrijden), of deze nu ter plaatse worden aangeboden of buiten het terrein worden gepromoot/gefaciliteerd. Dieren op het terrein worden altijd gehouden onder omstandigheden die voldoen aan dierenwelzijnsvoorschriften en -normen, inclusief die beschreven in criterium 1.14. **Auditbewijs** Tijdens de audit presenteert het bedrijf in specifieke omstandigheden (wanneer diergerelateerde activiteiten worden aangeboden, gepromoot of gefaciliteerd): • een schriftelijke verklaring, standaardprocedure (SOP)[26] of beleid waarin wordt bevestigd dat er geen entertainment, excursies of activiteiten worden aangeboden, gepromoot of gefaciliteerd waarbij dieren worden uitgebuit; en/of • (indien beschikbaar) het huisentertainmentplan voor de gasten. Waar passend bevestigt een fysieke audit de aanwezigheid van dieren op het terrein, beoordeeld aan de hand van de hierboven beschreven educatieve normen.
1.14	Dierenwelzijnsrichtlijnen worden gevolgd wanneer het bedrijf dieren op het terrein houdt. (V) HH, CHP, SA, CC, R, A	**Relevantie** Het waarborgen van hoge normen voor dierenwelzijn in het toerisme voorkomt lijden, beschermt biodiversiteit en bevordert ethische gastervaringen. Door erkende dierenwelzijnskaders en nationale wetgeving te volgen, beschermen bedrijven het fysieke en emotionele welzijn van dieren op hun terrein en tonen ze aan verantwoorde, duurzame praktijken te hanteren. **Verwachtingen voor implementatie** Het bedrijf volgt de dierenwelzijnsrichtlijnen wanneer er dieren op het terrein worden gehouden. Dit omvat volledige naleving van nationale wetgeving op het gebied van dierenwelzijn en minimaal naleving van het 5-domeinenmodel van dierenwelzijn, zoals gedefinieerd in ABTA's Global Welfare Guidance for Animals in Tourism. De 5 domeinen richten zich op het fysieke en emotionele welzijn van de dieren. Dit omvat: • Positieve omstandigheden die worden gegarandeerd: o Goede voeding: dieren hebben constant toegang tot schoon water en krijgen voldoende voedsel dat aan hun voedingsbehoeften en natuurlijke voedingsgewoonten voldoet; o Comfortabele leefomstandigheden: dieren leven in een omgeving die bij hun soort past, met ruimte, beschutting, geschikte temperaturen en verrijkingsmogelijkheden (bijv. natuurlijke materialen, schaduw, gelegenheid tot baden);

[25] Zie woordenlijst
[26] Zie woordenlijst

		○ Gezonde lichamen: dieren krijgen de juiste zorg om fysiek gezond te blijven en eventuele verwondingen of ziekten worden snel behandeld; ○ Vrijheid om zich natuurlijk te gedragen: dieren kunnen zich vrij bewegen en normaal gedrag vertonen (zoals socialiseren, graven, vliegen, klimmen of spelen) afhankelijk van de soort; en ○ Positieve ervaringen en emotioneel welzijn: dieren voelen zich veilig, comfortabel, gestimuleerd en tevreden. • Negatieve omstandigheden die worden vermeden: ○ Honger of dorst: dieren wordt geen toegang tot voedsel of water ontnomen; ○ Slechte leefomstandigheden: vieze of overvolle omgevingen en barre omstandigheden zijn onacceptabel; ○ Ziekte of letsel: zieke of gewonde dieren worden niet onbehandeld gelaten; ○ Beperkt gedrag: ketenen, kooien of voorkomen dat dieren zich normaal kunnen bewegen of normaal gedrag vertonen is niet toegestaan; en ○ Lijden of stress: praktijken die pijn, angst, verveling, frustratie of emotionele stress veroorzaken, worden vermeden. Minimaal één keer per jaar wordt er een controle uitgevoerd door een veterinair deskundige om de gezondheid en het welzijn van dieren te bevestigen. **Auditbewijs** Tijdens de audit presenteert het bedrijf: • schriftelijke bevestiging dat het bedrijf bekend is met dierenwelzijnspraktijken op basis van de nieuwste richtlijnen van ABTA en deze opvolgt en nationale dierenwelzijnswetten naleeft (bijvoorbeeld door de dierenwelzijnsverplichting van het bedrijf of de schriftelijke standaardprocedure (SOP)[27] voor het onderhoud en de verzorging van de dieren te presenteren, inclusief een checklist gebaseerd op het 5-domeinenmodel); en • verslagen van jaarlijkse controles door een veterinair deskundige ter bevestiging van de gezondheid en het welzijn van de dieren. Waar mogelijk bevestigt een fysieke audit dat dieren die ter plaatse aanwezig zijn niet worden blootgesteld aan de negatieve omstandigheden zoals beschreven in het 5-domeinenmodel.
1.15	Het bedrijf ontwikkelt en implementeert een bedrijfsgedragsc	**Relevantie** De bedrijfsgedragscode is een fundamenteel element van het kader voor maatschappelijk verantwoord ondernemen van het bedrijf en helpt bij het waarborgen van ethische, legale en verantwoorde operaties binnen de organisatie, het opbouwen van vertrouwen bij belanghebbenden en het ondersteunen van langdurige sociale duurzaamheid.

[27] Zie woordenlijst

	ode. (O) HH, CHP, SA, CC, R, A	**Verwachtingen voor implementatie** Het bedrijf ontwikkelt en implementeert een bedrijfsgedragscode. Dit is een intern document dat is voorzien van een ingangsdatum en waarin alle volgende belangrijke aspecten aan bod komen: • beleid en bedrijfscultuur: hoe de organisatie ethisch zakelijk gedrag en een integriteitsgedreven bedrijfscultuur bevordert; • anticorruptie en -omkoping: beleid dat in lijn is met internationale kaders (bijv. VN-verdrag tegen corruptie) en identificatie van risicovolle functies; • bedrijfsethiek: het handhaven van waarden als eerlijkheid, transparantie en integriteit; • corporate governance: structuren die besluitvorming, verantwoording en controle definiëren; • mensenrechten en sociale waarborgen: toewijding aan de Universele Verklaring van de Rechten van de Mens en het VN-Kinderverdrag, inclusief bescherming tegen misbruik, uitbuiting en intimidatie (met aandacht voor kwetsbare groepen); en • dierenwelzijn: waar van toepassing, beleid gericht op het welzijn van dieren ter plaatse. De gedragscode: • is formeel goedgekeurd door het algemeen management en voorzien van een ingangsdatum; • wordt minstens eens in de vier jaar herzien; en • is gedeeld met al het personeel (bijvoorbeeld via onboarding, handboek, training[28]) en wordt op verzoek openbaar beschikbaar gesteld. Een ketenbrede gedragscode mag worden gebruikt, mits deze aantoonbaar van toepassing is op de aanvrager (relevant merk, land, vestigingstype). Het personeel van het bedrijf is hier bekend mee en heeft er toegang toe en het bedrijf kan aantonen hoe de gedragscode in de praktijk op vestigingsniveau wordt toegepast. Ketenbrede documenten zijn niet voldoende; het bedrijf dient daarnaast bewustzijn en uitvoering aan te tonen tijdens de audit. **Auditbewijs** Tijdens de audit presenteert het bedrijf een van een ingangsdatum voorzien en door het management goedgekeurde gedragscode waarin alle vereiste aspecten worden behandeld. Indien relevant doet de auditeur ook het volgende: • controleren op bewijs van bewustmaking en training van medewerkers (bijvoorbeeld onboardingmateriaal); en • gesprekken voeren met het management en personeel als de auditeur twijfelt aan de implementatie of het begrip.

[28] Zie woordenlijst

1.16	Het bedrijf bevordert actief het fysieke en mentale welzijn van medewerkers door ten minste één tastbaar initiatief per jaar te implementeren of permanente, gratis of gesubsidieerde faciliteiten te onderhouden die het welzijn van het personeel ondersteunen. (O) HH, CHP, CC, R, A	**Relevantie** Het welzijn van medewerkers draagt bij aan een gezonde werkplekcultuur, verbeterde prestaties en langdurige medewerkerstevredenheid. Het ondersteunen van de fysieke en mentale gezondheid van medewerkers helpt stress te verminderen, burn-outs te voorkomen en een positieve en veerkrachtige werkomgeving te bevorderen. **Verwachtingen voor implementatie** Het bedrijf voert minstens één initiatief per jaar uit, of onderhoudt doorlopende faciliteiten of diensten die het fysieke of mentale welzijn van het personeel bevorderen. Voorbeelden van acceptabele welzijnsinitiatieven zijn: a) teambuilding-evenementen, waarderingsactiviteiten of wellnessdagen; b) gratis of gesubsidieerde toegang tot fitnessfaciliteiten, sportactiviteiten of wellnessapparatuur tijdens of na werktijd; c) trainingssessies, workshops of briefings over mentale gezondheid, stressmanagement, veerkracht, emotioneel welzijn of werk-privébalans; d) bewustwordingscampagnes of workshops over middelengebruik, voeding, arbeidsgezondheid of gezondheidsgerelateerde risico's; e) preventieve gezondheidsinitiatieven zoals regelmatige gezondheidscontroles (waar mogelijk), griepvaccinaties of ergonomische beoordelingen; f) faciliteiten die ondersteunen bij de welzijnsbehoeften van personeel, zoals borstvoedingsruimtes, stilteruimtes of gebedsruimtes; g) uitdagingen of wedstrijden die gezonde gewoonten stimuleren (bijv. stappenuitdagingen, 'fiets naar je werk'-maand); en/of h) gezinsvriendelijke initiatieven, zoals het toestaan dat werknemers hun kinderen onder veilige en passende omstandigheden mee naar het werk nemen, of het bieden van toegang tot aangewezen kinderopvangruimtes, kinderclubs of samenwerkingen met nabijgelegen kinderopvangaanbieders. **Auditbewijs** Tijdens de audit presenteert het bedrijf ofwel: a) documentatie die de geïmplementeerde welzijnsinitiatief(s) aantoont, zoals HR-communicatie, programmabeschrijvingen, foto's van faciliteiten, evenementensamenvattingen, deelnamegegevens of overeenkomsten met externe partners; of b) bewijs van bestaande faciliteiten tijdens een fysieke audit, waar van toepassing (bijv. borstvoedingsruimtes, fitnessruimtes, stilteruimtes, kinderopvangruimtes). Tijdens de fysieke audit kan de auditeur gesprekken voeren met het personeel om te controleren of zij zich bewust zijn van

		de welzijnsinitiatieven.
1.17	Het bedrijf biedt stageplaatsen en deeltijdse of flexibele werkgelegenheidsmogelijkheden aan langdurig werklozen of mensen met beperkte inzetbaarheid. (O) HH, CHP, SA, CC, R, A	**Relevantie** Het bieden van werkgelegenheid aan mensen uit kwetsbare sociaaleconomische achtergronden, mensen met een beperking of personen die te maken hebben met barrières voor traditionele werkgelegenheid, draagt bij aan sociale gelijkheid en het welzijn van de gemeenschap. Het helpt ongelijkheden te verminderen, ondersteunt vaardigheidsontwikkeling en integratie in de arbeidsmarkt en bevordert een inclusievere en ondersteunende werkcultuur. **Verwachtingen voor implementatie** Het bedrijf heeft ten minste één van de volgende initiatieven uitgevoerd tijdens de laatste certificeringsperiode (2 jaar) of in de afgelopen 12 maanden in het geval van nieuwe kandidaatbedrijven: a) een stage of leertijd van minstens 3 maanden voor langdurig werklozen; b) actieve bevordering van de werving, het behoud en de ontwikkeling van personeel met een beperking; c) deeltijd- of flexibele arbeidsovereenkomsten voor mensen met beperkte inzetbaarheid, aangezien sommige personen mogelijk niet fulltime kunnen werken (bijvoorbeeld vanwege beperkingen, leeftijd of gezondheidsproblemen) en flexibele regelingen hun deelname aan de arbeidsmarkt ondersteunen; d) werkgelegenheids- of opleidingsmogelijkheden (training)[29] voor mensen met beperkte taalvaardigheden, of uit kwetsbare sociaaleconomische achtergronden (bijv. migranten, overlevenden van geweld, alleenstaande ouders of economisch achtergestelde personen); en/of e) actieve samenwerking met programma's of partnerschappen die de overgang van school of sociale ondersteuning naar werkgelegenheid voor kansarme groepen faciliteren. Over het algemeen ondersteunt het bedrijf inclusie op de werkvloer en gelijke behandeling door rollen, werktijden of omstandigheden aan te passen aan de capaciteiten en behoeften van de individuen (bijvoorbeeld flexibele werktijden of aangepaste verantwoordelijkheden). **Auditbewijs** Tijdens de audit presenteert het bedrijf bewijs dat overeenkomt met de geïmplementeerde initiatieven. Geaccepteerd bewijs omvat, afhankelijk van het geselecteerde initiatief, de volgende inspanningen: a) werk- of stagegegevens (bijvoorbeeld contracten, aanwezigheidslogboeken, certificaat van voltooiing of HR-rapporten, indien wettelijk toegestaan), met een aantoonbare duur van minstens 3 maanden binnen de afgelopen certificeringsperiode (of tot 12 maanden voor nieuwe kandidaatbedrijven). Samenwerkingsdocumenten met uitzendbureaus of sociale diensten kunnen ook worden getoond;

[29] Zie woordenlijst

		b) gegevens van redelijke aanpassingsmaatregelen (bijv. aangepaste werkplekken of flexibele taken), personeelstrainingsmateriaal ter ondersteuning van inclusie van mensen met een beperking, of documentatie van samenwerking met arbeidsbureaus of ngo's voor mensen met een beperking; c) arbeidsovereenkomsten voor deeltijd, flexibele of aangepaste uren; HR-overzichten die het aantal medewerkers laten zien dat van dergelijke regelingen gebruikmaakt; interne beleidsmaatregelen waarin flexibele werkopties worden beschreven; of registraties van deelname aan welzijns- of sociale werkgelegenheidsregelingen, waar van toepassing; d) bewijs van arbeids- of opleidingscontracten (waar nodig geanonimiseerd), documentatie van taalondersteunings- of trainingsprogramma's, gegevens van stages, instapniveauopleidingen of mentorschapsmogelijkheden, evenals overeenkomsten of samenwerkingsbewijs met ngo's, migrantenondersteuningsorganisaties of sociale dienstverleners die betrokkenheid bij dergelijke initiatieven aantonen; en/of e) samenwerkingsovereenkomsten, partnerschapscontracten, deelnamegegevens of projectbeschrijvingen met relevante instellingen. Tijdens de fysieke audit kan de auditeur gesprekken voeren met het management om de uitvoering van een van de genoemde initiatieven en de ondersteunende maatregelen aan deze medewerkers te bevestigen.
1.18	Het bedrijf biedt toegang voor mensen met extra toegankelijkheidsbehoeften door zich te richten op minimaal 2 gedefinieerde toegankelijkheidscategorieën en de vereiste minimale maatregelen voor die categorieën te implementeren. (O)	**Relevantie** Het bieden van inclusieve toegang voor mensen met extra toegankelijkheidsbehoeften helpt fysieke, zintuiglijke en cognitieve barrières weg te nemen, waardoor alle gasten volledig en zelfstandig kunnen deelnemen aan diensten en ervaringen. Dit ondersteunt sociale duurzaamheid en is in overeenstemming met internationale mensenrechtenprincipes. **Verwachtingen voor implementatie** Het bedrijf biedt toegang voor mensen met extra toegankelijkheidsbehoeften. Met het besef dat bedrijven mogelijk niet alle soorten beperkingen kunnen dekken, richt het bedrijf haar toegankelijkheidsverbeteringen op minimaal twee specifieke categorieën behoeften: fysieke mobiliteit, visuele beperking of cognitieve/gehoorbeperking. Om conformiteit te bereiken, zijn de volgende minimale toegankelijkheidselementen aanwezig bij de focus op fysieke toegankelijkheid: • minstens één toegankelijke ingang met helling of vlakke toegang (die voldoet aan hellings- en breedtenormen); • minstens één toegankelijk toilet in openbare en gemeenschappelijke ruimtes; • minstens één toegankelijke gastenkamer inclusief badkamer (indien accommodatie beschikbaar is); • toegankelijke zitplaatsen in restaurants of gemeenschappelijke eetruimte; en • (indien van toepassing) 1 toegankelijke vergader-/conferentieruimte. Verder wordt aanbevolen om op lange wandelroutes rustpunten (bijv. bankjes) te bieden voor gasten met beperkte mobiliteit.

	HH, CHP, SA, CC, R, A	De helling en breedte van de ingangen, informatieborden/-schermen en de beschikbaarheid van wandbeugels worden gecontroleerd in overeenstemming met nationale toegankelijkheidsrichtlijnen of, waar beschikbaar, VN/WHO-toegankelijkheidsaanbevelingen. Om conformiteit te bereiken, zijn de volgende minimale toegankelijkheidselementen aanwezig bij de focus op visuele toegankelijkheid: • informatieborden/-schermen met hoog contrast en/of tastbare vloermarkeringen en/of voldoende verlichting en antireflectie in belangrijke ruimtes (bijv. ingang, receptie, toiletten, gangen) afhankelijk van de behoeften van visuele beperkten; • minstens één toegankelijk toilet in openbare en gemeenschappelijke ruimtes; • minstens één toegankelijke gastenkamer inclusief badkamer (indien accommodatie beschikbaar is); • toegankelijke restaurantzitplaatsen; receptie- of servicebalie, en ofwel auditieve aanwijzingen of mondelinge begeleiding of braille/grootlettermenu's/informatiegidsen; en • (indien van toepassing) 1 toegankelijke vergader-/conferentieruimte. Voor cognitieve beperkingen of gehoorbeperkingen zijn de volgende minimale toegankelijkheidselementen aanwezig om conformiteit te bereiken: • een toegankelijkheidsplan waarin wordt beschreven hoe cognitieve of sensorische behoeften (gehoorbeperkingen) worden aangepakt; en • ten minste 2 concrete uitgevoerde acties gericht op cognitieve beperkingen en/of gehoorbeperkingen: o Voorbeelden van acties die gericht zijn op cognitieve toegankelijkheid zijn vereenvoudigde en symboolgebaseerde instructies in belangrijke ruimtes (receptie, restaurants, veiligheidsinformatie); rustig inchecken of wachtrijvrije service voor gasten die dat nodig hebben; personeelstraining gericht op bewustwording van behoeften van mensen met cognitieve beperkingen; beschikbaarheid van zintuiglijke kaarten of eenvoudige oriëntatiegidsen; voorspelbare routines voor activiteiten die duidelijk aan de gasten worden gecommuniceerd. o Voorbeelden van acties voor gehoorbeperkingen zijn de beschikbaarheid van draagbare ringleidingen in de receptie of vergaderruimtes; ondertitelde video's en visuele alarmen in belangrijke ruimtes (indien mogelijk); personeelstraining gericht op bewustwording van behoeften van mensen met gehoorbeperkingen (bijvoorbeeld internationale gebarentaal). Maatregelen kunnen pas worden goedgekeurd als de verbeteringen substantieel en functioneel zijn en duidelijk gedocumenteerd zijn in het toegankelijkheidsplan. De website van het bedrijf biedt informatie over de minimale toegankelijkheidselementen die aanwezig zijn. Zelfs als huisdieren over het algemeen niet zijn toegestaan in het bedrijf, zijn hulphonden (bijv. geleidehonden) altijd toegestaan. Dit aspect wordt door al het personeel gerespecteerd. Het toegangsniveau wordt duidelijk en nauwkeurig

		gecommuniceerd op de website van het bedrijf. Beschrijvingen specificeren toegankelijke faciliteiten (bijv. kamerindeling, handgrepen, trapvrije toegang, informatieborden/-schermen met hoog contrast, visuele alarmen, etc.) en of het bedrijf voldoet aan specifieke normen (bijv. lokale bouwvoorschriften of toegankelijkheidscertificeringen). Waar van toepassing wordt het bedrijf aanbevolen om nationale of lokale organisaties voor mensen met een beperking te raadplegen of goedkeuring te vragen bij het plannen van toegankelijkheidsvoorzieningen. Tijdens de onboarding worden alle medewerkers getraind en geïnformeerd over de toegankelijkheidsvoorzieningen, regelgeving en de rechten van gasten met een beperking. Het management en ander relevant personeel dat gasten bedient[30] krijgen aanvullende vervolgtraining over de beschikbare apparatuur in het bedrijf. **Auditbewijs** Tijdens de audit presenteert het bedrijf bewijs van: • relevante bewustwording en training van medewerkers over toegankelijkheidsprocedures; en • beschikbaarheid van informatie over toegankelijkheid op de website. In specifieke omstandigheden, waarin het bedrijf toegang biedt aan mensen met cognitieve of gehoorbeperkingen, wordt een toegankelijkheidsplan gepresenteerd waarin wordt beschreven hoe deze behoeften worden aangepakt. Tijdens de fysieke audit bevestigt de auditeur de aanwezigheid en staat van toegankelijke infrastructuur (minimaal van de hierboven genoemde ruimtes). Hiervoor voert de auditeur steekproeven[31] uit in ten minste 1 openbaar toilet, 1 gemeenschappelijke ruimte/ingang, 1 restaurant en 1 vergaderruimte, en in gastenkamers volgens methodologie A zoals beschreven in de woordenlijst.
1.19	Het bedrijf biedt lokale micro- of kleine ondernemers de mogelijkheid om duurzame producten te verkopen die gebaseerd zijn	**Relevantie** Om lokale economieën te versterken, cultureel erfgoed te behouden en de milieueffecten die samenhangen met lange toeleveringsketens te verkleinen, ondersteunen bedrijven lokale micro- of kleine ondernemers. Door een platform te bieden voor duurzaam gemaakte, lokaal relevante producten, bevorderen bedrijven lokale sociaal-culturele en economische ontwikkeling en creëren ze bewustzijn van hun maatschappelijk verantwoord ondernemen. **Verwachtingen voor implementatie** Het bedrijf biedt lokale micro- of kleine ondernemers de mogelijkheid om duurzame producten te verkopen die gebaseerd zijn op de natuur, geschiedenis en cultuur van de lokale omgeving. Dit kan in de vorm van een kleine winkel of kraam binnen het pand of op het terrein van het bedrijf zijn. Als alternatief kan het bedrijf dergelijke lokale producten inkopen en aan gasten

[30] Zie woordenlijst
[31] Zie woordenlijst

	op de natuur, geschiedenis en cultuur van het gebied. (O) HH, CHP, SA, CC, R, A	aanbieden. De focus van dit criterium ligt op producten en diensten die aan gasten worden aangeboden en die geen deel uitmaken van de reguliere serviceactiviteiten (bijvoorbeeld standaard restaurantservice), maar eerder meerwaarde bieden door lokale cultuur, vakmanschap of erfgoed te tonen. Producten die binnen 100 km van het bedrijf worden geproduceerd, worden als lokaal geproduceerd beschouwd. De definitie van lokale micro- of kleine ondernemers volgt nationale normen. Als deze niet bestaan, geldt een van de volgende voorwaarden: a) Micro-onderneming: minder dan 10 medewerkers; of b) Kleine onderneming: minder dan 50 werknemers. Duurzame producten en diensten: • worden geproduceerd op een manier die principes van milieubewuste, sociale en culturele duurzaamheid respecteert; • zijn gebaseerd op de natuur, geschiedenis en cultuur van het lokale gebied; • worden geproduceerd zonder gebruik van internationaal erkende bedreigde of beschermde soorten; en • zijn vrij van niet-bestendige, niet-duurzame materialen zoals wegwerpplastic of andere wegwerpmaterialen. **Auditbewijs** Tijdens de audit presenteert het bedrijf overeenkomsten met lokale micro- of kleine ondernemers waarvan de producten door of via het bedrijf worden verkocht. Tijdens een fysieke audit wordt bevestigd dat lokale micro- of kleine ondernemers producten kunnen verkopen, of dat hun producten binnen het bedrijf aan gasten worden aangeboden.
Teambetrokkenheid		
1.20	Het management informeert het personeel minstens twee keer per jaar over de duurzaamheidsin	**Relevantie** Regelmatige communicatie en betrokkenheid bij het personeel is essentieel, omdat het hen in staat stelt te begrijpen welke rol ze spelen in duurzaamheid, vragen van gasten te beantwoorden en op betekenisvolle wijze bij te dragen aan milieu- en sociale initiatieven. **Verwachtingen voor implementatie**

	itiatieven van het bedrijf. (V) HH, CHP, SA, CC, R, A	Het management, de Green Key-coördinator[32] en/of het Green Team[33] zorgen voor een consistente informatiestroom en betrekken het personeel actief bij duurzaamheidsinspanningen. Het personeel ontvangt updates over zowel lopende als nieuwe duurzaamheidsinitiatieven om hen te helpen hun rol en de impact van hun acties te begrijpen. De briefing wordt persoonlijk gegeven (bijvoorbeeld via personeelsvergaderingen) of kan schriftelijk of via e-learning plaatsvinden. De onderwerpen omvatten doorgaans milieubeheergebieden zoals water, energie, afval, schoonmaakmethoden, voedsel en dranken en principes van de circulaire economie (verminderen, hergebruiken, recyclen), evenals andere duurzaamheidsonderwerpen zoals lokale biodiversiteit en betrokkenheid bij de gemeenschap. Ook wordt informatie over het Green Key-programma gecommuniceerd. Het management brieft het personeel minstens twee keer per jaar. Er wordt overwogen om seizoenspersoneel op te nemen om brede participatie te waarborgen. Dit criterium geldt zowel voor interne als uitbestede medewerkers[34] die ter plaatse werken. Bedrijven die seizoensgebonden zijn en/of vijf of minder medewerkers hebben, briefen het personeel minstens één keer per jaar. Voor nieuwe kandidaatbedrijven heeft er minstens één briefing plaatsgevonden voorafgaand aan de audit. **Auditbewijs** Tijdens de audit presenteert het bedrijf schriftelijk bewijs (bijvoorbeeld documenten, presentaties of screenshots/exports van digitale platforms) waarin het volgende wordt uiteengezet: • welke onderwerpen werden behandeld; • deelnemende afdeling(en) (bijv. het schoonmaakteam); en • de verstrekkingsdatum. Tijdens de fysieke audit voert de auditeur minstens één willekeurig gesprek[35] met het personeel om hun kennis van duurzaamheidsinitiatieven te verifiëren en te bevestigen dat er regelmatig over is gecommuniceerd. In specifieke gevallen, voor bedrijven met minder dan 5 medewerkers, kan informatie over duurzaamheidsinitiatieven mondeling worden verstrekt. In dit geval is er geen documentatie vereist. De kennis van het personeel wordt ook dan

[32] Zie woordenlijst
[33] Zie woordenlijst
[34] Zie woordenlijst .
[35] Zie woordenlijst

		gevalideerd via gesprekken[36].
1.21	Het personeel volgt jaarlijkse duurzaamheidstrainingen. (V) HH, CHP, SA, CC, R, A	**Relevantie** Het geven van rolspecifieke en relevante training[37] over milieu- en duurzaamheidsonderwerpen zorgt ervoor dat medewerkers effectief bijdragen aan de uitvoering van de duurzaamheidsstrategie en dagelijkse operaties van het bedrijf. **Verwachtingen voor implementatie** Hotels en hostels (HH) en campings en vakantieparken (CHP) bieden jaarlijks 1 algemene duurzaamheidstraining aan voor vaste medewerkers en minstens 1 afdelings- of rolspecifieke (bijv. schoonmaak, keuken, etc.) duurzaamheidstraining per jaar. Kleine accommodaties (SA), restaurants/cafés (R), attracties (A), conferentiecentra (CC) en seizoensgebonden gelegenheden bieden minstens één duurzaamheidstraining per jaar aan voor het personeel. Voorgestelde trainingsonderwerpen zijn onder andere: a) afvalsortering en -vermindering (inclusief gevaarlijk afval); b) duurzame voedsel- en drankpraktijken; c) milieuvriendelijke schoonmaak en het gebruik van chemicaliën; d) principes van circulaire economie (verminderen, hergebruiken, recyclen); e) klimaatverandering; f) behoud van biodiversiteit; g) betrokkenheid bij de gemeenschap; h) gastbewustzijn en communicatie; en/of i) mensenrechten, gelijkheid en non-discriminatie. Jaarlijkse duurzaamheidstraining toont een progressieve ontwikkeling, waarbij het personeel hun kennis elk jaar uitbreidt of verdiept in plaats van identieke trainingsinhoud te ontvangen. De training vindt plaats ter plaatse of online (bijvoorbeeld schriftelijke modules, e-learning) en wordt intern of extern gegeven. Nieuwe medewerkers volgen de training normaal gesproken binnen de eerste 4 weken van het dienstverband. Het wordt sterk aanbevolen dat uitbestede en seizoensmedewerkers[38] aan dezelfde training deelnemen.

[36] Zie woordenlijst
[37] Zie woordenlijst .
[38] Zie woordenlijst

		Green Key biedt een standaard rapportageformaat voor het trainingsplan, dat instellingen kunnen aanpassen aan lokale operationele behoeften. **Auditbewijs** Tijdens de audit presenteert het bedrijf een document met: • de trainingsonderwerpen die zijn behandeld; • de afdelingen die de training hebben gevolgd (waarbij de rol van specifieke medewerkers wordt gespecificeerd, als de training niet aan de volledige afdeling wordt gegeven); • de datum(s) en de duur van de training (één dag, maandelijks, etc.); en • het format van de training (intern/extern, online, etc.). In het geval van nieuwe aanvragers presenteert het bedrijf in specifieke gevallen een schriftelijk concept van het trainingsplan en verbindt het zich ertoe dit binnen de eerste certificeringsperiode (24 maanden) uit te voeren. Tijdens de fysieke audit voert de auditeur minstens één gesprek[39] met een geselecteerde vaste medewerker die aanwezig is tijdens de audit om de deelname aan en het begrip van de trainingssessies tijdens de algemene en de afdelings-/rolspecifieke training te verifiëren.
1.22	De schoonmaakdienst kent de procedures met betrekking tot het vervangen van handdoeken en lakens en past deze toe. (V) HH, CHP, SA	**Relevantie** Het verlagen van de frequentie van handdoek- en lakenwissels helpt het gebruik van water, energie en wasmiddel te beperken. Het schoonmaakpersoneel begrijpt de procedures om gasten de mogelijkheid te bieden handdoeken en lakens opnieuw te gebruiken en past deze correct toe, waardoor de ecologische voetafdruk van het bedrijf wordt verkleind. **Verwachtingen voor implementatie** Naast dat de accommodatie gasten de mogelijkheid biedt om handdoeken en lakens opnieuw te gebruiken (zie criterium 6.21), wordt het schoonmaakpersoneel geïnformeerd over de bijbehorende procedures en voert het deze uit. Het bedrijf biedt het schoonmaakpersoneel duidelijke en toegankelijke instructies en begeleiding bij het hergebruiken van handdoeken en lakens. Als de schoonmaakdienst wordt uitbesteed, zorgt het bedrijf ervoor dat training[40] in het hergebruik van handdoeken en lakens is opgenomen in de overeenkomst met het gecontracteerde schoonmaakbedrijf.

[39] Zie woordenlijst
[40] Zie woordenlijst

		Auditbewijs Tijdens de fysieke audit voert de auditeur minstens één gesprek[41] met een lid van het schoonmaakpersoneel om te verifiëren dat deze persoon de procedures kent met betrekking tot het verwisselen van handdoeken en lakens.
1.23	In de personeelsruimte wordt informatief en educatief materiaal getoond om verantwoord gedrag te bevorderen. (V) HH, CHP, CC, R, A	**Relevantie** Het tonen van informatief en educatief materiaal in personeelsafdelingen helpt het bewustzijn en de betrokkenheid van medewerkers bij duurzaamheidsinspanningen te versterken. Het moedigt medewerkers aan om op milieuvriendelijke en sociaal verantwoorde wijze te werk te gaan en ondersteunt de dagelijkse uitvoering van de duurzaamheidspraktijken van het bedrijf. **Verwachtingen voor implementatie** Het bedrijf presenteert informatief en educatief materiaal in personeelsruimtes om het begrip en de deelname aan duurzaamheidsinspanningen te vergroten. Het materiaal moedigt medewerkers aan om middelen verstandig te gebruiken (bijvoorbeeld licht minder lang laten branden en kranen minder lang laten stromen, minder papier gebruiken, etc.) en ondersteunt efficiënt gebruik van apparatuur en machines (zoals de vaatwasser, wasmachines, stofzuigers, etc.). Waar relevant worden in het materiaal ook onderwerpen behandeld zoals de bescherming van lokale biodiversiteit en maatschappelijke verantwoordelijkheid (bijvoorbeeld hoe discriminatie te melden). Communicatiemateriaal[42] is informatief, visueel aantrekkelijk en wordt up-to-date gehouden. Informatief en educatief materiaal kan de vorm aannemen van mededelingenborden voor medewerkers, posters, stickers, brochures, nieuwsbrieven, digitale schermen of apps, en kan gericht zijn op individuen, groepen, afdelingen of alle medewerkers. **Auditbewijs** Tijdens de fysieke audit bevestigt de auditeur dat informatief en educatief materiaal wordt getoond in de personeelsruimtes en aansluit bij bovenstaande eisen.
1.24	Het bedrijf biedt het personeel de mogelijkheid om de milieu- en sociale prestaties	**Relevantie** Door het personeel toe te staan om de milieu- en sociale prestaties van het bedrijf te evalueren, stimuleert het bedrijf actieve participatie en voortdurende verbetering. Het helpt ook om sterke punten, uitdagingen en kansen te identificeren om de duurzaamheidsprestaties op locatieniveau te verbeteren. **Verwachtingen voor implementatie**

[41] Zie woordenlijst
[42] Zie woordenlijst

	jaarlijks te evalueren en heeft een procedure om op deze feedback te reageren. (O) HH, CHP, CC, R, A	Het bedrijf voert een jaarlijks, gestructureerd feedbackproces in waarbij het personeel de milieu- en sociale prestaties van het bedrijf evalueert. De feedback wordt verzameld, geanalyseerd en gebruikt om acties of verbeteringen in kaart te brengen. Het proces verzamelt niet alleen suggesties, maar monitort ook trends in de perceptie van medewerkers en tevredenheid met betrekking tot duurzaamheid en managementbetrokkenheid. De resultaten worden gedeeld met het personeel en de reacties op de feedback worden binnen 2 maanden opgesteld en gecommuniceerd. Feedback wordt verzameld via regelmatige enquêtes, feedbackbijeenkomsten of digitale/fysieke suggestieboxen die worden beheerd door de Green Key-coördinator[43] of een andere verantwoordelijke persoon. Feedback kan anoniem zijn en er worden meerdere formaten aangeboden om inclusiviteit te waarborgen. Green Key biedt een gestandaardiseerde personeelsenquête (beschikbaar in de Green Key Toolbox[44]) die kan worden gebruikt of geïntegreerd in het feedbackproces. Nieuwe kandidaatbedrijven gebruiken een schriftelijk plan waarin wordt beschreven hoe het feedbackproces van het personeel wordt geïmplementeerd en hoe de resultaten worden beoordeeld en gebruikt ter ondersteuning van verbeteringen. **Auditbewijs** Tijdens de audit presenteert het bedrijf: • bewijs dat aantoont dat er een feedbacksysteem voor medewerkers bestaat (d.w.z. hoe feedback wordt verzameld); • bewijs van regelmatig gebruik (bijv. datums, participatiepercentages); • documentatie waarin de resultaten van de meest recente feedbackronde worden geanalyseerd en belangrijke inzichten en verbeterpunten worden geïdentificeerd; en • een samenvatting van de acties die zijn genomen als reactie op feedback van het personeel, die mogelijk gekoppeld zijn aan het duurzaamheidsactieplan van het bedrijf (zie criterium 1.3). In het geval van nieuwe kandidaatbedrijven presenteert het bedrijf in specifieke gevallen een schriftelijk plan waarin wordt beschreven hoe het feedbackproces van het personeel wordt geïmplementeerd en hoe de resultaten worden beoordeeld en gebruikt ter ondersteuning van verbeteringen. Tijdens de fysieke audit wordt er een gesprek gevoerd met ten minste één medewerker die aanwezig is tijdens de audit om te verifiëren dat deze bekend is met het feedbackproces, hoe tevreden diegene erover is en hoe deze persoon denkt over de manier waarop het management op de input reageert.

[43] Zie woordenlijst
[44] Zie woordenlijst

Hoofdstuk 2 | GASTBEWUSTZIJN EN BETROKKENHEID Gastenbetrokkenheid, verantwoord toerisme		
Gastbetrokkenheid		
N.	**Criterium**	**Toelichtingen**
2.1	Het Green Key-certificaat en informatie over het programma worden getoond op een zeer zichtbare plek in een veelbezochte ruimte. (V) HH, CHP, SA, CC, R, A	**Relevantie** Het tonen van het Green Key-certificaat en standaardinformatie in drukbezochte ruimtes helpt het vertrouwen van gasten te vergroten, de transparantie te versterken en de zichtbaarheid van het Green Key-certificaat als symbool van duurzaamheid te vergroten. **Verwachtingen voor implementatie** Het bedrijf toont het Green Key-certificaat en standaard informatiemateriaal over het programma in een veelbezochte en gasttoegankelijke ruimte, zoals de receptie of hoofdingang. Extra exemplaren van het certificaat kunnen worden getoond in interne personeelsruimtes, zoals de kantine of het mededelingenbord, om interne bewustwording te bevorderen. De standaardinformatie over Green Key bevat dezelfde kernpunten als het officiële sjabloon in de Green Key Toolbox[45], terwijl het ontwerp kan worden aangepast aan de brandingrichtlijnen van de organisatie. Het Green Key-logo[46], in het gedeelde en officieel goedgekeurde formaat, wordt als onderdeel van de informatie weergegeven. Als er naast de standaardinformatie aanvullende inhoud wordt toegevoegd, zorgt het bedrijf ervoor dat alle duurzaamheidsgerelateerde communicatiematerialen[47] (of ze nu gedrukt, mondeling of digitaal zijn) de huidige praktijken nauwkeurig weerspiegelen en er geen overdreven beweringen worden gedaan. Informatie over Green Key kan ook beschikbaar zijn op extra gastcontactpunten, waaronder openbare ruimtes (bijv. lobby,

[45] Zie woordenlijst p. 4.
[46] Zie woordenlijst p. 4.
[47] Zie woordenlijst p. 4.

		liften), gasten- of vergaderruimtes, tv-monitoren, digitale schermen, gedrukte brochures en/of gastenapps. Als het Green Key-certificaat van het bedrijf wordt geschorst, ingetrokken of niet wordt verlengd, worden het certificaat en de informatie over Green Key onmiddellijk uit het openbaar verwijderd om misleidende communicatie te voorkomen. **Auditbewijs** Tijdens de audit toont het bedrijf de locatie waar het Green Key-certificaat voor de huidige certificeringsperiode en de standaardinformatie worden weergegeven in een prominente, duidelijk zichtbare en gasttoegankelijke ruimte. Er wordt gecontroleerd of het display up-to-date is en in goede staat verkeert (bijvoorbeeld niet verbleekt of beschadigd is). De auditeur bevestigt dat de weergegeven informatie overeenkomt met de officiële inhoud die via de Green Key Toolbox wordt verstrekt en duidelijk zichtbaar en toegankelijk is. Indien het bedrijf aanvullende informatie heeft toegevoegd, controleert de auditeur of de claims objectief zijn en dat alleen is opgenomen wat momenteel op locatieniveau geïmplementeerd is. In het geval van nieuwe kandidaatbedrijven presenteert het bedrijf in specifieke gevallen een schriftelijk concept van de standaardinformatie en geeft het de voorgestelde locatie aan voor toekomstige presentatie van het certificaat en de informatie.
2.2	Informatie over Green Key is beschikbaar op de website van het bedrijf. (V) HH, CHP, SA, CC, R, A	**Relevantie** Het tonen van informatie over de Green Key-certificering op de website van het bedrijf verhoogt de transparantie, bouwt het vertrouwen van gasten op en stimuleert betrokkenheid bij de duurzaamheidsverplichtingen van het bedrijf. Het versterkt ook de geloofwaardigheid van het Green Key-certificaat door te verwijzen naar officiële bronnen. **Verwachtingen voor implementatie** De website van het bedrijf bevat korte informatie over de Green Key-certificering. In deze informatie zijn links naar de internationale Green Key-website (www.greenkey.global) en/of de nationale Green Key-website opgenomen**.** Het Green Key-logo[48] wordt weergegeven in het gedeelde en officieel goedgekeurde formaat. De informatie kan worden gepresenteerd volgens de brandingrichtlijnen van het bedrijf en is duidelijk zichtbaar, wat betekent dat deze wordt geplaatst op een plek waar gasten deze waarschijnlijk zullen zien en ermee in contact komen (bijvoorbeeld boekingspagina, homepage). Het wordt aanbevolen dat het bedrijf, naast de informatie op de website, ook informatie over Green Key verstrekt via

[48] Zie woordenlijst p. 4.

		socialemediakanalen. Het bedrijf zorgt ervoor dat alle communicatie over Green Key nauwkeurig de huidige praktijken van het bedrijf weerspiegelt, er geen overdreven beweringen worden gedaan en de officiële Green Key-website als primaire bron wordt gebruikt om te zorgen dat informatie accuraat en up-to-date blijft. **Auditbewijs** Tijdens de audit presenteert het bedrijf de informatie over Green Key op de website**.** De auditeur bevestigt dat de communicatie accuraat, relevant, goed geplaatst en, waar passend, meertalig is. In het geval van nieuwe kandidaatbedrijven presenteert het bedrijf in specifieke gevallen een schriftelijk concept van de website-informatie, die binnen 6 maanden na ontvangst van de certificering wordt gepubliceerd.
2.3	Het bedrijf houdt gasten op de hoogte van duurzaamheidsinitiatieven en moedigt deelname actief aan. (V) HH, CHP, SA, CC, R, A	**Relevantie** Duidelijke en toegankelijke communicatie over duurzaamheidsinspanningen helpt gasten te begrijpen wat het bedrijf doet voor een meer verantwoorde bedrijfsvoering, wat het ook makkelijker voor ze maakt om dit te ondersteunen en eraan deel te nemen. Het bouwt vertrouwen op, moedigt verantwoord gedrag aan en versterkt de algehele impact van de initiatieven van de locatie. **Verwachtingen voor implementatie** Het bedrijf presenteert nauwkeurige, duidelijke en gemakkelijk te begrijpen informatie over de duurzaamheidsinitiatieven. Deze informatie wordt consequent weergegeven op meerdere gasttoegankelijke contactpunten, inclusief openbare ruimtes (bijv. lobby, liften), gast- of vergaderruimtes, tv-monitoren, QR-codes, digitale schermen, gedrukte brochures en/of gastenapps. 'Zichtbaar' betekent dat de informatie op plekken wordt gedeeld waar gasten deze waarschijnlijk zien en ermee in contact komen (bijvoorbeeld bij de incheckbalies, welkomstmappen in de kamer of bij mobiele boekingsbevestigingen). In de materialen worden duurzaamheidsbeleid en -prestaties beschreven. Daarnaast vormen ze een duidelijke uitnodiging voor gasten en worden deze aangemoedigd om deel te nemen aan specifieke duurzaamheidsacties. Dit kan water- en energiebesparing, afvalsortering en recycling, het verminderen van voedselverspilling, het ondersteunen van lokale biodiversiteitsinspanningen of bijdragen aan sociale of milieuvriendelijke doelstellingen omvatten. De oproep tot actie is duidelijk en motiverend, met een beschrijving van eenvoudige stappen die gasten kunnen nemen en de positieve impact die ze kunnen hebben. Het wordt aanbevolen de informatie in meer dan één taal aan te bieden, rekening houdend met de herkomst en taal van de gasten, en deze te presenteren in een visueel aantrekkelijk formaat dat aandacht trekt en gemakkelijk te begrijpen is. Om de betrokkenheid verder te motiveren, kan het bedrijf ook een belonings- of puntensysteem invoeren dat gasten erkent die

		tijdens hun verblijf deelnemen aan de verantwoordelijke praktijken van het bedrijf, mits de stimulans zelf duurzaam is en geen overconsumptie aanmoedigt. Het bedrijf zorgt ervoor dat alle communicatie met betrekking tot duurzaamheid (of die nu gedrukt, mondeling of digitaal is) de huidige praktijken nauwkeurig weerspiegelt, geen overdreven beweringen bevat en up-to-date wordt gehouden. **Auditbewijs** Tijdens de audit presenteert het bedrijf de informatie over duurzaamheidsinitiatieven die aan gasten worden verstrekt, inclusief materialen die gasten aanmoedigen om deel te nemen aan duurzaamheidsinitiatieven. In het geval van nieuwe kandidaatbedrijven presenteert het bedrijf in specifieke gevallen de conceptinformatie voor de gasten**.**
2.4	Personeel met gastcontact kan gasten informeren over Green Key en de huidige duurzaamheidsinitiatieven van het bedrijf. (V) HH, CHP, SA, CC, R, A	**Relevantie** Het personeel[49] dat contact met gasten heeft, speelt een sleutelrol bij het communiceren van de duurzaamheidswaarden van het bedrijf. Als medewerkers goed geïnformeerd zijn over Green Key en locatiespecifieke initiatieven, bouwt dat het vertrouwen van gasten op, verhoogt het engagement en waarborgt het de integriteit van de certificering. **Verwachtingen voor implementatie** Alle medewerkers die contact met gasten hebben, kunnen duidelijk uitleggen wat Green Key is en de belangrijkste duurzaamheidsinitiatieven beschrijven die in het bedrijf worden geïmplementeerd. Het personeel is voorbereid om het volgende te communiceren: • een basisuitleg van Green Key en zijn doeleinden; • belangrijkste duurzaamheidsinitiatieven en -beleid specifiek voor het bedrijf (bijv. beleid voor het hergebruik van handdoeken, lokale inkoop, energiebesparingsinitiatieven, etc.); en • hoe gasten tijdens hun verblijf kunnen bijdragen aan deze initiatieven. Het wordt sterk aanbevolen om tijdens het inchecken een korte mondelinge of schriftelijke 'duurzaamheidswelkomstboodschap' te geven. Dit kan een korte uitspraak bevatten zoals: "Deze vestiging is gecertificeerd door Green Key vanwege onze duurzaamheidsinzet. U kunt meer over onze duurzame acties vinden door deze QR-code te scannen, of voel u vrij om ons te vragen naar activiteiten, ons beleid om water te besparen of andere initiatieven." Het wordt sterk aanbevolen dat het bedrijf gebruikmaakt van de gestandaardiseerde en aanpasbare communicatiematerialen

[49] Zie woordenlijst

		die Green Key aanbiedt via de Green Key Toolbox[50]. Deze materialen zijn aangepast aan de lokale context en ontworpen om visueel helder en toegankelijk te zijn. Het bedrijf zorgt ervoor dat alle communicatie over de duurzaamheidsmaatregelen van het bedrijf accuraat, duidelijk en gemakkelijk te begrijpen is. Personeel met gastcontact overdrijft of verdraait de duurzaamheidsprestaties van het bedrijf niet. **Auditbewijs** Tijdens de fysieke audit voert de auditeur een gesprek met ten minste één medewerker die aanwezig is bij de audit om te verifiëren dat de medewerkers nauwkeurig en overtuigd basisinformatie kunnen verstrekken over Green Key en de belangrijkste duurzaamheidsmaatregelen van het bedrijf. De antwoorden zijn accuraat, duidelijk en gemakkelijk te begrijpen.
2.5	Het bedrijf informeert gasten over duurzame vervoersalternatieven en moedigt ze aan deze te gebruiken. (V) HH, CHP, SA, CC, R, A	**Relevantie** Het aanmoedigen van gasten om duurzame vervoersmiddelen te gebruiken helpt om de CO_2-uitstoot, luchtvervuiling en het gebruik van hulpbronnen te verminderen. Door duidelijke en toegankelijke informatie te bieden, kunnen gasten tijdens hun verblijf weloverwogen en milieuvriendelijke reiskeuzes maken. **Verwachtingen voor implementatie** Het bedrijf informeert gasten over duurzame vervoersalternatieven en moedigt ze aan deze te gebruiken, waar mogelijk en veilig, in plaats van privéauto's of taxi's. Alternatieve vervoersmiddelen zijn onder andere: a) lokale openbare of private vervoerssystemen (bijv. bus, trein, metro, tram, boot, etc.); b) gedeelde taxi's of minibussystemen; c) taxi's die worden geëxploiteerd door bedrijven met een milieubeleid[51] (bijvoorbeeld met elektrische auto's); d) pendelbussen verzorgd door het bedrijf; en/of e) andere vervoersmiddelen, waaronder e-scooters, fietsen en elektrische fietsen. De verstrekte informatie is accuraat, duidelijk geformuleerd en visueel boeiend. Deze is beschikbaar op de website van het bedrijf en/of in de welkomstmail en staat bij het adres en de vervoersmiddelen die kunnen worden gebruikt om het bedrijf te bereiken. De informatie kan ook worden opgenomen in gasttoegankelijke materialen bij de receptie, in mappen in de kamer of op digitale schermen/via QR-codes. De geldigheid van de informatie wordt minstens 2 keer per jaar gecontroleerd om te zorgen dat deze up-to-date blijft.

[50] Zie woordenlijst
[51] Zie woordenlijst

		Informatie over lokale vervoersmogelijkheden kan bovendien mondeling worden gecommuniceerd tijdens gastcontact.[52] **Auditbewijs** Tijdens de audit presenteert het bedrijf de communicatiematerialen die gasten informeren over duurzame vervoersalternatieven, waaronder voorbeelden van fysieke en/of digitale displays, incheckscripts of sjablonen. Er wordt gecontroleerd of de informatie accuraat, duidelijk, visueel boeiend, gemakkelijk te begrijpen en up-to-date is.
2.6	Het bedrijf biedt gasten de mogelijkheid om de duurzaamheidsprestaties te evalueren. (O) HH, CHP, CC, R, A	**Relevantie** De feedback van gasten is essentieel om de kwaliteit en duurzaamheid van de bedrijfsvoering van het bedrijf te begrijpen en te verbeteren. Het verhoogt transparantie, bouwt vertrouwen op en ondersteunt de voortdurende verbetering van milieu- en sociale praktijken. **Verwachtingen voor implementatie** Het bedrijf voert een gestructureerd feedbackproces in waarbij gasten de duurzaamheidsprestaties van het bedrijf beoordelen en opmerkingen of suggesties voor verbetering geven. Feedback wordt actief verzameld, geanalyseerd en gebruikt om de duurzaamheidsprestaties van het bedrijf te evalueren en te verbeteren. Als onderdeel van het proces identificeert het bedrijf trends in de perceptie en tevredenheid van gasten met betrekking tot de duurzaamheidsprestaties en voert het noodzakelijke verbeteringen door. Als feedback kwesties belicht die corrigerende maatregelen vereisen, pakt het bedrijf die waar mogelijk snel aan. Gasten worden uitgenodigd om deel te nemen aan het feedbackproces tijdens hun verblijf, bij het in- of uitchecken, persoonlijk of digitaal (bijvoorbeeld via e-mail, QR-code, app). Green Key biedt een gestandaardiseerde gastenenquête (beschikbaar in de Green Key Toolbox[53]) die gebruikt of geïntegreerd kan worden in het feedbackproces. **Auditbewijs** Tijdens de audit presenteert het bedrijf: • bewijs dat aantoont dat het systeem voor feedback van gasten is geïmplementeerd (d.w.z. hoe feedback wordt verzameld); • een document waarin de resultaten van de meest recente feedbackronde worden geanalyseerd en belangrijke inzichten en verbeterpunten worden geïdentificeerd; en

[52] Zie woordenlijst
[53] Zie woordenlijst .

		• documentatie van acties die zijn uitgevoerd als reactie op feedback van gasten, die gekoppeld kunnen zijn aan het actieplan van het bedrijf (zie criterium 1.3). In het geval van nieuwe kandidaatbedrijven presenteert het bedrijf in specifieke gevallen een schriftelijk plan waarin wordt beschreven hoe gastfeedback wordt verzameld, beoordeeld en gebruikt.
2.7	Het bedrijf communiceert actief over de duurzaamheidspraktijken en neemt deel aan Green Key-activiteiten op digitale media. (O) HH, CHP, SA, CC, R, A	**Relevantie** Publieke uitwisseling van duurzaamheidsinspanningen verhoogt het bewustzijn van gasten, versterkt de geloofwaardigheid en stimuleert de bredere adoptie van verantwoord beleid in de toerismesector. **Verwachtingen voor implementatie** Het bedrijf communiceert actief de duurzaamheidspraktijken, vooruitgang en betrokkenheid bij Green Key via de eigen digitale mediakanalen, bijvoorbeeld via socialemediakanalen, de website van het bedrijf, nieuwsbrieven of andere digitale media die door de het bedrijf worden beheerd. Communicatie wordt gepland en geïmplementeerd op sleutelmomenten in de certificeringscyclus, waaronder: • de uitgave van het Green Key-certificaat; en • minstens één tussentijdse update. Het wordt aanbevolen om via sociale media interactie met Green Key te hebben door officiële Green Key-kanalen (bijv. LinkedIn, Instagram) te volgen, relevante content te delen, deel te nemen aan Green Key-bewustwordingsinitiatieven en duurzaamheidsboodschappen te ondersteunen. Tijdens elk certificeringsjaar dient het bedrijf ten minste één geverifieerde Good Practice in bij Green Key International of de nationale operator voor mogelijke promotie en peer learning. Verder wordt aanbevolen dat het bedrijf gebruikmaakt van de duurzaamheidsbewustzijnskalender van Green Key (beschikbaar in de Green Key Toolbox[54]) en internationale campagnematerialen voor inspiratie voor en afstemming met inhoud. **Auditbewijs** Tijdens de audit presenteert het bedrijf een samenvatting van de communicatieactiviteiten, inclusief links of screenshots van berichten op sociale media.

[54] Zie woordenlijst

Verantwoord toerisme		
2.8	Informatie over nabijgelegen parken, stranden en andere ecologisch gevoelige natuurgebieden is beschikbaar voor gasten. (V) HH, CHP, SA, A CC , R	**Relevantie** Het verstrekken van informatie over nabijgelegen natuurgebieden bevordert het milieubewustzijn, ondersteunt verantwoord toeristisch gedrag en versterkt het duurzaamheidsprofiel van het bedrijf. Door natuurgerichte recreatie en educatie te stimuleren, helpt het bedrijf gasten om te gaan met lokale ecosystemen, waarbij bescherming en langdurig behoud hiervan wordt bevorderd. **Verwachtingen voor implementatie** Het bedrijf biedt schriftelijke informatie over nabijgelegen natuurgebieden, zoals parken, landschappen, natuurreservaten, stranden en andere ecologisch gevoelige gebieden. De informatie wordt gedeeld in combinatie met het materiaal dat vereist is onder criterium 2.9. Met dit communicatiemateriaal[55] worden gasten aangemoedigd om deel te nemen aan buiten- of natuuractiviteiten voor bewustwording en persoonlijk welzijn, zoals wandelen, hardlopen, fietsen, zwemmen, zeilen, kanoën, vogelspotten, picknicken of het bezoeken van buitenspeelplaatsen. De informatie stimuleert gasten om zich aan nationaal en internationaal aanbevolen praktijken te houden om nadelige gevolgen te beperken, wat de omgeving en de gastervaring ten goede komt. Activiteiten worden gepromoot op een manier die schade aan biodiversiteit vermijdt en, waar mogelijk, positief bijdraagt aan de bescherming ervan. De informatie is duidelijk zichtbaar, relevant voor de gastbeleving en visueel aantrekkelijk (waardoor aandacht wordt getrokken), en is beschikbaar in openbare ruimtes voor gasten, bijvoorbeeld bij de receptie of conciërgebalie, in een hoek in de lobby met informatie over de omgeving, via tv-schermen in openbare of vergaderruimtes, in mappen in gastenkamers of vergaderruimtes en via QR-codes en/of gastenapps. Het wordt aanbevolen de informatie in meer dan één taal beschikbaar te stellen, afhankelijk van de gebruikelijke gastenprofielen. Hoewel de informatie voornamelijk op gasten is gericht, wordt aanbevolen dat het bedrijf vergelijkbaar materiaal aan medewerkers verstrekt om hen hier ter ondersteuning van de gasten bewust van te maken. **Auditbewijs** Tijdens de audit presenteert het bedrijf de informatie die aan gasten wordt verstrekt over nabijgelegen natuurgebieden. Dit omvat alle uitleg over het gebied, bezoekersrichtlijnen en gedragscodes. Er wordt gecontroleerd of het materiaal juist,

[55] Zie woordenlijst

		opgesteld, meertalig (waar passend) en visueel aantrekkelijk is.
2.9	Aan de gasten wordt informatie verstrekt om verantwoord toeristisch gedrag op de bestemming te bevorderen. (V/O) HH, CHP, SA, A (V)CC, R (O)	**Relevantie** Het bevorderen van verantwoord bezoekersgedrag helpt recreatiedruk te voorkomen, verstoring van lokale gemeenschappen te minimaliseren en respect voor lokale cultuur en tradities te bevorderen. Door gasten te informeren over passend gedrag en lokale richtlijnen, ondersteunt het bedrijf sociaal duurzaam toerisme en positieve relaties met de lokale gemeenschap. **Verwachtingen voor implementatie** Het bedrijf verstrekt schriftelijke informatie aan gasten die verantwoord gedrag op de bestemming bevordert. De informatie bevat, waar passend, verwijzingen naar nationale of lokale richtlijnen voor toeristisch gedrag, waaronder die van ministeries van toerisme of lokale toerisme-autoriteiten. Het wordt aanbevolen om officiële nationale, regionale of gemeentelijke relevante websites te raadplegen bij het ontwikkelen van de inhoud. Voorbeelden van wat in deze informatie wordt besproken zijn: a) algemene normen die helpen recreatiedruk te voorkomen[56]; b) richtlijnen voor respectvol gedrag tegenover lokale gemeenschappen en het lokale milieu; c) normen voor bezienswaardigheden; d) aanbevolen gedrag bij het bezoeken van religieuze en historische instellingen/plaatsen; en/of e) richtlijnen voor het voorkomen van zwerfafval en het beschermen van openbare ruimtes. De informatie is duidelijk, accuraat, visueel boeiend, actueel en gemakkelijk toegankelijk voor gasten in ruimtes zoals receptie, gastenkamers, digitale platforms of boekingsbevestigingsmails. Aanpasbare communicatiesjablonen zijn beschikbaar in de Green Key Toolbox[57]. **Auditbewijs** Tijdens de audit presenteert het bedrijf de materialen die met gasten worden gedeeld en die verantwoord toeristisch gedrag bevorderen. Het is geverifieerd dat deze materialen voldoen aan bovenstaande eisen en de specifieke lokale context weerspiegelen.

[56] Zie woordenlijst
[57] Zie woordenlijst

2.10	Het bedrijf biedt en promoot actief minstens 4 bewustwordings activiteiten voor gasten, gericht op duurzame ontwikkeling, het milieu en de lokale gemeenschap. (O) HH, CHP, SA, CC, R, A	**Relevantie** Het aanbieden en actief promoten van bewustwordingsactiviteiten voor gasten vergroot het begrip van duurzame ontwikkeling, stimuleert verantwoord gedrag en versterkt de betrokkenheid bij milieu- en sociale kwesties die relevant zijn voor de bestemming en de lokale gemeenschap. **Verwachtingen voor implementatie** Het bedrijf voert per certificeringsperiode minstens 4 bewustwordingsinitiatieven uit en promoot deze actief (bijvoorbeeld 2 activiteiten per kalenderjaar). Deze omvatten: • 1 initiatief gericht op milieukwesties (bijv. Earth Day, opruimacties, biodiversiteitsbehoud); en • 1 initiatief gericht op sociale aspecten (bijv. liefdadigheidsinitiatieven, openbare herdenkingen, fondsenwervingsevenementen). Bewustwordingsactiviteiten omvatten deelname en betrokkenheid van gasten, zoals: a) deelname aan evenementen zoals Earth Hour, Earth Day, Energy Saving Week, Waste Reduction Week, World Food Day, World Vegan Day, World Vegetarian Day, World Environment Day, etc.; b) promotie van autovrije activiteiten, begeleide natuurtours binnen of nabij het terrein, deelname aan boomplantactiviteiten of andere klimaatactie-initiatieven; c) aanleg van groengebieden [58],die geschikt zijn voor bestuivers, activiteiten ter bescherming van lokale flora en fauna; d) oogst- en voedselplukactiviteiten; en/of e) strandopruimevenementen, educatieve activiteiten met scholen, liefdadigheidsevenementen. Alle activiteiten, inclusief oogst- en voedselplukactiviteiten, worden uitgevoerd als gereguleerde activiteiten, zijn duurzaam en voldoen aan lokale, nationale en internationale wetten. Gastdeelname wordt actief gewaarborgd en gedocumenteerd. Alleen voor het personeel bestemde activiteiten voldoen niet aan dit criterium. Terugkerende bewustwordingsdagen (bijvoorbeeld Earth Hour) zijn toegestaan, mits de deelname van gasten wordt gedocumenteerd. Het wordt aanbevolen om ook gebruik te maken van de duurzaamheidsbewustzijnskalender van Green Key (beschikbaar in de Green Key Toolbox) en internationale campagnematerialen (bijv. Good Practices) voor inspiratie voor en afstemming van inhoud.

[58] Zie woordenlijst

		Auditbewijs Tijdens de audit presenteert het bedrijf documentatie die de bewustwordingsactiviteiten toont die in het afgelopen volledige kalenderjaar zijn gehouden, evenals de geplande activiteiten voor de komende twee kalenderjaren. Geaccepteerd bewijs omvat: a) een lijst van activiteiten (inclusief datum, locatie en geschat aantal deelnemers); b) communicatiemateriaal; en/of c) foto's met tijdstempels en materialen die zijn gebruikt om gastbetrokkenheid te promoten.
2.11	Het bedrijf biedt of faciliteert toegang tot niet-gemotoriseerd vervoer voor gasten. (O) HH, CHP, SA, CC, A	**Relevantie** Het bevorderen of bieden van toegang tot fietsen en/of andere vormen van niet-gemotoriseerd vervoer (zoals kano's, kicksleeën, sneeuwschoenen of langlaufski's) vermindert de CO_2-uitstoot, ondersteunt duurzame mobiliteit en bevordert de gezondheid en het welzijn van gasten. Het bieden of faciliteren van toegang tot fietsen maakt vervoer met een lage impact binnen de bestemming mogelijk en draagt bij aan milieuvriendelijkere gastbelevingen. **Verwachtingen voor implementatie** Het bedrijf biedt of faciliteert toegang tot niet-gemotoriseerd vervoer voor gasten. Dit omvat ofwel: a) het aanbieden van de mogelijkheid om fietsen of andere vormen van niet-gemotoriseerd vervoer (bijv. kano's, kicksleeën, sneeuwschoenen, langlaufski's) rechtstreeks bij het bedrijf te lenen of te huren; of b) het verwijzen van gasten naar een betrouwbare externe verhuurdienst, als directe levering niet haalbaar is. Elektrische fietsen en elektrische scooters voldoen niet aan dit criterium (zie criterium 2.5). Informatie over beschikbaar niet-gemotoriseerd vervoer is beschikbaar voor gasten in ruimtes zoals de receptiebalie, conciërgebalie, milieuhoek, tv-schermen of via gastenapps, QR-codes of in mappen in de gasten-/vergaderruimtes. **Auditbewijs** Tijdens de fysieke audit bevestigt de auditeur ten minste één van de volgende punten: a) de beschikbaarheid van niet-gemotoriseerde transportmiddelen en de promotie van die dienst; of b) de aanwezigheid van duidelijk gecommuniceerde informatie die gasten verwijst naar een externe verhuurdienst.

Hoofdstuk 3 | WATER Waterbeheer, watervervuiling		
Waterbeheer		
N.	**Criterium**	**Toelichtingen**
3.1	Het totale waterverbruik wordt minstens één keer per maand geregistreerd. (V) HH, CHP, SA, CC, R, A	**Relevantie** Om milieueffecten en operationele kosten effectief te beheren en te verminderen, zorgen bedrijven dat zij hun waterverbruik monitoren, registreren en analyseren. Maandelijkse registratie van waterverbruik maakt het mogelijk om inefficiënties of lekkages vroegtijdig op te sporen, ondersteunt gegevensgestuurde besluitvorming en sluit aan bij good practices in duurzaamheidsrapportage. **Verwachtingen voor implementatie** Het bedrijf registreert het totale waterverbruik minstens één keer per maand. Het wordt aanbevolen om het totale waterverbruik vaker dan eens per maand te registreren en/of de intensiteit van het waterverbruik vast te leggen (per overnachting/ruimte/bezoekers, etc.), omdat op deze manier prestatietrends beter te volgen zijn. De registraties zijn systematisch en worden opgeslagen in een traceerbaar formaat. De methodologie voor gegevensverzameling wordt gedocumenteerd (bijvoorbeeld gegevens van nutsrekeningen, submeters, geautomatiseerde online of handmatige metingen). De bron en het verbruik van water worden aangegeven (bijv. gemeentelijke of niet-gemeten waterleiding, onttrekking ter plaatse, etc.). Dit stelt het bedrijf in staat om onderscheid te maken tussen veranderingen in consumptieniveaus en waterbron. Wanneer water niet via een openbare leverancier wordt geleverd, beschikt het bedrijf over documentatie die bevestigt dat de watervoorziening wettelijk is goedgekeurd en voldoet aan lokale of nationale eisen. In regio's of periodes waarin waterschaarste, tekorten of afnamebeperkingen officieel zijn vastgesteld door lokale of nationale autoriteiten, zorgt het bedrijf er ook voor dat de waterafname of het gebruik ervan is goedgekeurd door de bevoegde lokale autoriteit en het milieu of de lokale levering niet nadelig beïnvloedt. Waar maandelijkse gegevens niet direct beschikbaar zijn (bijvoorbeeld vanwege structurele beperkingen,

		nutsvoorzieningen, locaties zonder meetinfrastructuur of gedeelde gebouwen), levert het bedrijf de meest precieze maandelijkse schatting mogelijk. Acceptabele schattingsmethoden zijn onder andere: a) toewijzing op vloeroppervlakte, bezetting of vergelijkbare referentiepunten; b) schattingen gebaseerd op tankcapaciteit en navulfrequentie; of c) pomplogboeken of leveringsregisters. In dergelijke gevallen wordt sterk aanbevolen dat het bedrijf aparte watermeters installeert om de nauwkeurigheid van de gegevens te verbeteren. Als er grote veranderingen[59] of een groter waterverbruik optreden, onderzoekt het bedrijf onmiddellijk wat de oorzaak kan zijn en neemt het corrigerende maatregelen. De verbruiksgegevens die onder dit criterium worden verzameld, kunnen als basisgegevens worden gebruikt ter ondersteuning van de duurzaamheidsdoelstellingen van het bedrijf onder criterium 1.2 en criterium 1.3. **Auditbewijs** Tijdens de audit presenteert het bedrijf: • maandelijkse waterverbruiksgegevens voor de afgelopen 2 kalenderjaren voor elke gebruikte waterbron (nieuwe kandidaatbedrijven of nieuw geopende ondernemingen dienen gegevens in van het voorgaande volledige kalenderjaar, of minimaal 3 maanden aan gegevens waar geen historische gegevens beschikbaar zijn); en • ondersteunende documentatie waarin de gebruikte gegevensverzamelingsmethodologie wordt beschreven (bijv. nutsrekeningen, handmatige logboeken, geautomatiseerde online metingen, foto's van de meters waarop verbruik wordt weergegeven waar logboeken niet beschikbaar zijn). De auditeur voert steekproeven[60] uit van de ondersteunende documentatie door 3 relevante items (methodologie C)[61] te beoordelen. Wanneer meerdere waterbronnen, jaren, locaties of systemen betrokken zijn, selecteert de auditeur de steekproef zodanig dat deze een representatieve afspiegeling vormt van deze spreiding. In specifieke omstandigheden presenteert het bedrijf het volgende: • documentatie dat de watertoevoer wettelijk is goedgekeurd en voldoet aan lokale of nationale vereisten, wanneer het water niet via een openbare leverancier wordt geleverd. Daarnaast voegt het bedrijf in regio's of tijdens periodes waarin waterschaarste, tekorten of aftrekkingsbeperkingen officieel zijn verklaard door lokale of nationale autoriteiten, een vergunning of verklaring van de bevoegde lokale autoriteit toe waarin wordt bevestigd dat wateronttrekking of -gebruik geen nadelig effect heeft op het milieu of de lokale voorziening; en/of

[59] Zie woordenlijst
[60] Zie woordenlijst
[61] Zie woordenlijst

		• de geschatte gegevens en de methodologie van de schatting, in gevallen waarin maandelijkse gegevens niet beschikbaar zijn.
3.2	Waterafvoeren worden actief gecontroleerd en lekkages worden snel gerepareerd. (V) HH, CHP, SA, CC, R, A	**Relevantie** Druipende en lekkende wateraansluitingen (kranen, douches, toiletten, binnen- en buitenzwembaden, etc.) in openbare ruimtes, gastenkamers en personeelsruimtes verhogen onnodig het waterverbruik en hebben een negatieve invloed op de ecologische voetafdruk van het bedrijf. **Verwachtingen voor implementatie** Het bedrijf houdt actief toezicht op waterafvoeren en repareert lekkages zonder vertraging. Er wordt een schriftelijke standaardprocedure (SOP)[62] geïmplementeerd die regelmatige controles en reparatieprocedures voor zichtbaar lekkende waterafvoeren definieert. De SOP[63] definieert de frequentie van controles volgens het type afvoer en het gebruik, als volgt: • afvoeren met een hoog risico of een hoge gebruiksfrequentie (bijv. openbare toiletten, gastenkamers, zwembadfaciliteiten, buitenkranen) worden minstens elke keer gecontroleerd wanneer de ruimte wordt schoongemaakt; • afvoeren met een gemiddelde gebruiksfrequentie (bijvoorbeeld personeelsbadkamers en -keukens) worden minstens één keer per week gecontroleerd; en • afvoeren met een (zeer) lage gebruiksfrequentie (bijvoorbeeld seizoensgebonden buitendouches, onderhoudswasbakken) worden minstens één keer per maand of vóór verwacht gebruik gecontroleerd. Wanneer lekkages worden geïdentificeerd, neemt het bedrijf corrigerende maatregelen om de lekkages te verhelpen. Gedetecteerde lekkages en bijbehorende responsacties worden vastgelegd in een incidentlogboek of onderhoudslogboek. Personeel dat verantwoordelijk is voor inspecties (bijvoorbeeld schoonmaakploegen, technici, etc.) is op de hoogte van de procedures die er zijn. Het wordt aanbevolen een automatisch waterlekdetectiesysteem te installeren om lekkages snel te ontdekken en een digitale auditchecklist te gebruiken. Voor buiten- of binnenzwembaden kan monitoring fysieke audits rondom het zwembad omvatten, maar een betere oplossing is het installeren van een aparte watermeter die het waterverbruik van het zwembad meet (zie criterium 3.8) of een waterlekdetector. **Auditbewijs**

[62] Zie woordenlijst
[63] Zie woordenlijst

		Tijdens de audit presenteert het bedrijf de schriftelijke SOP[64] voor het controleren van waterafvoeren volgens bovenstaande frequentie. In specifieke omstandigheden, wanneer lekkende waterafvoeren zijn waargenomen, presenteert het bedrijf het incidentlogboek en corrigerende maatregelen na het observeren van de lekkages. Tijdens de fysieke audit voert de auditeur steekproeven[65] uit in ten minste 1 openbare ruimte (bijv. lobby/openbaar toilet), 1 personeelsruime/backoffice en in gastenkamers volgens methodologie A zoals beschreven in de woordenlijst. Als er lekken worden waargenomen, toont het bedrijf aan dat er corrigerende maatregelen zijn genomen.
3.3	De waterstroom in minstens 90% van de douches bedraagt niet meer dan 9 liter per minuut. (V) HH, CHP, SA	**Relevantie** Het verminderen van de waterstroom in douches werkt waterbesparend, waardoor het milieu minder wordt belast. Efficiënt watergebruik is vooral belangrijk in gastenfaciliteiten met een hoog dagelijks verbruik. **Verwachtingen voor implementatie** De waterstroom in minstens 90% van de douches in gastenverblijven, openbare ruimtes, personeelsruimtes en andere ruimtes, zoals spa's of fitnesscentra, bedraagt niet meer dan 9 liter per minuut. In veel gevallen kan de waterstroom in de douches verder worden verminderd. Om aan dit criterium te voldoen, kan het bedrijf ervoor kiezen waterbesparende douchekoppen of doorstroombegrenzers aan de aansluiting van de doucheslang te gebruiken. De verminderde waterstroom wordt vaak bereikt door water te mengen met lucht in douchebeluchters. Een kortetermijnoplossing kan ook zijn om de waterdruk in het waterdistributiesysteem te verlagen. Bij regendouches vormt standaard doorstroombegrenzing een technische uitdaging. Hiervoor zijn alternatieve oplossingen beschikbaar, zoals gecertificeerde waterbesparende regendouches, doorstroomregelkleppen die achter de wand worden geplaatst, of waterdrukregelaars bij de bron waarmee aan de debietvereiste wordt voldaan. Voor sommige waterbesparende douchemodellen, vooral in drukbezochte ruimtes zoals sportscholen of spa's, kunnen aanpassingen nodig zijn om het comfort en de netheid te behouden voor de gebruiker (bijvoorbeeld om opeenhopingen of nare geuren bij de afvoer te voorkomen). Bedrijven worden aangemoedigd om waterbesparende douches te kiezen met bewezen prestaties en duurzaamheid, en om rekening te houden met eventuele noodzakelijke aanpassingen in onderhoud of gebruikerservaring alvorens tot aankoop of installatie over te gaan.

[64] Zie woordenlijst
[65] Zie woordenlijst

		Om waterbesparing verder te bevorderen, wordt aanbevolen borden te plaatsen of andere subtiele gedragsstimulerende maatregelen toe te passen in gasten- en personeelsruimtes om verantwoord watergebruik te stimuleren, bijvoorbeeld door korter te douchen. In ruimtes met zowel handdouches als regendouches geldt het criterium voor beide types. Badkranen in combinatie met douches vallen niet onder dit criterium. Het bedrijf houdt een gedocumenteerd overzicht bij van het totale aantal douches. Voorafgaand aan de audit voert het bedrijf zelfcontroles uit van de waterstroom van de douches om conformiteit aan te tonen. Voor nieuwe kandidaatbedrijven worden zelfcontroles uitgevoerd bij ten minste 90% van het totale aantal douches, waarbij wordt aangetoond dat deze douches de limiet van 9 liter per minuut niet overschrijden. Voor hernieuwde aanvragers worden zelfcontroles uitgevoerd bij ten minste 50% van de douches die tot de vorige 90% behoorden, waarbij wordt aangetoond dat deze douches de limiet van 9 liter per minuut nog altijd niet overschrijden. Alle metingen worden in een traceerbaar formaat gedocumenteerd en dienen minstens één keer bijgewerkt te worden binnen de laatste 6 maanden voorafgaand aan de audit. **Auditbewijs** Tijdens de audit presenteert het bedrijf het overzicht van de zelfcontroles die in overeenstemming met de bovenstaande vereisten zijn uitgevoerd. Tijdens de fysieke audit voert de auditeur steekproeven[66] uit in ten minste 1 douche in een openbare ruimte, 1 douche in een personeelsruimte/backoffice en in gastenkamers volgens methodologie A zoals beschreven in de woordenlijst, om de waterstroom van de douches in elk van de genoemde ruimtes te controleren (methodologie B).
3.4	De waterstroom in minstens 90% van de wastafelkranen bedraagt niet meer dan 6 liter per minuut. (V) HH, CHP, SA, CC, R, A	**Relevantie** Het verminderen van de waterstroom in kranen helpt de ecologische voetafdruk te verkleinen door water te besparen in ruimtes met frequent en minder frequent gebruik. Efficiënte kraansystemen spelen een cruciale rol in de dagelijkse waterbesparing in de gast- en personeelsruimtes. **Verwachtingen voor implementatie** De waterstroom in minstens 90% van de wastafelkranen (inclusief kranen met sensoren) in gastenkamers, personeelsruimtes en andere openbare ruimtes zoals openbare toiletten, sparuimtes of sportscholen/fitnesscentra blijft onder de 6 liter per minuut. In veel gevallen kan de waterstroom in de kranen verder worden verminderd.

[66] Zie woordenlijst

		Om aan het criterium te voldoen, kan het bedrijf kiezen voor kranen met beperkte waterstroom of doorstroombegrenzers op de kraan laten installeren. De verminderde waterstroom wordt vaak bereikt door water met lucht te mengen in kraanbeluchters. Een kortetermijnoplossing kan ook zijn om de waterdruk in het waterdistributiesysteem te verlagen. Sommige waterbesparende modellen moeten vaker worden schoongemaakt of afgesteld ter behoud van hygiëne en bruikbaarheid, vooral in drukbezochte locaties. Het wordt aanbevolen om kranen te kiezen met bewezen prestaties en onderhoudsgemak, en om bij het nemen van aankoopbeslissingen rekening te houden met schoonmaakbehoeften en gebruikscomfort. Om waterbesparend gedrag verder te ondersteunen, wordt aanbevolen dat het bedrijf borden plaatst of subtiele gedragsstimulerende maatregelen toepast bij kranen in gastentoiletten en personeelsruimtes, zodat gebruikers worden aangemoedigd de kraan dicht te draaien zodra ze klaar zijn. Dit criterium geldt alleen voor wastafelkranen, niet voor keuken- of tapkranen. Het bedrijf houdt een gedocumenteerd overzicht bij van het totale aantal wastafelkranen (inclusief kranen met sensoren). Voorafgaand aan de audit voert het bedrijf zelfcontroles uit van de waterstroom van de wastafelkranen om conformiteit aan te tonen. Voor nieuwe kandidaatbedrijven worden zelfcontroles uitgevoerd bij ten minste 90% van het totale aantal wastafelkranen, waaruit blijkt dat deze kranen onder de 6 liter per minuut blijven. Voor hercertificeringen worden zelfcontroles uitgevoerd op ten minste 50% van de kranen die in de vorige 90% waren opgenomen, waaruit blijkt dat deze de 6 liter per minuut niet overschrijden. Alle metingen worden in een traceerbaar formaat gedocumenteerd en minstens één keer bijgewerkt binnen de laatste 6 maanden voorafgaand aan de audit. **Auditbewijs** Tijdens de audit presenteert het bedrijf het overzicht van de zelfcontroles die in overeenstemming met de bovenstaande vereisten zijn uitgevoerd. Tijdens de fysieke audit voert de auditeur steekproeven[67] uit in ten minste 1 openbare ruimte (lobby/toilet), 1 personeelsruimte/backoffice en in gastenkamers, volgens methodologie A zoals beschreven in de woordenlijst, om de waterstroom van de kranen in elk van de genoemde ruimtes te controleren (methodologie B).
3.5	Urinoirs hebben sensoren, zijn waterbesparend of	**Relevantie** Waterbesparende, sensorgebaseerde of watervrije urinoirs in het bedrijf kunnen bijdragen aan een verkleinde ecologische voetafdruk door het waterverbruik te verlagen. Traditionele urinoirs kunnen grote hoeveelheden water verspillen door

[67] Zie woordenlijst

	zijn watervrij. (V) HH, CHP, SA, CC, R, A	inefficiënte doorspoelmechanismen. **Verwachtingen voor implementatie** Waar urinoirs aanwezig zijn, hebben ze ofwel individuele detectiesensoren of een spoelknop (waarmee niet meer dan 3 liter per spoeling wordt doorgespoeld) of ze zijn watervrij. Waar watervrije urinoirs worden gebruikt, wordt het systeem onderhouden volgens de specificaties van de fabrikant. Sommige waterbesparende of watervrije urinoirmodellen vereisen mogelijk vaker onderhoud of reiniging om hygiëne en geurcontrole te waarborgen, vooral in veelgebruikte openbare ruimtes. Het wordt aanbevolen om urinoirs te kiezen met bewezen prestaties en duurzaamheid, en voor passende onderhoudsplanning en personeelstraining[68] te zorgen als onderdeel van het inkoop- en installatieproces. Dit criterium geldt voor urinoirs die zich in openbare ruimtes van het bedrijf bevinden (bijv. lobby's, restaurants, gemeenschappelijke faciliteiten) en personeelsruimtes. **Auditbewijs** Tijdens de fysieke audit bevestigt de auditeur dat de urinoirs zijn uitgerust met individuele detectiesensoren, doorspoelsystemen met spoelknop en beperkte doorstroming, of watervrij zijn.
3.6	Nieuw aangeschafte toiletten hebben een dubbele spoelfunctie met maximaal 3/6 liter per spoeling of maximaal 4,5 liter voor sensorgebaseerde spoelsystemen. (V) HH, CHP, SA, CC,	**Relevantie** Om de milieubelasting te minimaliseren en het waterverbruik te verminderen, moeten nieuw geïnstalleerde toiletten voldoen aan hoge waterefficiëntienormen. Efficiënte installaties[69] spelen een cruciale rol bij het behouden van zoetwaterbronnen en het ondersteunen van verantwoord facilitair beheer. **Verwachtingen voor implementatie** Toiletten die binnen de afgelopen 24 maanden zijn gekocht (voor hercertificeringen) en in de afgelopen 6 maanden (voor nieuwe kandidaatbedrijven) voor gastenkamers, openbare ruimtes en personeelsruimtes zijn ofwel: a) toiletten met dubbele spoelfunctie met maximaal 3/6 liter per spoeling; of b) toiletten met sensorgebaseerde spoelsystemen, waardoor maximaal 4,5 liter per spoeling wordt gebruikt. De vereiste waterefficiëntie wordt bereikt door een permanente technische specificatie of ingebouwde beperking, niet

[68] Zie woordenlijst .
[69] Zie woordenlijst

	R, A	door een tijdelijke, door de gebruiker aanpasbare instelling. Andere waterbesparende modellen die gelijkwaardige of betere prestaties bereiken, worden geaccepteerd (bijvoorbeeld toiletten met hoge efficiëntie of vacuümmodellen), mits technische specificaties aantonen dat het gemiddelde waterverbruik per spoelcyclus gelijk is aan of minder is dan 3/6 liter voor toiletten met dubbele spoelfunctie of 4,5 liter voor sensormodellen. Om waterbesparing bij oudere modellen verder te ondersteunen, wordt aanbevolen fysieke apparaten te installeren die het spoelvolume waar mogelijk verminderen en om borden of subtiele gedragsstimulerende maatregelen te overwegen om gebruik van de waterbesparende spoelfunctie te stimuleren. Sommige modellen met waterbesparende spoelfunctie moeten mogelijk vaker schoongemaakt worden om hygiënenormen te handhaven, vooral in veelgebruikte openbare ruimtes. Het wordt aanbevolen waterbesparende toiletten te kiezen met bewezen spoelprestaties en bij de aankoop rekening te houden met de onderhoudsplanning. **Auditbewijs** Tijdens de audit presenteert het bedrijf facturen voor toiletten die in de afgelopen 24 (voor hercertificeringen) of 6 maanden (voor nieuwe kandidaatbedrijven) zijn aangeschaft, met de aankoopdatum en informatie over het spoelvolume van elke unit.
3.7	Nieuw aangeschafte vaatwassers en wasmachines zijn waterzuinig. (V) HH, CHP, SA, CC, R, A	**Relevantie** Vaatwassers en wasmachines zijn een belangrijke bron van waterverbruik in horecabedrijven. Door efficiënte modellen aan te schaffen, worden de milieubelasting en operationele kosten verlaagd, terwijl duurzame inkoop wordt ondersteund. **Verwachtingen voor implementatie** Vaatwassers en wasmachines die binnen de afgelopen 24 maanden (voor hercertificeringen) of binnen de afgelopen 6 maanden (voor nieuwe kandidaatbedrijven) zijn aangeschaft, voldoen aan de hieronder vermelde eisen voor een laag waterverbruik, afhankelijk van het type apparaat. Voor vaatwassers: • Professionele kap- of tunnelvaatwassers mogen de limiet van 3,5 liter per mandje niet overschrijden. Waar alleen consumptiegegevens op programmaniveau beschikbaar zijn, toont het bedrijf aan dat het gemiddelde verbruik niet hoger is dan 3,5 liter per mandequivalent; en • Huishoudelijke of kleinere vaatwassers bieden een laag waterverbruik per cyclus, ondersteund door erkende internationale of nationale normen (bijvoorbeeld een van de twee hoogste efficiëntieklassen/-classificaties op de markt, met gelijkwaardige internationale normen zoals het EU-energielabel voor waterefficiëntieklassen, Energy

		Star-waterefficiëntiedrempels of andere nationale/regionale efficiëntielabels). Voor wasmachines: • Professionele of commerciële machines mogen de limiet van 7 liter per kg niet overschrijden. Waar modellen die aan deze drempel voldoen niet redelijkerwijs op de markt verkrijgbaar zijn, wordt aan de strengste lokale efficiëntiedrempel voldaan; en • Huishoudelijke of kleinere machines bieden een laag waterverbruik per cyclus, ondersteund door erkende nationale of internationale normen (bijvoorbeeld een van de 2 hoogste efficiëntieklassen/-beoordelingen op de markt, met gelijkwaardige internationale normen zoals het EU-energielabel voor waterverbruik per cyclus voor het Eco 40–60-programma, Energy Star-waterefficiëntiedrempels of andere nationale/regionale efficiëntielabels). Waar gegevens over liters per kilogram beschikbaar zijn, toont het bedrijf aan dat de prestaties gelijk zijn aan deze hoogefficiënte modellen of labels. Het bedrijf zorgt ervoor dat het type apparaat en de capaciteit aansluiten bij de operationele schaal van het bedrijf. Zo worden in professionele keukens[70] vaatwassers van commerciële kwaliteit gebruikt, terwijl huishoudelijke apparaten kunnen volstaan voor kleinere keukens, appartementen, en locaties met een laag gebruik (bijvoorbeeld cafés met minimale afwasactiviteiten of alleen glaswerk) als deze apparaten aan de waterefficiëntiedrempels voldoen. Correct gebruik en onderhoud van de apparatuur (volgens de instructies van de fabrikant) worden gegarandeerd om de beoogde waterefficiëntie en levensduur van de apparatuur te behouden. Dit criterium geldt voor alle relevante ruimtes in het bedrijf, waaronder gemeenschappelijke keukens/wasruimtes en appartementen. **Auditbewijs** Tijdens de audit presenteert het bedrijf: • een lijst van apparaten die in de afgelopen 24 maanden zijn aangeschaft (voor hercertificeringen) of binnen de afgelopen 6 maanden (voor nieuwe kandidaatbedrijven); en • overeenkomstige waterverbruiksspecificaties (bijv. technische specificaties, efficiëntiebeoordelingen/-labels of leveranciersgegevens die liters per cyclus of per kg linnen tonen).
3.8	In ruimtes met een hoog waterverbruik	**Relevantie** Om het waterverbruik van de verschillende delen van het bedrijf beter te kunnen monitoren en zinvolle doelstellingen voor waterreductie te ondersteunen, is meer gedetailleerde monitoring nodig, vooral in gebieden met een hoge

[70] Zie woordenlijst .

	worden aparte watermeters geïnstalleerd. (O) HH, CHP, SA, CC, R, A	watervraag. Submetering levert cruciale gegevens die kunnen worden gebruikt om inefficiënties te identificeren, lekken te lokaliseren en acties te prioriteren. **Verwachtingen voor implementatie** Het bedrijf installeert minstens 2 extra aparte watermeters (of apparaten met vergelijkbare functionaliteit die op betekenisvolle schaal worden ingezet, zoals slimme douchekoppen die het verbruik registreren), in ruimtes met een hoog waterverbruik[71] of waar submetering betekenisvolle doelstellingen voor het verminderen van het waterverbruik ondersteunt. Als het bedrijf groot is, met veel gasten- en vergaderruimtes, kunnen aparte watermeters worden geïnstalleerd voor verschillende delen (of elke kamer) van het bedrijf. Met extra geïnstalleerde watermeters wordt het verbruik per watermeter vastgesteld en geregistreerd. Idealiter wordt het waterverbruik van de verschillende meters vaker dan eens per maand geregistreerd, omdat dit meer gedetailleerde informatie oplevert. Submetergegevens worden geïntegreerd in het totale watervolgsysteem (criterium 3.1) om een uitgebreide analyse te ondersteunen. Het verstrekken van nauwkeurigere informatie over watergebruik via extra aparte watermeters stelt het bedrijf in staat betere doelstellingen voor het verminderen van het waterverbruik op te stellen. De verbruiksgegevens die onder dit criterium worden verzameld, kunnen ook als basisgegevens worden gebruikt ter ondersteuning van de duurzaamheidsdoelstellingen van het bedrijf onder criterium 1.2. **Auditbewijs** Tijdens de fysieke audit bevestigt de auditeur de aanwezigheid van submeters en de gebruikte methodologie om het verbruik te monitoren.
3.9	In de afgelopen 6 jaar is een waterrisicobeoordeling uitgevoerd die past bij de lokale context en operationele schaal. (O)	**Relevantie** Duurzaam waterbeheer vereist inzicht in lokale watergerelateerde risico's om langdurige toegang, gemeenschapsveerkracht rond gedeelde hulpbronnen en milieubescherming te waarborgen. Een uitgebreide waterrisicobeoordeling stelt het bedrijf in staat uitdagingen (zoals schaarste, vervuiling of overstromingen) te anticiperen en proactieve, op bewijs gebaseerde acties te ondernemen. **Verwachtingen voor implementatie** Het bedrijf voert een waterrisicobeoordeling uit die past bij de lokale context en operationele schaal. De beoordeling identificeert potentiële watergerelateerde risico's op het terrein, die onder meer kunnen zijn: waterschaarste of -stress (vooral relevant in stedelijke of droge gebieden), droogtes, overstromingen, kwetsbaarheid van infrastructuur en

[71] Zie woordenlijst

	HH, CHP, CC, A	waterkwaliteitsproblemen zoals vervuiling of zoutgehalte, risico's gerelateerd aan ijs/sneeuw, evenals risico's die verergerd worden door klimaatverandering, zoals een verhoogde frequentie van extreme weersomstandigheden of veranderende neerslagpatronen. De waterrisicobeoordeling omvat een analyse van zowel de huidige als de verwachte lokale watercondities, waarbij rekening wordt gehouden met seizoensvariaties, regionaal waterbeheer en vraag van omliggende gemeenschappen of industrieën, gebieden met risico op overstromingen, evenals mogelijke bronnen van verontreiniging. Dit resulteert in een rapport waarin geïdentificeerde risico's, het niveau van blootstelling en kwetsbaarheid en aanbevolen mitigatie- of aanpassingsmaatregelen worden beschreven. Als watergerelateerde risico's in de beoordeling worden vastgesteld, stelt het bedrijf een responsplan op waarbij de aanbevolen acties in overweging worden genomen, in samenwerking met andere relevante belanghebbenden (bijv. lokale autoriteiten, waternutsbedrijven, gemeenschapsgroepen, etc.). De bevindingen worden gebruikt voor beslissingen over waterbronnen, investeringen in infrastructuur, voorbereiding voor noodsituaties en duurzaam waterbeheer. De beoordeling wordt uitgevoerd door een relevante en geschikte autoriteit of extern bedrijf (zoals een gecertificeerd adviesbureau of lokale waterautoriteit), of intern door het bedrijf indien de juiste expertise en methodologie beschikbaar zijn en zijn gedocumenteerd (bijvoorbeeld uitgevoerd door de Green Key-coördinator, ingenieur, of iemand die gelijkwaardige trainingen[72] heeft gevolgd, met behulp van het WWF Water Risk Filter, de WRI Aqueduct Water Risk Atlas, het CEO-watermandaat, ISO 14046:2014 en/of latere nationale/regionale beoordelingen). Waar van toepassing kan de beoordeling verwijzen naar bestaande nationale of regionale kaders (bijvoorbeeld drinkwaterrisicobeoordelingen die vereist zijn door de toepasselijke regelgeving). In stedelijke gebieden waar watervoorziening en kwaliteitsrisico's worden beheerd door nutsbedrijven, kunnen officiële gegevens of rapporten van de lokale waterautoriteit als basis dienen voor de beoordeling. De beoordeling wordt minstens eens per zes jaar of frequenter beoordeeld en worden bijgewerkt als er grote veranderingen zijn in de lokale context, waterbeschikbaarheid of bedrijfsvoering. De gegevens die onder dit criterium worden verzameld, kunnen als basisgegevens worden gebruikt ter ondersteuning van de duurzaamheidsdoelstellingen van het bedrijf onder criterium 1.2 en criterium 1.3. **Auditbewijs** Tijdens de audit presenteert het bedrijf de nieuwste waterrisicobeoordeling.

[72] Zie woordenlijst

		In specifieke omstandigheden, waarin risico's zijn vastgesteld, presenteert het bedrijf documentatie die aantoont hoe de bevindingen zijn aangepakt (bijvoorbeeld een responsplan dat is ontwikkeld vanwege geïdentificeerde risico's).
3.10	Regenwater en/of airconditioning (AC)-condensaat wordt verzameld en gebruikt voor geschikte doeleinden. (O) HH, CHP, SA, CC, R, A	**Relevantie** Het verzamelen en hergebruiken van regenwater en/of AC-condensaat vermindert de vraag naar drinkwater en ondersteunt langdurige waterbesparing. Deze maatregel is vooral relevant en wordt sterk aanbevolen in gebieden met waterschaarste of een hoge koelbehoefte en waar het verminderen van de afhankelijkheid van zoetwaterbronnen cruciaal is voor langdurige veerkracht. **Verwachtingen voor implementatie** Regenwater en/of AC-condensaat wordt verzameld via tanks, cisternen of open systemen zoals vijvers of reservoirs. Verzameld regenwater en/of AC-condensaat wordt gebruikt voor doeleinden zoals: a) irrigatie van tuinen en groene gebieden[73]; b) het doorspoelen van toiletten; c) schoonmaak van voertuigen, buitenruimtes of oppervlakken; d) koelsystemen; e) wasgoed (waar toestaan door nationale of regionale regels); en/of f) menselijke consumptie na de juiste behandeling (waar toegestaan door nationale of regionale regelgeving). Het verzamelen en gebruiken van regenwater en/of AC-condensaat wordt veilig, met goed onderhoud en volgens het beoogde doel uitgevoerd, waarbij er geen nadelige gevolgen voor de gasten en het personeel van het bedrijf, de lokale bevolking en het milieu zijn. Het wordt aanbevolen dat het bedrijf, waar mogelijk, een watermeter installeert om de hoeveelheid regenwater en/of AC-condensaat te registreren die wordt verzameld en gebruikt, en om de doeleinden te documenteren waarvoor het regenwater en/of AC-condensaat wordt gebruikt. **Auditbewijs** Tijdens de fysieke audit bevestigt de auditeur de aanwezigheid van installaties voor het opvangen van regenwater en/of AC-condensaat. In specifieke omstandigheden, wanneer het verzamelde regenwater en/of AC-condensaat wordt gebruikt voor menselijke consumptie, presenteert het bedrijf documentatie van de relevante autoriteit die bevestigt dat het water voldoet aan de

[73] Zie woordenlijst

		toepasselijke gezondheids- en veiligheidsnormen.
3.11	De waterdoorstroom in alle wastafelkranen is maximaal 4 liter per minuut. (O) HH, CHP, SA, CC, R, A	**Relevantie** Het verminderen van de waterstroom helpt de ecologische voetafdruk te verkleinen door water te besparen in ruimtes met frequent en minder frequent gebruik. Efficiënte kraansystemen spelen een cruciale rol in de dagelijkse waterbesparing in de gast- en personeelsruimtes. **Verwachtingen voor implementatie** De waterstroom in alle wastafelkranen (inclusief kranen met sensoren) in gastenkamers, openbare ruimtes en personeelsruimtes bedraagt niet meer dan 4 liter per minuut. In sommige gevallen kan de waterstroom in de kranen verder worden verminderd. Om aan het criterium te voldoen, kan het bedrijf kiezen voor kranen met beperkte waterstroom of doorstroombegrenzers op de kraan te laten installeren. De verminderde waterstroom wordt vaak bereikt door water met lucht te mengen in kraanbeluchters. Een kortetermijnoplossing kan ook zijn om de waterdruk in het waterdistributiesysteem te verlagen. Sommige waterbesparende kranen, vooral die met zeer lage debieten of sensorgebaseerde systemen, moeten mogelijk vaker schoongemaakt of aangepast worden met het oog op hygiëne en bruikbaarheid, vooral in ruimtes met een hoog verbruik. Het wordt aanbevolen om kranen te kiezen met bewezen prestaties en onderhoudsgemak en om bij het nemen van aankoopbeslissingen rekening te houden met schoonmaakwerkzaamheden en gebruikscomfort. Om waterbesparend gedrag verder te ondersteunen, wordt aanbevolen dat het bedrijf borden plaatst of subtiele gedragsmaatregelen toepast bij kranen in gastentoiletten en personeelsruimtes, zodat gebruikers worden aangemoedigd de kraan dicht te draaien zodra ze klaar zijn. Dit criterium geldt alleen voor wastafelkranen en niet voor keuken- of tapkranen. Het bedrijf houdt een gedocumenteerd overzicht bij van het totale aantal wastafelkranen (inclusief kranen met sensoren). Voorafgaand aan de audit worden zelfcontroles uitgevoerd van de waterstroom van de wastafelkranen om conformiteit aan te tonen. Voor nieuwe kandidaatbedrijven worden zelfcontroles uitgevoerd bij ten minste 80% van het totale aantal wastafelkranen, waaruit blijkt dat deze kranen de limiet van 4 liter per minuut niet overschrijden. Voor hercertificeringen worden zelfcontroles uitgevoerd bij ten minste 50% van de kranen die in de vorige 90% waren opgenomen, waaruit blijkt dat deze de limiet van 4 liter per minuut niet overschrijden. Alle metingen worden in een traceerbaar formaat gedocumenteerd en minstens één keer bijgewerkt binnen de laatste 6 maanden voorafgaand aan de audit.

		Auditbewijs Tijdens de audit presenteert het bedrijf het overzicht van de zelfcontroles die volgens bovenstaande criteria zijn uitgevoerd. Tijdens de fysieke audit voert de auditeur steekproeven[74] uit in ten minste 1 openbare ruimte (lobby/toilet), 1 personeelsruimte/backoffice, en in gastenkamers, volgens methodologie A zoals beschreven in de woordenlijst, om de waterstroom van de kranen in elk van de genoemde ruimtes te controleren (methodologie B).
3.12	Alle openbare wastafelkranen zijn uitgerust met automatische uitschakelingsystemen. (O) HH, CHP, CC, R, A	**Relevantie** Openbare toiletten zijn veelvoorkomende bronnen van waterverspilling, vooral wanneer kranen per ongeluk openstaan. Het installeren van wastafelkranen die automatisch worden uitgeschakeld helpt het waterverbruik aanzienlijk te verminderen, terwijl het ook de openbare hygiëne ondersteunt bij tijd- of contactloze bediening. Dit heeft vooral impact op grote locaties. **Verwachtingen voor implementatie** Alle wastafelkranen in openbare ruimtes zijn uitgerust met automatische uitschakelingsystemen, zoals sensorgestuurde of drukknopkranen, die alleen de benodigde hoeveelheid water per handwascyclus leveren. Kranen zijn geconfigureerd met de juiste vooraf ingestelde stroomtijden (bijv. 5–10 seconden per activatie) om waterefficiëntie te waarborgen zonder de bruikbaarheid in gevaar te brengen. Bedrijven zijn verantwoordelijk voor regelmatig onderhoud, inclusief batterijvervangingen en sensorkalibratie, om voortdurende functionaliteit en nauwkeurigheid te waarborgen. Dit criterium geldt niet voor privégastenkamers, keukengootstenen of bidetdouches. **Auditbewijs** Tijdens de fysieke audit bevestigt de auditeur de aanwezigheid en functionaliteit van automatische uitschakelingssystemen op in aanmerking komende openbare wastafelkranen.
3.13	Er zijn geen badkuipen, jacuzzi's/spa's of	**Relevantie** Badkuipen, jacuzzi's, spabaden en privézwembaden in gastenkamers verbruiken doorgaans grote hoeveelheden water per gebruik. Voor een enkel bad kan 150–250 liter nodig zijn. Jacuzzi's/spa's of privézwembaden kunnen een aanzienlijk

[74] Zie woordenlijst

	privézwembaden in de gastenkamers en suites. (O) HH, SA, CHP	grotere hoeveelheid gebruiken. Waterbesparende douches gebruiken minder dan de helft daarvan. In toeristische gelegenheden is tijdens renovaties het vervangen van badkuipen, spa's en zwembaden op de kamer door waterbesparende douches een van de meest effectieve maatregelen om het waterverbruik per gast te verminderen. **Verwachtingen voor implementatie** Het bedrijf biedt geen badkuipen, jacuzzi's/spa's of privézwembaden in de gastenkamers en suites. Het wordt als acceptabel beschouwd om bestaande apparatuur buiten gebruik te stellen (bijvoorbeeld door de stoppen te verwijderen of het water af te sluiten). **Auditbewijs** Tijdens de fysieke audit bevestigt de auditeur dat er geen werkende badkuipen, jacuzzi's/spa's of privézwembaden zijn in de gastenkamers en suites, of de auditeur verifieert dat het niet mogelijk is een kamer met badkuip, jacuzzi/spa of privézwembad te boeken.
3.14	Voor grote buitensystemen voor watergebruik zijn maatregelen genomen om het waterverbruik te verminderen. (V) HH, CHP, SA, A	**Relevantie** Waterverlies door verdamping is een belangrijke en vaak over het hoofd geziene bron van verspilling in niet-afgesloten watersystemen. Het verminderen van verdamping verbetert de waterefficiëntie en is vooral cruciaal in gebieden met droogte, hoge temperaturen en wind, of waterstress. Effectieve verdampingscontrole toont verantwoord waterbeheer en draagt bij aan klimaatadaptatie. **Verwachtingen voor implementatie** Het bedrijf heeft maatregelen genomen om verdamping in grote buitensystemen voor watergebruik te minimaliseren. Dergelijke systemen zijn bijvoorbeeld zwembaden, bubbelbaden, spabaden, regenwateropslag, vijvers, fonteinen en watervallen. Voor elk bestaand systeemtype wordt ten minste één verdampingsreductiemaatregel toegepast, zoals: a) een goed geïsoleerde fysieke afdekking (handmatig of automatisch) die buiten gebruiksuren wordt gebruikt; b) een alternatief systeem om verdamping te verminderen, zoals een vloeistof- of gelbarrière; c) windschermen, isolatie of schaduwconstructies voor blootliggende waterpartijen; en/of d) afgesloten of gesloten wateropslagsystemen. De geselecteerde maatregelen worden aangepast aan de lokale context, waaronder klimaat, systeemtype en locatiespecifieke blootstelling aan zon, wind of hitte. **Auditbewijs**

		Tijdens de fysieke audit bevestigt de auditeur de aanwezigheid van ten minste één verdampingscontrolemaatregel voor elk bestaand systeemtype.
Watervervuiling		
3.15	Al het afvalwater wordt gezuiverd. (V) HH, CHP, SA, CC, R, A	**Relevantie** Goede behandeling en veilige lozing van afvalwater[75] zijn cruciaal om de ecologische voetafdruk van het bedrijf te verkleinen, oppervlakte- en grondwater te beschermen en gemeenschappen te beschermen. Zo wordt er ook voldaan aan wettelijke en ethische normen op het gebied van sanitaire en milieutechnische beheermaatregelen. **Verwachtingen voor implementatie** De installatie is ofwel aangesloten op een bestaand openbaar rioleringssysteem of het afvalwater wordt in een eigen rioleringssysteem behandeld. Voorbeelden van behandelsystemen op locatie zijn septische systemen, biovergisters, aangelegde watergebieden of andere biologische zuiveringssystemen. Dit criterium omvat afvalwater dat wordt geproduceerd in gastenkamers, keukens, badkamers, wasserijen, zwembaden, vergaderruimtes, thermale baden, spa- of wellnessfaciliteiten en andere operationele ruimtes. Al het afvalwater wordt behandeld volgens nationale en/of (mogelijk) lokale wetgeving. Als er geen wetgeving over is, wordt het afvalwater behandeld volgens de meest geavanceerde behandeling die technisch en economisch haalbaar is voor de context van het bedrijf, waarbij belangrijke verontreinigende stoffen (bijv. BOD, ziekteverwekkers, zwevende stoffen) worden verwijderd tot niveaus die veilig hergebruik of veilige lozing mogelijk maken (dat wil zeggen zonder nadelige effecten op de lokale bevolking en het milieu). Als het bedrijf is aangesloten op een rioleringssysteem, toont het een vergunning, schriftelijke bevestiging van de relevante instantie of ander bewijs van aansluiting (bijv. nutsrekeningen, dienstcontracten, verificatie door derden). Als de auditeur vermoedt dat er onregelmatigheden zijn of waar de regelgeving het vereist, toont het bedrijf ook aan dat het voldoet aan de toepasselijke lozingseisen voor afvalwater. Als het bedrijf een systeem op de locatie gebruikt, levert het relevant bewijs van wettelijke toestemming en effectieve werking, zoals een geldige installatie-/bedrijfsvergunning of schriftelijke bevestiging van de bevoegde autoriteit, en onderhoudsgegevens. Als zo'n vergunning niet door een autoriteit wordt afgegeven, dient het bedrijf recente resultaten van

[75] Zie woordenlijst

		waterkwaliteitstests in (bijv. BOD, pH, troebelheid) waaruit blijkt dat het systeem afvalwater effectief en in overeenstemming met nationale of internationale lozings- of hergebruiksnormen behandelt. Dit criterium betreft grijs water en zwart water. Regenwater is uitgesloten, tenzij het via hetzelfde afvalwatersysteem wordt opgevangen en geloosd. Na de behandeling wordt het behandelde afvalwater waar mogelijk hergebruikt (zie criterium 3.17). **Auditbewijs** Tijdens de audit presenteert het bedrijf de vergunning, andere adequate documentatie en/of relevant bewijs zoals hierboven beschreven, waaruit blijkt dat er wordt voldaan aan de eisen voor afvalwaterzuivering, lozing en/of afvoer via het rioleringssysteem. Waar mogelijk bevestigt een fysieke audit de naleving van de vereisten.
3.16	Er is minstens één vetafscheider geïnstalleerd in professionele of commerciële keukens. (V) HH, CHP, SA, CC, R, A	**Relevantie** Goed functionerende vetafscheiders (ook wel vetputten of vetvangers genoemd) dragen bij aan het verminderen van de ecologische voetafdruk door water en chemicaliën te besparen en te voorkomen dat vet en olie (FOG – fat, oil, grease) de afvoeren blokkeren. **Verwachtingen voor implementatie** Het bedrijf heeft minstens één vetafscheider die alle relevante afvoerpunten bedient waar FOG waarschijnlijk zal worden afgevoerd, zoals gootstenen, vaatwassers of vloerafvoeren in ruimtes waar voedsel wordt bereid. Dit geldt alleen voor zaken met een professionele of commerciële keuken[76]. Vetafscheiders worden geleegd en onderhouden volgens de specificaties van de fabrikant en de geldende nationale/lokale regelgeving. Ze worden met regelmatige intervallen schoongemaakt om functionaliteit te waarborgen en geuren of overstromen te voorkomen (zoals vereist door nationale normen of op basis van het gebruik). Waar passend kunnen waarschuwingssystemen of sensoren worden geïnstalleerd. Het verzamelde FOG-afval wordt behandeld volgens de eisen van criterium 5.4. **Auditbewijs**

[76] Zie woordenlijst

		Tijdens de audit presenteert het bedrijf dossiers of facturen voor de reiniging van de vetafscheiders in de afgelopen twee kalenderjaren (nieuwe kandidaatbedrijven tonen documenten van het afgelopen volledige kalenderjaar). Waar mogelijk bevestigt een fysieke audit de aanwezigheid van goed functionerende vetafscheiders in de afvoeren van de keuken. Het is bevestigd dat het formaat van de systemen voldoet en de systemen regelmatig onderhouden worden en effectief functioneren. De inspectie kan ook inspectie van onderdelen omvatten zoals afdichtingen, afdekkingen, invoer- en afvoerbuizen, en het controleren op roest of bovenmatig organisch afval.
3.17	Het bedrijf hergebruikt gezuiverd afvalwater van systemen op de locatie of goedgekeurde externe systemen en kan gezuiverd afvalwater extern leveren. (O) HH, CHP, SA, CC, R, A	**Relevantie** Het hergebruik van gezuiverd afvalwater[77] helpt de vraag naar zoetwaterbronnen te verminderen en de ecologische voetafdruk van het bedrijf te minimaliseren. Wanneer deze praktijk veilig wordt uitgevoerd, ondersteunt het waterbehoud en klimaatbestendigheid, vooral in waterarme regio's. **Verwachtingen voor implementatie** Het bedrijf behandelt en hergebruikt afvalwater ter plaatse of gebruikt gezuiverd afvalwater van een geautoriseerde externe nutsinstallatie. Omgekeerd kunnen bedrijven met zuiveringsinstallaties ter plaatse gezuiverd afvalwater doneren of leveren aan een gemeentelijk of erkend hergebruiksysteem van derden. Het hergebruikte afvalwater wordt behandeld en gebruikt in overeenstemming met nationale of regionale regelgeving en toepasselijke normen voor volksgezondheid en milieuveiligheid (bijv. nationale normen voor hergebruik van afvalwater, WHO-richtlijnen of de EU-verordening voor hergebruik van water). Het wordt niet gebruikt als drinkwater en wordt alleen gebruikt voor veilige doeleinden, zoals irrigatie van groene gebieden[78], doorspoelen van het toilet of koelsystemen. Het wordt nooit gebruikt voor menselijke consumptie of direct contact, waaronder irrigatie van voedselgewassen of tuinen met eetbare planten. Zwart water mag alleen worden hergebruikt als het bedrijf de vereiste vergunning heeft en voldoet aan de bijbehorende behandelings- en monitoringsvoorwaarden voor het beoogde gebruik als niet-drinkbaar water. Systemen zijn ontworpen en worden onderhouden om besmetting van drinkwaternetwerken, blootstelling aan aerosolen of andere routes van ziekteverwekkersoverdracht te voorkomen. Het hergebruikte water wordt veilig verwerkt, zonder nadelige gevolgen voor de lokale bevolking of het milieu. Bij voorkeur zijn er duidelijke informatieborden/-schermen en veiligheidsprocedures aanwezig waar gezuiverd afvalwater wordt gebruikt.

[77] Zie woordenlijst
[78] Zie woordenlijst.

		Het wordt aanbevolen dat het hergebruikte volume van gezuiverd afvalwater wordt gemonitord en geregistreerd (bijvoorbeeld in kubieke meter per maand, met behulp van een watermeter). **Auditbewijs** Tijdens de audit presenteert het bedrijf technische documentatie en/of een schriftelijk protocol waarin wordt beschreven hoe gezuiverd afvalwater ter plaatse wordt gewonnen, behandeld, hergebruikt en/of geleverd aan een extern systeem. In specifieke omstandigheden, waar wettelijk vereist of beschikbaar, toont het bedrijf een vergunning of licentie van de bevoegde autoriteit die bevestigt dat hergebruik wettelijk is toegestaan. Deze documentatie is verplicht voor hergebruik van zwart water. Waar mogelijk bevestigt een fysieke audit dat het gezuiverde afvalwatersysteem in gebruik is en veilig wordt gebruikt.

Hoofdstuk 4 | ENERGIE EN CO_2 Energiebeheer, HVAC, apparatuur en verlichting, CO_2		
Energiebeheer		
N.	**Criterium**	**Toelichtingen**
4.1	Minstens één keer per maand wordt het energieverbruik per categorie geregistreerd. (V) HH, CHP, SA, CC, R, A	**Relevantie** Het bijhouden van energieverbruik per categorie helpt bij het beheren en verminderen van milieueffecten en energiekosten, terwijl het vroegtijdige detectie van inefficiënties mogelijk maakt, gegevensgestuurde beslissingen ondersteunt en wordt afgestemd op goede praktijken in duurzaamheidsrapportage. **Verwachtingen voor implementatie** Het bedrijf monitort, registreert en begrijpt het energieverbruik. Het energieverbruik wordt minstens één keer per maand geregistreerd per energiebron (bijvoorbeeld elektriciteit, gas, stadsverwarming, brandstof, hernieuwbare energiebronnen). Metingen worden systematisch genomen en opgeslagen in een traceerbaar formaat. Foto's of screenshots zijn geen acceptabel formaat, en Green Key International of de nationale instantie kan een specifiek formaat vereisen om de gegevens te verstrekken, zoals aangegeven in de inleiding van dit document. De methodologie van gegevensverzameling is gedocumenteerd (bijv. gegevens van energierekeningen, gebouwbeheersystemen, submeter- of handmatige metingen). Waar maandelijkse gegevens niet direct beschikbaar zijn (bijvoorbeeld vanwege structurele beperkingen, beperkingen van nutsvoorzieningen, locaties zonder meetinfrastructuur of gedeelde gebouwen), biedt het bedrijf een zo nauwkeurig mogelijke schatting van het maandelijkse energieverbruik. Acceptabele methoden zijn onder andere toewijzing op basis van vloeroppervlakte, bezetting of gedefinieerde benchmarks. In dergelijke gevallen wordt sterk aanbevolen dat het bedrijf aparte energiemeters installeert om de nauwkeurigheid van de gegevens in de loop van de tijd te verbeteren. De energietrackinggegevens die onder dit criterium worden verzameld, kunnen dienen als basisgegevens ter ondersteuning van de duurzaamheidsdoelstellingen van het bedrijf onder criterium 1.2 en criterium 1.3.

		Mocht er grote veranderingen[79] of een groter energieverbruik optreden, dan onderzoekt het bedrijf onmiddellijk de oorzaak en neemt het corrigerende maatregelen. Wanneer afzonderlijke energiemeters in verschillende delen van het gebouw zijn geïnstalleerd, wordt aanbevolen dat het bedrijf deze metingen analyseert om een volledig overzicht te krijgen van relevante acties en doelstellingen die onder criteria 1.2 en 1.3 moeten worden vastgesteld. **Auditbewijs** Tijdens de audit presenteert het bedrijf: • de maandelijkse gegevens van het energieverbruik van de volledige laatste 2 kalenderjaren voor elke gebruikte energiebron (nieuwe kandidaatbedrijven en nieuw geopende bedrijven dienen gegevens in van het laatste volledige kalenderjaar, of minimaal 3 maanden aan gegevens, als er geen historische gegevens beschikbaar zijn); en • ondersteunende documentatie die de methodologie van gegevensverzameling uiteenzet (bijv. uittreksels van nutsrekeningen, resultaten van gebouwbeheersystemen, handmatige logboeken). Als er geen gegevenslogboek beschikbaar is, dient de aanvrager foto's in van de meters waarop het verbruik wordt getoond. In specifieke gevallen presenteert het bedrijf de geschatte gegevens en de methodologie van de schatting, waar maandelijkse gegevens niet beschikbaar zijn. Tijdens de fysieke audit voert de auditeur steekproeven[80] uit van de ondersteunende documentatie door 3 items te bekijken (bijv. gegevens van nutsrekeningen, resultaten van gebouwbeheersystemen, submetermetingen of handmatige logboeken) van 3 verschillende maanden binnen de rapportageperiode (methodologie C). Als meerdere energiebronnen, jaren, locaties of systemen worden meegenomen, komt deze variatie ook naar voren in de selectie voor de steekproef.
4.2	Het bedrijf stelt een standaardtemperatuur vast voor koeling en verwarming. (V) HH, CHP, SA, CC, R, A	**Relevantie** Om de ecologische voetafdruk te verkleinen, goede praktijken voor energie-efficiëntie aan te houden en energiebeheer te verbeteren, is het handhaven van geschikte instelwaarden voor temperatuur voor koeling en verwarming essentieel. Het vaststellen van een standaard temperatuurbereik helpt het comfort te optimaliseren en vermindert onnodig energieverbruik en CO_2-uitstoot. **Verwachtingen voor implementatie** Het bedrijf stelt een standaardtemperatuur vast voor koeling en verwarming in kamers, met nadruk op gasten- en vergaderruimtes. Voor restaurants/cafés (R), attracties (A) en conferentiecentra (CC) geldt dit voor alle (binnen)gastenruimtes.

[79] Zie woordenlijst
[80] Zie woordenlijst

		Als algemene standaard: als de buitentemperatuur hoger is dan 22 °C, wordt de koeltemperatuur in de kamer ingesteld op een waarde niet lager dan 22 °C. Als de buitentemperatuur lager is dan 22 °C, wordt de verwarmingstemperatuur ingesteld op maximaal 22 °C. Waar van toepassing kunnen lokale energievoorschriften of klimaatzonerichtlijnen aangepaste drempels vereisen. De temperatuurinstellingen blijven binnen het geaccepteerde comfortbereik (bijv. ISO 7730, ASHRAE 55) en het gebruik van een temperatuurbereik[81] wordt aanbevolen. De standaardtemperatuur (instelwaarde) wordt automatisch ingesteld vanuit een centraal systeem of handmatig in elke kamer. Gasten kunnen de temperatuur in de gasten- of vergaderruimtes handmatig aanpassen of door contact op te nemen met de receptie. Het wordt echter aangeraden dat door gasten geregelde aanpassingen beperkt blijven tot een maximale afwijking van 3 °C van de standaard instelwaarde. Het gebruik van dynamische regelsystemen zoals programmeerbare thermostaten, bezettingssensoren of gebouwenergiebeheersystemen wordt aanbevolen om de energieprestaties en het comfort van gasten te verbeteren. Het wordt aanbevolen om nationale bouwenergievoorschriften of richtlijnen te raadplegen (indien beschikbaar), om naleving en contextuele relevantie te waarborgen. **Auditbewijs** Tijdens de audit presenteert het bedrijf de schriftelijke standaardprocedure[82] voor het instellen en beheren van de temperatuur (bijvoorbeeld via thermostaten, centrale systemen of gastinterface). In specifieke omstandigheden, waar lokale normen of klimaataanpassingen van toepassing zijn, wordt dit gedocumenteerd en gerechtvaardigd. Tijdens de fysieke audit: • voor HH, CHP en SA voert de auditeur steekproeven[83] uit in ten minste één vergaderruimte en in gastenkamers volgens methodologie A zoals beschreven in de woordenlijst om de vastgestelde standaardtemperatuur te controleren en te zorgen dat eventuele handmatige afwijkende aanpassingen binnen het toegestane bereik blijven; en

81 Zie woordenlijst
82 Zie woordenlijst
83 Zie woordenlijst

		• voor R, A en CC voert de auditeur steekproeven[84] uit in ten minste 1 van elke relevante openbare ruimte van het gehele bedrijf om de vastgestelde standaardtemperatuur te controleren en te zorgen dat eventuele mogelijke aanpassingen binnen het toegestane bereik blijven, volgens methodologie A zoals beschreven in de woordenlijst.
4.3	Het bedrijf heeft een automatische of handmatige procedure om verlichting en elektrische apparaten uit te schakelen wanneer gastenkamers, huuraccommodaties en vergaderruimtes onbezet zijn. (V) HH, CHP, CC	**Relevantie** Om ervoor te zorgen dat er geen energie wordt verspild aan verwarming, koeling of de voeding van ongebruikte apparatuur, voert het bedrijf procedures uit om verlichting en elektrische apparaten uit te schakelen in ongebruikte ruimtes en vergaderruimtes. Deze praktijk verbetert de energie-efficiëntie, verlaagt de operationele kosten en verlaagt de CO_2-uitstoot die samenhangt met elektriciteitsgebruik, wat bijdraagt aan bredere duurzaamheids- en klimaatdoelstellingen. **Verwachtingen voor implementatie** Het bedrijf heeft een automatische of handmatige procedure om niet-gebruikte elektrische apparaten en verlichting uit te schakelen wanneer gastenverblijven, huuraccommodaties en vergaderruimtes onbezet zijn. Wanneer de procedure handmatig is, heeft het bedrijf een schriftelijke standaardprocedure[85] waarin het proces wordt beschreven voor het beheren van het energieverbruik in onbezette ruimtes. De procedures omvatten: • maatregelen voor kortdurende ruimtevrijstand (bijvoorbeeld tot 2 nachten/dagen), waarbij energiebesparende maatregelen worden beschreven in tijdelijk ongebruikte gasten- en vergaderruimtes. Dit omvat bijvoorbeeld: het uitschakelen van alle lichten, airconditioningunits (elektrische apparaten) en tv's (inclusief het uitschakelen van de stand-bymodus waar mogelijk); en • maatregelen voor energiereductie tijdens perioden met lage bezetting (bijvoorbeeld onder 75% bezetting), waarbij extra energiebesparende maatregelen tijdens dergelijke periodes worden gedefinieerd. Dit omvat bij voorkeur maatregelen zoals het concentreren van gasten in specifieke delen van het pand en het afsluiten van hele vleugels of verdiepingen om het energieverbruik te minimaliseren, en is van toepassing op zowel gasten- als vergaderruimtes. De standaardprocedure is praktisch en personeelsgericht en wordt beoordeeld op basis van operationele behoeften en technische systeemupdates. Waar geautomatiseerde systemen worden gebruikt, zijn de toegestane voorzieningen: a) bezettingssensoren; b) bewegings-/lichaamswarmtedetectoren; c) gastenkamerbeheersystemen of gebouwenergiebeheersystemen; en/of

[84] Zie woordenlijst
[85] Zie woordenlijst

		d) mobielgebaseerde toegangscontroles geïntegreerd met IoT (Internet of Things) en slimme automatiseringsplatforms. Hoewel sommige bedrijven nog gebruikmaken van traditionele keycardsystemen en deze voor dit criterium acceptabel zijn, worden moderne en efficiëntere voorzieningen sterk aanbevolen vanwege hun superieure prestaties, flexibiliteit en positieve gastervaring. Waar van toepassing sluit het gekozen systeem aan bij nationale/lokale energieprestatie- of slimme gebouweisen (bijv. EU-richtlijn voor energie-efficiëntie, lokale verordeningen voor slimme gebouwen of vestigingen). **Auditbewijs** Tijdens de audit presenteert het bedrijf in het geval er automatische systemen worden gebruikt, een kopie van de standaardprocedure voor het beheren van energieverbruik in gasten- en vergaderruimtes die korte periodes leeg zijn (tot 2 nachten/dagen) en bij lage bezetting (bijv. <75%), inclusief procedures voor gedeeltelijke sluiting of systeemoptimalisatie. In dit geval bevestigt een fysieke audit de energiebesparende praktijken in onbezette ruimtes. Tijdens de fysieke audit voert de auditeur in het geval er automatische systemen worden gebruikt, steekproeven[86] uit in ten minste 1 huuraccommodatie, 1 vergaderruimte en gastenkamers volgens methode A zoals beschreven in de woordenlijst, om te controleren op de aanwezigheid van een automatisch systeem dat lichten en elektrische apparaten uitschakelt.
4.4	Het bedrijf produceert of koopt 50% van de energie die wordt gebruikt voor verwarming en koeling uit hernieuwbare bronnen. (O) HH, CHP, SA,	**Relevantie** Om de ecologische voetafdruk en de CO_2-uitstoot van het bedrijf te verminderen, moet de energie die wordt gebruikt voor verwarming, koeling, warmwaterproductie en koken in toenemende mate uit hernieuwbare bronnen komen. De overgang van fossiele brandstofsystemen naar hernieuwbare energie ondersteunt klimaatdoelstellingen, verbetert energieonafhankelijkheid en bevordert langdurige operationele duurzaamheid. **Verwachtingen voor implementatie** Ten minste 50% van de energie die wordt gebruikt voor verwarming en koeling in het bedrijf wordt geleverd uit hernieuwbare bronnen gedurende een minimale onafgebroken periode van 3 maanden. Dit criterium geldt ook voor energie die wordt gebruikt voor warm water en kookprocessen. Hernieuwbare elektriciteit (groene stroom) kan ter plaatse worden opgewekt of extern worden verkregen, bij voorkeur van een nabijgelegen leverancier.

[86] Zie woordenlijst

	CC, R, A	Acceptabele alternatieven voor fossiele brandstoffen en kernenergiesystemen zijn onder andere: a) thermische zonne-energiesystemen (bijv. zonnecollectoren voor warm water of ruimteverwarming); b) geothermische systemen en aerothermische warmtepompen (bijv. grond- of luchtbronnen); c) biogas en het biologisch afbreekbare deel van biomassabrandstoffen (bijv. houtsnippers, landbouwafval); d) windenergie; e) waterkracht (indien van toepassing en duurzaam beheerd); f) fotovoltaïsche elektrische verwarming en koeling (wanneer de elektriciteit afkomstig is van gecertificeerde hernieuwbare bronnen); g) lucht- en grondwarmtepompen aangedreven door groene stroom; h) gecertificeerde groene stroom, inclusief elektriciteit van zonne-PV, wind, waterkracht of andere geverifieerde hernieuwbare bronnen, gebruikt voor klimaatbeheersingssystemen; i) stadsverwarmings- of koelnetwerken waarbij de primaire energiebron geothermie is, en/of gecertificeerde duurzaam geproduceerde biomassa, en/of warmteterugwinning uit industrieel afval binnen een hernieuwbaar energiekader; j) gecertificeerde duurzame biobrandstoffen (bijv. biodiesel) die voldoen aan de EU-richtlijn voor hernieuwbare energie (RED II/RED III) of wereldwijd erkende certificeringsschema's (bijv. RSB, ISCC); k) efficiënte biomassasystemen, zoals moderne houtpelletkachels of ketels die voldoen aan EN 303-5 (klasse 5) of gelijkwaardige normen voor energie-efficiëntie en lage emissies; en/of l) gecertificeerde biomassabrandstoffen (bijv. houtpellets, chips of briketten) die zijn geverifieerd onder regelingen zoals FSC, PEFC of gelijkwaardig. Turf wordt niet beschouwd als een hernieuwbare energiebron en draagt niet bij aan het vereiste aandeel van 50%. Wanneer hybride systemen aanwezig zijn, wordt het aandeel hernieuwbare energie berekend als een percentage van de totale jaarlijkse energievraag voor verwarming en koeling, met behulp van betrouwbare gegevens (bijv. energierekeningen, slimme meters of beoordelingen van derden). **Auditbewijs** Tijdens de audit presenteert het bedrijf de volgende meest recente documentatie waaruit blijkt dat het 50% van de voor verwarming en koeling gebruikte energie uit hernieuwbare bronnen produceert of koopt en niet meer dan 50% van de fossiele brandstoffen voor deze doeleinden wordt gebruikt: • systeemspecificaties, facturen of installatiecertificaten voor alle verwarmings-, koel-, warmwater- en kookapparatuur die in het bedrijf wordt gebruikt; • documenten over informatiebronnen, zoals contracten voor energieleveranciers, facturen voor brandstoflevering of certificaten van hernieuwbare oorsprong voor biobrandstoffen of elektriciteit (bij het inkopen van energie bij een leverancier); • duurzaamheidscertificering of technische standaarddocumentatie voor biomassa- of biobrandstofsystemen (indien dergelijke systemen worden gebruikt);

		• documentatie met technische specificaties van de systemen voor hernieuwbare energie, energieproductiegegevens (bijvoorbeeld van meters of systeemdashboards); en • berekeningen die aantonen dat minstens 50% van de verwarmings- en koelvraag wordt vervuld door hernieuwbare energie ter plaatse (wanneer energie ter plaatse wordt geproduceerd). Waar energie ter plaatse wordt geproduceerd, wordt tijdens een fysieke audit de aanwezigheid en functionaliteit van de systemen gecontroleerd.
4.5	Het bedrijf produceert of koopt **alle** energie die wordt gebruikt voor verwarming en koeling uit hernieuwbare bronnen. (O) HH, CHP, SA, CC, R, A	**Relevantie** Om de ecologische voetafdruk en de CO_2-uitstoot van het bedrijf te verminderen, moet de energie die wordt gebruikt voor verwarming, koeling, warmwaterproductie en koken in toenemende mate uit hernieuwbare bronnen komen. De overgang van fossiele brandstofsystemen naar hernieuwbare energie ondersteunt klimaatdoelstellingen, verbetert energieonafhankelijkheid en bevordert langdurige operationele duurzaamheid. **Verwachtingen voor implementatie** Alle energie die wordt gebruikt voor verwarming en koeling in het bedrijf wordt geleverd uit hernieuwbare bronnen. Dit criterium geldt ook voor energie die wordt gebruikt voor warm water en kookprocessen. Groene stroom kan ter plaatse worden opgewekt of extern worden verkregen, bij voorkeur van een nabijgelegen leverancier. Acceptabele alternatieven voor fossiele brandstoffen en kernenergiesystemen zijn onder andere: a) thermische zonne-energiesystemen (bijv. zonnecollectoren voor warm water of ruimteverwarming); b) geothermische systemen en aerothermische warmtepompen (bijv. grond- of luchtbronnen); c) biogas en het biologisch afbreekbare deel van biomassabrandstoffen (bijv. houtsnippers, landbouwafval); d) windenergie; e) waterkracht (indien van toepassing en duurzaam beheerd); **f)** fotovoltaïsche elektrische verwarming en koeling (wanneer de elektriciteit afkomstig is van gecertificeerde hernieuwbare bronnen); **g)** lucht- en grondwarmtepompen aangedreven door groene stroom; **h)** gecertificeerde groene stroom, inclusief elektriciteit van zonne-PV, wind, waterkracht of andere geverifieerde hernieuwbare bronnen, gebruikt voor klimaatbeheersingssystemen; **i)** stadsverwarmings- of koelnetwerken waarbij de primaire energiebron geothermie is, en/of gecertificeerde duurzaam geproduceerde biomassa, en/of warmteterugwinning uit industrieel afval binnen een hernieuwbaar energiekader; **j)** gecertificeerde duurzame biobrandstoffen (bijv. biodiesel) die voldoen aan de EU-richtlijn voor hernieuwbare energie (RED II/RED III) of wereldwijd erkende certificeringsschema's (bijv. RSB, ISCC);

		k) efficiënte biomassasystemen, zoals moderne houtpelletkachels of ketels die voldoen aan EN 303-5 (klasse 5) of gelijkwaardige normen voor energie-efficiëntie en lage emissies; en/of **l)** gecertificeerde biomassabrandstoffen (bijv. houtpellets, chips of briketten) die zijn geverifieerd onder regelingen zoals FSC, PEFC of gelijkwaardig. Turf wordt niet beschouwd als een hernieuwbare energiebron en draagt niet bij aan het vereiste 100%-aandeel. Wanneer hybride systemen aanwezig zijn, wordt het aandeel hernieuwbare energie berekend als een percentage van de totale jaarlijkse energievraag voor verwarming en koeling, met behulp van betrouwbare gegevens (bijv. energierekeningen, slimme meters of beoordelingen van derden). **Auditbewijs** Tijdens de audit presenteert het bedrijf de volgende meest recente documentatie waaruit blijkt dat het alle energie die wordt gebruikt voor verwarming en koeling uit hernieuwbare bronnen produceert of inkoopt en dat er geen fossiele brandstoffen meer voor deze doeleinden worden gebruikt: • systeemspecificaties, facturen of installatiecertificaten voor alle verwarmings-, koel-, warmwater- en kookapparatuur die in het bedrijf wordt gebruikt; • documenten over informatiebronnen, zoals contracten voor energieleveranciers, facturen voor brandstoflevering of certificaten van hernieuwbare oorsprong voor biobrandstoffen of elektriciteit (bij het inkopen van energie bij een leverancier); • duurzaamheidscertificering of technische standaarddocumentatie voor biomassa- of biobrandstofsystemen (indien dergelijke systemen worden gebruikt); • documentatie met technische specificaties van de systemen voor hernieuwbare energie, energieproductiegegevens (bijvoorbeeld van meters of systeemdashboards); en • berekeningen die aantonen dat alle verwarmings- en koelingsvraag wordt vervuld via hernieuwbare energie ter plaatse (wanneer energie ter plaatse wordt geproduceerd). Waar energie ter plaatse wordt geproduceerd, wordt tijdens een fysieke audit de aanwezigheid en functionaliteit van de systemen gecontroleerd.
4.6	Het bedrijf produceert of koopt ten minste 50% groene stroom. (O)	**Relevantie** Dit criterium bevordert een overgang naar schonere energiesystemen en toont de inzet van het bedrijf voor klimaatmitigatie, aangezien groene stroom de CO_2-uitstoot die samenhangt met energieverbruik aanzienlijk vermindert. **Verwachtingen voor implementatie** Het bedrijf gebruikt elektriciteit uit hernieuwbare bronnen (zonnepanelen, windenergie, biomassa, biogas uit organisch afval, waterkracht of geothermische warmte, etc.) voor minstens 50% van het totale elektriciteitsverbruik.

	HH, CHP, SA, CC, R, A	Groene stroom kan ter plaatse worden opgewekt of extern worden verkregen, bij voorkeur van een nabijgelegen leverancier. Acceptabele alternatieven voor fossiele brandstoffen en kernenergiesystemen zijn onder andere: a) zonne-fotovoltaïsche systemen; b) windenergie; c) waterkracht, waar van toepassing en duurzaam beheerd; d) geothermische energie; e) elektriciteit opgewekt uit biogas of uit het biologisch afbreekbare deel van biomassa; f) elektriciteit geproduceerd uit gecertificeerde duurzaam geproduceerde biomassa; en/of g) elektriciteit geleverd via contracten voor gecertificeerde groene stroom, waaronder zonne-, wind-, waterkracht- of andere geverifieerde hernieuwbare bronnen. Het wordt sterk aanbevolen ervoor te zorgen dat al het elektriciteitsverbruik afkomstig is van hernieuwbare bronnen, maar om aan dit criterium te voldoen, komt ten minste 50% van het elektriciteitsverbruik in het bedrijf uit hernieuwbare bronnen. Waar beschikbaar, wordt het ook aanbevolen om door derden geverifieerde elektriciteit aan te schaffen met erkende duurzaamheidsvereisten (bijvoorbeeld biodiversiteitsoverwegingen, bijdrage aan hernieuwbare infrastructuur of sociale impact), zoals internationale of nationale elektriciteit met ecolabel. Deze bronnen hebben aanzienlijk lagere CO_2-uitstoot vergeleken met fossiele brandstoffen en zijn in overeenstemming met de definities van de EU-richtlijn voor hernieuwbare energie (RED II/RED III) en vergelijkbare internationale kaders. **Auditbewijs** Tijdens de audit presenteert het bedrijf: • contracten, certificaten of extern schriftelijk bewijs van de elektriciteitsleverancier(s) en het percentage van hernieuwbare of door derden geverifieerde elektriciteit (bijv. met ecolabel); • de meest recente elektriciteitsfactuur; en • garanties van oorsprong (GvO's) of gelijkwaardige volgsystemen in andere regio's (bijv. REC's, I-REC's), die het aandeel van hernieuwbare stoffen documenteren.
4.7	Het bedrijf produceert of koopt uitsluitend groene stroom.	**Relevantie** Dit criterium bevordert een overgang naar schonere energiesystemen en toont de inzet van het bedrijf voor klimaatmitigatie, aangezien groene stroom en elektriciteit met ecolabel de CO_2-uitstoot die samenhangt met energieverbruik aanzienlijk verminderen. **Verwachtingen voor implementatie**

	(O) HH, CHP, SA, CC, R, A	Het bedrijf gebruikt elektriciteit uit hernieuwbare bronnen (zonnepanelen, windenergie, biomassa, biogas uit organisch afval, waterkracht of geothermische warmte, etc.) voor 100% van het totale elektriciteitsverbruik. Groene stroom kan ter plaatse worden opgewekt of extern worden verkregen, bij voorkeur van een nabijgelegen leverancier. Acceptabele alternatieven voor fossiele brandstoffen en kernenergiesystemen zijn onder andere: h) zonne-fotovoltaïsche systemen; i) windenergie; j) waterkracht, waar van toepassing en duurzaam beheerd; k) geothermische energie; l) elektriciteit opgewekt uit biogas of uit het biologisch afbreekbare deel van biomassa; m) elektriciteit geproduceerd uit gecertificeerde duurzaam geproduceerde biomassa; en/of n) elektriciteit geleverd via contracten voor gecertificeerde groene stroom, waaronder zonne-, wind-, waterkracht- of andere geverifieerde hernieuwbare bronnen. Waar beschikbaar wordt het ook aanbevolen om door derden geverifieerde elektriciteit aan te schaffen met erkende duurzaamheidsvereisten (bijvoorbeeld biodiversiteitsoverwegingen, bijdrage aan hernieuwbare infrastructuur of sociale impact), zoals internationale of nationale elektriciteit met ecolabel. Deze bronnen hebben een aanzienlijk lagere CO_2-uitstoot vergeleken met fossiele brandstoffen en zijn in overeenstemming met de definities van de EU-richtlijn voor hernieuwbare energie (RED II/RED III) en vergelijkbare internationale kaders. **Auditbewijs** Tijdens de audit presenteert het bedrijf: • contracten, certificaten of extern schriftelijk bewijs van de elektriciteitsleverancier(s) en het percentage van hernieuwbare of door derden geverifieerde elektriciteit (bijv. met ecolabel); • de meest recente elektriciteitsfactuur; en • garanties van oorsprong (GvO's) of gelijkwaardige volgsystemen in andere regio's (bijv. REC's, I-REC's), die het aandeel van hernieuwbare stoffen documenteren.
4.8	75% van de ramen is energiezuiniger dan de nationale/lokale	**Relevantie** Ramen kunnen een belangrijk onderdeel zijn van een verhoogd energieverbruik in het bedrijf wegens warmteverlies in de winter en opwarming in de zomer, waardoor de behoefte aan verwarming of koeling toeneemt. Slecht geïsoleerde ramen of ramen met enkel glas zijn bijzonder inefficiënt, wat leidt tot een hoger energieverbruik om het binnen comfortabel te houden. **Verwachtingen voor implementatie**

	regelgeving. (O) HH, CHP, SA, CC, R, A	Het bedrijf heeft ramen die ontworpen of geüpgraded zijn om warmteverlies of opwarming te verminderen, afhankelijk van de lokale klimaatcontext. Bedrijven die zich bevinden in gebieden met een koud klimaat zorgen voor een hoge mate van thermische isolatie (bijvoorbeeld driedubbel glas) en bedrijven in gebieden met een warm klimaat hebben ramen die op andere manieren energiezuinig zijn (bijvoorbeeld zonreflecterend materiaal op de ramen, jaloezieën of andere soorten schaduw, etc.). In gebieden met een zeer warm of koud klimaat kan het bedrijf ook beperkingen opleggen aan het openen van ramen. Om aan dit criterium te voldoen, hebben ten minste 75% van de ramen op het terrein geschikte thermische isolatie of energiezuinige oplossingen die de nationale/lokale regelgeving overtreffen. Waar volledige vervanging van ramen niet haalbaar is, wordt aanbevolen thermische isolatiehulpmiddelen zoals gordijnen of isolatiefolies te installeren voor ramen die niet aan de vereisten voldoen. **Auditbewijs** Tijdens de audit presenteert het bedrijf een samenvattend document met: • een beschrijving van de thermische isolatie of energiezuinige eigenschappen van alle ramen (bijv. beglazingstype, reflecterende folie, schaduw of isolatiehulpmiddelen voor oudere ramen); en • een verklaring (bij voorkeur van een externe expert, bijvoorbeeld architect/ingenieur/adviseur) waarin wordt bevestigd dat minimaal 75% van de ramen de nationale/lokale normen overtreft, of dat er passende compenserende maatregelen zijn genomen. Tijdens de fysieke audit voert de auditeur steekproeven[87] uit in ten minste 1 lobby, 1 restaurant, 1 conferentieruimte, 1 gang, 1 personeelsruimte en in gastenkamers, volgens methodologie A zoals beschreven in de woordenlijst, om de soorten ramen te bevestigen (methodologie B).
4.9	Minimaal eens per 6 jaar wordt er een externe energie-audit uitgevoerd. (O) HH, CHP, SA, CC, R, A	**Relevantie** Het uitvoeren van regelmatige externe energie-audits biedt een volledig inzicht in waar en hoe energie binnen het bedrijf wordt verbruikt, en ondersteunt zo geïnformeerde besluitvorming voor energiebesparende maatregelen. **Verwachtingen voor implementatie** Het bedrijf voert minstens eens in de zes jaar een externe energie-audit uit. De energie-audit heeft als doel het totale energieverbruik in het bedrijf te verminderen en het percentage gebruikte hernieuwbare energiebronnen te verhogen. De energie-audit wordt uitgevoerd door een externe, gekwalificeerde professional, zoals een onafhankelijke energieadviseur of een professionele adviseur van lokale of nationale autoriteiten. Een energiecertificaat of -verklaring alleen voldoet niet aan

[87] Zie woordenlijst

		de eisen van dit criterium. De energie-audit identificeert ruimtes met een aanzienlijk energieverbruik in het bedrijf. Het auditrapport bevat ook advies en een actieplan met suggesties voor een verlaging van het energieverbruik, de geschatte effecten, financiële kosten en de verwachte terugverdientijd van dergelijke interventies. Het wordt ook sterk aanbevolen om in de audit een thermografische inspectie op te nemen om temperatuurverschillen op de oppervlakken van gebouwen te detecteren en specifieke ruimtes op te sporen waar energie verloren gaat (bijvoorbeeld door slecht geïsoleerde muren, ramen, deuren, daken of rond HVAC-systemen). **Auditbewijs** Tijdens de audit presenteert het bedrijf het rapport van de energie-audit die in de afgelopen 6 jaar is uitgevoerd. In specifieke omstandigheden, wanneer het bedrijf zich in een groter gebouw bevindt en beperkte invloed heeft op gedeelde infrastructuur, kan de audit beperkt zijn tot het energieverbruik en de systemen binnen de operationele ruimte van het bedrijf.
4.10	Er wordt minstens één duurzame isolatiemaat-regel toegepast. (O) HH, CHP, SA, CC, R, A	**Relevantie** Het verbeteren van thermische isolatie vermindert warmteverlies en ongewenste opwarming, waardoor de energie-efficiëntie en het thermische comfort van het gebouw aanzienlijk worden verbeterd. Effectieve isolatie verlaagt het energieverbruik voor verwarming en koeling, verlaagt operationele kosten en draagt bij aan het verminderen van de CO_2-uitstoot. **Verwachtingen voor implementatie** Het bedrijf neemt ten minste één isolatiemaatregel om de thermische prestaties van het gebouw te verbeteren. Dit kan onder meer zijn: a) isolatie van warmwaterleidingen of toevoer-/afvoerkanalen; b) thermische isolatie in ten minste één ruimte, zoals zolders, muren, vloeren of plafonds; en/of c) installatie van warmtereflecterende panelen achter radiatoren. Voordat isolatie wordt gekozen of geïnstalleerd, voert het bedrijf een professionele beoordeling uit of worden gedocumenteerde deskundige adviezen (bijvoorbeeld als onderdeel van een externe energie-audit) opgevolgd, om ervoor te zorgen dat de meest impactvolle maatregel wordt genomen, afhankelijk van het bedrijf en/of kenmerken van het bedrijf. Er worden alleen duurzame isolatiematerialen gebruikt, zoals houtwol, kurk, hennep, cellulosevulling of andere emissiearme, hernieuwbare of gerecyclede materialen met geverifieerde milieuprofielen. **Auditbewijs**

		Tijdens de audit presenteert het bedrijf bewijs van het isolatiewerk en de gebruikte materialen. Acceptabele documentatie omvat facturen, installatierapporten, productspecificaties of foto's. Er wordt ook bewijs geleverd van een professionele beoordeling of consultatie.
4.11	Op strategisch belangrijke plekken worden tussenmeters geïnstalleerd voor energiemonitoring. (O) HH, CHP, CC, R, A	**Relevantie** Het verstrekken van nauwkeurigere informatie via extra/aparte meters over de verschillende niveaus van energieverbruik in het bedrijf stelt het mogelijk om betere doelgerichte strategieën voor het verminderen van het energieverbruik op te stellen. **Verwachtingen voor implementatie** Het bedrijf installeert extra of aparte meters voor elektriciteit, gas of andere lokaal relevante energiebronnen (bijv. stadsverwarming), vooral in ruimtes met een hoog energieverbruik (zoals keukens, verwarmde zwembaden, fitness- en spa-ruimtes, extern beheerde bedrijven, etc.). Met het besef dat bepaalde energiebronnen, zoals gas, mogelijk niet in alle landen relevant of algemeen gebruikt zijn, ligt de focus op toepasbare lokale energiebronnen op basis van de context van het bedrijf. Waar extra meters worden geïnstalleerd, is het noodzakelijk dat de verbruiksgegevens van elke meter worden verzameld en geregistreerd. Als de metingen van de verschillende meters vaker dan eens per maand kunnen worden verzameld, levert dat meer gedetailleerde informatie over het verbruik op. **Auditbewijs** Tijdens de fysieke audit bevestigt de auditeur de aanwezigheid van tussenmeters en de gebruikte methodologie om het verbruik te monitoren.
HVAC, apparatuur en verlichting		
4.12	Er zijn regelsystemen aanwezig voor ventilatie, verwarming en koeling van verblijfruimtes.	**Relevantie** Verwarmings-, koel- en ventilatiesystemen behoren tot de grootste energieverbruikers in horecagebouwen. Efficiënte controle van deze systemen vermindert het energieverbruik en verlaagt de CO_2-uitstoot. Slimme zonering en responsieve controlemaatregelen zorgen voor comfort zonder onnodige energieverspilling. **Verwachtingen voor implementatie** Het bedrijf heeft een systeem om de ventilatie, verwarming en koeling in verblijfsruimtes te regelen, om de energie-efficiëntie te verbeteren.

	(V) HH, CHP, SA, CC, R, A	Het bedrijf kan een gecentraliseerd of gedecentraliseerd, gedeeltelijk of volledig geautomatiseerd systeem (een gebouwbeheersysteem) gebruiken om het ventilatie-, verwarmings- en koelsysteem aan te passen of uit te schakelen en zo energie te besparen. Beheersmaatregelen kunnen bijvoorbeeld bezettingsgecontroleerde of CO_2-gecontroleerde ventilatie omvatten, verkorte werktijden of temperatuurregeling van verwarming en koeling. Wanneer een gedeeltelijk geautomatiseerd systeem wordt gebruikt, zijn procedures voor het beheer van het systeem aantoonbaar. Wanneer het regelsysteem handmatig is, past het bedrijf schriftelijke procedures toe die beschrijven hoe ventilatie, verwarming en koeling worden aangepast (bijvoorbeeld het aanpassen van thermostaten in kamers of het instellen van ventilatietimers in vergaderruimtes) voor het betreffende personeel. Ondersteunende maatregelen zoals gordijnen en screens gesloten houden om opwarming of warmteverlies tegen te gaan, kunnen ook worden toegepast. Waar van toepassing verdeelt het bedrijf de locatie in aparte zones (bijv. gastenkamers, vergaderruimtes, spafaciliteiten) zodat verwarming, koeling en ventilatie onafhankelijk kunnen worden aangepast voor elke ruimte. In het regelsysteem wordt rekening gehouden met seizoensgebonden veranderingen en patronen van gebruik of niet-gebruik in verschillende delen van het bedrijf (bijv. gastenruimtes, vergaderruimtes, restaurantruimtes, andere openbare ruimtes, etc.), in overeenstemming met de temperatuurdrempels die zijn gespecificeerd in criterium 4.2. **Auditbewijs** Tijdens de audit presenteert het bedrijf, wanneer handmatige systemen worden gebruikt, de schriftelijke procedures voor het regelen van ventilatie, verwarming en koeling, die zijn gedeeld met het relevante personeel. Tijdens de fysieke audit bevestigt de auditeur de aanwezigheid van een geautomatiseerd of handmatig gebouwbeheersysteem.
4.13	Ventilatie-, verwarmings- en koelsystemen voor verblijfruimtes worden minstens één keer per jaar gecontroleerd en voldoende	**Relevantie** Goed onderhouden ventilatie-, verwarmings- en koelsystemen verminderen het energieverbruik, voorkomen onnodige emissies en zorgen voor binnenluchtkwaliteit en een aangename temperatuur. Routinecontroles verlengen ook de levensduur van apparatuur en helpen inefficiënties of koelmiddellekkages vroegtijdig op te sporen. **Verwachtingen voor implementatie** Het bedrijf controleert en onderhoudt ventilatie-, verwarmings- en koelsystemen minstens één keer per jaar. Controles worden bij voorkeur uitgevoerd door een externe, gecertificeerde professional; interne controles zijn echter acceptabel als het bedrijf over gekwalificeerd personeel beschikt en voldoet aan de nationale regelgeving.

	onderhouden. (V) HH, CHP, SA, CC, R, A	Ventilatiesysteemcontroles omvatten ten minste: • filtervervanging; • schoonmaak van kanalen, luchtroosters en zichtbare ventilatieopeningen; • inspectie en reiniging van warmtewisselaars, toevoer-/uitlaatsystemen; en • verificatie van filterafdichting en correcte luchtstroomverdeling, waar relevant. Verwarmings- en koelsysteemcontroles (bijv. ketels, warmtepompen, collectieve warmte- en koudesystemen, koelers, airco) omvatten ten minste: • inspectie van belangrijke componenten (bijv. druk, kleppen, vloeistofniveaus, trillingen); en • reiniging of vervanging van filters en reiniging van warmtewisselaars. Er worden handmatige controles uitgevoerd, zelfs waar geautomatiseerde alarmen of monitoringsystemen aanwezig zijn. Alle geïdentificeerde problemen (bijv. lekkages, defecte thermostaten, verstopte kanalen) worden binnen 2 maanden opgelost. **Auditbewijs** Tijdens de audit presenteert het bedrijf: • een onderhoudsprotocol of schriftelijke standaardprocedure[88] waarin de systemen, controlefrequentie, verantwoordelijk personeel en reparatietijd worden beschreven; en • rapporten of checklists van de afgelopen 12 maanden (intern of extern).
4.14	Minstens 90% van alle lampen in het bedrijf zijn leds of vertonen gelijke of superieure prestaties op het gebied van energie-efficiëntie, lichtkracht en levensduur. (V) HH, CHP, SA,	**Relevantie** Het gebruik van energiezuinige verlichtingstechnologieën vermindert het elektriciteitsverbruik aanzienlijk, verlaagt de CO_2-uitstoot en verlaagt de operationele kosten op de lange termijn. De overgang naar leds of vergelijkbare hoogpresterende verlichting ondersteunt duurzaam energiebeheer en verbetert de algehele efficiëntie van het gebouw. **Verwachtingen voor implementatie** Het bedrijf zorgt ervoor dat minstens 90% van alle lampen die worden gebruikt in gastenkamers, openbare ruimtes (waaronder lobby's, restaurants, conferentieruimtes en gangen) en personeelsruimtes ofwel ledlampen zijn of alternatieve verlichtingstechnologieën die leds evenaren of beter zijn dan leds wat betreft energie-efficiëntie, lichtkracht (lichtopbrengst per watt) en geregistreerde levensduur. Het wordt aanbevolen dat bij de aankoop van nieuwe lampen het bedrijf de exemplaren kiest met de hoogste energie-efficiëntie op de markt.

[88] Zie woordenlijst

	CC, R, A	Gloeilampen, halogeenlampen en CFL's voldoen niet aan deze norm en worden uitgefaseerd. **Auditbewijs** Tijdens de audit presenteert het bedrijf documentatie (bijv. een lijst) met het geschatte aantal geïnstalleerde lampen, waarin het type lamp (bijv. led, CFL) wordt aangegeven, of facturen, waarmee de naleving van de 80%-drempel wordt aangetoond. Tijdens de fysieke audit voert de auditeur steekproeven[89] uit in ten minste 1 lobby, 1 restaurant, 1 conferentieruimte, 1 gang, 1 personeelsruimte en in gastenkamers, volgens methodologie A zoals beschreven in de woordenlijst, ter controle van de lamptypen (methodologie B).
4.15	Buitenverlichting is geminimaliseerd en/of is voorzien van automatische uitschakelsensoren. (V) HH, CHP, SA, CC, R, A	**Relevantie** Om de ecologische voetafdruk en operationele kosten te verminderen, beheert het bedrijf buitenverlichting om onnodig energieverbruik te minimaliseren. Verantwoord verlichtingsontwerp helpt lichtvervuiling en de negatieve impact daarvan op de lokale biodiversiteit te verminderen, terwijl functionaliteit en veiligheid behouden blijven. **Verwachtingen voor implementatie** Het bedrijf heeft een systeem om het energieverbruik van buitenverlichting te verminderen. Het bedrijf minimaliseert de energie van buitenverlichting door het licht in bepaalde periodes gedurende de nacht uit te schakelen, en/of door sensoren te installeren die de verlichting alleen inschakelen wanneer beweging wordt gedetecteerd. Verlichtingssystemen worden aangepast aan de specifieke functie en veiligheidseisen van verschillende buitenruimtes, terwijl onnodig gebruik wordt geminimaliseerd. Het wordt aanbevolen verlichtingsstrategieën af te stemmen op nationale en internationale energieprestatienormen voor gebouwen (bijvoorbeeld IEA-beleid inzake energie-efficiëntie voor gebouwen), waarin erkend wordt dat digitale regelsystemen zoals timers en slimme verlichting het energieverbruik met wel 40% kunnen verminderen. Bijzondere aandacht wordt besteed aan biodiversiteitsbewust lichtontwerp, vooral in ecologisch gevoelige gebieden, waar lichtvervuiling wordt beperkt door: a) afgeschermde armaturen om het licht naar beneden te leiden; b) gebruik van verlichting met lage intensiteit en een warme kleurtemperatuur (<3000K); c) het minimaliseren van verlichting nabij natuurlijke habitats of broedgebieden; d) sensorgebaseerde straatverlichting; en/of e) andere relevante methodologieën.

[89] Zie woordenlijst

		Auditbewijs Tijdens de fysieke audit controleert de auditeur de gekozen verlichtingsoplossingen, inclusief typen regelsystemen en hun plaatsing in buitenruimtes. Er wordt gecontroleerd of de gerapporteerde maatregelen voor het verminderen van buitenverlichting zijn toegepast.
4.16	Nieuw aangeschafte elektronische apparaten in het bedrijf worden als energiezuinig beoordeeld volgens een erkend nationaal of regionaal energielabelsysteem. HH, CHP, SA) CC, A, R (V)	**Relevantie** Elektronische apparaten zoals televisies, waterkokers, airconditioningunits en ventilatoren worden veel gebruikt en kunnen aanzienlijk bijdragen aan het energieverbruik. Het kiezen van energiezuinige modellen vermindert de ecologische voetafdruk en operationele kosten van accommodatiefaciliteiten. **Verwachtingen voor implementatie** Wanneer het bedrijf binnen de afgelopen 24 maanden (voor hercertificeringen) of 6 maanden (voor nieuwe kandidaatbedrijven) elektronische apparaten heeft aangeschaft, worden deze apparaten als energie-efficiënt beoordeeld volgens een erkend nationaal of regionaal energielabelsysteem (bijv. EU Energy Label, Energy Star, Zuid-Koreaanse EHS, etc.). Wanneer er geen label of energieclassificatie bestaat voor een specifiek apparaattype, kiest het bedrijf een van de meest energiezuinige opties op de lokale markt, op basis van een vergelijking van ten minste drie vergelijkbare modellen. **Auditbewijs** Tijdens de audit presenteert het bedrijf: • een lijst of facturen van elektronische apparaten die binnen de 24 maanden (voor hernieuwde aanvragers) of 6 maanden (voor nieuwe deelnemers) zijn aangeschaft, inclusief aankoopdatum, merk/model, locatie (bijv. kamernummer of blok); en • technische specificatiebladen of energielabels die dagelijks energieverbruik in kWh/dag tonen, of classificatie in een erkend nationaal energielabelsysteem. In specifieke omstandigheden, waarin er geen energielabel beschikbaar is, presenteert het bedrijf een korte marktvergelijking van minimaal 3 vergelijkbare producten, waaruit blijkt dat het gekozen model een lager of gelijk energieverbruik heeft dan andere vergelijkbare producten die op het moment van aankoop beschikbaar zijn.
4.17	Nieuw aangeschafte minibars hebben een maximaal energieverbruik	**Relevantie** Dit criterium is bedoeld om de ecologische voetafdruk en operationele kosten te verminderen door onnodig energieverbruik van apparaten in gastenkamers te minimaliseren. Minibars en compacte koelkasten verbruiken continu energie, en het beperken van het gebruik of het kiezen van efficiënte modellen verlaagt de totale elektriciteitsvraag en emissies aanzienlijk.

	van 0,3 kWh/dag of worden als energiezuinig beoordeeld volgens een erkend nationaal of regionaal energielabelsysteem. (V) HH	**Verwachtingen voor implementatie** Het hotel vermijdt bij voorkeur het gebruik van minibars of compacte koelkasten in kamers. Als het bedrijf in de afgelopen 24 maanden (voor hercertificeringen) of 6 maanden (voor nieuwe kandidaatbedrijven) minibars of compacte koelkasten in de gastenkamers heeft geïnstalleerd, hebben deze een maximaal dagelijks energieverbruik van 0,6 kWh/dag, gebaseerd op technische specificaties van de fabrikant of leverancier, of worden ze als energiezuinig beoordeeld volgens een erkend nationaal of regionaal energielabelsysteem (bijv. EU-energielabel, Energy Star, Zuid-Koreaanse EHS, etc.). Het wordt sterk aanbevolen dat de nieuwe apparaten gebruikmaken van natuurlijke koelmiddelen (bijv. R600a, R290) of koelmiddelen met een aardopwarmingspotentieel (GWP) onder de 100. In landen waar dergelijke labelsystemen niet van toepassing zijn of waar producten geen label dragen, presenteert het bedrijf technische documentatie die het energieverbruik van het product in kWh/dag toont en documenteert dat de gekozen eenheid een van de meest energiezuinige opties op de lokale markt is, gebaseerd op een vergelijking van minimaal drie vergelijkbare modellen. **Auditbewijs** Tijdens de audit presenteert het bedrijf: • een lijst van minibarunits die in de afgelopen 24 maanden zijn gekocht (voor hercertificeringen) of 6 maanden (voor nieuwe kandidaatbedrijven), inclusief aankoopdatum, merk/model, locatie (bijv. kamernummer of blok); en • technische specificatiebladen of energielabels die dagelijks energieverbruik in kWh/dag tonen, of classificatie in een erkend nationaal energielabelsysteem. In specifieke omstandigheden, waarin er geen energielabel beschikbaar is, wordt een korte marktvergelijking van minimaal 3 vergelijkbare producten uitgevoerd, waaruit blijkt dat het gekozen model een energieverbruik heeft dat lager is dan of gelijk is aan dat van andere vergelijkbare producten die op het moment van aankoop beschikbaar zijn. Als de auditeur tijdens de beoordeling van de documenten inconsistenties of onregelmatigheden heeft opgemerkt, voert deze tijdens de fysieke audit steekproeven[90] uit in gastenkamers volgens methodologie A[91] zoals beschreven in de woordenlijst om het model in de kamers te verifiëren.
4.18	Koel- en thermische apparatuur	**Relevantie** Koelkasten, koude-/vriesopslagunits, ovens en verwarmingskasten werken continu en vormen aanzienlijke energiebelastingen in horeca. Regelmatig onderhoud (inclusief controles van de afsluiting en ontdooien) zorgt voor optimale

[90] Zie woordenlijst
[91] Zie woordenlijst

	wordt regelmatig onderhouden volgens nationale wetgeving en fabrikantaanbevelingen. (V) HH, CHP, SA, CC, R, A	prestaties, ondersteunt voedselveiligheid en verlaagt de milieubelasting. Goede procedures die in lijn zijn met nationale wetgeving en aanbevelingen van fabrikanten zijn essentieel om veiligheid, naleving en duurzaamheid te waarborgen. **Verwachtingen voor implementatie** Het bedrijf voert minstens één keer per jaar (bij voorkeur vaker) onderhoud uit aan alle koelkasten, koelhuizen, vriezers, verwarmingskasten en ovens. Als onderdeel van regulier onderhoud zorgt het bedrijf ervoor dat: de apparatuur intacte deurafdichtingen heeft die goed sluiten en geen tekenen van schade of vervorming vertonen, zich geen overtollig ijs in vriesapparaten bevindt, en dat deurafdichtingen onmiddellijk worden gerepareerd of vervangen zodra er een defect ontdekt is. Onderhoudsprocedures voldoen aan nationale regelgeving met betrekking tot voedselveiligheid, energieprestaties en werkplekveiligheid, en volgen de onderhouds- en onderhoudsaanbevelingen van de fabrikant voor elk type apparaat. **Auditbewijs** Tijdens de audit presenteert het bedrijf bewijs van uitvoering, zoals onderhoudslogboeken of checklists met inspecties en ontdooiacties die in het afgelopen jaar zijn uitgevoerd, en facturen of servicerapporten voor eventuele uitgevoerde reparaties of vervangingen. Tijdens de fysieke audit voert de auditeur steekproeven[92] uit in ten minste 1 keuken volgens methodologie A zoals beschreven in de woordenlijst, om te controleren of de deurafdichtingen intact zijn op ten minste 2 apparaten (1 koel- en 1 verwarmingsunit, indien van toepassing) en wordt ten minste 1 vriesapparaat gecontroleerd op overtollig ijs of de aanwezigheid van een automatisch ontdooisysteem (methodologie B).
4.19	Nieuw aangeschafte koel- en vriesapparatuur en ventilatie-, verwarmings- en koelinstallaties gebruiken koelmiddelen zonder HCFC's	**Relevantie** **Het** uitfaseren van koelmiddelen die ozonafbrekend zijn en in hoge mate bijdragen aan de opwarming van de aarde, zoals HCFC's en CFK's, vermindert de CO_2-uitstoot en ondersteunt de naleving van internationale milieuprotocollen. Het selecteren van apparatuur die gebruikmaakt van veilige koelmiddelen met een geringe impact draagt bij aan klimaatbescherming en duurzame bedrijfsvoering. **Verwachtingen voor implementatie** Geen van de koel- en vriesapparatuur en ventilatie-, verwarmings- en koelinstallaties (bijv. koelers, warmtepompen, splitsystemen, commerciële koelkasten/vriezers) die in de afgelopen 24 maanden (voor hercertificeringen) of 6 maanden (voor nieuwe kandidaatbedrijven) door het bedrijf zijn aangeschaft, bevat HCFC-verbindingen (hydrochloorfluorkoolwaterstof), waaronder overgangskoelmiddelen zoals R-22 en R-123, omdat dit broeikasgassen zijn en

[92] Zie woordenlijst

	of CFK's. (V) HH, CHP, SA, CC, R, A	omdat ze bijdragen aan ozonafbraak. Wanneer tweedehands apparatuur wordt aangeschaft, bevat dit geen CFC-koelmiddelen. Alle apparatuur voldoet aan nationale en lokale wetgeving met betrekking tot het uitfaseren van koelmiddelen en milieuveiligheid. **Auditbewijs** Tijdens de audit presenteert het bedrijf documentatie (bijv. technische datasheets, inkoopgegevens, systeemspecificaties) ter bevestiging dat alle koel- en vriesapparatuur en verwarmings-, koel- en ventilatie-installaties die binnen de laatste 24 maanden (voor hercertificeringen) of 6 maanden (voor nieuwe kandidaatbedrijven) zijn aangeschaft, voldoen aan de hierboven genoemde vereisten.
4.20	Er wordt jaarlijks een lekcontrole uitgevoerd voor systemen met koelmiddelen, en koelmiddelnavullingen van het laatste volledige kalenderjaar worden geregistreerd. (V) HH, CHP, CC, R, A	**Relevantie** Koelmiddelen zijn krachtige broeikasgassen. Het bijhouden van bijvulgebeurtenissen helpt lekken te identificeren, ondersteunt wettelijke naleving en maakt nauwkeurige berekeningen van de klimaatimpact mogelijk. Dit is een belangrijke stap in het verminderen van emissies en de overgang naar alternatieven met een lage impact. **Verwachtingen voor implementatie** Het bedrijf voert jaarlijks een lekcontrole uit voor alle systemen met koelmiddelen en documenteert alle gevallen van koelmiddelnavullingen in het afgelopen kalenderjaar. Voor elke koelmiddelvulling registreert het bedrijf minimaal: • het type koelmiddel dat wordt gebruikt (bijv. R404A, R134a, R600a, R290); en • de hoeveelheid koelmiddel die wordt bijgevuld, uitgedrukt in kilogrammen (kg) of CO_2e. Deze documentatie wordt ondertekend door een gecertificeerde technicus of geautoriseerd intern personeel, in overeenstemming met de nationale regelgeving voor F-gasbehandeling en koelmiddelcircuitinterventies. Elke koelmiddelvulling wordt ook geregistreerd als een lekkage en wordt weerspiegeld in de koolstofboekhouding of klimaatberekening van het bedrijf (zie criterium 4.27). Als er in het voorgaande kalenderjaar geen koelmiddelnavulling heeft plaatsgevonden, verstrekt het bedrijf een schriftelijke verklaring van een gecertificeerde technicus of een erkende interne expert dat er geen lekkage is gedetecteerd en er geen navulling nodig was. Systemen met een koelmiddellading onder de 5 ton CO_2-equivalent en hermetisch afgesloten systemen met een lading onder 10 tCO_2e zijn vrijgesteld van de lekcontrole-eisen. Preventief onderhoud wordt echter sterk aanbevolen. Waar van toepassing wordt het sterk aanbevolen om apparatuur te prioriteren die natuurlijke koelmiddelen gebruiken, zoals

		R600a (isobutaan), R290 (propaan) of andere middelen met een GWP onder de 100. **Auditbewijs** Tijdens de audit presenteert het bedrijf koelmiddellogboeken of rapporten met het type en de hoeveelheid van eventuele koelmiddelen die het voorgaande jaar zijn aangevuld. In specifieke omstandigheden, wanneer er geen bijvullingen hebben plaatsgevonden, toont het bedrijf officieel bewijs dat inspectie en naleving bevestigt.
4.21	Er is een warmte- of koudeterugwinningssysteem geïnstalleerd. (O) HH, CHP, CC, R, A, SA	**Relevantie** Warmte- of koudeterugwinningssystemen stellen bedrijven in staat overtollige warmte op te vangen en te hergebruiken of koeling die door energieverbruikende apparatuur wordt opgewekt vast te houden, wat leidt tot aanzienlijke energiebesparingen en een lagere milieubelasting. **Verwachtingen voor implementatie** Het bedrijf installeert een warmte- of koudeterugwinningssysteem. Het terugwinningssysteem, meestal een warmtewisselaar, vangt overtollige warmte of koeling op van belangrijke energieverbruikende systemen zoals ventilatie, koelapparatuur of zwembaden. Teruggewonnen energie wordt hergebruikt voor ten minste één van de volgende doeleinden: a) voorverwarming van inkomende ventilatielucht in koudere klimaten; b) voorkoeling van binnenkomende ventilatielucht in warmere klimaten; c) verwarming van huishoudelijk warm water; en/of d) ruimteverwarming in ruimtes zoals overdekte parkeergarages. **Auditbewijs** Tijdens de audit presenteert het bedrijf technische specificaties of een systeembedieningskaart die de aanwezigheid van een warmte- of koudeterugwinningssysteem aantoont.
4.22	Ventilatie, verwarming en/of koeling zijn vraaggestuurde systemen. (O)	**Relevantie** Vraaggestuurde systemen zorgen ervoor dat verwarming, koeling en ventilatie alleen waar en wanneer nodig worden geactiveerd, waardoor de milieubelasting en operationele kosten aanzienlijk worden verminderd. Dit is vooral belangrijk in de horecasector, waar de bezettingsgraad en gebruikspatronen vaak fluctueren. **Verwachtingen voor implementatie** De ventilatie-, verwarmings- en/of koelsystemen worden automatisch door sensoren aangepast aan de huidige vraag om het

	HH, CHP, SA, CC, R, A	energieverbruik te optimaliseren. Voor vraaggestuurde ventilatie kan de regeling gebaseerd zijn op: a) het verhogen van de luchtstroom wanneer het kooldioxidegehalte (CO_2) boven de 1200 ppm uitkomt; b) het aanpassen van ventilatie op basis van de relatieve luchtvochtigheid boven de 70%; en/of c) aanwezigheid van bewoners in de kamers (bijvoorbeeld bewegingssensoren). Voor vraaggestuurde verwarming of koeling is de regeling gebaseerd op het handhaven van temperaturen binnen +/- 3 °C van de standaard instelwaarde voor de betreffende klimaatzone en het seizoen. Alleen tijdgestuurde regeling (bijvoorbeeld vaste aan-uitschema's) wordt niet geaccepteerd, omdat tijdgestuurde regelingen werken volgens voorspellende, vaste aannames, terwijl DCV-systemen reageren op daadwerkelijke realtime bezetting en luchtkwaliteit, wat leidt tot nauwkeurigere controle, grotere energiebesparingen en meer comfort. **Auditbewijs** Tijdens de audit presenteert het bedrijf systeemlogboeken of gelijkwaardige documenten (bijv. screenshots van overzichten in het gebouwbeheersysteem) die de werking van het systeem onder verschillende belastingscondities (hoge en lage bezetting) van de afgelopen 12 maanden tonen.
4.23	Verwarmings-, koel- en ventilatiesystemen schakelen automatisch uit in alle kamers wanneer ramen en/of deuren geopend zijn. (O) HH, CC, R	**Relevantie** Een aanzienlijke hoeveelheid energie van verwarmings-, koel- en ventilatiesystemen (HVAC) gaat verloren als ze worden gebruikt terwijl ramen en deuren geopend zijn, omdat het systeem dan extra energie moet gebruiken om de temperatuur aan te passen op het ingestelde niveau. **Verwachtingen voor implementatie** De verwarmings-, koel- en ventilatiesystemen in gasten- en vergaderruimtes (en in de hoofdzaal voor de restaurantcategorie (R)) zijn uitgerust met een automatische uitschakelfunctie wanneer ramen en/of deuren worden geopend. Het criterium geldt niet voor kamers met ramen en/of deuren die permanent zijn afgedicht en niet geopend kunnen worden. **Auditbewijs** Tijdens de audit presenteert het bedrijf documentatie (bijv. technische specificaties, overzichten van sensorsystemen, een overzicht van naleving per ruimte), waaruit blijkt dat de verwarming, koeling en ventilatie in alle gasten- en vergaderruimtes, of de eetzaal voor de restaurantcategorie (R), automatisch worden uitgeschakeld wanneer ramen en/of deuren worden geopend.

		Tijdens de fysieke audit voert de auditeur steekproeven[93] uit in ten minste één vergaderruimte en in gastenkamers volgens methodologie A zoals beschreven in de woordenlijst, en in de eetzaal van het restaurant (R) om te verifiëren dat het systeem in elk van de genoemde ruimtes wordt uitgeschakeld wanneer ramen of deuren geopend zijn (methodologie B).
4.24	Alle verlichtingsarmaturen in openbare en personeelsruimtes hebben bewegingsdetectoren of timers, of worden uitgeschakeld wanneer ruimtes onbezet zijn. (O) HH, CHP, SA, CC, R, A	**Relevantie** Dit criterium vermindert onnodig elektriciteitsverbruik door ervoor te zorgen dat verlichting in openbare en personeelsruimtes alleen werkt wanneer de ruimtes bezet zijn. Door het gebruik van verlichting te beperken tot de werkelijke behoeften, wordt de bijbehorende CO_2-uitstoot verlaagd en wordt efficiënter energiebeheer ondersteund. **Verwachtingen voor implementatie** Het bedrijf maakt gebruik van geautomatiseerde verlichtingsregeling in openbare ruimtes en personeelsruimtes (lobby, gangen, toiletten, personeelsruimtes, keukens, achterruimtes, opslagruimtes, etc.), waar dit veilig en legaal is, zodat de lichten kunnen worden uitgeschakeld of gedimd als er geen mensen aanwezig zijn. Alle verlichtingsarmaturen[94] (niet de ruimte) in openbare ruimtes en personeelsruimtes in het bedrijf zijn uitgerust met bewegingsdetectie, timers of automatische dimmers/lichtintensiteitsregelaars. Dit kan worden bereikt via passieve infraroodsensoren (PIR), ultrasone sensoren, dual-technology sensoren, slimme besturingssystemen of ingestelde timers. Een alternatieve oplossing is dat de verlichting in openbare ruimtes wordt gedimd, of dat de lichtintensiteit wordt verminderd wanneer er geen mensen aanwezig zijn. Het wordt aanbevolen om bewegingsgebaseerde of slimme verlichtingssystemen geleidelijk uit te breiden naar extra ruimtes buiten het bereik van dit criterium. **Auditbewijs** Tijdens de audit presenteert het bedrijf documentatie met de volgende informatie: • het type regelsysteem dat is geïnstalleerd (bewegingssensor, timer, dimmer of altijd-aan); en • de gebruikte besturingstechnologie (bijv. PIR, ultrasonisch, tijdklok, slim systeem). Tijdens de fysieke audit voert de auditeur steekproeven[95] uit in ten minste 1 openbare ruimte en 1 personeelsruimte, volgens methode A zoals beschreven in de woordenlijst.

[93] Zie woordenlijst
[94] Zie woordenlijst
[95] Zie woordenlijst

4.25	Er zijn geen minibars of minikoelkasten aanwezig in de gastenkamers. (O) HH	**Relevantie** Minibars en minikoelkasten in kamers dragen bij aan het totale energieverbruik van het bedrijf. Het verminderen of elimineren van deze apparaten verlaagt het elektriciteitsverbruik en de bijbehorende emissies, terwijl alternatieve gecentraliseerde opties (zoals receptie, restaurant- of caféservices) efficiënter aan de behoeften van gasten kunnen voldoen. **Verwachtingen voor implementatie** Het bedrijf beperkt de aanwezigheid van minibars of minikoelkasten in de gastenkamers en biedt in plaats daarvan snacks en drankjes aan via gecentraliseerde automaten, de receptie of het restaurant/café. Om aan dit criterium te voldoen moet het bedrijf ervoor zorgen dat in minstens 90% van alle gastenkamers geen minibar of minikoelkast aanwezig is. **Auditbewijs** Tijdens de audit presenteert het bedrijf een overzicht van de gastenkamers, inclusief kamernummers en verdieping of blok, waaruit blijkt in minstens 90% van de kamers geen minibar of minikoelkast aanwezig is. Tijdens de fysieke audit voert de auditeur steekproeven[96] uit in gastenkamers volgens methode A zoals beschreven in de woordenlijst, om het ontbreken van minibars te bevestigen.
4.26	Er zijn laadfaciliteiten voor elektrische voertuigen aanwezig bij de accommodatie. (O) HH, CHP, SA, CC, R, A	**Relevantie** De mogelijkheid bieden om elektrische voertuigen op te laden, ondersteunt duurzame mobiliteit, vermindert transportgerelateerde emissies en voldoet aan de groeiende verwachtingen van gasten voor klimaatvriendelijke reisopties. **Verwachtingen voor implementatie** Het bedrijf biedt de mogelijkheid tot het opladen van EV's. Laadstations bevinden zich op het terrein van het bedrijf. Wanneer het bedrijf minder dan tien eigen parkeerplaatsen heeft, dienen zich laadstations binnen 200 meter van het terrein te bevinden, mits deze toegankelijk zijn voor gasten van het bedrijf. Bedrijven met tien of meer parkeerplaatsen hebben minstens één laadstation beschikbaar voor EV's op het terrein. Het bedrijf zorgt ervoor dat de laadinfrastructuur voldoet aan relevante nationale wetgeving en dat deze zowel door de gasten van het bedrijf als door het personeel kan worden gebruikt (zie criterium 6.9). Tevens dient het bedrijf er rekening mee te houden dat de laders compatibel moeten zijn met meerdere voertuigmerken. **Auditbewijs**

[96] Zie woordenlijst

		Tijdens de fysieke audit bevestigt de auditeur de aanwezigheid van de EV-laadstations.
CO_2-uitstoot		
4.27	Het bedrijf berekent de CO_2-uitstoot in Scope 1 en 2 met behulp van een koolstofmeetsysteem dat overeenkomt met het internationaal erkende broeikasgasprotocol. (V/O) HH, CHP, CC, A (V) SA, R (O)	**Relevantie** Dit criterium ondersteunt klimaatactie door het bedrijf te helpen de CO_2-uitstoot te identificeren, berekenen en monitoren. Door de jaarlijkse ecologische voetafdruk te schatten, kan het bedrijf schommelingen in de loop van de tijd volgen en werken aan emissiereducties. **Verwachtingen voor implementatie** Het bedrijf identificeert de bronnen van de CO_2-uitstoot en gebruikt het gemeten jaarlijkse energieverbruik en andere bronnen van CO_2-uitstoot om een schatting te maken van de totale jaarlijkse ecologische voetafdruk voor Scope 1 en 2. De ecologische voetafdruk wordt berekend met een koolstofmeetinstrument dat aansluit bij het broeikasgasprotocol. Het bedrijf berekent de uitstoot voor zowel het laatste volledige rapportagejaar als het voorgaande rapportagejaar. Nieuwe kandidaatbedrijven berekenen de uitstoot voor het laatste volledige rapportagejaar. Als minimum wordt jaarlijks de volgende informatie gerapporteerd: • gebruikte rekenmethode; • totale emissies (jaarlijks, decimale waarde); • Scope 1-emissies (jaarlijks, decimale waarde); en • Scope 2-emissies (jaarlijks, decimale waarde). Wanneer beschikbaar, worden producentspecifieke emissiefactoren (EF's) die door derden zijn geverifieerd, gebruikt voor de berekening. **Auditbewijs** Tijdens de audit presenteert het bedrijf de volledige berekening van de ecologische voetafdruk voor het laatste volledige rapportagejaar en het voorgaande rapportagejaar, inclusief de resultaten, alle invoergegevens en de gebruikte berekeningsmethode of -tool. Dit omvat verbruiksregistraties, energierekeningen, emissiefactoren en schattingsmethoden, zodat de auditeur de nauwkeurigheid en berekeningskwaliteit kan verifiëren. Als het bedrijf een nieuw kandidaatbedrijf is, dient het in specifieke omstandigheden de berekening van het laatste volledige

		rapportagejaar in.
4.28	Het bedrijf berekent en rapporteert de CO_2-uitstoot in Scope 3 met behulp van een koolstofmeetsysteem dat aansluit bij het internationaal erkende broeikasgasprotocol. (O) HH, CHP, CC, A	**Relevantie** Om volledige klimaatverantwoording te waarborgen en indirecte emissies in de hele waardeketen te identificeren, beoordeelt en rapporteert het bedrijf de significante CO_2-uitstoot in Scope 3. **Verwachtingen voor implementatie** Het bedrijf beoordeelt en rapporteert de significante CO_2-uitstoot in Scope 3 in overeenstemming met de GHG Protocol Corporate Value Chain (Scope 3) Accounting and Reporting Standard. De Scope 3-beoordeling: • identificeert en omvat alle relevante categorieën die door het GHG-protocol zijn gedefinieerd (bijv. gekochte goederen en diensten, het woon-werkverkeer van werknemers, afval, gebruik van verkochte producten, etc.); • is gebaseerd op de eigen materialiteitsbeoordeling van het bedrijf van welke categorieën van belang zijn voor de bedrijfsactiviteit; • bevat een beschrijving van de gebruikte methodologie (bijv. uitgavengebaseerd, activiteitgebaseerd, leveranciersspecifiek); en • gebruikt de technische richtlijnen van het broeikaskasgasprotocol voor het berekenen van Scope 3-emissies als referentie voor emissiefactoren en schattingsmethoden. Het wordt sterk aanbevolen om: • reductiedoelstellingen op te stellen voor significante Scope 3-emissies (zie criterium 1.2); • leveranciers en partners te betrekken bij het verbeteren van de transparantie en prestaties van emissies; en • Scope 3-gegevens te integreren in klimaatactieplannen en rapportages. **Auditbewijs** Tijdens de audit presenteert het bedrijf de volledige berekening van de ecologische voetafdruk voor het laatste volledige rapportagejaar en, indien berekend, voor het voorgaande rapportagejaar, inclusief de resultaten, alle invoergegevens en de gebruikte berekeningsmethode of -tool. Dit omvat consumptiegegevens, relevante facturen en schattingsmethoden, zodat de auditeur de nauwkeurigheid en berekeningskwaliteit kan verifiëren.
4.29	Het bedrijf stelt een concreet doel en	**Relevantie** Dit criterium is een stimulans voor het bedrijf om proactieve stappen te ondernemen om de klimaatimpact te verminderen door duidelijke, meetbare koolstofreductiedoelstellingen vast te stellen op basis van de berekende ecologische voetafdruk.

	beoordeelt dit doel jaarlijks om de ecologische voetafdruk te verkleinen en identificeert acties om dit te bereiken. (O) HH, CHP, SA, CC, R, A	Regelmatige beoordeling en strategische planning ondersteunen verantwoording en voortdurende verbetering. **Verwachtingen voor implementatie** Het bedrijf gebruikt de berekende ecologische voetafdruk als basis voor het formuleren van een doel om de CO_2-uitstoot verder te verminderen met een bepaald percentage. Het bedrijf specificeert het basisjaar en het streefjaar met bijbehorende waarden, de reikwijdte(s) van de opgenomen emissies en de doeleenheid. Het doel wordt jaarlijks bijgewerkt en herzien en moet prioriteit geven aan interne reducties in Scope 1- en Scope 2-emissies voordat actie wordt overwogen waarmee Scope 3-emissies worden aangepakt. Het bedrijf identificeert ook de acties die nodig zijn om het doel te bereiken, bijvoorbeeld vermindering van het energieverbruik, het verhogen van efficiëntiemaatregelen en/of het installeren van hernieuwbare energiesystemen ter plaatse. Ketenbrede acties of documenten kunnen als bewijs worden geaccepteerd als het bedrijf aantoont dat de acties op vestigingsniveau worden uitgevoerd en passend zijn voor de structurele, geografische en culturele context. Verwijderde of vermeden emissies worden niet meegeteld als brutoreductie van CO_2-uitstoot. **Auditbewijs** Tijdens de audit presenteert het bedrijf het jaarlijkse doel voor koolstofreductie, de toegepaste methodologieën en gedefinieerde acties om deze te bereiken. Dit kan worden opgenomen in het jaarlijkse actieplan (zie criterium 1.3).

Hoofdstuk 5 | AFVAL Afvalbeheer, afvalreductie		
Afvalbeheer		
N.	**Criterium**	**Toelichtingen**
5.1	Het bedrijf scheidt afval zoals vereist door de nationale wetgeving en in alle gevallen in ten minste 3 recyclebare categorieën; het personeel krijgt duidelijke instructies over het omgaan met afval. (V) HH, CHP, SA, CC, R, A	**Relevantie** Effectieve afvalscheiding bevordert recycling, hergebruik en verantwoord materiaalbeheer, waardoor de ecologische voetafdruk van afvalverwerking wordt verminderd. Deze activiteit ondersteunt ook principes van circulaire economie en helpt bedrijven om te voldoen aan nationale en lokale afvalregels, terwijl het een cultuur van duurzaamheid onder personeel en gasten bevordert. **Verwachtingen voor implementatie** Het bedrijf scheidt afval volgens nationale (inclusief lokale) wetgeving en in alle gevallen in minimaal 3 recyclebare categorieën. Afvalverwerkingscategorieën kunnen papier, karton, metaal, blikjes, glas, plastic, statiegeldflessen, organisch afval, tuinafval, bakolie, hout, textiel, elektronisch afval etc. omvatten. Algemeen afval, ander afval en gevaarlijk afval worden niet als een categorie beschouwd (gevaarlijk afval valt onder criterium 5.4). Waar nationale wetgeving vereist dat meerdere soorten afval in één container worden verzameld en buiten de locatie worden gescheiden, telt deze inzameling slechts als één recyclebare categorie. Al het afval wordt veilig opgeslagen in overeenstemming met de relevante nationale en lokale wetgeving, en orde en netheid in de afvalruimte zijn verplicht. Sorteerpunten zijn gemakkelijk toegankelijk voor het personeel en duidelijk gemarkeerd met instructies en borden die aangeven hoe afval correct gescheiden moet worden. Deze omvatten zowel geschreven uitleg als symbolen of illustraties om het gebruik te vereenvoudigen. Het wordt aanbevolen om ook uitleg in braille te geven. Voor de audit worden foto's ingediend van de afvalsorteerpunten. De categorieën dienen duidelijk aangegeven te zijn en te voldoen

		aan nationale wetgeving. In alle gevallen dienen er ten minste 3 recyclebare categorieën te zijn, die met labels, borden en instructies worden verduidelijkt en aantonen hoe het systeem daadwerkelijk wordt gebruikt. Naast de hoofdsorteerpunten kunnen medewerkers in 1 extra backofficeruimte afval in minstens drie van dezelfde categorieën scheiden. Het wordt aanbevolen om sorteerpunten te hebben in alle ruimtes met een hoge afvalproductie. Voor bedrijven met keukens is de aanbevolen locatie voor dit extra sorteerpunt in of in de buurt van de keuken. Als klanten afval kunnen scheiden in de gastenkamers, kunnen schoonmaakmedewerkers ook het afval dat in de gastenkamers wordt gegenereerd scheiden (bijvoorbeeld via aangewezen compartimenten of containers op hun schoonmaakkar). Waar het vermogen om alle afvalstromen te scheiden wordt beperkt door lokale infrastructuur, analyseert het bedrijf voor welke soorten afval scheiden het meest relevant is voor het milieu en in de specifieke situatie (waarbij factoren worden meegenomen zoals de impact van het materiaal op de natuur, lokale schaarste aan hulpbronnen of de afstand die nodig is om vervangingen te vervoeren) en gebruikt het deze analyse om scheidingswerkzaamheden te prioriteren en personeel en gasten te informeren. Waar mogelijk geeft het bedrijf prioriteit aan afvalscheiding voor hergebruik boven recycling, door kansen te identificeren voor materialen zoals karton, glas of verpakkingen die door derden worden verzameld voor direct hergebruik, doorverkoop of retoursystemen. Dit criterium omvat voornamelijk de afvalscheiding ter plaatse. De verwerking en het transport van afval na scheiding valt onder criterium 5.2. Als vanwege nationale of lokale wetgeving bepaalde afvaltypen in één container worden verzameld en vervolgens worden gescheiden door afvalverwerkingsfaciliteiten, is het niet verplicht om deze categorieën ter plaatse te scheiden. Medewerkers moeten echter nog steeds training[97] volgen over afvalbeheer. **Auditbewijs** Tijdens de audit van de afvalsorteringsfaciliteiten bevestigt de auditeur dat: • afval correct wordt gescheiden volgens nationale (inclusief lokale) wetgeving en in alle gevallen is onderverdeeld in minimaal 3 recyclebare afvalcategorieën in overeenstemming met de ingediende foto's van afvalsorteerpunten; • personeel afval in minstens 3 (of 6 in FR) van dezelfde categorieën kan verdelen in 1 extra backoffice, in aanvulling op het hoofdsorteerpunt; • er duidelijke en gemakkelijk te begrijpen instructies of borden aanwezig zijn; en • afval correct wordt gescheiden volgens deze instructies (dit wordt gecontroleerd door containers te openen om de juiste scheiding te controleren). Als er een foute sortering wordt waargenomen, is vervolgtraining[98] van het personeel over de principes van afvalbeheer vereist. Hiervoor kunnen verslagen van corrigerende maatregelen, documenten over personeelstraining of soortgelijk bewijs dienen als ondersteunende documentatie.

[97] Zie woordenlijst
[98] Zie woordenlijst

		In specifieke gevallen, waarin bepaalde afvaltypen in één container worden verzameld en vervolgens worden gescheiden door afvalbeheerfaciliteiten vanwege nationale of lokale wetgeving, overhandigt het bedrijf een schriftelijke bevestiging (bijvoorbeeld een brief van de bevoegde autoriteit) die de naleving van de relevante wetgeving verifieert.
5.2	Alle gescheiden afvalcategorieën worden afzonderlijk verwerkt door lokale of nationale afvalbeheerfaciliteiten, door een particuliere entiteit of door de eigen faciliteiten van het bedrijf. (V) HH, CHP, SA, CC, R, A	**Relevantie** Het juist omgaan met gescheiden afval (zoals het behouden van materiaalzuiverheid en het vermijden van verontreiniging) als onderdeel van criterium 5.1 is essentieel voor hoogwaardige recycling en ondersteunt principes van de circulaire economie. **Verwachtingen voor implementatie** Het bedrijf zorgt ervoor dat alle afvalcategorieën die ter plaatse worden gesorteerd, individueel en op passende wijze worden verwerkt na de inzameling. De daaropvolgende afvalverwerking omvat (waar van toepassing) verdere sortering/scheiding, recycling en verwijdering, en wordt op passende wijze beheerd binnen de bijbehorende afvalcategorie. Voor het inzamelen en de daaropvolgende verwerking van gescheiden afval kan het bedrijf een overeenkomst sluiten met publieke nationale/lokale afvalbeheerautoriteiten en/of particuliere bedrijven. Het bedrijf kan ook eigen faciliteiten hebben voor de verwerking van bepaalde soorten gescheiden afval (bijvoorbeeld het composteren van organisch of tuinafval, zie criterium 5.7) of gebruikmaken van apparatuur om het afvalvolume vóór de inzameling te verminderen, zoals een kartonpers. Als het afval wordt beheerd door een publieke instantie, worden facturen of contracten verstrekt die aantonen dat afvalcategorieën afzonderlijk door deze entiteit worden verzameld en vervoerd. Als het afval wordt beheerd door een particulier bedrijf, worden facturen verstrekt samen met een van de volgende documenten: a) een contract dat bevestigt dat de afvalcategorieën afzonderlijk worden verzameld en vervoerd voor verdere verwerking; of b) een schriftelijke bevestiging van de particuliere afvalverwerkingsinstantie dat het afval wordt verzameld en beheerd volgens milieu- en gezondheidsnormen. Als het bedrijf het afval ter plaatse verwerkt, moet het voldoen aan alle toepasselijke wetgeving. Wanneer specifieke vereisten niet door de wet worden gedekt, zorgt het bedrijf ervoor dat: • er een risicobeoordeling is uitgevoerd om te bevestigen dat er geen nadelige milieu- of gezondheidseffecten zijn; en • het afval inderdaad wordt gerecycled of op de juiste manier wordt verwerkt. De verantwoordelijkheid om ervoor te zorgen dat afval apart wordt verzameld en vervoerd, geldt ook voor afval dat naar het buitenland wordt verzonden, hetzij vanaf het aanmaakpunt in het bedrijf of via een afvalverwerkingsfaciliteit. In gevallen waarin de afvalbeheeropties beperkt zijn (vanwege de locatie van het pand of een gebrek aan lokale infrastructuur)

		en tenzij dit wettelijk verboden is, wordt aanbevolen dat het bedrijf alternatieve oplossingen onderzoekt, zoals verwerking ter plaatse, samenwerking met particulieren voor het ophalen van afval, of samenwerkingen met andere organisaties om een gezamenlijk afvalverwerkingssysteem te ontwikkelen. Voor samenwerkingen met particulieren of andere organisaties stelt het bedrijf een overeenkomst op waarin de rechten van de betrokken partijen worden geformaliseerd, evenals financiële vergoedingen/overeenkomsten, documentatie waarin wordt uitgelegd hoe het verzamelde afval wordt gebruikt en eventuele andere structurele regelgeving van de samenwerking. **Auditbewijs** Tijdens de audit presenteert het bedrijf bewijs dat bevestigt dat alle afvalcategorieën afzonderlijk worden verzameld en vervoerd, en, waar van toepassing, op passende wijze worden verwerkt. Afhankelijk van het type afvalverwerkingsregeling verifieert de auditeur het volgende bewijs: a) Voor afval dat door een publieke instantie is verzameld: er worden facturen of contracten verstrekt van de afgelopen 24 maanden (voor hercertificeringen) of 6 maanden (voor nieuwe kandidaatbedrijven), waaruit blijkt dat de gescheiden afvalcategorieën afzonderlijk zijn verzameld en vervoerd; b) Voor afval dat door een particuliere entiteit is verzameld: een factuur en ofwel een contract dat bevestigt dat de afvalcategorieën afzonderlijk worden verzameld en vervoerd voor verdere verwerking, of een schriftelijke bevestiging van de particuliere afvalverwerkingsinstantie dat het afval is verzameld en beheerd volgens milieu- en gezondheidsnormen voor de afgelopen 24 maanden (voor hercertificeringen) of 6 maanden (voor nieuwe kandidaatbedrijven); of c) Voor afval dat ter plaatse door het bedrijf is verwerkt: een risicobeoordeling die bevestigt dat er geen nadelige milieu- of gezondheidseffecten zijn, en documentatie die aantoont dat het afval is gerecycled of correct is verwerkt (bijv. standaardprocedure (SOP)[99], composteringsprocedures). De faciliteiten worden bovendien visueel geïnspecteerd tijdens de audit. Tijdens een fysieke audit van de afvalcontainers wordt bevestigd dat de inzamelfrequentie en het aantal containers voldoende zijn om het volledige volume gesorteerd afval te verzamelen (als er overvolle containers worden waargenomen, moet de inzamelfrequentie of het aantal containers bijvoorbeeld worden aangepast).
5.3	Het bedrijf biedt gasten praktische manieren om het afval in ten minste drie	**Relevantie** Om het bewustzijn van gasten wat betreft afvalscheiding en recycling te vergroten, helpen zichtbare en toegankelijke sorteermogelijkheden om verantwoord gedrag en deelname aan de milieu-inspanningen van het bedrijf te stimuleren. Gastbetrokkenheid bij de juiste afvalscheiding ondersteunt het algehele afvalbeheersysteem, verbetert de kwaliteit van recycling en vermindert afval op stortplaatsen.

[99] Zie woordenlijst

	categorieën te scheiden. (V) HH, CHP, SA, CC, A	**Verwachtingen voor implementatie** Het bedrijf biedt gasten een duidelijke en praktische mogelijkheid om hun afval te scheiden. Het afval dat gasten sorteren wordt correct verzameld en uiteindelijk in de bijbehorende afvalbakken bij de afvalverwerkingsstations geplaatst. Het is essentieel dat het gastgerichte systeem aansluit bij de algemene afvalbeheerpraktijken van het bedrijf (criterium 5.1). De mogelijkheid om afval te sorteren is beschikbaar in ten minste één strategische openbare hoofdruimte, zoals de lobby, een vergaderruimte, gangen en restaurants. Minimaal zijn er 3 afvalcategorieën beschikbaar voor scheiding, en algemeen afval moet in één van deze categorieën vallen. De afvalscheiding kan plaatsvinden via aparte bakken voor verschillende afvaltypen of één bak met scheiding voor verschillende afvaltypen. Het is vereist dat bakken duidelijk zijn gelabeld met tekst en symbolen of illustraties, die de verschillende bakken/compartimenten voor de verschillende soorten afval aangeven. Het wordt ook aanbevolen om afvalsorteringsmogelijkheden te bieden in gastenkamers en in extra openbare ruimtes, zoals openbare toiletten of parkeerplaatsen. Als alternatief is het mogelijk om een systeem te hebben waarbij gasten gescheiden afval op aangegeven plekken in de gastenkamers verzamelen (bijvoorbeeld papier en krantenpapier op tafel, flessen en blikjes naast de container en ander afval in de container). Bij dergelijke systemen moet het echter duidelijk zijn voor de gast waar welk afval thuishoort, en (indien toegestaan volgens de wet) controleert het personeel bovendien of het afval correct is gesorteerd voordat het naar de hoofdcontainers wordt overgebracht. In gevallen van hogere afvalproductie door gasten (bijvoorbeeld in zelfvoorzienende units zoals vakantiehuizen of appartementen met gastenkeukens), wordt sortering in de kamer aangeboden. De informatie voor gasten over afvalsorteringsmogelijkheden is opgenomen in de informatie over de algemene milieuactiviteiten van het bedrijf (via mappen in de kamer, tv-schermen in gastenkamers of openbare ruimtes, informatie in openbare ruimtes of conferentieruimtes, etc.) (zie criterium 2.3). De organisatie zorgt ervoor dat communicatiemateriaal[100] accuraat, duidelijk en gemakkelijk te begrijpen is. **Auditbewijs** Tijdens de audit bevestigt de auditeur dat: • er een gasttoegankelijk afvalscheidingssysteem aanwezig is in ten minste één openbare ruimte; • het mogelijk is voor gasten om minstens 3 categorieën te scheiden (inclusief algemeen afval); • afvalbakken correct zijn gelabeld en informatieve borden duidelijk en begrijpelijk zijn (tekst en symbolen); • er een afvalverwerkingssysteem beschikbaar is in vakantiehuizen of appartementen met gastenkeukens; en • het sorteersysteem dat aan gasten wordt aangeboden, consistent is met het algemene afvalverwerkingssysteem van het bedrijf.

[100] Zie woordenlijst

5.4	Gevaarlijke chemicaliën en afval worden beheerd, opgeslagen en veilig vervoerd naar een goedgekeurde ontvangstfacilite it. (V) HH, CHP, SA, CC, R, A	**Relevantie** Gevaarlijke stoffen en afval (vloeibaar of vast materiaal) vormen aanzienlijke risico's voor de menselijke gezondheid en het milieu als ze niet op de juiste manier worden opgeslagen, behandeld en afgevoerd. In toeristische omgevingen kan onjuist beheer leiden tot blootstelling van personeel, lekkage, vervuiling van bodem en water en langdurige milieuschade. Als bedrijven het omgaan met en afvoeren van afval op een verantwoorde manier aanpakken, beschermen ze mensen, verkleinen ze de risico's en zorgen ze voor naleving van wetgeving. **Verwachtingen voor implementatie** Het bedrijf verstrekt een lijst van de soorten gevaarlijk afval die zij doorgaans genereert en zorgt ervoor dat: • alle gevaarlijke chemicaliën en afval met extra zorg worden behandeld en in overeenstemming met nationale/lokale wetgeving en de veiligheidsaanbevelingen in hun materiaalveiligheidsgegevensbladen (MSDS); • gevaarlijk afval wordt opgeslagen in afgesloten, duidelijk gelabelde containers of bakken, gemaakt van compatibele materialen, gescheiden op type om schadelijke reacties te voorkomen, en waar passend in lekbakken of secundaire opvangbakken geplaatst. Afhankelijk van de chemische en lokale regelgeving kunnen deze binnen of buiten worden geplaatst, mits ze ontworpen zijn om milieuvervuiling te voorkomen; • containers en opslagruimtes regelmatig (zoals intern gedefinieerd) worden geïnspecteerd op lekkages of slijtage, waarbij corrigerende maatregelen worden genomen wanneer dat nodig is. Deze inspecties kunnen worden vastgelegd in de standaardprocedure[101] van het bedrijf voor veiligheid/onderhoud; • (sterk aanbevolen) de gevaarlijke chemicaliën en afvalstoffen in een afgesloten, goed geventileerde ruimte worden geplaatst, gescheiden van ander materiaal/afval, om een gezondheids- en veiligheidsrisico te voorkomen voor personeel dat de ruimte binnenkomt. Het installeren van koolwaterstofscheiders op niet-overdekte parkeerplaatsen wordt aanbevolen om verontreiniging door afvloeiing te voorkomen; en • gevaarlijke chemicaliën en afval veilig worden vervoerd naar een goedgekeurde ontvangstfaciliteit in overeenstemming met nationale/lokale regelgeving. Overheidsinstanties of particuliere bedrijven die goedgekeurd zijn voor het vervoer van gevaarlijk afval, zijn bij voorkeur verantwoordelijk voor het vervoer van het gevaarlijke afval naar de dichtstbijzijnde geschikte ontvangstfaciliteit. Als alternatief kan het bedrijf toezicht houden op het transport van het gevaarlijke afval, mits dit op een manier kan gebeuren die veilig is voor milieu en gezondheid, in overeenstemming met nationale/lokale regelgeving voor het vervoer van gevaarlijk afval. In de horeca- en toerismesector zijn veelvoorkomende gevaarlijke chemicaliën bijvoorbeeld reinigingsmiddelen zoals detergenten, desinfectiemiddelen of ovenreinigers met ammoniak of bleekmiddel; zwembadchemicaliën zoals chloor en andere desinfectiemiddelen; pesticiden die worden gebruikt voor ongediertebestrijding in en rond bedrijven (alleen toegestaan in uitzonderlijke gevallen; zie criterium 7.8); poetsmiddelen, wax en luchtverfrissers die vaak vluchtige organische verbindingen bevatten; verf en oplosmiddelen, waaronder verdunners en verwijderaars; vloeibare FOG's zoals bakolie,

[101] Zie woordenlijst

		benzine, diesel en smeermiddelen; en alle andere chemicaliën die zijn gemarkeerd met een 'Gevaar'-symbool, wat hun gevaarlijke aard aangeeft. Typische voorbeelden van gevaarlijk vast afval in toeristische en horecagelegenheden zijn gebruikte batterijen (bijvoorbeeld van afstandsbedieningen, zaklampen, gastenfaciliteiten); fluorescerende lampen; gebruikte toners en printerinkten (kunnen giftige residuen en microplastics bevatten); vaste FOG's (zoals afval dat van grills, afvoeren of vetafscheiders is geschraapt, evenals olieafval en oliefilters); elektronisch afval met gevaarlijke stoffen (bijv. afgedankte apparaten met batterijen); farmaceutisch afval (bijvoorbeeld verlopen of ongebruikte medicijnen die ter plaatse zijn opgeslagen); vernis- en lijmresten, spuitbussen, oplosmiddelen; geïmpregneerd hout. Houd er rekening mee dat bovenstaande lijsten niet volledig zijn en beoordeeld moeten worden op basis van nationale/lokale regelgeving en de specifieke bedrijfsvoering van het bedrijf. In specifieke landen, waar vanwege lokale beperkingen potentiële soorten gevaarlijk afval, zoals gloeilampen, na ophaling niet van andere soorten afval worden gescheiden, levert het bedrijf bewijs van dergelijke lokale beperkingen en bewijst het verder dat de nodige inspanningen zijn genomen om andere bestaande opties te identificeren. Daarnaast wordt veilige opslag vóór verwijdering gegarandeerd en blijft het bedrijf actief op de hoogte van nieuwe ontwikkelingen op de markt. Het is mogelijk voor het bedrijf om samen te werken met andere instellingen voor gezamenlijke vervoer van gescheiden gevaarlijk afval, mits dit veilig gebeurt en zonder de daaropvolgende verwerking van dergelijk afval in gevaar te brengen. Het wordt sterk aanbevolen om alternatieve, duurzamere oplossingen voor gevaarlijke producten te verkennen (bijvoorbeeld batterijen, vloeibare chemicaliën, toners en inkten met ecolabel). Het wordt bovendien aanbevolen regelmatig de soorten en hoeveelheden gevaarlijke chemicaliën en het geproduceerde afval te evalueren om kansen te identificeren om gebruik te vermijden of te vervangen door minder schadelijke alternatieven, of het afvoeren minder vaak te laten plaatsvinden dankzij efficiënter gebruik. **Auditbewijs** Het bedrijf presenteert een lijst van gevaarlijk afval dat doorgaans in het bedrijf wordt gegenereerd. Daarnaast wordt een van de volgende soorten bewijs geleverd die aantonen hoe gevaarlijk afval naar een goedgekeurde ontvangstfaciliteit wordt vervoerd: a) Als het gevaarlijke afval wordt vervoerd door overheidsinstanties of erkende particuliere bedrijven die zijn goedgekeurd om dergelijk afval te verwerken: contracten of bevestigingen van erkende verzamelaars; b) In landen waar de behandeling van gevaarlijke chemicaliën niet wordt gereguleerd door nationale milieuwetgeving: een standaardprocedure[102] die aantoont dat het vervoer van gevaarlijk afval naar de dichtstbijzijnde goedgekeurde

[102] Zie woordenlijst

		ontvangstfaciliteit veilig plaatsvindt. Het bedrijf verstrekt bovendien informatie over de behandelmethode en milieubeschermingsmaatregelen die in de eindverwerkingsfaciliteit zijn genomen; of c) Als het bedrijf verantwoordelijk is voor het vervoeren van eigen gevaarlijke chemicaliën en afval (bijvoorbeeld naar een openbaar inzamelpunt zoals een supermarkt of een lokaal depot): een document met het adres en het type inhaalpunt (bijv. collectief inhaalpunt, recyclingcentrum, etc.) of vergunningen voor zelftransport van gevaarlijk afval, om volledige naleving van nationale en lokale regelgeving voor het vervoer van gevaarlijk afval aan te tonen. Een audit bevestigt de geschiktheid en duurzaamheid van de afzonderlijke containers voor de verschillende soorten gevaarlijke vaste/vloeibare chemicaliën en afval en dat er geen lekkages zijn in deze containers. Als tijdens de audit een lek of mogelijk probleem wordt waargenomen, kan de auditeur verzoeken om inzage van de relevante procedures en administratie van regelmatige lekcontroles.
5.5	Er is een afvalbak dicht bij elk toilet beschikbaar. (V) HH, CHP, SA, CC, R, A	**Relevantie** Het doorspoelen van hygiëneproducten kan verstoppingen in het rioleringssysteem veroorzaken, de infrastructuur voor afvalwaterzuivering[103] beschadigen en leiden tot vervuiling van natuurlijke waterlichamen. Deze producten kunnen plastic of andere synthetische materialen bevatten die niet biologisch afbreekbaar en schadelijk voor het milieu zijn. **Verwachtingen voor implementatie** Om een veilige en privé verwijdering van sanitaire en gezondheidsgerelateerde producten te waarborgen, is er een afvalbak binnen handbereik (niet meer dan 1 meter) van elk toilet beschikbaar. Dit geldt voor toiletten in de badkamer of aparte toiletten in de gastenkamers, personeelstoiletten en openbare toiletten. Het wordt sterk aanbevolen een bord bij het toilet te plaatsen, of duidelijke informatie beschikbaar te stellen in de kamer of het toiletgedeelte, waarin gebruikers wordt geadviseerd geen hygiëneafval of andere niet-doorspoelbare artikelen door te spoelen. In plaats daarvan moet dergelijk afval in de nabijgelegen afvalbak worden gegooid. **Auditbewijs** Tijdens de audit voert de auditeur steekproeven[104] uit in minimaal 1 openbaar toilet, 1 personeelstoilet en in gastenkamers volgens methode A zoals beschreven in de woordenlijst, om de aanwezigheid van een afvalbak binnen handbereik (niet meer dan 1 meter) van elk toilet te bevestigen (methodologie B).

[103] Zie woordenlijst
[104] Zie woordenlijst

5.6	Het bedrijf registreert de totale hoeveelheid afval, restafval/gemengd afval en voedselafval. (V/O) HH, CHP, CC, R, A (V) SA (O)	**Relevantie** Het bijhouden van afvalproductie per fractie helpt bij het beheersen en verminderen van milieubelasting, terwijl het vroegtijdige detectie van onregelmatigheden mogelijk maakt, de recyclingkwaliteit verbetert, gegevensgestuurde beslissingen ondersteunt en goede praktijken in duurzaamheidsrapportage volgt. De afvaltrackinggegevens die onder dit criterium worden verzameld, kunnen ook dienen als basisgegevens ter ondersteuning van de duurzaamheidsdoelstellingen en acties van het bedrijf onder criteria 1.2 en 1.3. **Verwachtingen voor implementatie** Het bedrijf heeft een maandelijkse en jaarlijkse registratie van de hoeveelheid totaal afval (alle getraceerde fracties samen), restafval/gemengd afval (niet-recyclebaar) en voedselafval. Verder wordt aanbevolen om de maandelijkse en jaarlijkse gegevens vast te leggen voor alle andere soorten afval waarvoor scheiding en inzameling worden toegepast (gebaseerd op criterium 5.1) en/of die wettelijk verplicht zijn in het land (bijv. glas, papier, karton, metaal, kunststoffen). Het gerapporteerde cijfer voor 'totaal afval' geeft duidelijk aan welke afvalstromen in de berekening zijn meegenomen. Het bijhouden van gevaarlijk afval is niet verplicht, maar wordt sterk aanbevolen. De afvalgegevens worden vastgelegd met een consistente meeteenheid voor elke getraceerde afvalstroom, hetzij op gewicht (bijv. kilogram of tonnen) of op volume (bijv. liter of kubieke meter). Minimaal worden maandelijkse en jaarlijkse gegevens van afvalgegevens van de volledige afgelopen 2 kalenderjaren verstrekt voor de totale hoeveelheid afval, restafval/gemengd afval en voedselafval (nieuwe kandidaatbedrijven dienen gegevens in van het afgelopen volledige kalenderjaar, of minimaal 3 maanden aan gegevens, als er geen historische gegevens beschikbaar zijn). In gevallen waarin afvalverwerkers maandelijkse of kwartaalgegevens verstrekken, moeten deze gegevens worden gebruikt. Waar maandelijkse gegevens niet direct beschikbaar zijn (bijvoorbeeld vanwege structurele beperkingen, beperkingen van aannemers, gedeelde gebouwen, verzamelpunten gedeeld met buren), levert het bedrijf de meest nauwkeurige schatting op basis van beschikbare gegevens. Acceptabele methodologieën zijn onder andere: a) Kwartaalgegevens van aannemers; b) Schatting op basis van trackinggegevens aan de hand van 'trackingweken' (1 week per kwartaal), waarbij de werkelijke afvalvolumes worden gemeten en geëxtrapoleerd. Dit houdt in dat daadwerkelijke afvalgegevens worden verzameld en gemeten gedurende één representatieve week per kwartaal en de resultaten worden geëxtrapoleerd. Dit betekent dat er elk jaar minstens 4 gedocumenteerde 'trackingweken' zijn, één per kwartaal, waarop de schattingen zijn gebaseerd; of c) Tracking op basis van het aantal inzamelingen per afvalstroom. Als geen van deze opties haalbaar is, en als het bedrijf documentatie uploadt van de aannemer aan de hand waarvan wordt bevestigd dat maandelijkse of kwartaalcijfers niet beschikbaar zijn, kunnen in plaats daarvan jaarlijkse gegevens worden

		verstrekt. Het gebruik van schattingen, zoals simpelweg het delen van een bekend jaarlijks totaal door 12 om maandelijkse cijfers te genereren, is niet voldoende. In situaties waarin gasten het afval zelf naar inzamelpunten brengen die gedeeld worden met andere bedrijven of huizen, zoals op bepaalde campings of vakantieparken, is het bedrijf nog steeds verantwoordelijk voor het bijhouden van het operationele afval dat op het eigen terrein wordt geproduceerd. Dit omvat bijvoorbeeld keukenafval, personeelsafval, onderhoudsafval en schoonmaakafval. Het wordt sterk aanbevolen dat bedrijven het gebruik op artikelniveau gaan volgen voor grootschalige operationele producten (zoals vuilniszakken, huishoudfolie, verpakkingen van schoonmaakproducten, wegwerppantoffels of wegwerpflessen). Door te volgen hoeveel eenheden er jaarlijks worden gekocht, met bijbehorende gewicht- en kostengegevens, kan het bedrijf identificeren welke artikelen het totale verbruik aansturen en interventies prioriteren. **Auditbewijs** Tijdens de audit presenteert het bedrijf maandelijkse en jaarlijkse afvalgegevens voor het totale afval (alle gevolgde stromen samen), restafval/gemengd afval (niet-recyclebaar) en voedselafval, waarmee duidelijk wordt aangetoond hoe de cijfers voor het totale afval zijn berekend. In specifieke omstandigheden presenteert het bedrijf het volgende: • Schriftelijke bevestiging van de afvalverwerker waarin staat welke gegevens kunnen worden verstrekt (alleen jaarlijks of alleen per kwartaal) wanneer maandelijkse of kwartaalgegevens niet beschikbaar zijn; • Documentatie van de gebruikte methode (per kwartaal of trackingweken), inclusief registraties van trackingweken waar relevant, wanneer schatting wordt gebruikt; en/of • Minstens 3 maanden aan gegevens, voor nieuw geopende of nieuwe kandidaatbedrijven met beperkte toegang tot eerdere prestatiegegevens. Waar passend bevestigt een fysieke audit de afvalinzameling en meetpraktijken ter plaatse.
5.7	Organisch afval wordt gecomposteerd of voor andere doeleinden gebruikt. (O)	**Relevantie** Organisch afval vormt een aanzienlijk deel van het totale afval in horecabedrijven. Wanneer het goed wordt beheerd, kan het worden omgezet in een waardevolle hulpbron, die de bodemgezondheid ondersteunt, methaanemissies uit stortplaatsen vermindert en bijdraagt aan circulaire economieoplossingen zoals compost, dierenvoeding of biogas. Het scheiden en hergebruiken van organisch afval vermindert de ecologische voetafdruk van een onderneming en bevordert de operationele duurzaamheid. **Verwachtingen voor implementatie**

	HH, CHP, SA, CC, R, A	Het bedrijf heeft een systeem voor het scheiden en hergebruiken van organisch afval. Organisch afval omvat voedselresten en tuinafval, evenals andere biologisch afbreekbare materialen zoals koffiedik, groente- en fruitschillen, theebladeren en composteerbare verpakkingen waar van toepassing. Om ervoor te zorgen dat voedselafval en tuinafval niet worden verontreinigd en geschikt blijven voor de desbetreffende verwerkingstrajecten, houdt het bedrijf een duidelijke scheiding aan tussen bronnen van organisch afval voordat een van de genoemde verwerkingsmethoden wordt gekozen (bijv. composteren, biogas, externe inzameling). Het bedrijf hanteert ten minste één van de volgende benaderingen om organisch afval te beheren: a) Organisch afval wordt ter plaatse gecomposteerd: composteren ter plaatse wordt aanbevolen en omvat al het voedsel- en tuinafval dat geschikt is voor compostering. In dit geval wijst het bedrijf een verantwoordelijke persoon aan voor het composteringsproces. Deze persoon heeft passende training[105] gevolgd of begeleiding ontvangen over composteringsprocedures en veiligheid, en de training moet worden gedocumenteerd. Het bedrijf legt uit hoe de compost wordt gebruikt, bijvoorbeeld bij tuinieren, landschapswerk of lokale landbouw. Het gebruik van compost als meststof voor het groen of de groentetuinen ter plaatse wordt sterk aanbevolen; b) Organisch afval wordt door een externe leverancier verzameld voor compostering, biogasproductie of andere vormen van milieuvriendelijke verwerking. Dit kan composteringsfaciliteiten, anaerobe vergisters of industriële verwerkers omvatten die energie of meststoffen uit organisch materiaal produceren. Als deze methode wordt gekozen, levert het bedrijf documentatie ter bevestiging van de naam van de dienstverlener; het type organisch afval dat wordt geaccepteerd (bijv. voedselafval, tuinafval, biologisch afbreekbare verpakkingen) en de uiteindelijke gebruiks- of verwerkingsmethode (bijv. composteren, biogas, landbouwgebruik); en/of c) Voedselresten en ander geschikt organisch afval worden verzameld en gedistribueerd naar lokale boerderijen voor gebruik als diervoeding. Deze praktijk is alleen toegestaan als nationale of lokale wetgeving het gebruik van voedselafval voor dierlijke consumptie toestaat. In dergelijke gevallen voldoet het bedrijf aan alle toepasselijke hygiëne-, opslag- en transportvoorschriften en verstrekt het documentatie van de naleving. Als deze praktijk wettelijk beperkt of verboden is, volgt het bedrijf die wettelijke vereisten. Voor composteren ter plaatse worden lokale en nationale wetten/wetgeving gevolgd, evenals de volgende praktijken: • stikstofrijke ('groene') en koolstofrijke ('bruine') materialen balanceren om effectieve afbraak te garanderen; • de compost regelmatig beluchten (zoals intern gedefinieerd) om het zuurstofgehalte te behouden; • het vochtgehalte monitoren om anaerobe omstandigheden of uitdroging te voorkomen; • de compost beschermen tegen plagen en zware regenval met behulp van geschikte afdekkingen of opvangsystemen; en • de compost wordt zo geplaatst en beheerd dat onaangename geuren worden voorkomen en geen verstoring is van gast- of personeelsruimtes.

[105] Zie woordenlijst

		Auditbewijs Tijdens de audit presenteert het bedrijf het volgende, afhankelijk van de gekozen optie: a) Voor composteren ter plaatse: de compostopstelling (composthoop, bak of systeem) tijdens fysieke audit; de naam en opleidingsachtergrond van de verantwoordelijke; een duidelijke uitleg over hoe de compost wordt gebruikt; b) Voor externe verwerking: een servicecontract of overeenkomst met de externe aanbieder; documentatie die aantoont welk type afval wordt verzameld en hoe het wordt behandeld (bijvoorbeeld voor biogas- of compostproductie); of c) Voor de distributie van diervoeding: documentatie ter bevestiging dat deze praktijk is toegestaan onder nationale/lokale wetgeving, met gegevens van het proces en de eventuele samenwerking met lokale boerderijen. In alle gevallen verifieert de auditeur tijdens de fysieke audit het bestaan van een bronspecifiek systeem voor organisch afval en beoordeelt deze of de praktijk in overeenstemming is met de gekozen aanpak.
Afvalreductie		
5.8	Er worden geen wegwerpproducten gebruikt voor interne foodservices. (V) HH, CHP, SA, CC, R, A	**Relevantie** Wegwerpproducten voor voedselvoorziening vereisen veel hulpbronnen, dragen aanzienlijk bij aan afvalproductie in toerisme- en horecagelegenheden en worden zelden effectief gerecycled. Het elimineren ervan vermindert de milieubelasting en bevordert een verschuiving naar duurzamere en meer circulaire consumptiepatronen. Hergebruik prioriteit geven boven het gebruik van wegwerpartikelen sluit ook aan bij bredere strategieën voor afvalreductie en klimaatactie. **Verwachtingen voor implementatie** Het bedrijf gebruikt geen wegwerpartikelen voor foodservices (verwijzend naar alle wegwerpartikelen die worden gebruikt voor interne foodservices), zoals kopjes/glazen, borden, bestek, rietjes, roerstokjes, etc. Dit omvat onder andere alle wegwerpvoedselartikelen die worden gebruikt in restaurants, bars, conferentieruimtes, snackbars, roomservice, waterfonteinen, gastenkamers, toiletten, thee-/koffiestations of andere ruimtes waar wegwerpartikelen worden aangeboden. Wegwerpartikelen mogen alleen worden aangeboden voor afhaaldoeleinden[106] (bijvoorbeeld afhaal van koffie/thee/eten, ontbijtmanden, voor staande buffetten met meer dan 100 gasten, en in uitzonderlijke gevallen waar veiligheidszorgen of lokale veiligheidsvoorschriften het gebruik ervan vereisen (bijv. zwembadgedeeltes, omgevingen met strikte hygiënevereisten). De wegwerpartikelen die bedoeld zijn voor voedselproducten zijn niet gemaakt van conventioneel plastic. In plaats daarvan gebruikt het bedrijf gecertificeerde biologisch afbreekbare of composteerbare plastic alternatieven

[106] Zie woordenlijst

		(geverifieerd door een externe certificeringsinstantie) of niet-plastic materialen zoals papier (bij voorkeur zonder plastic coating), karton, hout, maïzena of andere plantaardige materialen. Het wordt aanbevolen dat alle gebruikte alternatieve materialen ook gecertificeerd zijn als biologisch afbreekbaar of composteerbaar. Wegwerpartikelen voor afhaal worden niet als enige of als standaardoptie gepresenteerd; het bedrijf minimaliseert het gebruik ervan actief, bijvoorbeeld door het openlijk tonen van wegwerpbekers of deksels te vermijden. Voor afhaalartikelen of als wegwerpproducten onvermijdelijk zijn vanwege veiligheidsrisico's, wordt bovendien aanbevolen dat het bedrijf kwantitatieve tracking- en monitoringsmechanismen toepast, waaronder: • jaarlijkse vermindering van eenheden van wegwerpartikelen voor voedselvoorziening; • het uitfaseren van alle wegwerpartikelen, zelfs composteerbare, als langetermijndoel; en • monitoring van uitzonderingen (bijvoorbeeld het documenteren van hoeveel wegwerpartikelen er nog worden gebruikt in zwembadruimtes of vergelijkbare ruimtes). **Auditbewijs** Tijdens de audit bevestigt de auditeur dat er in alle gastenruimtes (bijvoorbeeld gastenkamers, restaurants, bars, conferentieruimtes, etc.) geen wegwerpartikelen voor foodservices aanwezig zijn. De auditeur voert steekproeven[107] uit in ten minste 1 opslagruimte volgens methodologie A zoals beschreven in de woordenlijst om de conformiteit verder te verifiëren. In specifieke omstandigheden, voor afhaalitems, staande buffetten met meer dan 100 gasten, of waar wegwerpartikelen onvermijdelijk zijn vanwege veiligheidsvoorschriften, verifieert de auditeur dat: • er worden geen plastic wegwerpartikelen gebruikt, en • alle eenmalige artikelen die worden aangeboden, zijn gemaakt van gecertificeerde biologisch afbreekbare of composteerbare plastic alternatieven, of niet-plastic materialen zoals papier (bij voorkeur zonder plastic coating), karton, hout, maïzena of andere plantaardige, biologisch afbreekbare materialen. Indien nodig kan de auditeur productcertificaten of het veiligheidsinformatieblad (SDS, Safety Data Sheet) opvragen om de samenstelbaarheid of biologisch afbreekbaarheid van het materiaal en de vereiste omstandigheden te bevestigen.
5.9	Er zijn niet meer dan 5 soorten voedselproducten per cateringaanbod	**Relevantie** Individueel verpakte voedselproducten dragen aanzienlijk bij aan verpakkingsafval. Het beperken van het gebruik ondersteunt afvalpreventie, vermindert de ecologische voetafdruk van cateringdiensten en stimuleert de verschuiving naar herbruikbare en efficiëntere alternatieven.

[107] Zie woordenlijst

	in individueel verpakte, eenmalige porties. (V) HH, CHP, SA, CC, R, A	**Verwachtingen voor implementatie** Het bedrijf beperkt het gebruik van individueel verpakte eenpersoonsproducten in de belangrijkste servicegebieden. Er worden niet meer dan 5 soorten voedselproducten per cateringaanbod aangeboden in individueel verpakte porties. Dit criterium geldt voor alle ruimtes zoals restaurants, cafés, bars, personeelskantines en roomservice (inclusief koffiestations[108]) in de gastenkamer. Dit criterium geldt niet voor afhaalservices[109] , kiosken of minibars[110], hoewel het wordt aanbevolen het gebruik van wegwerpproducten in die ruimtes ook te minimaliseren. De voedingsproducten omvatten melk/room, suiker, boter, honing, jam, yoghurt, kazen, zout/peper, thee en sauzen zoals ketchup, mayonaise, etc. De volgende producten die tot dezelfde functionele categorie behoren, kunnen als 1 type worden geteld: koffie (alle soorten); jam (alle soorten); thee (alle soorten); zout/peper (alle soorten); suikers (alle soorten). De volgende producten zijn vrijgesteld van dit criterium en hoeven daarom niet te worden meegenomen in de berekening van de maximaal 5 soorten producten: commercieel gebottelde dranken die in hun originele gesloten verpakkingen worden verkocht, zoals frisdrank, bieren of wijnflessen, producten die worden aangeboden vanwege allergieën of voedselintoleranties, bijvoorbeeld gluten- of lactosevrije producten, maaltijdschalen besteld bij een cateraar, en kant-en-klare-snacks, zoals ijs, kinderdesserts, etc. Daarnaast kunnen eenmalige producten voor roomservice worden geaccepteerd, mits er geen 24/7 keukenservice is en/of wanneer de keuken gesloten is. Alle producten die aan gasten worden aangeboden zonder verdere verwerking tot een ander product of gerecht vallen onder dit criterium. Producten mogen niet in eenpersoonsporties bij het bedrijf aankomen en vervolgens worden overgebracht naar herbruikbare verpakkingen voor gasten. Het wordt sterk aangeraden om alle individueel verpakte porties te vervangen. In plaats daarvan kan het bedrijf losse porties in herbruikbare bakjes of glaasjes aanbieden. Het gebruik van wegwerpplastic wordt afgeraden tenzij specifiek vereist om gezondheids- en veiligheidsredenen. In dergelijke gevallen levert het bedrijf bewijs van de wettelijke vereiste die het gebruik ervan noodzakelijk maakt. Voor alle soorten producten die individueel zijn verpakt, wordt sterk aanbevolen om te zorgen voor recycling van de verpakkingen. Het wordt ook aanbevolen dat het bedrijf: • ernaar streeft alle voedselproducten voor eenmalig gebruik in de loop van de tijd uit te faseren; en • kwantitatieve tracking uitvoert om de jaarlijkse afname van eenheden van wegwerpproducten te monitoren en vooruitgang te boeken richting het uitfaseren van wegwerpartikelen. (V) **Opmerking over nationale aanpassing:** in Nederland zijn, naast de hierboven genoemde vereisten, de volgende vijf

[108] Zie woordenlijst
[109] Zie woordenlijst
[110] Zie woordenlijst

		soorten voedselproducten niet toegestaan in individueel verpakte eenpersoonsporties: muesli, cornflakes, kaas, vleesproducten (bijv. ham), koffiemelk, melk en yoghurt. **Auditbewijs** Tijdens de audit bevestigt de auditeur dat er niet meer dan 5 soorten individueel verpakte voedselproducten per cateringaanbod in het bedrijf zijn.
5.10	Zeep, shampoo, conditioner en douchegel zit in dispensers. (V) HH, CHP, SA, CC, R, A	**Relevantie** Individueel verpakte zeep, shampoo, conditioner en douchegel veroorzaken significant plastic en productafval, waardoor de ecologische voetafdruk van gastvoorzieningen toeneemt. Navulbare dispensers verminderen wegwerpverpakkingen drastisch en bevorderen verantwoord gebruik van hulpbronnen, terwijl ze hygiënenormen handhaven. **Verwachtingen voor implementatie** Het bedrijf heeft zeep, shampoo, conditioner en douchegel in hervulbare dispensers in plaats van in individueel verpakte verpakkingen van reisformaat. Dit geldt voor toiletten in gastenverblijven, toiletten in openbare ruimtes en toiletten/douches in personeelsruimtes. Er mogen geen extra individueel verpakte toiletartikelen van hetzelfde producttype worden aangeboden in de gastenkamers. Een navulbare dispenser is een permanente bevestiging of niet-permanente houder die ontworpen is om meerdere keren te worden bijgevuld, hetzij door het bedrijf of door de fabrikant van het product. Waar mogelijk wordt aanbevolen samen te werken met productleveranciers om deze dispensers te verzamelen, schoon te maken, te hergebruiken en bij te vullen. Wegwerp- of semi-herbruikbare bulkhouders in grotere maten (bijvoorbeeld in gevallen waarin hervulbare dispensers wettelijk niet zijn toegestaan) die worden weggegooid nadat het product is opgebruikt (inclusief houders die dispenser en verpakking combineren in één eenheid die wordt afgevoerd), worden alleen als acceptabele dispensers beschouwd, als het volgende van toepassing is: • het bedrijf recyclet de materialen; • de schriftelijke standaardprocedure[111] van de schoonmaakdienst specificeert dat flessen alleen kunnen worden weggegooid wanneer ze helemaal leeg zijn; en • als productleveranciers een dienst aanbieden om hun dispensers te verzamelen, hergebruiken en bijvullen, levert het bedrijf documentatie waarin wordt aangetoond dat de dispensers door de producent worden hergebruikt/bijgevuld (bijvoorbeeld facturen, overeenkomsten, trackingdocumentatie). Vaste zeepstukken zijn alleen toegestaan als ze in karton of papier zijn verpakt en het bedrijf een actieve samenwerking of

[111] Zie woordenlijst

		plan heeft om de overgebleven zeep te recyclen (alleen van toepassing in landen waar hergebruik van zeep is toegestaan). **Auditbewijs** Tijdens de audit bevestigt de auditeur de aanwezigheid van de dispenser en controleert het volgende: • Er worden ofwel hervulbare dispensers of semi-herbruikbare bulkhouders in grotere formaten gebruikt. Als deze laatste worden gebruikt, levert het bedrijf bewijs dat de bulkhouders zijn gerecycled, en bevat de schriftelijke standaardprocedure[112] van de schoonmaak informatie dat flessen alleen worden weggegooid als ze helemaal leeg zijn; • Bewijs van naleving van nationale regelgeving waar passend; en • Er worden geen extra toiletartikelen voor eenmalig gebruik van hetzelfde type verstrekt: de auditeur voert steekproeven[113] uit in ten minste één opslagruimte en in gastenkamers volgens methodologie A zoals beschreven in de woordenlijst.
5.11	Sets met persoonlijke verzorgingsartikelen en andere voorzieningen voor eenmalig gebruik voor gasten zijn in maximaal 50% van de gastenkamers beschikbaar. (O) HH, CHP, SA	**Relevantie** Het alleen op verzoek verstrekken van sets met persoonlijke verzorgingsartikelen en andere gastvoorzieningen voor eenmalig gebruik vermindert onnodig verbruik en verpakkingsafval aanzienlijk. Deze aanpak sluit aan bij duurzame horecapraktijken en ondersteunt gastvoorlichting over bewust gebruik. **Verwachtingen voor implementatie** Het bedrijf biedt in minimaal 50% van de gastenkamers geen sets met persoonlijke verzorgingsartikelen en andere voorzieningen voor eenmalig gebruik, maar volledige conformiteit wordt sterk aanbevolen voor het hele pand. Deze items kunnen alleen op verzoek beschikbaar worden gesteld bij de receptie of een ander centraal servicepunt. De schriftelijke standaardprocedure[114] geeft duidelijk aan welke gastenkamers zijn uitgerust met sets met persoonlijke verzorgingsartikelen en andere gastvoorzieningen voor eenmalig, en welke niet. De lijst met artikelen die onder dit criterium vallen, omvat, maar is niet beperkt tot, douchemutsen, kammen, scheermessen, tandenborstels, tandpasta, wattenstaafjes, make-upremoverpads, nagelvijlen, tandstokers, moisturizers, schoenpoets, pantoffels, naaisets, scheersets, tandsets, menstruatieproducten en soortgelijke wegwerpbenodigdheden. Om het criterium te valideren, wordt geen combinatie van gedeeltelijke conformiteit geaccepteerd (bijvoorbeeld 1 item op verzoek terwijl andere items beschikbaar blijven in de kamer). Het wordt aanbevolen om:

[112] Zie woordenlijst
[113] Zie woordenlijst
[114] Zie woordenlijst

		• voor de materialen die voor deze items worden gebruikt, plastic waar mogelijk te vermijden. Alternatieven gemaakt van gerecycled plastic, hout, papier of gecertificeerde materialen met ecolabel of biologisch afbreekbare materialen hebben de voorkeur; • verzoeken van gasten voor deze items te registreren om de vraag te monitoren en kansen te identificeren om verspilling verder te verminderen; • de gasten te informeren over het bewuste gebruik van producten in verband met sets met verzorgingsproducten en andere gastvoorzieningen voor eenmalig gebruik; en • waar mogelijk herbruikbare items aan te bieden (bijvoorbeeld slippers in de gastenkamers die worden gewassen en hergebruikt). Het wordt aangeraden om het aanbod van dergelijke producten in de loop van de tijd volledig uit te faseren. Bedrijven die geen van de genoemde verzorgingssets of andere wegwerpvoorzieningen aanbieden, voldoen automatisch aan dit criterium (dit wordt gecontroleerd door de auditeur tijdens de fysieke audit). **Auditbewijs** Tijdens de audit presenteert het bedrijf de schriftelijke standaardprocedure[115] waarin duidelijk wordt aangegeven welke gastenkamers zijn uitgerust met sets met verzorgingsproducten en andere gastvoorzieningen voor eenmalig gebruik, en welke niet. Tijdens de fysieke audit bevestigt de auditeur dat er in 50% (of 100% in BE) van de gastenkamers geen sets met verzorgingsproducten of andere voorzieningen voor eenmalig gebruik aanwezig zijn, en dat deze alleen op verzoek beschikbaar zijn. De auditeur voert steekproeven[116] uit in gastenkamers volgens methode A zoals beschreven in de woordenlijst, om te verifiëren of wat in de standaardprocedure staat correct is. In specifieke omstandigheden, waarin de classificatie van het bedrijf vereist dat sets met verzorgingsproducten en andere voorzieningen voor eenmalig gebruik in alle gastenkamers worden aangeboden, presenteert het bedrijf bewijs zoals een fragment van de classificatiechecklist in combinatie met bewijs van classificatiegoedkeuring.
5.12	Voor afhaalmaaltijden biedt het bedrijf de mogelijkheid	**Relevantie** Afhaaldiensten[117] voor voedsel en dranken zijn belangrijke bronnen van afval van wegwerpverpakkingen, waarvan een groot deel niet wordt gerecycled of verkeerd wordt weggegooid zodra het het terrein verlaat. Het aanbieden van

[115] Zie woordenlijst
[116] Zie woordenlijst
[117] Zie woordenlijst

	voor gasten om eigen voedselverpakkingen mee te nemen of verpakkingen weer in te leveren. (V) HH, CHP, SA, CC, R, A	voedselverpakkingen die kunnen worden hergebruikt of weer kunnen worden ingeleverd vermindert afval aanzienlijk, stimuleert circulaire praktijken en betrekt gasten bij duurzamer gedrag. **Verwachtingen voor implementatie** Tenzij wettelijk verboden, biedt het bedrijf een van de volgende opties voor voedselverpakkingen die kunnen worden hergebruikt of weer kunnen worden ingeleverd voor afhaalmaaltijden binnen en buiten het terrein: a) gasten mogen hun eigen herbruikbare voedselverpakkingen meenemen en gebruiken; of b) er worden herbruikbare verpakkingen geleverd waar statiegeld op zit (bijvoorbeeld glazen potten, roestvrijstalen bakjes of andere bestendige materialen). Het bedrijf communiceert deze optie zichtbaar via geschikte kanalen zoals posters, menukaarten en -overzichten en digitale platforms. Hoewel dit criterium vooral relevant is voor all-inclusive hotels, campings en vakantieparken met kiosken of foodhallen, waar afhaalmaaltijden vaak voorkomen en het volume van verpakkingsafval hoog kan zijn, geldt het over het algemeen voor alle gelegenheden die afhaalmaaltijden binnen of buiten het terrein aanbieden. Om gastdeelname te stimuleren, wordt aanbevolen dat het bedrijf systemen gebruikt voor het inleveren van de verpakkingen, samenwerkingen met netwerken voor herbruikbare verpakkingen aangaat of kleine kortingen aanbiedt voor gasten die hun eigen verpakkingen meenemen. **Auditbewijs** Tijdens de audit presenteert het bedrijf het systeem voor voedselverpakkingen die kunnen worden hergebruikt of kunnen worden ingeleverd. De auditeur beoordeelt communicatiemateriaal (bijv. borden, menuvermeldingen, websitenotities) en kan de beschikbaarheid van voedselverpakkingen die weer kunnen worden ingeleverd ter plaatse verifiëren.
5.13	Beddengoed en badkamerlinnen zijn niet voor eenmalig gebruik en worden niet in plastic geleverd. (O) HH, CHP, SA	**Relevantie** Plastic producten voor eenmalig gebruik en wegwerpmaterialen dragen aanzienlijk bij aan wereldwijde afvalproductie, uitputting van hulpbronnen en vervuiling in alle omgevingen. Door verpakkingen van wegwerpplastic en wegwerplinnen te elimineren, ondersteunen bedrijven actief de overgang naar een circulaire en duurzame economie. **Verwachtingen voor implementatie** Tenzij specifieke lokale gezondheidsvoorschriften dit criterium niet van toepassing maken, gebruikt of biedt het bedrijf geen wegwerpbeddengoed of -badkamerlinnengoed aan. Dit omvat lakens, kussenslopen en -moltons, matrasbeschermers, dekbedovertrekken, badlakens en badmatten voor eenmalig gebruik. (Kleinere handdoeken, die worden gebruikt voor het drogen van de handen, mogen wel voor eenmalig gebruik zijn.) Bovendien wordt linnen van externe services (bijvoorbeeld gehuurd linnen) niet in wegwerpplastic geleverd. In plaats daarvan

		worden herbruikbare alternatieven gebruikt, zoals afgedekte transporttrolleys of herbruikbare textielzakken. **Auditbewijs** Tijdens de audit van de opslagruimtes bevestigt de auditeur dat er geen wegwerplinnen wordt gebruikt. De auditeur controleert ook het bezorgproces om te bevestigen dat extern geleverd linnengoed niet in wegwerpplastic is verpakt. Daarnaast voert de auditeur bij het opmerken van inconsistenties of vermoeden van onregelmatigheden steekproeven[118] uit in gastenkamers volgens methode A zoals beschreven in de woordenlijst om conformiteit te waarborgen. In specifieke omstandigheden, waarbij tijdens de audit geen levering van beddengoed en badkamerlinnengoed visueel kan worden waargenomen, toont het bedrijf bewijs van leveranciers (bijvoorbeeld foto's) of servicecontracten waaruit blijkt dat de levering van linnengoed plasticvrij is. Indien het bedrijf beweert dat dit criterium niet van toepassing is vanwege lokale gezondheidsvoorschriften, wordt bewijs gepresenteerd ter ondersteuning van deze bewering, en verifieert de auditeur de conformiteit door de toepasbaarheid van de genoemde gezondheidsvoorschriften te onderzoeken.

[118] Zie woordenlijst

Hoofdstuk 6 | INKOOP Administratie/overige inkoop, voedsel en dranken, wassen en schoonmaak		
Administratie/overige aanbesteding		
N.	**Criterium**	**Toelichtingen**
6.1	Het bedrijf heeft een duurzaam inkoopbeleid dat richtlijnen biedt voor het maken van ecologisch, sociaal en cultureel duurzame keuzes bij het selecteren van goederen, diensten en leveranciers. (V) HH, CHP, SA, CC, R, A	**Relevantie** Duurzame inkoop speelt een cruciale rol bij het minimaliseren van de milieu- en sociale schade die samenhangt met toerismeactiviteiten en het beïnvloeden van de bredere toeleveringsketen om toe te werken naar verantwoorde praktijken. Door aankoopbeslissingen af te stemmen op duurzaamheidsprincipes, kunnen bedrijven helpen het gebruik van hulpbronnen, vervuiling en verpakkingsafval te verminderen; eerlijke arbeidsomstandigheden te ondersteunen, dierenwelzijn te bevorderen en cultureel erfgoed te beschermen. **Verwachtingen voor implementatie** Het bedrijf ontwikkelt en implementeert een duurzaam inkoopbeleid dat duidelijke richtlijnen biedt over hoe milieubewuste, sociale, culturele en economische duurzaamheidsoverwegingen worden geïntegreerd in alle aankoopbeslissingen. Het beleid is van toepassing op de inkoop van: • kapitaalgoederen; • voedsel- en drankproducten; • bestendige producten zoals meubels, tapijten, servies, etc. (bijvoorbeeld het kopen van tweedehands meubels[119] en inrichtingen[120]); • bouwmaterialen en bouwgerelateerde diensten;

[119] Zie woordenlijst
[120] Zie woordenlijst

		• alle onafhankelijke dienstverleners en leveranciers die betrokken zijn bij de exploitatie, renovatie of bouw van de vestiging; • andere producten die relevant zijn voor de diensten van de bedrijven, zoals schoonmaakproducten; en • diensten zoals wasserijservices. Het duurzame inkoopbeleid omvat: • specifieke verplichtingen om afvalproductie te minimaliseren, bijvoorbeeld het selecteren van producten en leveranciers die onnodige verpakkingen en wegwerpplastic verminderen; • verwijzing naar dierenwelzijnsnormen, waar passend (bijv. voedselinkoop, materiaalinkoop); • duidelijke verwachtingen met betrekking tot naleving van nationale en internationale arbeidswetgeving, vooral tijdens bouw of renovatie; • duidelijke verwachtingen van leveranciers, bijvoorbeeld in verband met mensenrechtenpraktijken; en • richtlijnen die voldoende rust- en werkplekken voor arbeiders vereisen en waar mogelijk lokale arbeidskrachten in dienst nemen. Daarnaast worden de verwachtingen ten opzichte van leveranciers zoals vastgelegd in het duurzame inkoopbeleid minstens eens per twee jaar aan alle leveranciers gecommuniceerd (bijvoorbeeld via een leverancierscommunicatieformulier, contractclausules of schriftelijke vereisten). Het beleid wordt formeel gedocumenteerd, gedeeld met al het relevante personeel en management, minstens eens in de vier jaar herzien en indien nodig aangepast om de veranderende duurzaamheidsdoelstellingen of veranderingen in de inkoopcontext weer te geven. Als de vestiging deel uitmaakt van een keten, kan een ketenbreed inkoopbeleid worden toegepast, mits dit is aangepast aan de lokale context en toepasbaar is op de individuele onderneming. **Auditbewijs** Tijdens de audit presenteert het bedrijf: • een duurzaam inkoopbeleid dat formeel is goedgekeurd door het management en voorzien is van een ingangsdatum. Een addendum of aanvulling op het beleid wordt als gelijkwaardig bewijs geaccepteerd; en • documentatie die aantoont dat alle leveranciers minstens eens per twee jaar op de hoogte worden gesteld van wat er van hen wordt verwacht, bijvoorbeeld met betrekking tot mensenrechtenpraktijken (bijvoorbeeld ondertekende leveranciersformulieren, e-mails of contractclausules).
6.2	Het bedrijf informeert alle door derden beheerde winkels en	**Relevantie** Om een consistente duurzaamheidsaanpak in de hele onderneming te waarborgen, zijn alle door derden geëxploiteerde winkels en bedrijven op het terrein betrokken bij de Green Key-inspanningen. Deze bedrijven hebben een grote invloed op de gastervaring en de ecologische voetafdruk van het bedrijf.

	bedrijven op het terrein over duurzaamheidsinitiatieven en Green Key en moedigt hen aan hun activiteiten in dezelfde geest te beheren. (V) HH, CHP, SA, CC, R, A	**Verwachtingen voor implementatie** Alle door derden geëxploiteerde winkels en bedrijven worden regelmatig geïnformeerd over de milieu- en sociale duurzaamheidsinitiatieven van het bedrijf, inclusief informatie over Green Key. Externe winkels en bedrijven zijn onder andere kappers, cafés, brasseries, restaurants, sportscholen, spafaciliteiten, reis- en toerismebureaus, souvenirwinkels, kledingwinkels, kiosken, fietsverhuurbedrijven, etc. Het bedrijf zorgt ervoor dat informatie over duurzaamheidsinitiatieven en Green Key minstens eens per twee jaar aan deze door derden geëxploiteerde bedrijven wordt gecommuniceerd. Informatie kan worden verstrekt via schriftelijke communicatie, tijdens gezamenlijke vergaderingen, etc. Voor alle externe winkels en bedrijven wordt aanbevolen dezelfde duurzaamheidsprincipes te volgen als Green Key, met duidelijke voorbeelden: afvalvermindering (bijvoorbeeld het minimaliseren van wegwerpplastic); energie-efficiëntie (bijvoorbeeld gebruik van ledverlichting, energiebesparende apparatuur); waterbesparing (bijvoorbeeld waterbesparend sanitair[121]); duurzame inkoop (bijvoorbeeld het vermijden van schadelijke materialen, het aanbieden van milieuvriendelijke producten) etc. Waar mogelijk volgen medewerkers in door derden geëxploiteerde winkels en bedrijven op dezelfde manier training[122] als het personeel in het bedrijf. Voor diensten of faciliteiten die worden beheerd en eigendom zijn van dezelfde entiteit als het kandidaatbedrijf; of wordt uitgevoerd onder een contract, waarbij het beheer van het kandidaatbedrijf de controle over de dienst behoudt; de huurovereenkomst of overeenkomst bevat een clausule die vereist dat het bedrijf voldoet aan de toepasselijke Green Key-criteria. De clausule specificeert dat van het bedrijf wordt verwacht dat het werkt aan de duurzaamheidsdoelstellingen die op Green Key zijn afgestemd en kan worden toegevoegd aan een bestaande overeenkomst, indien die al aanwezig is. **Auditbewijs** Tijdens de audit presenteert het bedrijf: • informatie over door derden geëxploiteerde winkels en bedrijven op het terrein; en • documentatie (bijvoorbeeld notulen van vergaderingen of communicatie via e-mail, overeenkomsten, etc.) die aantoont dat de door derden geëxploiteerde winkels en bedrijven regelmatig (minimaal elke 2 jaar) worden geïnformeerd over de milieu- en duurzaamheidsinitiatieven van het bedrijf en worden aanbevolen hun activiteiten in dezelfde geest te beheren volgens de Green Key-criteria. In specifieke omstandigheden, voor diensten of faciliteiten die worden beheerd en eigendom zijn van dezelfde entiteit als het kandidaatbedrijf, of onder een contract worden beheerd (waarbij het beheer van het kandidaatbedrijf de controle over de

[121] Zie woordenlijst
[122] Zie woordenlijst

		dienst behoudt), presenteert het bedrijf de huurovereenkomsten waarin een verplichting wordt gesteld de Green Key-normen te volgen. Een addendum/aanvulling op de overeenkomst wordt als gelijkwaardig bewijs geaccepteerd.
6.3	Minstens 90% van het nieuw aangekochte drukpapier, enveloppen en papiermaterialen die door het bedrijf worden geproduceerd of besteld, hebben een ecolabel. (V) HH, CHP, SA, CC, R, A	**Relevantie** Gerecycled papier en papier met ecolabel verminderen ontbossing, watergebruik, chemische vervuiling en CO_2-uitstoot die samenhangen met papierproductie, terwijl het verantwoord bosbeheer en duurzaam verbruik bevordert. **Verwachtingen voor implementatie** Het bedrijf geeft prioriteit aan de aankoop en het gebruik van internationaal en nationaal erkend drukpapier, enveloppen en papiermaterialen met ecolabel. Minstens 75% van het drukpapier, de enveloppen en papiermaterialen (bijv. menu's, sleutelkaarthouders, folders en merk- of gepersonaliseerde verpakkingen) die binnen de afgelopen 24 maanden (voor hercertificeringen) of 6 maanden (voor nieuwe kandidaatbedrijven) zijn gekocht of besteld, hebben een ecolabel. Het criterium omvat kantoorpapier (bijvoorbeeld kopieerpapier, briefpapier, gedrukte gastfacturen, administratieve documenten en formulieren die bij de receptie of in de backoffice worden gebruikt). De naleving van het criterium wordt aangetoond op basis van de hoeveelheden (d.w.z. aantal eenheden, zoals artikelen, dozen, verpakkingen, etc.) van drukpapier, enveloppen en papiermaterialen die in de afgelopen 24 of 6 maanden (afhankelijk van het certificeringsjaar) zijn geproduceerd of besteld, waarbij aankoopgegevens als basis voor de berekening worden gebruikt. **Auditbewijs** Tijdens de audit presenteert het bedrijf documentatie (een lijst of facturen), met vermelding van: • het totale aantal eenheden drukpapier, enveloppen en gedrukte papiermaterialen die in de afgelopen 24 of 6 maanden zijn geproduceerd of besteld (afhankelijk van het certificeringsjaar); en • het materiaal dat een internationaal of nationaal erkend ecolabel draagt (en om welk label het gaat), om naleving van de 90%-drempel aan te tonen. Tijdens de fysieke audit selecteert de auditeur in een steekproef 3 willekeurige vermelde bedrukte printpapieren, enveloppen of gedrukte papieren items ter bevestiging dat de bijbehorende ecolabels op de geselecteerde materialen aanwezig zijn (methodologie C).
6.4	Het bedrijf neemt ten minste twee	**Relevantie**

	initiatieven om het gebruik van papier bij de receptie, in kantoren en/of in gasten- en vergaderruimtes te verminderen. (V) HH, CHP, SA, CC, A	Het verminderen van papiergebruik verlaagt de energievraag, grondstofwinning en afvalproductie die verband houden met papierproductie en -verwijdering. Door onnodig papierverbruik te minimaliseren, besparen bedrijven kosten, verkleinen ze hun ecologische voetafdruk en bevorderen ze duurzamere operationele praktijken. **Verwachtingen voor implementatie** Het bedrijf ontwikkelt een actieplan dat reductiemogelijkheden identificeert en de te implementeren initiatieven uiteenzet. In het actieplan neemt het bedrijf ten minste twee initiatieven om het gebruik van papier bij de receptie, in kantoren en in gastenkamers en/of vergaderruimtes te verminderen: a) Voorbeelden van maatregelen in gasten- en vergaderruimtes: o de beschikbaarheid van papier beperken (bijvoorbeeld kleiner formaat zoals A5, minder vellen of alleen beschikbaar op verzoek); o papier alleen beschikbaar stellen aan een centrale tafel in vergaderruimtes; en/of o pennen en papier alleen beschikbaar stellen als daarom wordt gevraagd. b) Voorbeelden van maatregelen bij de receptie: o factuur en ontvangstbewijzen alleen op verzoek; en/of o het gebruik van enveloppen voor gedrukte materialen vermijden. c) Voorbeelden van maatregelen in kantoren en backofficeruimtes: o dubbelzijdig afdrukken aanmoedigen; o printers instellen op standaard eco-instellingen; o papier hergebruiken voor aantekeningen; en/of o onnodig afdrukken beperken door documenten digitaal te delen. Als eerste stap wordt aanbevolen een inventarisatie te maken van waar en hoe papier wordt gebruikt (bijvoorbeeld bij de receptie, in kamers, voor administratie in de backoffice of in vergaderruimtes) om de meest impactvolle mogelijkheden voor vermindering te identificeren. Voor deze inventarisatie kan gebruik worden gemaakt van dezelfde lijst of hetzelfde formaat als voor criterium 6.3. Het wordt ook aanbevolen een vrijwillige reductiedoelstelling vast te stellen. Bijvoorbeeld een vermindering van 10–15% in aangekochte volumes over een periode van 24 maanden ten opzichte van de vorige certificeringsperiode (voor hercertificeringen). Medewerkers in alle relevante afdelingen worden op de hoogte gebracht van en betrokken bij de uitvoering van het papierreductieplan en de maatregelen. **Auditbewijs**

		Tijdens de audit presenteert het bedrijf een actieplan waarin de geselecteerde initiatieven voor papierreductie worden beschreven. In specifieke omstandigheden bevestigt een fysieke audit voor hercertificeringen dat er minstens twee maatregelen zijn genomen om het gebruik van papier bij de receptie, in kantoren en/of in gasten-/vergaderruimtes te verminderen.
6.5	Ten minste één productcategorie van nieuw gekocht of gehuurd textiel is sociaal of milieugecertificeerd. (V/O) HH (V) CHP, SA, CC, R (O)	**Relevantie** Textiel behoort tot de meest grondstofintensieve productgroepen in de horeca, met grote impact op vezelteelt, chemisch gebruik, water- en energieverbruik en arbeidspraktijken in toeleveringsketens. Door textiel in te kopen met erkende milieu- of sociale certificeringen, verkleinen bedrijven hun voetafdruk, bevorderen ze eerlijke arbeid en zorgen ze voor verantwoorde productie en verantwoord gebruik. **Verwachtingen voor implementatie** Het bedrijf zorgt ervoor dat ten minste één productcategorie van textiel (bijv. handdoeken, lakens, kussenslopen, dekbedovertrekken, tafelkleden, textielservetten, professionele werkkleding voor schoonmaakteams, keuken- en restaurantpersoneel en receptie- en ontvangstpersoneel, gordijnen, andere textielproducten) die in de afgelopen 24 maanden (voor hercertificeringen) of 6 maanden (voor nieuwe kandidaatbedrijven) zijn gekocht of gehuurd, een internationaal of nationaal erkende productcertificering draagt die betrekking heeft op milieu- of sociale duurzaamheidsaspecten. Certificeringen gelden voor de textielproducten zelf (niet alleen voor de fabriek of productielocatie) en omvatten één of meer van de volgende aspecten: a) grondstoffen (bijv. biologisch, gerecycled, fair trade); b) productieproces (bijvoorbeeld verminderd energieverbruik of gebruik van chemische stoffen); en/of c) werkomstandigheden (bijvoorbeeld ethische arbeidsnormen). Als onderdeel van verantwoord textielbeheer houdt het bedrijf rekening met de volledige levenscyclus van textiel: inkoop (bijv. hoge kwaliteit en stevig materiaal), gebruiksfase (bijv. wasbestendigheid, pluizen) en opties voor het einde van de levensduur (bijvoorbeeld gemakkelijk recyclebaar waar lokale opties bestaan voor wanneer het textiel wordt afgedankt). Het bedrijf vermijdt ook textiel dat is behandeld met schadelijke chemische afwerkingen (bijvoorbeeld vlamvertragende middelen), tenzij dit wettelijk verplicht is. Waar een dergelijke behandeling nodig is, gaat de voorkeur naar van nature brandvertragende vezels of gecertificeerde behandelingen met een geringe impact. Tweedehands, gereviseerd of hergebruikt textiel wordt ook voor deze eis geaccepteerd, mits het veilig en geschikt is en de langetermijnimpact op het milieu niet vergroot.

		Als het bedrijf vóór de invoering van dit criterium een geldig textielverhuur- of servicecontract heeft, wordt het criterium als Richtlijn (G) beschouwd totdat het contract afloopt, en uiterlijk op 31 december 2027. Bij verlenging of het afsluiten van een nieuw contract, en in ieder geval vanaf 1 januari 2028, moeten de aangekochte of gehuurde textielstukken voldoen aan de eisen van dit criterium. **Auditbewijs** Tijdens de audit presenteert het bedrijf aankoop- of huurgegevens van de afgelopen 24 of 6 maanden (afhankelijk van het certificeringsjaar) waaruit blijkt dat ten minste één productcategorie van textiel een erkende certificering heeft. Tijdens de fysieke audit selecteert de auditeur in een steekproef 3 willekeurige textielartikelen in de betreffende textielcategorie ter bevestiging dat de bijbehorende certificeringen aanwezig zijn op de geselecteerde items (methodologie C). ***In bepaalde gevallen, als het bedrijf een geldig textielverhuur- of servicecontract heeft voordat dit criterium werd ingevoerd, laat het bedrijf het contract zien, samen met de begindatum en de geldigheidsduur.***
6.6	Minstens 50% van de leveranciers van het bedrijf is eco-gecertificeerd. (O) HH, CHP, SA, CC, R, A	**Relevantie** Omdat het bedrijf nauw samenwerkt met leveranciers van goederen en diensten, heeft het de mogelijkheid en verantwoordelijkheid om hogere milieu- en sociale standaarden in de hele toeleveringsketen te bevorderen. Dit criterium moedigt bedrijven aan om voornamelijk samen te werken met leveranciers die formeel gecertificeerd zijn op het gebied van duurzaamheid. **Verwachtingen voor implementatie** Minstens 50% van de leveranciers van de onderneming beschikt over een erkende eco-certificering van derden op leveranciers- of bedrijfsniveau (niet alleen voor individuele producten). Dit geldt voor alle leveranciers waarmee het bedrijf tijdens de certificeringsperiode samenwerkt. Leverancierscertificeringen zijn gerelateerd aan verifieerbare duurzaamheidsnormen. Geaccepteerde certificeringscategorieën omvatten, maar zijn niet beperkt tot: milieubeheersystemen, eerlijke arbeidspraktijken en mensenrechten; dierenwelzijnsnormen: certificeringen voor duurzame bedrijven, etc. Productspecifieke certificeringen (bijvoorbeeld een gecertificeerd biologisch product) voldoen niet aan dit criterium, tenzij de leverancier zelf gecertificeerd is. **Auditbewijs** Tijdens de audit presenteert het bedrijf documentatie (bijvoorbeeld een lijst), waarmee het volgende wordt aangetoond: • alle leveranciers die tijdens de certificeringsperiode worden gebruikt; en

		• de leveranciers met geldige eco-certificeringen, om aan te tonen dat gecertificeerde leveranciers minstens 50% van het totale aantal leveranciers uitmaken. Dit is voorzien van bewijs, bijvoorbeeld een kopie van certificaten ter bevestiging dat de vermelde leveranciers momenteel een erkende eco-certificering bezitten. Tijdens de fysieke audit voert de auditeur steekproeven[123] uit van de documentatie door 3 geldige certificaten van de vermelde leveranciers te controleren (methodologie C).
6.7	Als de wasserijdienst wordt uitbesteed, bevindt de aanbieder zich ofwel binnen 100 km van het bedrijf of is deze eco-gecertificeerd. (O) HH, CHP, SA, CC, R, A	**Relevantie** Om de lokale economie te ondersteunen en de ecologische voetafdruk van het vervoer van wasgoed en de milieubelasting van wasserijdiensten wegens gebruik van chemische stoffen, water- en energieverbruik en afvalwaterlozing te verminderen[124] , besteedt het bedrijf de wasserijdiensten uitsluitend uit aan bedrijven die zich binnen 100 km van de vestiging bevinden, of een geldige milieucertificering van derden bezitten. **Verwachtingen voor implementatie** Het bedrijf besteedt wasserijdiensten alleen uit aan een externe aanbieder die zich binnen 100 km van het bedrijf bevindt of eco-gecertificeerd is. Wanneer de aanbieder wordt geselecteerd op basis van geverifieerde milieuprestaties in plaats van afstand, beschikt de aanbieder over een geldige milieucertificering van derden, die conformiteit aantoont aan erkende milieubeheersnormen in de hele bedrijfsvoering. De certificering is actueel en wordt uitgegeven door een onafhankelijke, geaccrediteerde instantie. In het zeldzame geval dat er vanwege de locatie van het bedrijf geen aanbieder binnen een straal van 100 km kan worden gevonden, wordt de dichtstbijzijnde aanbieder gebruikt. In dergelijke gevallen wordt bewijs geleverd dat aantoont dat het de dichtstbijzijnde geschikte aanbieder is en een rechtvaardiging voor deze keuze (bijvoorbeeld bergachtig terrein, eilandlocaties, nationale wegbeperkingen, dienstuitval). Voor bedrijven in landen met een landoppervlakte van meer dan 1 miljoen km² is de algemene maximaal toegestane afstand 500 km. Hoewel de wasserijdiensten worden uitbesteed, blijft het bedrijf verantwoordelijk voor het waarborgen dat de milieueffecten van deze diensten worden geminimaliseerd, onder meer door voortdurende monitoring en herbeoordeling van de praktijken van de aanbieder in de loop van de tijd. Als een bedrijf alle wasserijdiensten intern verzorgt, is dit criterium niet van toepassing (n.v.t.). **Auditbewijs**

[123] Zie woordenlijst
[124] Zie woordenlijst

		Tijdens de audit presenteert het bedrijf documentatie met naam en adres, evenals een contract of facturen van de externe wasserijdienstverlener. Daarnaast wordt één van de volgende soorten bewijs gepresenteerd: *a)* bewijs dat de aanbieder zich binnen 100 km bevindt; *b)* rechtvaardiging waarom een aanbieder op een afstand van meer dan 100 km is gekozen, inclusief bewijs dat er geen optie dichterbij beschikbaar is en dat de geselecteerde aanbieder het dichtstbijzijnde alternatief is (bijvoorbeeld een kaart, correspondentie met lokale aanbieders of vervoersbeperkingen); of *c)* een kopie van het milieucertificaat van de wasserij.
6.8	Minstens 75% van de voertuigen en vervoersmiddelen die eigendom zijn van of gehuurd worden door het bedrijf zijn elektrische voertuigen of bakfietsen. (O) HH, CHP, SA, CC, R, A	**Relevantie** Gemotoriseerd vervoer draagt aanzienlijk bij aan CO_2-uitstoot, luchtvervuiling en energieverbruik. Door over te stappen op elektrische voertuigen of bakfietsen, verkleinen bedrijven hun ecologische voetafdruk, verminderen ze geluid en luchtvervuiling en tonen ze leiderschap in duurzame mobiliteit. **Verwachtingen voor implementatie** Minstens 75% van de voertuigen en vervoersmiddelen van het bedrijf of die door het bedrijf worden gehuurd of geleased zijn elektrische voertuigen of bakfietsen (inclusief elektrische en niet-gemotoriseerde bakfietsen). Het criterium geldt voor alle voertuigen die eigendom zijn of worden gehuurd of geleased of anderszins onder operationeel beheer van het bedrijf staan, zoals auto's, scooters, golfkarretjes en andere voertuigen die worden gebruikt voor interne circulatie, gasten- of personeelsvervoer en voedsel- en drankbezorging. Dit geldt niet voor gecontracteerde taxiservices, externe shuttle-operators of openbaarvervoersaanbieders, tenzij de dienst exclusief door het bedrijf wordt geregeld onder een terugkerend contract. In die gevallen wordt het echter aanbevolen om waar mogelijk prioriteit te geven aan aanbieders met een wagenpark met een lage uitstoot of nulemissie. **Auditbewijs** Tijdens de audit presenteert het bedrijf een schriftelijk overzicht van alle gebruikte voertuigen en transportmiddelen (eigendom, gehuurd of geleased), met een indicatie van het type voertuig, energiebron en gebruikssituatie. Tijdens de fysieke audit neemt de auditeur steekproeven[125] door 3 van de vermelde voertuigen en/of vervoersmiddelen te controleren. De steekproef omvat, waar van toepassing, verschillende voertuigtypes, energiebronnen en gebruikssituaties (methodologie C).

[125] Zie woordenlijst

6.9	Het bedrijf bevordert en ondersteunt actief duurzame en gezondheidsbewuste woon-werkverkeersmogelijkheden voor het personeel. (O) HH, CHP, SA, CC, R, A	**Relevantie** Het woon-werkverkeer van personeel kan aanzienlijk bijdragen aan lokale luchtvervuiling en CO_2-uitstoot. Door emissiearme en actieve vervoerswijzen te stimuleren, verkleinen bedrijven hun ecologische voetafdruk terwijl ze de gezondheid, veiligheid en het algehele welzijn van het personeel ondersteunen. **Verwachtingen voor implementatie** Het bedrijf moedigt al het personeel actief aan om een emissiearme, gezondheidsbewuste vervoerswijze te kiezen. Het bedrijf betrekt personeel actief bij deze opties door deze te promoten via bewustwordingscampagnes, faciliteitsupgrades en/of stimuleringsprogramma's. Voorbeelden van ondersteuningsmaatregelen zijn onder andere, maar zijn niet beperkt tot: a) schriftelijke communicatie (inclusief digitale kanalen zoals e-mail of personeelsplatforms) die minstens eens per zes maanden wordt verzonden; b) aanpasbare en visueel aantrekkelijke posters, infographics of digitale materialen (bij voorkeur met standaardsjablonen die beschikbaar zijn via de Green Key Toolbox[126]); c) fysieke materialen geplaatst in prominente personeelsruimtes (bijv. ingangen, pauzeruimtes, kleedkamers); d) het aanschaffen van infrastructuur (bijv. veilige en overdekte fietsenstallingen, laadstations voor EV's); en/of e) financiële of logistieke prikkels (bijv. gesubsidieerde openbaarvervoertickets, gratis parkeren/laden voor EV's, pendeldiensten of georganiseerde carpoolondersteuning). Alle communicatie benadrukt de dubbele voordelen van duurzaam woon-werkverkeer: een verminderde milieubelasting en een verbetering van de persoonlijke en gemeenschapsgezondheid. Duurzame vervoersmogelijkheden voor het personeel omvatten actieve vervoerswijzen (bijvoorbeeld wandelen, fietsen), openbaar vervoer (bus, trein, tram, metro, boot), elektrische en hybride voertuigen, carpool- en ride-sharingprogramma's, en pendelbussystemen georganiseerd door het bedrijf. **Auditbewijs** Tijdens de audit presenteert het bedrijf bewijs van interne communicatie die duurzaam woon-werkverkeer aanmoedigt (bijvoorbeeld e-mails, posters, intranetberichten), met bewijs van circulatie minstens eens per zes maanden. In specifieke omstandigheden, als optie d) en/of e) wordt gekozen, presenteert het bedrijf documentatie van alle uitgevoerde stimuleringsprogramma's, ondersteuningsmaatregelen of infrastructuur die is verstrekt (bijv. personeelsmemo's, aankoop- of installatiegegevens, stimuleringsbeleid). Het fotografische of fysieke bewijs van gebruikte visuele materialen toont aan dat deze informatief, aantrekkelijk en

[126] Zie woordenlijst

		duidelijk toegankelijk zijn voor alle medewerkers.
6.10	Het bedrijf neemt initiatieven om de milieubelasting van IT-systemen te verminderen. (O) HH, CHP, SA, CC, R, A	**Relevantie** Digitale systemen (waaronder IT-apparatuur, online diensten en data-infrastructuur) hebben gedurende hun levenscyclus aanzienlijke milieueffecten. Deze omvatten energieverbruik, grondstofwinning en datagerelateerde emissies (vaak digitale vervuiling genoemd). Door IT verantwoord te beheren, kunnen bedrijven zowel hun fysieke als digitale ecologische voetafdruk verkleinen. **Verwachtingen voor implementatie** Het bedrijf neemt maatregelen om digitale praktijken en IT-apparatuur verantwoord te beheren, met als doel het energieverbruik te verlagen, de levensduur van apparatuur te verlengen en onnodige gegevensoverdracht en opslag te verminderen. De onderneming voert een minimaal aantal maatregelen uit afhankelijk van het aantal werknemers in de onderneming: • Bedrijven met minder dan 50 werknemers voeren ten minste één maatregel uit; en • Bedrijven met ≥50 medewerkers voeren ten minste 3 maatregelen uit. Voorbeelden van metingen: a) digitale communicatie optimaliseren door de frequentie of omvang van massamails en nieuwsbrieven te verminderen, zich af te melden bij ongebruikte platforms of digitale diensten en onnodige auto-play of automatische cloud-synchronisatiefuncties uit te schakelen; b) een digitale infrastructuur met een lagere impact gebruiken door dataservices of webhostingproviders te kiezen met een lagere CO_2-uitstoot of datacentra gebruiken die op hernieuwbare energie worden aangedreven door hernieuwbare energie. Hierbij gaat de voorkeur uit naar aanbieders met gepubliceerde milieuprestatiedoelstellingen of duurzaamheidsrapportages; c) IT-apparatuur met een lage impact aanschaffen, zoals: o energiezuinige modellen (bijv. Energy Star, EPEAT); o gereviseerde of tweedehands apparatuur in goede staat van dienst; en/of o apparatuur met een langere levensduur en garanties op reparatie. d) verantwoord digitaal gebruik onder medewerkers aanmoedigen via beleid of interne bewustwording met betrekking tot onderwerpen zoals: o het uitschakelen van stationaire monitoren en apparaten; o het vermijden van onnodige streaming of verlaagde videoresoluties; o het archiveren of verwijderen van ongebruikte digitale bestanden en e-mails; o het gebruik van energiebesparende maatregelen (bijv. donkere modus, ecomodus); en/of

		○ AI-tools op een verantwoorde manier gebruiken. e) digitale emissies aan de gastzijde beperken door: ○ geen hoogwaardige entertainmentdiensten (bijvoorbeeld streamingplatforms) aan te bieden in gastenkamers; en/of ○ een ecomodus of energiebesparende scherminstellingen te gebruiken op openbare apparaten. f) bewustwordings- of trainingsactiviteiten[127] voor medewerkers organiseren met betrekking tot verantwoorde digitale praktijken en de milieueffecten van IT-systemen, waarbij gasten optioneel worden betrokken (bijv. via informatieborden/-schermen, e-learning, digitale gidsen). In deze sessies kunnen onderwerpen aan bod komen zoals eco-ontwerp van digitale diensten, ethisch gebruik van gegevens, inclusie en toegankelijkheid (het stimuleren van een cultuur van digitale verantwoordelijkheid binnen de organisatie); en/of g) de ecologische voetafdruk van de digitale aanwezigheid van het bedrijf verkleinen door: ○ het beoordelen of certificeren van de milieuprestaties van de website alleen wanneer het bedrijf over de middelen of interne capaciteit beschikt om deze te verbeteren; en/of ○ het optimaliseren van de website op het gebied van energie-efficiëntie (bijvoorbeeld lichtgewicht ontwerp, kleinere mediagrootte, hosting met hernieuwbare energie). **Auditbewijs** Tijdens de audit presenteert het bedrijf: • een korte beschrijving of intern beleid waarin de geselecteerde digitale duurzaamheidsmaatregelen worden beschreven (ten minste 1 voor bedrijven met minder dan 50 medewerkers; ten minste 3 voor bedrijven ≥50 medewerkers); en • inkoopgegevens, inventaris van apparatuur, trainingsmateriaal (waar passend) of andere relevante documentatie om de implementatie te bevestigen. Tijdens de fysieke audit kan de auditeur acties zoals scherminstellingen, informatieborden/-schermen of gebruikte apparatuur controleren aan de hand van een fysieke audit of een gesprek met het personeel.
6.11	Meubels, inrichting en materialen worden gerenoveerd,	**Relevantie** Het verlengen van de levensduur van meubels[128], inrichting[129] en andere bestendige goederen vermindert de vraag naar nieuwe productie, vermindert afvalproductie en minimaliseert de CO_2-uitstoot. Wanneer items niet langer op locatie gebruikt

[127] Zie woordenlijst
[128] Zie woordenlijst
[129] Zie woordenlijst

	geüpcycled of gedoneerd om de levensduur te verlengen. (O) HH, CHP, SA, CC, R, A	kunnen worden, verlengt verantwoord doneren aan liefdadigheids- of herbestemmingsorganisaties hun levenscyclus verder, wat zowel milieu- als sociale waarde ondersteunt. **Verwachtingen voor implementatie** Het bedrijf geeft prioriteit aan het verlengen van de levensduur van bestendige goederen (meubels, inrichtingen, materialen en benodigdheden) door: a) renovatie of upcycling, intern of door een derde partij uitgevoerd, waarbij de interventie de levensduur van het item verlengt en de aankoop van een nieuw equivalent voorkomt; en/of b) donatie van items die niet intern hergebruikt kunnen worden aan liefdadigheids- of herbestemmingsorganisaties die verder gebruik mogelijk maken (bijvoorbeeld doorverkoop, herverdeling, herproductie). Speciale aandacht wordt besteed aan items die specifieke behandeling of voorbereiding vereisen vóór donatie (bijvoorbeeld het wissen van gegevens voor technologische donaties). Het wordt sterk aanbevolen dat gedoneerde items voldoen aan de basisdonatievoorwaarden, zodat de items schoon, veilig en in goede staat zijn om te voorkomen dat de dumplasten naar ontvangende organisaties verschuiven. Voedseldonaties vallen onder criterium 6.15. **Auditbewijs** Tijdens de audit presenteert het bedrijf: a) documentatie van renovatie- of upcyclingactiviteiten uitgevoerd binnen de afgelopen 24 maanden (voor hercertificeringen) of 6 maanden (voor nieuwe kandidaatbedrijven); en/of b) overeenkomsten, donatiebonnen of schriftelijke correspondentie met ontvangende organisaties van de afgelopen 6 maanden.
Voedsel en dranken		
6.12	Het bedrijf koopt en promoot verschillende categorieën voedsel- en drankproducten	**Relevantie** Dit criterium bevordert duurzame voedselsystemen door verminderde CO_2-uitstoot, verbeterd dierenwelzijn en ondersteuning van lokale economieën en kleine producenten. Het prioriteren van gecertificeerde of lokale voedsel- en drankproducten helpt nadelige milieueffecten van industriële landbouw en intensieve voedselproductie te verminderen, die belangrijke bijdragers leveren aan land- en bodemdegradatie, chemische verontreiniging en verontreiniging door pesticiden en verlies van biodiversiteit. **Verwachtingen voor implementatie**

	die biologisch en/of lokaal geproduceerd zijn en/of een ecolabel en/of fairtradelabel hebben. (V) HH, CHP, SA, CC, R, A	Het bedrijf koopt en promoot voedsel- en drankproducten die biologisch en/of lokaal geproduceerd zijn en/of een ecolabel en/of fairtradelabel hebben. Hotels en hostels (HH), campings en vakantieparken (CHP), kleine accommodaties (SA), conferentiecentra (CC) en attracties (A) kopen ten minste 5 kwalificerende voedsel- en drankproducten. Restaurants/cafés (R) kopen ten minste 10 kwalificerende producten. Deze producten worden in aanzienlijke hoeveelheden en/of dagelijks gebruikt en beslaan minstens 5 of 9 verschillende productcategorieën (afhankelijk van de categorie van het bedrijf). Kwalificerende productcategorieën zijn onder andere: a) warme dranken (bijv. koffie, thee, warme chocolademelk); b) koude alcoholvrije dranken (bijv. sap, kombucha); c) alcoholische dranken (bijv. wijn, bier, likeuren); d) zuivelproducten (bijv. melk, yoghurt, kaas, plantaardige alternatieven); e) bakkerswaren (bijv. brood, gebak); f) fruit/groenten (inclusief gedroogde/geconserveerde groenten); g) granen en zetmeel (bijv. pasta, rijst, meel, aardappelen); h) vleeswaren, vis, gevogelte en eieren; en/of i) smaakmakers, smeerbare producten en zoetstoffen (bijv. honing, jam, suiker, sauzen). j) peulvruchten, noten en zaden (bijv. bonen, linzen, kikkererwten, noten, zaden) k) oliën, azijn, bak- en braadvetten (bijv. olijfolie, raapzaadolie, zonnebloemolie, azijn) l) kruiden, specerijen en smaakmakers (bijv. verse kruiden, gedroogde kruiden, specerijen) Biologische of fairtradeproducten of producten met een ecolabel worden gecertificeerd door nationale of internationale autoriteiten. Producten worden, waar mogelijk, lokaal geproduceerd om de ecologische voetafdruk te verkleinen door minder vervoer en om de lokale economie te stimuleren. Lokaal geproduceerde producten worden binnen 100 km van het bedrijf geproduceerd. Dit omvat producten die op het terrein worden geteeld, evenals producten die binnen deze straal in het wild zijn gevangen of in de vrije natuur zijn geoogst. Daarnaast moeten lokale producenten zich kwalificeren als mkb (midden- en kleinbedrijf), overeenkomstig de nationale standaarddefinitie. In het zeldzame geval dat vanwege de locatie van het bedrijf geen producenten binnen een straal van 100 km te vinden zijn, wordt de dichtstbijzijnde producent gebruikt. In dergelijke gevallen geeft het bedrijf een schriftelijke, ondertekende rechtvaardiging waarom deze specifieke producent is gebruikt (dit kan bijvoorbeeld vanwege de specifieke duurzaamheidsmissie van de producent). Voor bedrijven in landen met een landoppervlakte van meer dan 1 miljoen km² is de algemeen maximaal toegestane afstand 500 km. Voorkeur moet ook worden gegeven aan lokale producenten met aantoonbare duurzame praktijken, dierenwelzijnsnormen of certificeringen. Waar van toepassing moet er bij de selectie van gecertificeerde producten rekening worden gehouden met de behandeling van dieren, fokomstandigheden, leefomstandigheden en slachtpraktijken. Duurzame praktijken of dierenwelzijn alleen zijn echter niet voldoende voor dit criterium. Het wordt bovendien aanbevolen om de productselectie te plannen op basis van seizoensgebondenheid en lokale oogstcycli.

		Het wordt sterk aanbevolen om duidelijk aan te geven welke producten biologisch en/of lokaal geproduceerd zijn en/of een ecolabel en/of fairtradelabel hebben (tenzij dit wettelijk verboden is). Dit kan op het menu of via borden op het buffet. De aanduiding gebeurt met behulp van symbolen of andere gemakkelijk te begrijpen communicatiemiddelen. Verder wordt aanbevolen dat bij vis- of vleesproducten altijd de herkomst van het product wordt vermeld en dat allergenen worden aangegeven op het menu en buffet. Het wordt ook sterk aanbevolen dat het bedrijf het aantal en de schaal van dergelijke producten in de loop van de tijd geleidelijk uitbreidt, met als doel een breder deel van het totale voedsel- en drankenaanbod te dekken. Hoewel dit criterium vooral betrekking heeft op voedsel- en drankproducten die aan gasten worden aangeboden, wordt aanbevolen het ook in de personeelskantine toe te passen. Kant-en-klare maaltijden bereid in een warme keuken zijn vrijgesteld van dit criterium. Indien naleving van dit criterium niet mogelijk is vanwege nationale wetgeving of beperkingen die op nationaal niveau van toepassing zijn, wordt 6.12 als niet van toepassing (n.v.t.) gemarkeerd en criterium 6.17 als een verplicht criterium. **Auditbewijs** Tijdens de audit presenteert het bedrijf een lijst van minimaal 5 of 10 (afhankelijk van de categorie van het bedrijf) voedsel- en drankproducten die gecertificeerd of lokaal geproduceerd zijn, in ten minste 5 of 9 productcategorieën (a t/m i). De lijst vermeldt duidelijk alle certificeringen, ecolabels of ander bewijs dat bevestigt dat de genoemde producten biologisch en/of lokaal geproduceerd zijn en/of een ecolabel en/of fairtradelabel hebben. In specifieke omstandigheden, waar van toepassing, geeft het bedrijf een rechtvaardiging wanneer er met specifieke lokale producenten wordt gewerkt waarbij de grens van 100 km wordt overschreden. Tijdens de fysieke audit voert de auditeur steekproeven[130] uit in de opslagruimte of het restaurant van het bedrijf om de conformiteit van de vermelde voedsel- en drankproducten te waarborgen, volgens methodologie A zoals beschreven in de woordenlijst. Indien de auditeur inconsistenties opmerkt of onregelmatigheden vermoedt, kunnen facturen, inkooporders of contracten met het adres van de leveranciers worden opgevraagd om te controleren of de vermelde producten biologisch en/of lokaal geproduceerd zijn en/of een ecolabel en/of fairtradelabel hebben (bijvoorbeeld om het certificeringsbewijs van nationale of internationale instanties of de nabijheid van de leveranciers te verifiëren).

[130] Zie woordenlijst

6.13	Het bedrijf koopt geen vis, zeevruchten en vlees van bedreigde of beschermde soorten. (V) HH, CHP, SA, CC, R, A	**Relevantie** De consumptie van vis, zeevruchten en vlees van bedreigde of beschermde soorten draagt direct bij aan het verlies van biodiversiteit en de achteruitgang van ecosystemen. Door deze producten te vermijden, beschermen bedrijven kwetsbare soorten, ondersteunen ze duurzame inkooppraktijken en sluiten ze zich aan bij internationale natuurbeschermingsinspanningen. **Verwachtingen voor implementatie** Als onderdeel van het inkoopbeleid koopt het bedrijf geen vis, zeevruchten en vleesproducten afkomstig van bedreigde soorten of van soorten waarvan de handel verboden of beperkt is onder internationale of nationale beschermingsregels. Om de status van soorten te controleren, wordt aanbevolen de bijlagen met betrekking tot de IUCN Rode Lijst van bedreigde soorten of de CITES (overeenkomst inzake de internationale handel in bedreigde dier- of plantsoorten) te gebruiken. Het bedrijf koopt geen soorten die als kwetsbaar, bedreigd of kritiek bedreigd zijn gelabeld, en waarvan de commerciële handel verboden of beperkt is. Om de status van vis en zeevruchten te controleren, wordt aanbevolen een (lokale) vis- en zeevruchtengids te gebruiken (bijv. Good Fish Guide, Mr. Good Fish, Seafood Watch of een gelijkwaardige erkende gids), en over het algemeen worden soorten met een 'rood/vermijd'-beoordeling vermeden. Waar passend kunnen ook wereldwijde gidsen zoals de WWF Seafood Guides worden gebruikt. Bovendien kunnen erkende ecolabels voor gecertificeerde aquacultuur helpen om producten te identificeren die niet afkomstig zijn van bedreigde soorten en deze niet bevatten. Producten afkomstig van praktijken die inherent schadelijk zijn voor de biodiversiteit vanwege een directe vernietiging van leefgebieden, hoge bijvangstpercentages, bijdrage aan soortenachteruitgang of grootschalige ecosysteemomzetting (bijv. bodemtrawlen, cyanidevisserij) zijn strikt uitgesloten. Relevante medewerkers die betrokken zijn bij inkoop, menuplanning en voedselbereiding (bijv. inkoopmedewerkers, chefs/keukenmanagement, managers van voedsel en dranken) zijn zich bewust van de verplichting van het bedrijf om geen bedreigde of beschermde soorten aan te schaffen. Ze hebben toegang tot, en weten hoe ze een actuele referentielijst/gids moeten gebruiken om de soortstatus te verifiëren voordat ze bestellingen doen of leveringen ontvangen. **Auditbewijs** Tijdens de audit presenteert het bedrijf: • het meest recente bijgewerkte menu; en • een gerelateerde lijst met de soorten vis, zeevruchten en vlees die voor menu-items worden gebruikt, met, indien beschikbaar, leveranciersfacturen/aankoopgegevens (met vermelding van soortnaam en eventuele certificeringen, indien van toepassing) van de afgelopen 24 maanden (voor hercertificeringen) of 6 maanden (voor nieuwe kandidaatbedrijven).

		Een fysieke audit van de koelkast, vriezer en opslagruimtes bevestigt de conformiteit.

6.14	Er worden minstens 1 vegetarisch voorgerecht, 1 vegetarisch hoofdgerecht en 1 veganistisch voorgerecht of hoofdgerecht aangeboden, en deze opties zijn duidelijk aangegeven op het menu/buffet. (V) HH, CHP, SA, CC, R, A	**Relevantie** Het aanbieden van vegetarische[131] en veganistische[132] alternatieven is essentieel om de ecologische voetafdruk van voedseldiensten te verkleinen. Industriële veehouderij is een belangrijke oorzaak van klimaatverandering, ontbossing, verlies van biodiversiteit, watervervuiling en landdegradatie. Daarentegen vereisen plantaardige maaltijden doorgaans minder natuurlijke hulpbronnen, produceren ze minder CO_2-uitstoot en kunnen ze regeneratieve en duurzame voedselsystemen ondersteunen. Dit criterium speelt ook in op de toenemende vraag naar gezonde, ethische en milieuvriendelijke voedingskeuzes onder gasten en personeel. **Verwachtingen voor implementatie** Er worden minstens 1 vegetarisch voorgerecht, 1 vegetarisch hoofdgerecht en 1 veganistisch voorgerecht of hoofdgerecht aangeboden bij alle soorten foodservices (bijv. ontbijt, lunch, diner) en in alle intern beheerde restaurants, kiosken, snackbars. De opties worden duidelijk aangegeven op het menu of het buffet. Deze aanduiding gebeurt met behulp van symbolen of andere gemakkelijk te begrijpen communicatiemiddelen. Vegetarische en veganistische gerechten zijn ook op verzoek beschikbaar in de personeelskantine. Restaurants met wekelijkse menu's bieden dagelijkse vegetarische/veganistische opties aan en zorgen voor wekelijks variërende vegetarische/veganistische maaltijden om diversiteit en voedingsbalans te waarborgen. Restaurants met een vast menu, zoals die met meergangenmenu's, zorgen voor vegetarische opties in het aanbod en de presentatie. Alternatieve menusystemen worden aanbevolen, zoals standaard vegetarische menu's met optionele vlees-/vistoevoegingen, of gerechten die als vegetarische of niet-vegetarische versies besteld kunnen worden. Het wordt aanbevolen om een korte verklaring op het menu op te nemen over de milieu- en gezondheidsvoordelen van plantaardig eten. Verder wordt aanbevolen dat voor plantaardige gerechten de richtlijnen voor een uitgebalanceerde maaltijd worden gevolgd: ongeveer 1/3 peulvruchten of andere eiwitbronnen (bijv. tofu, tempeh, bonen, linzen, algen), 1/3 volkoren granen of ontbijtgranen en 1/3 groenten of fruit. Het gebruik van volwaardige en minimaal bewerkte ingrediënten wordt sterk aanbevolen om bij de verwerking minder intensief gebruik te hoeven maken van natuurlijke hulpbronnen. **Auditbewijs** Tijdens de audit bevestigt de auditeur het volgende: • Het vereiste aantal en type vegetarische en veganistische gerechten is beschikbaar, en deze zijn duidelijk aangegeven op de menu's/buffetten bij alle soorten foodservices en in alle intern beheerde restaurants (bijvoorbeeld met symbolen, borden etc.); en • De vegetarische/veganistische menu's variëren om herhaling te voorkomen.

[131] Zie woordenlijst
[132] Zie woordenlijst

6.15	Het bedrijf neemt 5 initiatieven om voedselverspilling tegen te gaan. (V) HH, CHP, SA, CC, R, A	**Relevantie** Om de ecologische voetafdruk van foodservices te verminderen en onnodige kosten te besparen, neemt het bedrijf proactieve maatregelen om de hoeveelheid voedselverspilling te verminderen. De prioriteit ligt bij het voorkomen van voedselverspilling ('upstream'), gevolgd door verantwoord beheer van restjes via hergebruik of herverdeling ('downstream'), en alleen als laatste stap door recycling of compostering. **Verwachtingen voor implementatie** Het bedrijf voert ten minste vijf acties uit die zich richten op het verminderen van voedselverspilling. Hotels en hostels (HH), campings en vakantieparken (CHP), conferentiecentra (CC), restaurants/cafés (R) en attracties (A) bereiden bovendien een plan voor om voedselverspilling te verminderen dat ook wordt uitgevoerd. Dit plan identificeert de belangrijkste bronnen van voedselafval dat in het bedrijf wordt gegenereerd en presenteert concrete acties om voedselverspilling in verschillende fasen van het bereidings- en serveerproces te verminderen. Het plan bevat 'upstream' preventiemaatregelen en 'downstream' maatregelen voor hergebruik of herverdeling. Voor kleine accommodaties (SA) wordt aanbevolen om zo'n plan te ontwikkelen (dit is niet verplicht). In het plan komen een reeks kwesties aan bod, zoals: a) Kunnen de hoeveelheden en soorten voedsel worden aangepast? b) Kunnen er kleinere borden worden gebruikt of kunnen halve porties tegen een lagere prijs worden aangeboden? c) Kan het voedsel beter worden bewaard en geserveerd, zodat het langer goed blijft? d) Kan de bediening worden veranderd van buffetten (die continu worden bijgevuld) naar porties? e) Hoe kan het overgebleven voedsel hergebruikt of gedoneerd worden? Het wordt aanbevolen dat het plan een monitoringsysteem omvat dat de hoeveelheid, het type en de kosten van gegenereerde voedselverspilling bijhoudt, dat dient als instrument om het succes van bepaalde acties te evalueren. Het bedrijf kan zich richten op ten minste twee van de volgende voorbeelden van upstream- of downstreamacties: a) portiebeheersstrategieën, zoals het gebruik van kleinere borden of het aanbieden van halve porties tegen een lagere prijs; b) vraagvoorspelling, rekening houdend met bezettingspercentages, voorafgaande check-ins van gasten of groepsboekingen; c) verbeterde menuplanning om het gebruik van bederfelijke ingrediënten te optimaliseren en overproductie te voorkomen; d) voorraadrotatiesystemen, zoals FIFO (First In, First Out), om bederf te verminderen; en/of

		e) personeelstraining[133] over voedselopslag, bereiding en voorraadbeheer, inclusief modules over het plannen van menu's met minimale verspilling en het creatief hergebruiken van ingrediënten. Het wordt ook aanbevolen dat keukenteams training krijgen in praktijken zonder voedselverspilling, waaronder het bereiden van gerechten met restjes en snijresten, correcte verpakking en slimme technieken voor voorraadbeheer. Voorbeelden van geaccepteerde downstreamacties zijn: a) gebruik van overgebleven ingrediënten of gekookt voedsel in andere gerechten (bijv. soepen, stoofschotels of hartige taarten); b) het doneren van overtollig voedsel aan externe organisaties, zoals voedselbanken of goede doelen (in overeenstemming met lokale voedselveiligheidswetten); c) het promoten van 'antiverspillings'gerechten gemaakt van overtollige ingrediënten; d) kortingen aan het einde van de dienst om klanten aan te moedigen onverkochte gerechten te kopen (bijv. sandwiches gemaakt van ontbijtrestjes); e) waar passend restjes beschikbaar stellen aan het personeel; en/of f) gasten de mogelijkheid bieden om onaangeroerd voedsel mee te nemen, terwijl men voldoet aan de eisen van criterium 5.8, indien toegestaan volgens de voedselhygiënevoorschriften. Het wordt sterk aanbevolen dat gasten geïnformeerd worden over en betrokken worden bij de ambitie om voedselverspilling te verminderen. Het bedrijf biedt duidelijke, proactieve communicatiematerialen[134], bijvoorbeeld via borden bij buffetten, die gasten aanmoedigen alleen te nemen wat ze op kunnen; informatie in menu's met portiekeuzes of antiverspillingsopties; duurzaamheidsinformatie in kamers of ontbijtruimtes, waarin de inspanningen van het bedrijf worden uiteengezet en gasten worden uitgenodigd om deel uit te maken van de oplossing. **Auditbewijs** Tijdens de audit presenteert het bedrijf bewijs voor de uitgevoerde maatregelen om voedselverspilling te verminderen, wat kan bestaan uit keukentrainingslogboeken, fotografisch bewijs van buffetborden of donatiegegevens. In specifieke omstandigheden, voor hotels (HH), campings en vakantieparken (CHP), conferentiecentra (CC), restaurants/cafés (R) en attracties (A), presenteert het bedrijf het plan voor het verminderen van voedselverspilling. Waar mogelijk bevestigt een fysieke audit ook de uitgevoerde acties.

[133] Zie woordenlijst
[134] Zie woordenlijst

6.16	Waar de waterkwaliteit goed genoeg is, wordt kraanwater aan gasten aangeboden. (V) HH, CHP, SA, CC, R, A	**Relevantie** Om de ecologische voetafdruk van flessenwater te verkleinen (inclusief emissies van transport, productie en verwijdering van verpakkingsmaterialen zoals plastic, aluminium en glas), biedt het bedrijf kraanwater aan gasten waar de lokale waterkwaliteit dat toelaat. **Verwachtingen voor implementatie** Kraanwater wordt in elk geval aangeboden in restaurants, vergaderruimtes en personeelsruimtes, maar het kan ook bij de receptie, sportschool, etc. worden aangeboden. In gastenkamers biedt het bedrijf kraanwater aan in houders die in het bedrijf opnieuw worden gevuld, zet glazen in de kamers of informeert over de drinkbaarheid van kraanwater via informatieborden/-schermen, informatie in de kamer of digitaal communicatiemateriaal[135]. Het kopen en serveren van elders aangeschaft flessenwater voor eenmalig gebruik (ook als dit herbruikbare glazen flessen zijn) voldoet niet aan dit criterium. De mogelijkheid om kraanwater aan te bieden hangt af van de kwaliteit en de watervoorziening in het bedrijf. Als de kwaliteit van het kraanwater het toelaat, kan het worden aangeboden zoals het is, of het kan worden gefilterd voordat het wordt geserveerd. Flessenwater mag niet standaard aan gasten worden aangeboden, hoewel het wel op verzoek mag worden verkocht. Als de kwaliteit van het kraanwater niet voldoet aan nationale drinknormen (bijvoorbeeld vanwege pesticiden, zware metalen, etc.), dan is dit criterium niet van toepassing (n.v.t.). In deze gevallen presenteert het bedrijf gedocumenteerd bewijs, zoals een recente waterkwaliteitsanalyse of een rapport van een bevoegde autoriteit of gecertificeerde waterleverancier. Indien de nationale autoriteiten bepalen dat hygiënevoorschriften in strijd zijn met dit criterium, volgt het bedrijf de officiële nationale regelgeving. In regio's waar het water officieel drinkbaar is, maar mogelijk slecht wordt getolereerd door toeristen vanwege verschillende microbiële profielen, verzorgt het bedrijf een gecertificeerde wateranalyse om te bepalen of extra filtratie nodig is. Als het water ongeschikt wordt geacht om te drinken, geldt het volgende: • Het wordt aanbevolen geschikte waterfiltratiesystemen te installeren (bijv. actieve koolstoffilters, omgekeerde osmose) om de waterkwaliteit te verbeteren en geschikt te maken voor gasten; • Het bedrijf voert bovendien een beoordeling uit om het meest duurzame alternatief te identificeren (bijvoorbeeld herbruikbare waterdispensers met grote volumes, landspecifieke statiegeldsystemen). De redenering is gedocumenteerd en is toegespitst op de lokale infrastructuur (bijvoorbeeld het ontbreken van statiegeld-/hergebruiksregelingen); en

[135] Zie woordenlijst

		• Het gebruik van waterflesjes wordt waar mogelijk vermeden. Grote herbruikbare houders (bijvoorbeeld potten van 10-20 liter of waterfonteinen) krijgen de voorkeur. Als het bedrijf kan aantonen dat de classificatie vereist dat er gratis extra water in de gastenkamers wordt aangeboden, blijft kraanwater als eerste optie beschikbaar. In dit geval biedt het bedrijf ook een navulstation of toegang tot veilig water voor het hervullen van flessen en stimuleert het gebruik van herbruikbare waterflessen (bijvoorbeeld door deze te verkopen of te verstrekken). **Auditbewijs** Tijdens de audit bevestigt de auditeur dat kraanwater beschikbaar is in alle benodigde gasten- en personeelsruimtes. In specifieke omstandigheden biedt het bedrijf het volgende aan: • vereist bewijs zoals hierboven vermeld, wanneer het bedrijf beweert dat dit criterium niet van toepassing is (n.v.t.) (bijvoorbeeld wettelijke vrijstelling of wateranalyse); en/of • bewijs dat de classificatie van het bedrijf vereist dat er gratis extra water wordt aangeboden in de gastenkamers (bijvoorbeeld een extract van de classificatielijst in combinatie met bewijs van classificatiegoedkeuring), voor het geval het bedrijf kan aantonen dat de classificatie gratis extra water vereist. In dat geval bevestigt een fysieke audit dat er een navuloptie bestaat en wordt deze aan de gasten gecommuniceerd.
6.17	Minstens 10% van alle F&B producten die in het bedrijf worden gebruikt, is biologisch en/of lokaal geproduceerd en/of heeft een ecolabel en/of fairtradelabel. (O) HH, CHP, SA,	**Relevantie** Dit criterium bevordert duurzame voedselsystemen door verminderde CO_2-uitstoot, beter dierenwelzijn en ondersteuning van lokale economieën en kleine producenten. Het prioriteren van gecertificeerde of lokale voedsel- en drankproducten helpt transportemissies te verminderen, versterkt de regionale voedselinfrastructuur en ondersteunt ethische en milieubewuste landbouwpraktijken. **Verwachtingen voor implementatie** Minstens 10% van alle voedsel- en drankproducten die in de hoofdserviceruimtes worden gebruikt, waaronder ontbijt, lunch, diner, bar/café en roomservice (indien intern beheerd), is biologisch en/of lokaal geproduceerd en/of heeft een ecolabel en/of fairtradelabel. Deze producten moeten bij voorkeur in aanzienlijke hoeveelheden en/of dagelijks worden gebruikt. Als roomservice wordt uitbesteed, geldt dit criterium niet voor roomservice. De drempel van 10% wordt berekend op basis van het totale gewicht, het volume en/of de geldwaarde van voedsel- en drankproducten die in de afgelopen 24 maanden zijn gekocht (voor hercertificeringen), of binnen de afgelopen 6 maanden (voor nieuwe kandidaatbedrijven). Om aan dit criterium te voldoen, presenteert het bedrijf documentatie die het totale gewicht, het volume en/of de geldwaarde aantoont van voedsel- en drankproducten die in de betreffende periode zijn gekocht, samen met facturen of een lijst met het bijbehorende gewicht, het volume en/of de geldwaarde van die voedsel- en

	CC, R, A	drankproducten die biologisch en/of lokaal geproduceerd zijn en/of een ecolabel en/of fairtradelabel hebben. Biologische producten of producten met een ecolabel of fairtradelabel moeten erkend worden door nationale of internationale autoriteiten. Producten worden, waar mogelijk, lokaal geproduceerd om de ecologische voetafdruk te verkleinen door minder transport en om de lokale economie te stimuleren. Lokaal geproduceerde producten worden gedefinieerd als producten die binnen 100 km van het bedrijf worden geproduceerd. Dit omvat producten die op het terrein worden geteeld, evenals producten die binnen deze straal in het wild zijn gevangen of in de vrije natuur zijn geoogst. Daarnaast moeten lokale producenten zich kwalificeren als midden- of kleinbedrijf (mkb), overeenkomstig de nationale standaarddefinitie. In het zeldzame geval dat vanwege de locatie van het bedrijf geen producenten binnen een straal van 100 km te vinden zijn, wordt de dichtstbijzijnde producent gebruikt. In dergelijke gevallen geeft het bedrijf een schriftelijke, ondertekende rechtvaardiging waarom deze specifieke producent is gebruikt (dit kan bijvoorbeeld vanwege de specifieke duurzaamheidsmissie van de producent). Voor bedrijven in landen met een landoppervlakte van meer dan 1 miljoen km² is de algemene maximaal toegestane afstand 500 km. Lokale producenten met aantoonbare duurzame praktijken, dierenwelzijnsnormen of certificeringen hebben de voorkeur. Echter, alleen focussen op duurzame praktijken of dierenwelzijn is niet voldoende om aan dit criterium te voldoen. Waar van toepassing moet er bij de selectie van gecertificeerde producten rekening worden gehouden met de behandeling van dieren, fokomstandigheden, leefomstandigheden en slachtpraktijken. Het wordt bovendien aanbevolen om de productselectie te plannen op basis van seizoensgebondenheid en lokale oogstcycli. Het wordt sterk aanbevolen dat het bedrijf het aantal en de schaal van dergelijke producten in de loop van de tijd geleidelijk uitbreidt, met als doel een breder deel van het totale aanbod aan voedsel- en drankproducten te dekken. Hoewel dit criterium vooral betrekking heeft op voedsel- en drankproducten die aan gasten worden aangeboden, wordt ook aanbevolen dit criterium in de personeelskantine toe te passen. **Auditbewijs** Tijdens de audit presenteert het bedrijf documentatie (een lijst of facturen), waarin het volgende staat: • het totale gewicht, het volume en/of de geldwaarde van voedsel- en drankproducten die in de afgelopen 24 maanden zijn gekocht (voor hercertificeringen), of binnen de afgelopen 6 maanden (voor nieuwe kandidaatbedrijven); en • de voedsel- en drankproducten die biologisch en/of lokaal geproduceerd zijn en/of een ecolabel en/of fairtradelabel hebben, om naleving van de 10%-drempel aan te tonen. Waar van toepassing biedt het bedrijf een rechtvaardiging wanneer er met specifieke lokale producenten wordt gewerkt waarbij de grens van 100 km wordt overschreden.

		Tijdens de fysieke audit voert de auditeur steekproeven[136] uit in ten minste 1 opslagruimte of 1 restaurant om de conformiteit van de vermelde voedsel- en drankproducten te waarborgen, volgens methodologie A zoals beschreven in de woordenlijst.
6.18	Minstens 25% van alle F&B producten die in het bedrijf worden gebruikt, is biologisch en/of lokaal geproduceerd en/of heeft een ecolabel en/of fairtradelabel. (O) HH, CHP, SA, CC, R, A	**Relevantie** Dit criterium bevordert duurzame voedselsystemen door verminderde CO_2-uitstoot, beter dierenwelzijn en ondersteuning van lokale economieën en kleine producenten. Het prioriteren van gecertificeerde of lokale voedsel- en drankproducten helpt transportemissies te verminderen, versterkt de regionale voedselinfrastructuur en ondersteunt ethische en milieubewuste landbouwpraktijken. **Verwachtingen voor implementatie** Om aan dit criterium te voldoen, zorgt het bedrijf ervoor dat minstens 25% van alle voedsel- en drankproducten die in de hoofdserviceruimtes worden gebruikt, waaronder ontbijt, lunch, diner, bar/café en roomservice (indien intern beheerd), biologisch en/of lokaal geproduceerd is en/of een ecolabel en/of fairtradelabel heeft. Deze producten moeten bij voorkeur in aanzienlijke hoeveelheden en/of dagelijks worden gebruikt. Als roomservice wordt uitbesteed, geldt dit criterium niet voor roomservice. De drempel van 25% wordt berekend op basis van het totale gewicht, het volume en/of de geldwaarde van voedsel- en drankproducten die in de afgelopen 24 maanden zijn gekocht (voor hercertificeringen), of binnen de afgelopen 6 maanden (voor nieuwe kandidaatbedrijven). Om aan dit criterium te voldoen, presenteert het bedrijf documentatie die het totale gewicht, het volume en/of de geldwaarde aantoont van voedsel- en drankproducten die in de betreffende periode zijn gekocht, samen met facturen of een lijst met het bijbehorende gewicht, het volume en/of de geldwaarde van die voedsel- en drankproducten die biologisch en/of lokaal geproduceerd zijn en/of een ecolabel en/of fairtradelabel hebben. Biologische producten of producten met een ecolabel of fairtradelabel moeten erkend worden door nationale of internationale autoriteiten. Producten worden, waar mogelijk, lokaal geproduceerd om de ecologische voetafdruk te verkleinen door minder transport en om de lokale economie te stimuleren. Lokaal geproduceerde producten worden gedefinieerd als producten die binnen 100 km van het bedrijf worden geproduceerd. Dit omvat producten die op het terrein worden geteeld, evenals producten die binnen deze straal in het wild zijn gevangen of in de vrije natuur zijn geoogst. Daarnaast moeten lokale producenten zich kwalificeren als midden- of kleinbedrijf (mkb), overeenkomstig de nationale standaarddefinitie. In het zeldzame geval dat vanwege de locatie van het bedrijf geen producenten binnen een straal van 100 km te vinden zijn, wordt de dichtstbijzijnde producent gebruikt. In dergelijke gevallen geeft het bedrijf een schriftelijke, ondertekende rechtvaardiging waarom deze specifieke producent is gebruikt (dit kan bijvoorbeeld vanwege de specifieke

[136] Zie woordenlijst

		duurzaamheidsmissie van de producent). Voor bedrijven in landen met een landoppervlakte van meer dan 1 miljoen km² is de algemene maximaal toegestane afstand 500 km. Lokale producenten met aantoonbare duurzame praktijken, dierenwelzijnsnormen of certificeringen hebben de voorkeur. Echter, alleen focussen op duurzame praktijken of dierenwelzijn is niet voldoende om aan dit criterium te voldoen. Waar van toepassing moet bij de selectie van gecertificeerde producten rekening worden gehouden met de behandeling van dieren, fokomstandigheden, leefomstandigheden en slachtpraktijken. Het wordt bovendien aanbevolen om de productselectie te plannen op basis van seizoensgebondenheid en lokale oogstcycli. Het wordt sterk aanbevolen dat het bedrijf het aantal en de schaal van dergelijke producten in de loop van de tijd geleidelijk uitbreidt, met als doel een breder deel van het totale aanbod van voedsel- en drankproducten te dekken. Hoewel dit criterium vooral betrekking heeft op voedsel- en drankproducten die aan gasten worden aangeboden, wordt ook aanbevolen dit criterium in de personeelskantine toe te passen. **Auditbewijs** Tijdens de audit presenteert het bedrijf documentatie (een lijst of facturen), waarin het volgende staat: • het totale gewicht, het volume en/of de geldwaarde van voedsel- en drankproducten die in de afgelopen 24 maanden zijn gekocht (hercertificeringen) of binnen de afgelopen 6 maanden (voor nieuwe kandidaatbedrijven); en • de voedsel- en drankproducten die biologisch en/of lokaal geproduceerd zijn en/of een ecolabel en/of fairtradelabel hebben, om aan te tonen dat deze voldoen aan de 25%-drempel. In specifieke omstandigheden, waar van toepassing, geeft het bedrijf een rechtvaardiging wanneer er met specifieke lokale producenten wordt gewerkt waarbij de grens van 100 km wordt overschreden. Tijdens de fysieke audit voert de auditeur steekproeven[137] uit in ten minste 1 opslagruimte of 1 restaurant om de conformiteit van de vermelde voedsel- en drankproducten te waarborgen, volgens methodologie A zoals beschreven in de woordenlijst.
6.19	Minstens 30% van alle aangeboden voorgerechten en hoofdgerechten	**Relevantie** Het verminderen van de frequentie van vleesconsumptie en het vergroten van plantaardige voedselkeuzes is een belangrijke strategie om de CO_2-uitstoot te verlagen, de druk op land- en watervoorraden te verminderen en gezondere diëten te ondersteunen. **Verwachtingen voor implementatie** Het bedrijf zorgt ofwel ervoor dat:

[137] Zie woordenlijst

	in het bedrijf is vegetarisch, of er worden minstens één dag per week alleen vegetarische of veganistische maaltijden aangeboden aan zowel gasten als personeel. (O) HH, CHP, SA, CC, R, A	a) 30% van alle aangeboden voorgerechten en hoofdgerechten vegetarisch[138] is. Dit geldt voor alle intern beheerde restaurants in een bedrijf, voor buffetten (30% van het aanbod op buffetten moet vegetarisch zijn) en voor personeelskantines; of b) er minstens één dag per week alleen vegetarische en/of veganistische[139] gerechten geserveerd worden bij alle maaltijden (zoals ontbijt, lunch en diner), en in alle intern beheerde restaurants en personeelskantines. Bovendien, als voedsel- en drankservices deel uitmaken van het basisaanbod van het bedrijf (bijv. ontbijt, halfpension, conferentiecatering), is naleving van het criterium voor één dag vegetarische/veganistische maaltijden verplicht, zelfs als deze extern worden beheerd. Alle extern beheerde restaurants op het terrein worden door het bedrijf formeel en schriftelijk geïnformeerd over dit initiatief en aangemoedigd om zich hierbij aan te sluiten. Het vegetarische voedselaanbod of de dag met vegetarische maaltijden is duidelijk terug te vinden in alle menu's en moet op een positieve, informatieve en boeiende manier worden gecommuniceerd aan zowel gasten als personeel (bijvoorbeeld via informatieborden/-schermen, menuborden of digitale menu's). Het bedrijf is verplicht een foto van het menu of de promotie van de dag met vegetarische maaltijden in te dienen om aan te tonen dat aan dit criterium wordt voldaan. **Auditbewijs** Tijdens de audit wordt één van de volgende soorten bewijs geaccepteerd: a) Een fysieke audit bevestigt de aanwezigheid van minstens 30% vegetarische voorgerechten en hoofdgerechten in alle intern beheerde restaurants, op buffetten en in de personeelskantine; of b) Het bedrijf presenteert het wekelijkse menu, waarin wordt aangegeven dat er tijdens ontbijt, lunch en diner minstens één dag per week alleen vegetarische/veganistische gerechten worden geserveerd. Het bedrijf levert ook bewijs dat maaltijden voor het personeel aan dit criterium voldoen (bijvoorbeeld aan de hand van een menuplan of verklaring van het management). Voor alle extern beheerde restaurants wordt een schriftelijke verklaring (bijvoorbeeld per e-mail) gepresenteerd waarin zij worden geïnformeerd over het initiatief en worden aangemoedigd om deel te nemen. De auditeur kan verder foto's of screenshots vragen van fysieke of digitale menudisplays en communicatiematerialen of borden ter promotie van de dag met vegetarische maaltijden of de 30% vegetarische gerechten (deze moeten duidelijk worden aangegeven op de menu's/buffetten van alle intern beheerde restaurants).

[138] Zie woordenlijst
[139] Zie woordenlijst

6.20	Het bedrijf biedt minstens 1 veganistisch voorgerecht, 1 veganistisch hoofdgerecht en 1 veganistisch dessert aan. (O) HH, CHP, SA, CC, R, A	**Relevantie** Omdat veganistisch[140] voedsel een kleinere ecologische voetafdruk heeft dan vlees- en zuivelproducten, biedt het bedrijf veganistische opties aan. Dit criterium speelt ook in op de groeiende vraag van gasten naar alternatieven voor het gewone vlees- en zuivelmenu. **Verwachtingen voor implementatie** Het bedrijf biedt minstens 1 veganistisch voorgerecht, 1 veganistisch hoofdgerecht en 1 veganistisch dessert aan. Dit geldt voor alle intern beheerde restaurants en buffetten (minstens 1 veganistisch voorgerecht, 1 veganistisch hoofdgerecht en 1 veganistisch dessert), en het wordt aanbevolen om dit toe te passen in personeelskantines. De veganistische opties zijn duidelijk aangegeven op het menu of met borden op het buffet, en het bedrijf is verplicht een foto van het menu te verstrekken om aan dit criterium te voldoen. De aanduiding gebeurt met behulp van symbolen of andere gemakkelijk te begrijpen communicatiemiddelen. Het wordt aanbevolen om extra veganistische gerechten op het ontbijtbuffet te introduceren of aan te bieden. **Auditbewijs** Tijdens de audit bevestigt de auditeur dat het bedrijf minstens 1 veganistisch voorgerecht, 1 veganistisch hoofdgerecht en 1 veganistisch dessert aanbiedt. Daarnaast wordt gecontroleerd of veganistische gerechten duidelijk zijn aangegeven op de menu's/buffetten van alle intern beheerde restaurants.
Wassen en schoonmaken		
6.21	Beddengoed en handdoeken worden niet standaard dagelijks verwisseld, en informatie over de procedures wordt duidelijk	**Relevantie** Wanneer beddengoed en handdoeken frequent worden verwisseld en gewassen, zorgt dat voor overmatig gebruik van water, energie en wasmiddel, wat bijdraagt aan milieuschade. Door gasten te informeren, hoeft het bedrijf niet onnodig te wassen terwijl tegelijkertijd de voorkeuren van gasten worden gerespecteerd. **Verwachtingen voor implementatie** Er hangt informatie in de badkamer over het op verzoek verwisselen van handdoeken en in de slaapkamer over het op verzoek verschonen van beddengoed. Hierop staat dat beddengoed en handdoeken niet standaard dagelijks worden vervangen en wordt het schema voor het verschonen aangegeven (bijvoorbeeld elke derde nacht) of de informatie dat de gasten alleen op

[140] Zie woordenlijst

	aangegeven in de gastenkamers. (V) HH, CHP, SA	verzoek schoon beddengoed en/of schone handdoeken ontvangen. Gasten worden geïnformeerd dat de standaardprocedure naar wens kan worden aangepast en dat zij hiervoor terechtkunnen bij de receptie of contact kunnen opnemen via de beschikbare communicatiemethode. De informatie kan ook op andere manieren worden weergegeven in de gastenkamers, bijvoorbeeld via het tv-scherm, de gastenmap of QR-code, etc. Van nieuwe kandidaatbedrijven wordt bovendien gevraagd het concept van deze tekst tijdens het aanvraagproces te presenteren. Om ervoor te zorgen dat gasten duidelijk en tijdig worden geïnformeerd, wordt het aanbevolen deze informatie ook bij de boeking, tijdens het inchecken en/of via communicatie vóór aankomst te verstrekken. Het bedrijf kan de gasten ook tijdens het inchecken actief vragen naar de voorkeuren met betrekking tot het verschonen van beddengoed en handdoeken. Daarnaast wordt sterk aanbevolen om bedden op te maken en alleen handdoeken te verstrekken voor het aantal geboekte gasten (een eenpersoonskamer moet bijvoorbeeld voor één persoon worden gereedgemaakt). **Auditbewijs** Tijdens de fysieke audit controleert de auditeur de informatie over het verschonen van beddengoed en handdoeken in de gastenkamers.
6.22	Het bedrijf biedt gasten de mogelijkheid om het schoonmaken van de kamers over te slaan of gedeeltelijke schoonmaakdiensten te kiezen. (V) HH, SA	**Relevantie** Dagelijkse schoonmaak in de volledige kamer verbruikt grote hoeveelheden water, energie en chemische producten. Door gasten de optie te bieden om het schoonmaken over te slaan of te kiezen voor gedeeltelijke schoonmaak, kunnen bedrijven hun ecologische voetafdruk aanzienlijk verkleinen. **Verwachtingen voor implementatie** Het bedrijf biedt gasten de mogelijkheid om schoonmaken over te slaan (kamer schoonmaken, bedden verschonen, handdoeken vervangen, etc.) of biedt gedeeltelijke schoonmaakdiensten aan, door bijvoorbeeld bedden alleen op te maken, zonder het beddengoed te verschonen. De optie kan worden aangeboden bij verschillende gastcontactpunten, bijvoorbeeld tijdens het boeken of inchecken (persoonlijk of via de bevestigingsmail), via visueel opvallende deurhangers, QR-codes, informatieborden/-schermen op de kamer of andere duidelijk zichtbare en informatieve materialen. Alle communicatiematerialen[141] zijn duidelijk, actueel, visueel boeiend en gemakkelijk te begrijpen. Van nieuwe kandidaatbedrijven wordt bovendien gevraagd om het concept van de tekst tijdens het aanvraagproces te presenteren. Om deelname te motiveren, beloont het bedrijf de gast, bijvoorbeeld in de vorm van een voucher.

[141] Zie woordenlijst

		Indien de nationale autoriteiten strengere hygiënevoorschriften hanteren of deze voorschriften in strijd zijn met dit criterium, volgt het bedrijf de officiële nationale regelgeving. **Auditbewijs** Tijdens de audit presenteert het bedrijf bewijs van gastcommunicatie over de optie om af te zien van schoonmaken en de optie voor gedeeltelijke schoonmaak (bijvoorbeeld deurhangers, QR-codes, informatieborden/-schermen, boekings- of incheckberichten en incentives, etc.). In het geval van nieuwe kandidaatbedrijven presenteert het bedrijf in specifieke omstandigheden het concept van de tekst al tijdens het aanvraagproces.
6.23	Alle chemische schoonmaakmiddelen, die voor het reguliere schoonmaakwerk worden gebruikt, hebben een erkend ecolabel. (V) HH, CHP, SA, CC, R, A	**Relevantie** Om de ecologische voetafdruk te verkleinen en het gebruik van schadelijke stoffen te minimaliseren, geeft het bedrijf prioriteit aan het gebruik van schoonmaakmiddelen die zowel effectief als milieuvriendelijk zijn. Dit omvat het verminderen van de algehele chemische afhankelijkheid en het waarborgen dat alle gebruikte producten zo veilig mogelijk zijn voor mens en milieu. **Verwachtingen voor implementatie** Minstens 75% van de chemische reinigingsproducten die worden gebruikt voor het reguliere schoonmaakwerk (bijvoorbeeld schoonmaakwerk dat dagelijks, elke 2 dagen, na het vertrek van gasten, etc. wordt gedaan) in alle delen van het bedrijf heeft een internationaal of nationaal erkend ecolabel. Dit omvat producten die worden gebruikt voor het regulier schoonmaken van gastenkamers, vergaderruimtes, restaurants, openbare ruimtes (met uitzondering van zwembaden) en personeelsruimtes (exclusief keuken en wasruimtes). Verder wordt aanbevolen dat, waar mogelijk, er van minder vaak gebruikte producten (bijvoorbeeld wekelijks of maandelijks) ook versies met ecolabel worden aangeschaft om consistentie in duurzame inkooppraktijken te waarborgen. De naleving van het criterium wordt aangetoond op basis van de hoeveelheden (in volume of gewicht) van producten voor regulier schoonmaakwerk die gedurende de rapportageperiode zijn aangekocht, waarbij aankoopgegevens als basis voor de berekening worden gebruikt. De rapportageperiode komt overeen met de afgelopen 24 maanden voorafgaand aan de audit (of de afgelopen 6 maanden voor nieuwe kandidaatbedrijven). **Auditbewijs** Tijdens de audit presenteert het bedrijf documentatie (een lijst of facturen), waarin het volgende staat: • de totale hoeveelheid (in volume of gewicht) chemische reinigingsproducten die in de afgelopen 24 of 6 maanden voor regulier schoonmaakwerk zijn gebruikt (afhankelijk van het certificeringsjaar); en

		• de producten met een internationaal of nationaal erkend ecolabel (en om welk label het gaat) Tijdens de fysieke audit selecteert de auditeur in een steekproef[142] 3 willekeurige schoonmaakproducten en bevestigt deze ter plaatse dat de bijbehorende ecolabels op de geselecteerde producten aanwezig zijn (methodologie C)[143].
6.24	Het gebruik van desinfectiemiddelen is beperkt tot gevallen van duidelijke hygiëne- of gezondheidskritische risico's. (V) HH, CHP, SA, CC, R, A	**Relevantie** Desinfectiemiddelen[144] kunnen ernstige milieu- en gezondheidseffecten hebben als ze te veel worden gebruikt of verkeerd worden toegepast. Het gebruik ervan moet beperkt blijven tot duidelijk noodzakelijke gevallen om te voorkomen dat het bijdraagt aan chemische vervuiling, antimicrobiële resistentie en onnodige beroepsmatige blootstelling. Het prioriteren van veiligere alternatieven en het gebruik van desinfectie alleen wanneer dat gerechtvaardigd is, ondersteunt zowel milieuverantwoordelijkheid als de menselijke gezondheid. **Verwachtingen voor implementatie** Bij regulier schoonmaakwerk in gastenkamers, openbare ruimtes of algemene oppervlakken die geen hygiënekritische risico's opleveren, worden geen desinfectiemiddelen gebruikt. Het gebruik van desinfectiemiddelen is beperkt tot gedocumenteerde gevallen van duidelijke hygiëne- of gezondheidskritische risico's, zoals wanneer insecten, schimmels, bacteriën of virussen een veiligheidsrisico vormen, en wanneer de desinfectie niet door andere methoden kan worden vervangen. Desinfectiemiddelen voldoen aan nationale wetten en voorschriften en worden alleen gebruikt in de voorgeschreven concentratie en gedurende de voorgeschreven contacttijd zoals beschreven in de veiligheidsinformatiebladen (VIB's) en/of andere technische gegevensbladen. Desinfectie mag alleen worden toegepast door getraind personeel of externe partijen die hiervoor een vergunning hebben. Correcte opslag, hantering en verwijdering van deze stoffen wordt door het bedrijf gewaarborgd (zie criterium 5.4). Handdesinfectie valt niet onder dit criterium. **Auditbewijs** Tijdens de audit presenteert het bedrijf de schriftelijke standaardprocedure[145] of geïntegreerde schoonmaak-/hygiëneprocedures, waarin wordt vastgesteld welke desinfectiemiddelen waar en voor welk doel worden gebruikt.

[142] Zie woordenlijst
[143] Zie woordenlijst
[144] Zie woordenlijst
[145] Zie woordenlijst

6.25	Alle tissuepapierproducten zijn gecertificeerd met een ecolabel. (V) HH, CHP, SA, CC, R, A	**Relevantie** Tissuepapierproducten worden veel gebruikt in horecabedrijven en dragen bij aan een grotere ecologische voetafdruk door grondstoffengebruik, watergebruik en chemische verwerking. Door tissuepapierproducten met ecolabel te gebruiken, zorgen bedrijven ervoor dat deze producten op een duurzamere manier worden ingekocht en geproduceerd, wat verantwoorde inkoop ondersteunt en de totale ecologische voetafdruk van het bedrijf verkleint. **Verwachtingen voor implementatie** Alle tissuepapierproducten (bijvoorbeeld papieren handdoeken, gezichtsdoekjes, toiletpapier, saunatissues, servetten, keukenpapier, etc.) die worden gebruikt, zijn gecertificeerd met een internationaal of nationaal erkend ecolabel. Waar geen papierproducten met ecolabel verkrijgbaar zijn, wordt chloorvrij gebleekt papier als alternatief geaccepteerd, mits het bedrijf het gebrek aan beschikbaarheid kan documenteren. De naleving van het criterium wordt aangetoond op basis van de tissuepapierproducten die in de rapportageperiode zijn aangeschaft, waarbij aankoopgegevens als basis voor de berekening worden gebruikt. De rapportageperiode komt overeen met de afgelopen 24 maanden voorafgaand aan de audit (of de afgelopen 6 maanden voor nieuwe kandidaatbedrijven). **Auditbewijs** Tijdens de audit selecteert de auditeur in een steekproef[146] 3 willekeurige tissuepapierproducten en bevestigt deze ter plaatse dat de bijbehorende ecolabels waar van toepassing aanwezig zijn op de geselecteerde producten (methodologie C)[147]. In specifieke omstandigheden waarbij het bedrijf chloorvrij gebleekt papier gebruikt vanwege een gebrek aan beschikbaarheid van ecolabels, presenteert het ook gedocumenteerd bewijs dat deze producten niet verkrijgbaar zijn (bijv. leveranciersverklaringen, screenshots/catalogi van lokale distributeurs, inkoopgegevens waaruit blijkt dat er geen optie wordt aangeboden met betrekking tot ecolabels, etc.).
6.26	Alle afwasmiddelen en spoelmiddelen hebben een erkend ecolabel.	**Relevantie** Afwasmiddelen en spoelmiddelen kunnen bijdragen aan watervervuiling en uitputting van hulpbronnen als ze te veel worden gebruikt of worden gekozen zonder stil te staan bij het milieu. De juiste dosering en het gebruik van producten met ecolabel verminderen lozing van chemische stoffen, ondersteunen veiligere schoonmaakpraktijken en verkleinen de totale ecologische voetafdruk van schoonmaakactiviteiten.

[146] Zie woordenlijst .
[147] Zie woordenlijst.

	(O) HH, CHP, SA, CC, R, A	**Verwachtingen voor implementatie** Het gebruik van afwasmiddelen en spoelmiddelen wordt tot een minimum beperkt (met de juiste dosering) en al deze producten hebben een internationaal of nationaal erkend ecolabel. Dit geldt zowel voor handafwasmiddelen als voor vaatwasmiddelen voor machines en sluit het gebruik van weekmakers, droogmiddelen en ontkalkingsmiddelen uit. De naleving van het criterium wordt aangetoond op basis van de hoeveelheden (in volume of gewicht) van reguliere schoonmaakproducten die gedurende de rapportageperiode zijn aangekocht, waarbij aankoopgegevens als basis voor de berekening worden gebruikt. De rapportageperiode komt overeen met de afgelopen 24 maanden voorafgaand aan de audit (of de afgelopen 6 maanden voor nieuwe kandidaatbedrijven). **Auditbewijs** Tijdens de audit selecteert de auditeur in een steekproef[148] 3 willekeurige afwasmiddelen en/of spoelmiddelen en bevestigt deze ter plaatse dat de bijbehorende ecolabels aanwezig zijn op de geselecteerde producten (methodologie C).
6.27	Alle wasmiddelen hebben een erkend ecolabel. (O) HH, CHP, SA, CC, R, A	**Relevantie** Wasmiddelen dragen bij aan watervervuiling en lozing van chemische stoffen als deze niet op een verantwoorde manier worden gebruikt. Het optimaliseren van de dosering en het gebruik van producten met ecolabel ondersteunt veiliger en duurzamer wassen, waardoor de milieubelasting wordt verminderd en de wasprestaties behouden blijven. **Verwachtingen voor implementatie** Het gebruik van wasmiddelen wordt tot een minimum beperkt (met de juiste dosering) en al deze producten hebben een internationaal of nationaal erkend ecolabel. Dit sluit het gebruik van gespecialiseerde of supplementaire producten zoals wasmiddelboosters, reinigingsmiddelen voor het dweilen van vloeren, tapijtreinigingsmiddelen, wasverzachters en vlekverwijderaars uit. Dit criterium geldt alleen als binnen het bedrijf wordt gewassen. Als de was wordt uitbesteed, moet het bedrijf de wasserij aanmoedigen om wasmiddelen te gebruiken met een erkend ecolabel. De naleving van het criterium wordt aangetoond op basis van de hoeveelheden (in volume of gewicht) van reguliere wasmiddelen die gedurende de rapportageperiode zijn aangekocht, waarbij aankoopgegevens als basis voor de berekening worden gebruikt. De rapportageperiode komt overeen met de afgelopen 24 maanden voorafgaand aan de audit (of de afgelopen 6 maanden voor nieuwe kandidaatbedrijven). **Auditbewijs**

[148] Zie woordenlijst .

		Tijdens de audit selecteert de auditeur in een steekproef[149] 3 willekeurige wasmiddelen en bevestigt deze ter plaatse dat de bijbehorende ecolabels aanwezig zijn op de geselecteerde producten (methodologie C).
6.28	Voor regulier schoonmaakwerk worden geconcentreerde chemische reinigingsmiddelen en een veilig verdunningssysteem gebruikt. (O) HH, CHP, SA, CC, R, A (O)	**Relevantie** Het gebruik van geconcentreerde chemische reinigingsmiddelen helpt om afval van plastic verpakkingen te verminderen, de transportemissies te verminderen en de doseringsnauwkeurigheid te verbeteren. Verdunning ter plaatse zorgt ervoor dat alleen de noodzakelijke hoeveelheid van het product wordt gebruikt, waardoor overmatig gebruik van chemicaliën en de milieueffecten worden verminderd, terwijl de veiligheid van het personeel tegen blootstelling en operationele efficiëntie wordt bevorderd. **Verwachtingen voor implementatie** Chemische reinigingsmiddelen die worden gebruikt voor regulier schoonmaakwerk (bijvoorbeeld schoonmaakwerk dat dagelijks, elke 2 dagen, na het vertrek van gasten, etc. wordt gedaan), worden geconcentreerd aangeleverd en ter plaatse verdund. De reinigingsmiddelen moeten bij voorkeur in afgesloten systemen worden geleverd, zodat direct contact met de chemicaliën en morsen worden voorkomen. Het bedrijf beschikt over een effectief en veilig verdunningssysteem[150] om overmatig gebruik van chemicaliën te voorkomen en om een goede kalibratie te waarborgen voor een effectieve en efficiënte reiniging. Automatische doseringssystemen (verdunningssystemen) hebben de voorkeur. Gecontroleerde handmatige systemen zijn acceptabel wanneer deze nauwkeurige verdunning garanderen en blootstelling minimaliseren (bijvoorbeeld afgesloten/gedoseerde pompsystemen waarbij geen contact nodig is). (Vaste) reinigingsmiddelen in tabletvorm worden ook geaccepteerd voor regulier schoonmaakwerk, vooral in kleinere bedrijven zonder doseringssystemen, mits deze worden gebruikt volgens de verdunningsinstructies van de fabrikant en waar mogelijk worden opgelost in hervulbare containers. Het schoonmaak- en wasserij personeel wordt geïnformeerd over het juiste gebruik en de juiste dosering van het product. In specifieke gevallen waarin handmatige toevoeging nodig is, krijgen medewerkers die handmatig met chemicaliën omgaan gedocumenteerde training[151] over correct gebruik en veiligheid. **Auditbewijs** Tijdens de audit presenteert het bedrijf leveranciers- of productdocumentatie (bijvoorbeeld productinformatiebladen,

[149] Zie woordenlijst
[150] Zie woordenlijst .
[151] Zie woordenlijst

		technische gegevensbladen of inkoopregisters) ter bevestiging dat reguliere schoonmaakproducten in geconcentreerde vorm of in vaste vorm/tabletvorm worden aangeschaft. In specifieke omstandigheden presenteert het bedrijf, wanneer het handmatige doseringen gebruikt, ook trainingsdossiers over chemische veiligheid en hantering van chemicaliën voor het relevante personeel. Een fysieke audit bevestigt de aanwezigheid van een effectief en functioneel verdunningssysteem dat is gekalibreerd volgens de instructies van de fabrikant.
6.29	Alle cosmetische producten hebben een nationaal of internationaal erkend ecolabel. (O) HH, CHP, SA, CC, R, A	**Relevantie** Cosmetische producten kunnen bijdragen aan chemische vervuiling en de ecologische voetafdruk van het bedrijf vergroten. Door producten met ecolabel te gebruiken, verminderen bedrijven het gebruik van schadelijke ingrediënten, ondersteunen ze veiligere formules en bevorderen ze duurzame productiepraktijken. **Verwachtingen voor implementatie** Alle cosmetische producten (zeep, douchegel, shampoo, lotion en conditioner) die door het bedrijf worden gebruikt, hebben een nationaal of internationaal erkend ecolabel. Dit geldt voor producten in badkamers van gastenkamers, personeelsruimtes en openbare ruimtes. Naast het hebben van een ecolabel wordt sterk aanbevolen dat cosmetische producten vrij zijn van parabenen en geen natriumlaurylsulfaat (SLS) en niet-duurzame palmolie bevatten. **Auditbewijs** Tijdens de audit selecteert de auditeur in een steekproef[152] 3 willekeurige cosmetische producten en bevestigt deze ter plaatse dat de bijbehorende ecolabels aanwezig zijn op de geselecteerde producten (methodologie C).
6.30	Er worden reinigingsmethoden zonder of met minder chemicaliën gebruikt. (O)	**Relevantie** Traditionele chemische reinigingsmiddelen kunnen ecosystemen schaden, de binnenluchtkwaliteit verlagen en risico's vormen voor de gezondheid van personeel en gasten als deze reinigingsmiddelen te veel of verkeerd worden toegepast. Door chemicaliënvrije reinigingsmethoden of methoden met minder chemicaliën toe te passen, verkleinen bedrijven hun ecologische voetafdruk aanzienlijk en verbeteren ze de veiligheid op de werkvloer, terwijl ze hoge hygiënenormen handhaven.

[152] Zie woordenlijst

	HH, CHP, SA, CC, R, A	**Verwachtingen voor implementatie** Het bedrijf gebruikt chemicaliënvrije reinigingsmethoden of methoden met minder chemicaliën die de noodzaak van chemische middelen voor ten minste één bepaalde ruimte, activiteit of dienst regelmatig minimaliseren of elimineren (bijvoorbeeld dagelijks of wekelijks). Deze methoden kunnen het gebruik van gedeïoniseerd water, hogedrukwaterreiniging, stoomreiniging of andere effectieve alternatieven omvatten die de afhankelijkheid van traditionele op chemicaliën gebaseerde producten verminderen. Dit criterium geldt specifiek voor algemene reiniging van oppervlakken in ruimtes zoals openbare ruimtes, gastenkamers of conferentiefaciliteiten. Keukens, toiletten, zwembaden en sparuimtes zijn vrijgesteld van dit criterium vanwege specifieke hygiënevoorschriften. **Auditbewijs** Tijdens de audit presenteert het bedrijf de schriftelijke standaardprocedure[153] voor regelmatige schoonmaakbeurten in de betreffende ruimte of voor de betreffende activiteit of dienst, waarmee het gebruik van chemicaliënvrije methoden of methoden met minder chemicaliën wordt aangetoond. Een alternatief is dat tijdens een fysieke audit de aanwezigheid van de chemicaliënvrije reinigingsmiddelen of middelen met minder chemicaliën wordt bevestigd.
6.31	Er worden alleen geurloze en ongeparfumeerde producten gebruikt bij wassen, schoonmaken of ruimteonderhoud. (O) HH, CHP, SA, CC, R, A	**Relevantie** Geurhoudende producten dragen bij aan binnenluchtvervuiling, verhogen het risico op allergische reacties en brengen onnodige chemische verbindingen in het milieu. Door geurloze en ongeparfumeerde producten te gebruiken in reguliere schoonmaak- en waspraktijken, beschermen bedrijven de gezondheid van gasten en personeel, verkleinen ze hun chemische voetafdruk en zorgen ze voor een veiligere binnenruimte. **Verwachtingen voor implementatie** Het bedrijf gebruikt geen was- en schoonmaakmiddelen of kamerverzorgingsproducten die parfum of geurstoffen bevatten, waaronder sprays, wasmiddelen en oppervlaktereinigers. Dit criterium geldt voor alle delen van het bedrijf (inclusief gastenkamers, wasruimtes, openbare ruimtes en vergaderruimtes), zowel wanneer het personeel toezicht houdt op het wassen en schoonmaken als wanneer het werk wordt uitbesteed aan een externe aannemer. **Auditbewijs**

[153] Zie woordenlijst

		Tijdens de visuele inspectie selecteert de auditeur in een steekproef[154] 3 willekeurige producten die worden gebruikt voor wassen, schoonmaken en kamerverzorging en bevestigt deze ter plaatse dat er geen geurstoffen of parfum aanwezig zijn in de geselecteerde producten (methodologie C). In specifieke omstandigheden presenteert het bedrijf, wanneer het wassen en reinigen worden uitbesteed, een verklaring van de derde partij waarin wordt bevestigd dat de gebruikte was- of schoonmaakproducten geen geurstoffen of parfum bevatten.

[154] Zie woordenlijst

Hoofdstuk 7 | VERBLIJFSOMGEVING Binnenomgeving, biodiversiteitsbescherming		
Binnenomgeving		
N.	**Criterium**	**Toelichtingen**
7.1	Binnenrestaurants zijn rookvrij, en alle andere openbare ruimtes zijn ofwel rookvrij of hebben duidelijk gescheiden rookruimtes. (V) HH, CHP, SA, CC, R, A	**Relevantie** Om de gezondheid en het welzijn van gasten en personeel te beschermen, en om binnenluchtvervuiling en milieueffecten van roken of vapen te verminderen, zijn alle binnenrestaurants rookvrij en zijn de openbare ruimtes van het bedrijf rookvrij of hebben deze duidelijk gescheiden rookvrije zones. Het opstellen van duidelijk rookverbodsbeleid verbetert de binnenluchtkwaliteit, voorkomt blootstelling aan meeroken en bevordert een gezondere omgeving voor iedereen. **Verwachtingen voor implementatie** De binnenrestaurants zijn rookvrij. Andere openbare ruimtes zijn ofwel rookvrij, of het niet-rokengedeelte (binnen en buiten) is duidelijk fysiek gescheiden van het rookgedeelte, zodat personen die in het niet-rokengedeelte zitten, geen last hebben van rokers. Fysieke scheiding kan structurele barrières omvatten (bijv. muren, schermen, hekwerk), een vaste en duidelijk afgebakende rookzone op passende afstand, of andere maatregelen die rokers verhinderen direct naast niet-rokende gasten te zitten of te staan. De niet-roken- en rookgedeelten zijn duidelijk en op een gemakkelijk te begrijpen manier gemarkeerd met borden. Het bedrijf biedt bovendien asbakken of duidelijk gemarkeerde, brandveilige sigarettenafvalbakken in aangewezen rookruimtes. Het wordt aanbevolen dat de rookvrije zone groter is dan het rookgedeelte. **Auditbewijs** Tijdens de audit bevestigt de auditeur dat: • roken niet toegestaan is in alle binnenrestaurants; • alle andere openbare ruimtes ofwel rookvrij zijn of, als beide aanwezig zijn, er een fysieke scheiding is, evenals borden die de rook- en niet-rokengedeeltes van de openbare ruimtes aangeven; en

		• alle aangewezen rookruimtes zijn uitgerust met asbakken of sigarettenafvalbakken, en deze correct worden gebruikt; wat betekent dat de omliggende ruimte vrij is van sigarettenvervuiling. Als er sigarettenafval aanwezig is, moet het bedrijf trainingen[155] of andere maatregelen implementeren om het rookgebied goed te gebruiken en te onderhouden.
7.2	Alle vergaderruimtes en gastenkamers zijn rookvrij. (V) HH, CHP, SA, CC, A	**Relevantie** Niet-rokengedeeltes in binnenomgevingen verminderen gezondheidsrisico's, voorkomen blootstelling aan meeroken en helpen bij het behouden van schone en comfortabele gastenvoorzieningen. Bedrijven die zorgen voor rookvrije gastenkamers en vergaderruimtes ondersteunen de tevredenheid van gasten en verminderen geuren en residuen die zich kunnen ophopen door roken binnenshuis. **Verwachtingen voor implementatie** Alle gasten- en vergaderruimtes zijn rookvrij. In landen waar dit niet haalbaar is vanwege wettelijke of culturele vereisten, zijn vergaderruimtes zonder uitzondering rookvrij en is minimaal 75% van de gastenkamers rookvrij. In dergelijke gevallen wordt sterk aanbevolen dat rookgedeeltes zich in een fysiek aparte ruimte bevinden, zoals een andere vleugel of verdieping van het bedrijf, om te voorkomen dat ze een negatieve invloed hebben op gasten in rookvrije ruimtes (bijvoorbeeld door rookwalmen op balkons). Verder wordt ervoor gezorgd dat alle rookruimtes voldoende (minstens 1 uur) worden gelucht voordat nieuwe gasten arriveren. De gedeeltes van het bedrijf met zowel rookvrije gastenkamers als gastenkamers voor rokers zijn duidelijk en op een gemakkelijk te begrijpen manier gemarkeerd met borden, en het bedrijf ontwikkelt een plan om ervoor te zorgen dat 100% van de gastenkamers rookvrij wordt. Het bedrijf biedt bovendien asbakken of duidelijk gemarkeerde, brandveilige sigarettenafvalbakken in aangewezen rookruimtes. **Auditbewijs** Tijdens de fysieke audit bevestigt de auditeur dat alle gastenkamers en vergaderruimtes rookvrij zijn. *In specifieke omstandigheden, in landen waar dit niet haalbaar is vanwege wettelijke of culturele vereisten, verstrekt het bedrijf het volgende:* • *documentatie (bijvoorbeeld een overzicht of kamerinventaris) waaruit blijkt dat alle vergaderruimtes en minstens 75% van de gastenkamers rookvrij zijn; en* • *bewijs van een plan om toe te werken naar 100% rookvrije kamers.*

[155] Zie woordenlijst

		In dit geval bevestigt een fysieke audit de aanwezigheid van een duidelijke fysieke scheiding tussen rookvrije kamers en kamers voor rokers, ondersteund door zichtbare borden en aangewezen rookruimtes die zijn uitgerust met asbakken of brandveilige sigarettenafvalbakken, waarbij het omliggende gebied vrij is van sigarettenafval.
7.3	Het bedrijf hanteert een personeelsbeleid met betrekking tot roken tijdens werktijd. (V) HH, CHP, SA, CC, R, A	**Relevantie** Om de gezondheid en het welzijn van personeel en gasten te beschermen, is het belangrijk dat roken tijdens werktijd wordt gereguleerd via een duidelijk intern beleid. Duidelijke beleidsmaatregelen en aangewezen rookruimtes helpen ervoor te zorgen dat niet-rokers niet worden blootgesteld aan meeroken en dat er een veilige en gezonde werkomgeving wordt aangeboden. **Verwachtingen voor implementatie** Gasten- en personeelsruimtes zijn rookvrij. Waar roken voor het personeel is toegestaan, heeft het bedrijf een beleid voor het personeel met betrekking tot roken tijdens werktijd. Het beleid bevat regels over wanneer en waar het personeel mag roken en geldt voor alle soorten sigaretten en vapes. Personeel mag alleen roken in duidelijk fysiek gescheiden ruimtes, zodat de rook geen negatieve invloed heeft op gasten of personeel in rookvrije ruimtes/kamers. Het bedrijf biedt bovendien asbakken of duidelijk gemarkeerde, brandveilige sigarettenafvalbakken in aangewezen rookruimtes. Het wordt sterk aanbevolen om het rookbeleid geleidelijk te versterken door bijvoorbeeld het roken tijdens werkuren stapsgewijs te beperken. Het wordt ook aanbevolen dat het bedrijf jaarlijks bewustwordingstraining[156] organiseert voor het personeel over de schade die roken toebrengt aan gezondheid en milieu. In landen waar er wetgeving is die roken in openbare en personeelsruimtes reguleert, voldoet het bedrijf in alle gevallen aan deze vereisten. **Auditbewijs** Tijdens de audit presenteert het bedrijf het schriftelijke rookbeleid voor het personeel, inclusief informatie over wanneer en waar roken tijdens werktijd is toegestaan, en hoe het bedrijf ervoor zorgt dat dit geen gezondheidsrisico en hinder vormt voor personeelsleden en gasten die niet roken. Een fysieke audit bevestigt de aanwezigheid van de aangewezen rookruimtes voor het personeel, dat ze fysiek gescheiden zijn en dat ze geen invloed hebben op niet-rokende gasten en personeel.

[156] Zie woordenlijst

7.4	De binnenluchtkwaliteit in ten minste twee delen van het bedrijf wordt minstens één keer per jaar gecontroleerd. (O) HH, CHP, SA, CC, R, A	**Relevantie** De kwaliteit van de binnenlucht heeft direct invloed op de gezondheid, het comfort en het welzijn van personeel en gasten. Regelmatige monitoring helpt om verontreinigingen en ventilatieproblemen vroegtijdig te identificeren, waardoor een veilige en gezonde binnenomgeving wordt gegarandeerd en langdurige risico's zoals ademhalingsproblemen, schimmelgroei of blootstelling aan chemicaliën worden voorkomen. **Verwachtingen voor implementatie** De binnenluchtkwaliteit in het bedrijf wordt regelmatig gecontroleerd (ook in sparuimtes, zwembaden en ondergrondse technische ruimtes). Een regulier monitoringsysteem (monitoring minstens één keer per jaar) wordt daarom in ten minste 2 delen van het bedrijf geïnstalleerd. Bij de keuze van de ruimtes om te monitoren wordt rekening gehouden met de ruimtes waarin het risico op blootstelling aan slechte luchtkwaliteit het grootst is. Er worden minimaal 3 van de volgende parameters gemonitord, afhankelijk van de lokale context en geïdentificeerde risico's: a) het aantal luchtverversingen per uur; b) temperatuur en relatieve luchtvochtigheid, om schimmelgroei te voorkomen; c) kooldioxide (CO_2); d) vluchtige organische stoffen (VOS), veelvoorkomende emissies van meubels[157], installaties[158] en apparatuur, schoonmaakmiddelen, luchtverfrissers en synthetische geuren; e) fijnstof ($PM_{2.5}$ of PM_{10}) door stof in de lucht, rook, externe vervuiling; f) radon, vooral in ondergrondse gebieden (afhankelijk van lokale geologie en regelgeving); en/of g) stikstofoxiden (NOx), voornamelijk in keukens, parkeergarages of ruimtes nabij verkeer. Lokale en nationale wetgeving/voorschriften worden gevolgd, en de gemonitorde waarden overschrijden de limieten die zijn vastgesteld door relevante nationale of internationale normen niet (bijv. WHO-richtlijnen voor luchtkwaliteit, nationale arbeidsveiligheidslimieten). Als de limietwaarden worden overschreden, worden responsieve acties ondernomen, waarbij energiezuinige en risicovrije oplossingen worden geprioriteerd (bijvoorbeeld het ventileren van de kamers door regelmatig ramen te openen, de ventilatie-instellingen aanpassen, luchtreinigers of sanitaire apparaten installeren en het gebruik van luchtzuiveringsinstallaties, waar geschikt, etc.). Bij het vervangen van installaties en apparatuur wordt prioriteit gegeven aan opties met een lage uitstoot, maar vroege vervanging vóór het einde van de levensduur moet worden vermeden. Voor verbruiksproducten zoals wasmiddelen en

[157] Zie woordenlijst
[158] Zie woordenlijst

		luchtverfrissers wordt aanbevolen om bij het aanvullen over te schakelen op niet-geparfumeerde opties of opties met weinig VOS. **Auditbewijs** Tijdens de audit presenteert het bedrijf documentatie waarmee de resultaten van de monitoring van de binnenluchtkwaliteit wordt aangetoond. In specifieke omstandigheden worden, wanneer de limietwaarden worden overschreden, de uitgevoerde responsieve acties gepresenteerd.
7.5	Authentieke elementen van de lokale cultuur worden verwerkt in de bedrijfsvoering of hiermee wordt rekening gehouden bij renovaties of bouwwerkzaamheden. (O) HH, CHP, SA, CC, R, A	**Relevantie** Om cultureel erfgoed te beschermen en sociale duurzaamheid te ondersteunen, integreert het bedrijf authentieke lokale materialen, tradities en kennis in de bedrijfsvoering of fysieke structuren. Dit versterkt de gemeenschapsidentiteit, respecteert het lokale erfgoed en zorgt ervoor dat ontwikkeling het culturele DNA van de bestemming versterkt in plaats van ondermijnt. **Verwachtingen voor implementatie** Het bedrijf past lokaal geschikte en duurzame praktijken en materialen toe in de activiteiten of in verband met renovaties of bouwwerkzaamheden. De focus ligt op het respecteren en integreren van authentieke aspecten van traditionele of hedendaagse lokale cultuur, sociaal of cultureel erfgoed, lokaal vakmanschap, artistieke expressie of regionaal relevante ontwerptradities. Zowel materieel (bijv. materialen, bouwmethoden) als immaterieel (bijv. traditionele kennis, culturele uitingen) erfgoed worden gewaardeerd, met speciale aandacht voor het afwegen van de milieuduurzaamheid van renovatie- of bouwwerkzaamheden met de voordelen van cultureel en sociaal erfgoed. Het wordt aanbevolen om lokale educatie, kennis en expertise te betrekken en te benutten met betrekking tot het gebruik van materialen, technologieën en gereedschappen voor duurzame renovatie of bouw. Wanneer culturele uitdrukkingen worden gebruikt, zoekt het bedrijf bevestiging van geschikte lokale organisaties of experts dat het gebruik gepast en respectvol is. Het bedrijf voldoet altijd aan nationale en lokale wetgeving en voorschriften met betrekking tot renovatie of bouw van nieuwe gebouwen. De bestendigheid van materialen en bouwwerken wordt ook meegenomen, zodat praktijken niet alleen erfgoed respecteren, maar ook duurzaamheid en langetermijnduurzaamheid vergroten. Dit criterium richt zich echter op de culturele en sociale duurzaamheid van de fysieke aanwezigheid en operationele praktijken van het bedrijf, en milieuduurzaamheid (bijv. energie-

		efficiëntie, waterbesparing) wordt apart behandeld. **Auditbewijs** Tijdens de audit presenteert het bedrijf: • bewijs van de relevantie van het gebruikte materiaal of de gebruikte praktijken voor de lokale cultuur of sociaal of cultureel erfgoed; • verwijzingen naar samenwerking of overleg met lokale experts, ambachtslieden, culturele organisaties of gemeenschapsgroepen, waar van toepassing; • foto's, ontwerpplannen, leveranciersbeschrijvingen of schriftelijke verklaringen die laten zien hoe lokaal cultureel erfgoed of kennis is opgenomen in operaties, renovaties of bouwwerkzaamheden; en • een korte verklaring (bijvoorbeeld van het bedrijf of geraadpleegde experts) waarin wordt bevestigd dat culturele elementen op passende en respectvolle wijze zijn gebruikt.
7.6	Milieu- en biodiversiteitseffecten worden beoordeeld en aangepakt vóór elke nieuwe ontwikkeling, uitbreiding of grote bouw-/renovatiewerkzaamheden. (O) HH, CHP, SA, CC, R, A	**Relevantie** Om de milieueffecten van landgebruik te minimaliseren en biodiversiteit, gezonde bodems en natuurlijke watercycli te ondersteunen, zorgt het bedrijf ervoor dat zowel nieuwe ontwikkelingen als renovatieprojecten worden gepland en uitgevoerd met aandacht voor lokale ecosystemen, ecologische continuïteit (principes van groene, blauwe en bruine infrastructuur, waarbij bodemcontinuïteit wordt erkend vanwege de rol in het behoud van biodiversiteit) en milieugezondheid. **Verwachtingen voor implementatie** Voorafgaand aan nieuwe ontwikkelingen, uitbreidingen of grote bouw-/renovatiewerkzaamheden[159] laat het bedrijf zien hoe potentiële milieu- en biodiversiteitseffecten zijn beoordeeld en aangepakt. Dit neemt meestal de vorm aan van een ecologische beoordeling (bijvoorbeeld milieueffectrapportage, biodiversiteitsonderzoek of gelijkwaardig) die wordt vereist door nationale of regionale autoriteiten. In dat geval volgt het bedrijf dat proces en bewaart het de documentatie. Waar dergelijke beoordelingen niet door de autoriteiten worden vereist of niet expliciet het onderwerp biodiversiteit behandelen, documenteert het bedrijf hoe biodiversiteit (bijvoorbeeld het behouden van begroeide gebieden, het vermijden van schade aan lokale soorten en habitats en het onderhouden van bestaande ecologische corridors op de locatie, etc.) en bodem- en watercycluseffecten zijn meegenomen. Dit kan onder meer consultatie met relevante experts omvatten (bijvoorbeeld beheerders van beschermde gebieden, milieuagentschappen/ngo's of gecertificeerde adviseurs) of het gebruik van openbaar beschikbare biodiversiteitskaarten, soortenregisters of planningsinstrumenten.

[159] Zie woordenlijst

		Voor alle projecten geeft het bedrijf prioriteit aan het gebruik van doorlatende of onverharde oppervlakken (bijv. grind, doorlatende bestrating, begroeide bodembedekking). Verharde oppervlakken (bijv. asfalt, beton) worden waar mogelijk vermeden. Als het gebruik ervan gerechtvaardigd is om technische of veiligheidsredenen, worden compenserende maatregelen zoals regentuinen, infiltratiezones of begroeide bufferzones ingevoerd. **Auditbewijs** Tijdens de audit presenteert het bedrijf documentatie van de ecologische beoordeling of het equivalent van het proces dat door het bedrijf/externe experts is uitgevoerd voor nieuwe ontwikkelingen, uitbreidingen of grote bouw-/renovatiewerkzaamheden. In specifieke omstandigheden, waar verharde oppervlakken aanwezig zijn, wordt tijdens een fysieke audit bevestigd dat deze om technische of veiligheidsredenen gerechtvaardigd zijn en dat er compenserende maatregelen (bijv. regentuinen, infiltratiezones, begroeide buffers) zijn genomen.
7.7	Voor renovaties of bouwwerkzaamheden die in de afgelopen 24 maanden zijn gestart en/of afgerond worden/zijn duurzame materialen gebruikt. (O) HH, CHP, SA, CC, R, A	**Relevantie** Renovatie- en bouwwerkzaamheden in de horeca kunnen het milieu aanzienlijk beïnvloeden door de keuze van bouwmaterialen, die energieverbruik, uitstoot, afval en binnenluchtkwaliteit beïnvloeden. Door prioriteit te geven aan bestendige materialen met een lage impact, verminderen bedrijven milieuschade, beschermen ze de menselijke gezondheid en bevorderen ze verantwoord gebruik van hulpbronnen. **Verwachtingen voor implementatie** Voor renovatie- of bouwwerkzaamheden die in de afgelopen 24 maanden (voor hercertificeringen) of 6 maanden (voor nieuwe kandidaatbedrijven) zijn uitgevoerd, toont het bedrijf het gebruik van duurzame bouw- en afwerkingsmaterialen aan. Het bedrijf zorgt ervoor dat minstens 2 soorten materialen die in de werkzaamheden zijn gebruikt (bijvoorbeeld verf/coatings/vernissen; hout en plantaardige materialen; vloeren; isolatie; lijmen/afdichtingen; andere relevante materialen) voldoen aan de onderstaande eisen voor duurzame producten. Dit geldt voor verf, coatings, lakken, hout, vloeren, isolatie, lijmen, afdichtmiddelen en andere producten die in de werkzaamheden zijn gebruikt. Geaccepteerde duurzame producten zijn onder andere: a) verf en coatings met nationaal of internationaal erkende ecolabels en/of geverifieerde lage VOS-emissies, vrij van zware metalen; b) hout- en plantaardige materialen met erkende certificeringen, het waarborgen van duurzame oogstpraktijken en, waar mogelijk, lokale inkoop; en/of c) vloeren, isolatie, lijmen, afdichtmiddelen en andere bouw-/renovatiematerialen met erkende ecolabels, lage chemische emissies of gerecyclede inhoud.

		De gebruikte producten voldoen aan de nationale wetgeving en de selectie moet gebaseerd zijn op het minimaliseren van gezondheidsrisico's voor gasten en werknemers terwijl milieuschade wordt verminderd. Het wordt aanbevolen om, waar veilig en geschikt en waar langetermijneffecten redelijkerwijs kunnen worden beoordeeld, prioriteit te geven aan tweedehands of gerecyclede materialen om het gebruik en afval van hulpbronnen te verminderen. Sommige materialen (bijv. isolatie, brandvertragende producten) zijn echter mogelijk niet geschikt voor hergebruik of recycling vanwege veiligheids- of prestatie-eisen. **Auditbewijs** Tijdens de audit presenteert het bedrijf: • een lijst van de duurzame materialen die in de afgelopen 24 of 6 maanden (afhankelijk van het certificeringsjaar) zijn aangeschaft/gebruikt voor de 2 geselecteerde materiaaltypen; en • documentatie voor deze materialen (bijv. facturen, productspecificaties of certificaten) met ecolabels, certificeringen of andere geverifieerde specificaties met een lage impact zoals hierboven vermeld. Waar passend bevestigt een fysieke audit dat er duurzame producten met een ecolabel of certificering zijn gebruikt.
Bescherming van biodiversiteit		
7.8	Het gebruik van agrochemische producten wordt geminimaliseerd en strikt gecontroleerd. (V) HH, CHP, SA, CC, R, A	**Relevantie** Om risico's voor ecosystemen, biodiversiteit en de volksgezondheid te verminderen, beperkt het bedrijf het gebruik van agrochemische producten. Door prioriteit te geven aan biologische of natuurlijke alternatieven ondersteunt het bedrijf ecologisch evenwicht, gezondere groene ruimtes en verantwoord landbeheer. **Verwachtingen voor implementatie** Regulier gebruik van agrochemische producten zoals pesticiden (waaronder herbiciden, insecticiden, fungiciden, rodenticiden, weekdierbestrijding, nematiciden, ontbladeringsmiddelen en droogmiddelen), meststoffen en groeiregulatoren is niet toegestaan. Het bedrijf beschikt over een geïntegreerde plaagbestrijding of een gelijkwaardig systeem, met de volgende hiërarchie: • Er wordt prioriteit gegeven aan preventieve en niet-chemische methoden zoals mechanische onkruidbestrijding, gasvlammen, bodembeheer door compostering, etc.; • Als interventie nog steeds nodig is vanwege duidelijke noodzaak (bijvoorbeeld hygiëne- of veiligheidsrisico's, of specifieke bodemvruchtbaarheidsbehoeften), worden biologische of natuurlijke alternatieven gebruikt (bijv.

		organische meststoffen, natuurlijke bodemverbeteraars of ongediertewerende middelen die zijn goedgekeurd volgens biologische normen); en • Alleen wanneer er geen biologische of natuurlijke vervangers beschikbaar zijn, mogen agrochemische producten worden toegepast. In dergelijke gevallen worden alleen 'gebruiksklare' producten gebruikt, bij voorkeur met een langzame afgifte en eenmaal per jaar gebruikt op het laagst mogelijke niveau. Het gebruik van glyfosaat en alle andere producten die door de Forest Stewardship Council (FSC) als zeer gevaarlijke pesticiden zijn geregistreerd, is strikt verboden. Het hanteren van agrochemische producten mag alleen worden uitgevoerd door personeel of externe aannemers die voor het doel zijn opgeleid/gecertificeerd (zie criterium 1.21). Alle relevante veiligheidsmaatregelen moeten worden genomen, zoals het gebruik van persoonlijke beschermingsuitrusting tijdens het aanbrengen en het gebruik van veiligheidsbladen met aanbevolen dosering. Er moeten een jaarlijks schema van toepassing en schriftelijke registraties van de toepassing van het product (inclusief de gebruikte hoeveelheden) worden bijgehouden. Chemische stoffen worden correct opgeslagen (zie criterium 5.4) en lege containers worden correct afgevoerd volgens de nationale/lokale wetgeving. Het wordt sterk aanbevolen om een externe expert jaarlijks bodemtesten te laten uitvoeren voor mestbeheer en om de bodemgezondheid in de loop van de tijd te monitoren. Dit criterium blijft van toepassing wanneer het bedrijf een extern bedrijf inhuurt voor het onderhoud van de groene gebieden[160]. **Auditbewijs** Tijdens de audit presenteert het bedrijf de schriftelijke procedure voor geïntegreerde plaagbestrijding of een gelijkwaardig systeem, waarbij wordt bevestigd dat agrochemische producten alleen uit noodzaak worden toegepast, als laatste redmiddel wanneer er geen biologische of natuurlijke alternatieven beschikbaar zijn. In specifieke omstandigheden verstrekt het bedrijf het volgende: • Toepassingsregisters, inclusief productnaam, doel, dosering en frequentie, indien agrochemicaliën worden gebruikt; en/of • Het schriftelijke beleid van de aannemer inzake het gebruik van agrochemicaliën op het terrein van het bedrijf, als een extern bedrijf onderhoud uitvoert. Tijdens de fysieke audit, en waar van toepassing, controleert de auditeur in een steekproef[161] 3 toepassingsgegevens aan de hand van waargenomen praktijken om te bevestigen dat agrochemicaliën alleen worden gebruikt wanneer dat nodig is en

[160] Zie woordenlijst
[161] Zie woordenlijst

		als laatste redmiddel in lijn met de procedure voor geïntegreerde plaagbestrijding van het bedrijf (methodologie C).
7.9	Nieuw gekochte apparatuur voor tuinonderhoud wordt elektrisch of handmatig aangedreven. (V) HH, CHP, SA, CC, R, A	**Relevantie** Conventionele door brandstof aangedreven tuinapparatuur draagt bij aan CO_2-uitstoot, geluidsoverlast en slechte luchtkwaliteit, wat een nadelige invloed heeft op het milieu, personeel, gasten en omliggende gemeenschappen. Door te kiezen voor handmatige of elektrische apparatuur verkleinen bedrijven hun ecologische voetafdruk, verbeteren ze de arbeidsomstandigheden en bevorderen ze duurzamer beheer van groene gebieden[162]. **Verwachtingen voor implementatie** Alle apparatuur voor tuinonderhoud (inclusief grasmaaiers, trimmers, bladblazers en vergelijkbare machines) die binnen de afgelopen 24 maanden (voor hercertificeringen) of 6 maanden (voor nieuwe kandidaatbedrijven) is aangeschaft, is energiezuinig en heeft een laag geluidsniveau en een lage CO_2-uitstoot. De apparatuur kan handmatig of elektrisch zijn. Voor robotgrasmaaiers wordt sterk aanbevolen dat ze niet 's nachts werken en alleen overdag of vroeg in de avond draaien om verstoring van wilde dieren te minimaliseren. *Dit criterium is verplicht (V) voor bedrijven tot 4000 m² gazon/grasveld; voor grotere gebieden is dit een richtlijncriterium (optioneel).* Dit criterium blijft van toepassing wanneer het bedrijf een extern bedrijf inhuurt voor het onderhoud van de groene gebieden. **Auditbewijs** Tijdens de audit presenteert het bedrijf documentatie waaruit blijkt dat apparatuur voor tuinonderhoud die binnen de laatste 24 of 6 maanden (afhankelijk van het certificeringsjaar) door het bedrijf of door externe aannemers is aangeschaft, elektrisch of handmatig is. In specifieke omstandigheden, als een extern bedrijf onderhoud uitvoert, wordt het schriftelijke beleid van de aannemer over het gebruik van apparatuur/machines op het terrein van het bedrijf volgens bovenstaande richtlijnen gepresenteerd.

[162] Zie woordenlijst

7.10	Het bedrijf neemt onderhoudsinitiatieven in groene gebieden volgens de principes van ecologisch beheer. (V) HH, CHP, SA, CC, R, A	**Relevantie** Groene gebieden[163] verbeteren de gastervaring en biodiversiteit, maar kunnen leiden tot onnodig watergebruik en impact op het milieu als ze slecht beheerd worden. Verantwoord onderhoud zorgt voor gezonde vegetatie, terwijl hulpbronnen worden gespaard, de visuele kwaliteit en functie van buitenruimtes behouden blijven en lokale ecosystemen worden ondersteund. **Verwachtingen voor implementatie** Het bedrijf zorgt ervoor dat groene gebieden en sierlandschappen op het terrein worden onderhouden volgens de principes van ecologisch beheer. Onderhoudspraktijken worden aangepast aan het lokale klimaat, de milieucontext en de seizoensveranderingen, terwijl de ecologische diversiteit wordt ondersteund en verstoring van de lokale fauna wordt voorkomen. Actie (a) hieronder is altijd verplicht, en het wordt aanbevolen ten minste één extra actie te ondernemen. Voorbeelden van aanvullende acties worden vermeld in items (b)–(e): a) Efficiënte en gerichte bewateringsmethoden (bijv. druppelirrigatie, vochtsensoren, bewateren in de vroege ochtend/avond/nacht, vooral in warme of droge gebieden). De irrigatiepraktijken worden aangepast aan het lokale klimaat, de milieucontext en de seizoensgebondenheid om de efficiëntie te optimaliseren en onnodig waterverlies te voorkomen; b) Bodemzorg door composteren of mulchen; c) Snoeien, maaien en plantenverzorging zijn getimed om de veerkracht van planten te optimaliseren en de behoefte aan hulpbronnen te verminderen, bijvoorbeeld het behouden van hogere, ongestoorde grasgebieden waar geen toegang nodig is; het gebruik van hogere maai-instellingen; en het aanpassen van de maaifrequentie aan de groei van de vegetatie en het gebruik van de locatie. In het schema voor dergelijke activiteiten wordt rekening gehouden met de levenscycli van lokale fauna, waarbij interferentie tijdens gevoelige periodes zoals broedseizoenen wordt vermeden; d) Gebruik van lokaal aangepaste en droogtebestendige plantensoorten. De selectie van plantensoorten is flexibel en aangepast aan de specifieke lokale context, het klimaat en milieuomstandigheden. Het bevordert ook ecologische diversiteit door een reeks inheemse soorten, verschillende planthoogtes en lagen (verticale stratificatie) te gebruiken en ervoor te zorgen dat bloei- en vruchtperiodes verdeeld zijn over het hele jaar om bestuivers en wilde dieren te ondersteunen; e) Beheer van voetgangers- en voertuigverkeer om bodemverdichting, verlies van vegetatie en erosie in gevoelige gebieden te voorkomen (bijvoorbeeld het gebruik van aangewezen voetpaden en toegangswegen, het beperken van voertuigtoegang tot gemarkeerde gebieden, het ontmoedigen van verkeer buiten paden door borden of natuurlijke barrières te plaatsen). Het wordt aanbevolen om gedragscodes voor gevoelige ecosystemen (bijv.

[163] Zie woordenlijst

		duinen, mangroven, bossen, broedgebieden van schildpadden) te tonen wanneer dergelijke omgevingen aanwezig zijn, bij voorkeur met verwijzing naar officiële bronnen zoals de UNWTO Responsible Tourist; en/of f) Preventie en bestrijding van invasieve uitheemse soorten door middel van een juiste identificatie, monitoring en evenredige maatregelen. Het personeel dat verantwoordelijk is voor het onderhoud van groenvoorzieningen is opgeleid om invasieve uitheemse soorten te herkennen, kennis te hebben van hun ecologische impact en passende bestrijdingsmaatregelen toe te passen. Afhankelijk van de soort kunnen deze maatregelen bestaan uit het voorkomen van verspreiding en inperkingsmaatregelen, selectieve verwijdering of gerichte monitoring. Er wordt gebruikgemaakt van regionale en nationale lijsten met invasieve soorten, databases of officiële richtlijnen om de soortidentificatie te bevestigen, en waar van toepassing worden de wettelijke meldingsverplichtingen nageleefd. Het criterium geldt zowel voor eigen personeel als voor ingehuurd personeel[164]/tuinbedrijven die door de instelling zijn ingehuurd om het onderhoud van de groene gebieden uit te voeren. **Auditbewijs** Tijdens de audit verstrekt het bedrijf foto's of visueel bewijs van de onderhoudspraktijken en/of voorzieningen[165] van de groene gebieden (bijv. irrigatiesysteem, mulchen, perken met inheemse planten). In specifieke omstandigheden verstrekt het bedrijf het volgende: • een korte beschrijving of bevestiging van de wijze waarop de praktijken worden geïmplementeerd (dit kan worden opgenomen in de bestaande schriftelijke standaardprocedure[166]), indien van toepassing; en/of • het schriftelijke beleid van de aannemer inzake het onderhoud van groene zones op het terrein van het bedrijf, indien een extern bedrijf het onderhoud uitvoert. Tijdens de audit, en waar van toepassing, voert de auditeur steekproeven[167] uit in ten minste 1 gebied waar efficiënte en gerichte besproeiingsmethoden worden toegepast, en in 1 gebied waar aanvullende maatregelen worden genomen, om de onderhoudspraktijken en de gezondheid van de vegetatie te bevestigen.
7.11	Het bedrijf neemt maatregelen om	**Relevantie** Biodiversiteit is essentieel voor de veerkracht van ecosystemen, lokale voedselketens, klimaatregulering en de algehele gezondheid van het milieu. Door de biodiversiteit op en rond het terrein actief te bevorderen, gaan bedrijven verder dan het

[164] Zie woordenlijst
[165] Zie woordenlijst
[166] Zie woordenlijst
[167] Zie woordenlijst

	de lokale biodiversiteit op (of rond) het terrein te beschermen en te ondersteunen. (V) HH, CHP, SA, CC, R, A	beperken van milieuschade en ondersteunen zij natuurherstel, habitatbescherming en ecologisch rentmeesterschap, waarmee zij bijdragen aan een netto toename van de natuur. **Verwachtingen voor implementatie** Het bedrijf voert substantiële biodiversiteitsinitiatieven uit die de omstandigheden voor de biodiversiteit op (of rond) het terrein bevorderen (zie ook criterium 1.2 en 1.3). Deze maatregelen ondersteunen altijd de lokale (inheemse/autochtone/endemische/zeldzame) flora- en faunasoorten en zijn aangepast aan de context en schaal van het bedrijf: • vestigingen met groene zones[168] voeren ten minste 2 biodiversiteitsmaatregelen uit, waarvan ten minste 1 maatregel in de groene zones van het bedrijf; en • vestigingen die in stedelijke gebieden zijn gelegen en/of geen groene zones hebben, voeren ten minste 1 biodiversiteitsmaatregel uit. Voorbeelden van maatregelen zijn onder meer: a) natuurherstel van ten minste 10% van het buitengebied, afgestemd op de context van de instelling (bijv. onbeheerde natuurgebieden, zich ontwikkelende begroeide ruimtes, struikgewas, beboste percelen); b) het aanleggen/onderhouden van bijen- en vlindervriendelijke groene zones die minstens 10% van de totale buitenruimte omvatten; c) het aanleggen/onderhouden van een groendak en/of verticale groene wanden die minstens 10% van het dak- of wandoppervlak omvatten; d) het gebruik van inheemse of klimaatbestendige, niet-invasieve soorten voor de groendaken, groene wanden, tuinen en andere buitenruimtes; e) het bieden van gunstige omstandigheden voor lokale soorten (bijv. vogelhuisjes, monospecifieke insectenhotels, bijenkasten, ecologische corridors en doorgangen, etc.). De voorzieningen moeten geschikt zijn voor lokale soorten, correct geplaatst zijn en regelmatig worden onderhouden om de ecologische geschiktheid te waarborgen; f) bescherming van habitats van lokale soorten (terrestrisch of aquatisch/marien, bijv. broedplaatsen voor schildpadden, mangroven, koraalriffen, weiden voor bestuivers (vlinders), dood hout en andere natuurlijke

[168] Zie woordenlijst

		elementen) op of nabij het terrein door licht en geluid tot een minimum te beperken (dit omvat ook wellnessruimtes in de buitenlucht die zich in of nabij natuurlijke habitats bevinden). De habitat moet worden geïdentificeerd en er moeten duidelijk passende beschermingsmaatregelen worden geïmplementeerd; g) het identificeren en elimineren van potentiële ecologische valstrikken op het terrein (bijv. het opvullen of afdekken van holtes in constructies, openingen of kleine afgesloten ruimtes die wilde dieren naar onveilige gebieden kunnen lokken); h) het minstens eenmaal per jaar ondersteunen van een lokale/regionale/nationale vereniging die zich inzet voor de bescherming van de biodiversiteit in het gebied of de regio; i) deelnemen aan de herintroductie van wilde dieren, het onderhoud of het herstel van lokale parken of openbare groene ruimtes; j) samenwerken met lokale/regionale/nationale overheden of ngo's aan initiatieven voor stedelijke vergroening (bijv. het planten van bomen, bestuivingscorridors, daktuinen); en/of k) een ruimte ter beschikking stellen voor seminars, bewustmakingsevenementen of workshops met deskundigen op het gebied van biodiversiteit. In bepaalde situaties (bijvoorbeeld in sommige stedelijke gebieden) zijn bijenkasten of grote insectenhotels alleen geschikt onder specifieke ecologische en wettelijke voorwaarden (waarbij de voorkeur uitgaat naar kleine, natuurlijke of verspreid liggende elementen), en moet voorrang worden gegeven aan alternatieve initiatieven. Het wordt aanbevolen dat het bedrijf ondersteuning vraagt van externe deskundige organisaties of verenigingen voor het ontwerpen en uitvoeren van biodiversiteitsmaatregelen, en dat de initiatieven gebaseerd zijn op de beoordeling van risico's en kansen met betrekking tot biodiversiteit en natuur (criterium 7.12). Het criterium geldt zowel voor eigen medewerkers als voor ingehuurd personeel[169]/tuinbedrijven die door het bedrijf zijn gecontracteerd voor het onderhoud van de groene gebieden[170]. **Auditbewijs**

[169] Zie woordenlijst .
[170] Zie woordenlijst

		Tijdens de audit verstrekt het bedrijf het volgende: • de standaardprocedure[171] ter ondersteuning van de lokale biodiversiteit; en • een overzicht van de biodiversiteitsmaatregelen en bewijs van de halfjaarlijkse evaluatie (voor hercertificeringen). In specifieke gevallen, wanneer een extern bedrijf het onderhoud uitvoert, wordt het schriftelijke beleid van de aannemer inzake de bescherming van de lokale biodiversiteit op het terrein van het bedrijf verstrekt. Tijdens de audit voert de auditeur, waar mogelijk, steekproeven[172] uit in ten minste één groene zone waar ter plaatse initiatieven worden genomen, om te controleren hoe gunstige omstandigheden voor de lokale biodiversiteit zijn gecreëerd of hoe habitats van lokale soorten worden beschermd volgens methode A, zoals beschreven in de woordenlijst.
7.12	Het bedrijf brengt de biodiversiteit, de risico's en kansen op het gebied van natuur ter plaatse, in kaart. (O) HH, CHP, SA, CC, A	**Relevantie** Inzicht in de biodiversiteit ter plaatse en in natuurgerelateerde risico's is een eerste vereiste voor verantwoord landbeheer. Een gestructureerde beoordeling helpt bij het in kaart brengen van ecologische waarden, afhankelijkheden van ecosysteemdiensten en mogelijkheden voor positieve maatregelen, waardoor de milieuprestaties en de veerkracht worden versterkt. **Verwachtingen voor de uitvoering** Het bedrijf voert een beoordeling uit van de biodiversiteit en de natuurgerelateerde risico's en kansen. Deze beoordeling vormt een uitgangspunt voor de biodiversiteit en brengt ecologisch kwetsbare gebieden of gebieden met potentieel voor verbetering in kaart. Dit kan dienen als een fundamentele stap voor de duurzaamheidsdoelstellingen van het bedrijf (criterium 1.2) en voor het actieplan (criterium 1.3) en kan worden uitgevoerd voorafgaand aan andere biodiversiteitsgerelateerde criteria. Deze beoordeling omvat: • identificatie van aanwezige soorten (bijv. bomen, struiken, bestuivervriendelijke planten, vogels of andere zichtbare fauna), belangrijke habitats, potentiële ecologische corridors (groen, blauw, zwart), drasland en ecologisch functionele bodems; • identificatie van druk uitgeoefend door menselijke activiteiten (bijv. landschapsarchitectuur, licht- en geluidsoverlast, invasieve soorten, verstoring van habitats); • evaluatie van de afhankelijkheid van ecosysteemdiensten en potentiële risico's (bijv. bestuiving, waterbeschikbaarheid, overstromingsbeheersing, droogte);

[171] Zie woordenlijst
[172] Zie woordenlijst

		• verbetermogelijkheden (bijv. habitatherstel, natuurgerichte gastbelevingen); en • opstellen van een plattegrond van het terrein (aanbeveling). De beoordeling is beperkt tot gebieden die onder de controle van het bedrijf vallen; omliggende particulier of openbaar terrein is uitgesloten. Bedrijven met groene gebieden[173] van meer dan 5 hectare schakelen een externe deskundige of adviesbureau in om de beoordeling uit te voeren. Locaties met kleinere groene gebieden[174] kunnen de beoordeling intern uitvoeren, met behulp van openbaar beschikbare bronnen (zoals regionale of nationale biodiversiteitskaarten, soortendatabases, openbare kaarttools of toolkits van ngo's). **Auditbewijs** Tijdens de audit verstrekt het bedrijf een schriftelijke beoordeling van de biodiversiteit en een beoordeling van natuurgerelateerde risico's en kansen (uitgevoerd door het bedrijf zelf of door een externe deskundige, afhankelijk van de omvang van het bedrijf), waarin de vereiste elementen aan bod komen, met vermelding van ondersteunende referenties of gebruikte hulpmiddelen (bijv. regionale/nationale biodiversiteitsschema's, soortendatabases, toolkits van ngo's, etc.). In specifieke gevallen wordt, indien beschikbaar, visuele documentatie of een kaartweergave van habitats en soorten overgelegd.
7.13	Het bedrijf houdt toezicht op de biodiversiteit, de habitats en de soorten die op of rond het terrein voorkomen. (O) HH, CHP, SA, CC, R, A	**Relevantie** Door soorten en habitats regelmatig te observeren en te documenteren, versterken bedrijven het ecologisch bewustzijn, betrekken zij personeel en gasten bij natuurvriendelijke praktijken en leveren zij een bijdrage aan nationale en regionale biodiversiteitsgegevens. **Verwachtingen voor implementatie** Het bedrijf voert regelmatige observaties en documentaties uit van elementen die de biodiversiteit ondersteunen en van soorten die op of rond het terrein aanwezig zijn. Deze ecologische monitoring omvat het observeren en registreren van soorten, habitats en ecologische veranderingen in de loop van de tijd. Op het niveau van het bedrijf houdt dit in dat er wordt beoordeeld hoe goed biodiversiteitselementen (bijv. groene daken, inheemse beplanting, tuinen voor bestuivers of schuilplaatsen voor wilde dieren) functioneren ter ondersteuning van de lokale fauna, en dat mogelijkheden voor verbetering worden geïdentificeerd.

[173] Zie woordenlijst
[174] Zie woordenlijst

		De monitoring vindt ten minste eenmaal per jaar plaats en kan diverse vormen aannemen, waaronder bijvoorbeeld: a) het gebruik van een eenvoudig analyseformulier voor biodiversiteit door personeel dat verantwoordelijk is voor het onderhoud van groene gebieden[175] om eenmaal per jaar onafhankelijk te beoordelen hoe gunstig de locatie is voor lokale soorten (bijv. diversiteit van de plantengroei, aanwezigheid van microhabitats, verminderde verstoringen); b) deelname aan burgerwetenschappelijke protocollen (bijv. vogel- of insectenonderzoeken, evenementen op de Dag van de Biodiversiteit); c) het uploaden van waarnemingen of foto's naar openbare platforms; d) het indienen van gegevens bij nationale biodiversiteitsdatabanken of -programma's (bijv. nationale vogel- of bestuiversmonitoringsprogramma's); e) het organiseren van natuurwandelingen voor personeel of gasten, dagen voor het monitoren van soorten of workshops voor ecologische observatie; en/of f) het uitnodigen van een ecoloog, biodiversiteitsgids, natuurbeschermingsorganisaties (bijv. lokale ngo's) of particuliere ecologische adviseurs voor een informele of formele beoordeling. Het doel is niet om specifieke resultaten aan te tonen (bijv. een bepaald aantal waargenomen soorten), maar om een gewoonte van regelmatige monitoring en leren te bevorderen. Conformiteit is daarom niet gebaseerd op waargenomen resultaten, maar op de consistente inspanning van het bedrijf om de aanwezigheid en functie van biodiversiteit te observeren, te documenteren en te reflecteren. Het wordt aanbevolen om gebruik te maken van nationale of regionale soortenlijsten, biodiversiteitsdatabases of internationale referenties (bijv. IUCN-lijsten, vogel- en bestuiversgidsen, relevante applicaties, etc.) om te helpen vaststellen welke soorten het meest waarschijnlijk in het gebied worden waargenomen. **Auditbewijs** Tijdens de audit verstrekt het bedrijf bewijs van de uitgevoerde activiteiten voor het monitoren van de biodiversiteit (bijv. interne observatienotities, ingevulde monitoringroosters, soortenlijsten, foto's of schermafbeeldingen van

[175] Zie woordenlijst

		apps/burgerwetenschapsplatforms, etc.), waarmee wordt aangetoond dat de waarnemingen zijn gedaan en gedocumenteerd in overeenstemming met de gekozen monitoringaanpak.
7.14	Het bedrijf neemt minstens één initiatief op het gebied van groene zones om duurzame voedselpraktijken te bevorderen. (O) HH, CHP, SA, CC, R, A	**Relevantie** Voedselsystemen leveren een aanzienlijke bijdrage aan klimaatverandering, verlies aan biodiversiteit en het verbruik van hulpbronnen. Door het bewustzijn te vergroten en gasten, personeel en de gemeenschap te betrekken bij duurzame voedselpraktijken, helpen bedrijven het gedrag te veranderen in de richting van een meer verantwoorde productie en consumptie, wat op lange termijn voordelen oplevert voor het milieu en de samenleving. **Verwachtingen voor implementatie** Het bedrijf betrekt de medewerkers, gasten en/of de gemeenschap bij het belang van duurzame voedselpraktijken door middel van minstens één bewustmakingsinitiatief in de groene zones op het terrein. Deze initiatieven houden verband met de thema's voedselproductie, voedselverspilling, biodiversiteit of lokale inkoop en zijn erop gericht inzicht en actie te bevorderen. Voorbeelden van initiatieven zijn: a) een fruit-, kruiden- of groentetuin. De tuin is permanent aangelegd en bevat kruiden en/of voedselproducerende planten/bomen. Waar mogelijk nodigt het bedrijf het publiek of lokale scholen uit om de tuin te bezoeken voor educatieve doeleinden; b) een kas of serre, verhoogde bedden of een teeltsysteem met potten dat wordt gebruikt voor het kweken van voedsel of inheemse planten, met name wanneer dit wordt gecombineerd met educatieve informatieborden of geïntegreerd in rondleidingen, workshops of activiteiten waarbij gasten en personeel worden betrokken; c) een buitenkeuken, kookruimte of voedselbereidingszone waar ingrediënten uit de tuin of kas worden gebruikt in interactieve ervaringen, zoals kooklessen, proeverijen rond duurzaamheid of maaltijden van tuin tot bord; d) een wilde weide of voedselbos dat bijdraagt aan de lokale biodiversiteit en eetbare of educatieve plantensoorten bevat; e) andere groene ruimtes die zijn ontworpen om bewustwording te creëren, zoals een tuin met inheemse of klimaatbestendige planten met informatieve borden of ruimtes die worden gebruikt voor duurzaamheidsworkshops of schoolbezoeken; en/of f) bijenkasten, waarbij de honing of was ter plaatse wordt gebruikt. Het plaatsen ervan gebeurt volgens ecologische richtlijnen en heeft geen negatieve invloed op wilde/inheemse bestuivers. Ze worden beheerd in samenwerking met een lokale deskundige of imker. De initiatieven worden duidelijk aangeduid als onderdeel van de bedrijfsvoering van het bedrijf. Hun aanwezigheid en opbrengst vervullen een educatieve functie en maken deel uit van de gastbeleving (bijvoorbeeld door de opbrengst te

		gebruiken voor voedsel of dranken in het bedrijf door producten op basis van de opbrengst aan te bieden in de souvenirwinkel, door de gasten te betrekken bij de oogst, etc.) en/of worden gebruikt voor personeelsmaaltijden. Zelfs als een groene ruimte niet zichtbaar is voor gasten, communiceert het bedrijf duidelijk over de aanwezigheid en het doel ervan, bijvoorbeeld via korte video's bij de receptie, een beschrijving in het informatiemateriaal voor gasten, etc. Het beheer van een groene ruimte voldoet aan de criteria met betrekking tot het gebruik van bestrijdingsmiddelen en meststoffen (criterium 7.8) en beheerprocedures (criterium 7.10). Het beheer van deze ruimte en het gebruik van eventuele vruchten/groenten/kruiden/producten moeten voldoen aan de nationale en lokale wetgeving. Landbouwactiviteiten die de belangrijkste inkomsten of een groot deel van de inkomsten van het bedrijf genereren (zoals wijngaarden, olijfgaarden, etc.) vallen niet onder de Green Key-scope en kunnen daarom niet worden gecertificeerd. **Auditbewijs** Tijdens de audit verstrekt het bedrijf documentatie over de initiatieven, inclusief de geteelde soorten (indien van toepassing), en bewijs van de wijze waarop deze initiatieven worden ingezet om gasten, personeel en/of de gemeenschap te betrekken bij educatie over duurzame voeding. Tijdens een fysieke audit worden de aanwezigheid, duurzaamheid en integratie van de initiatieven in de beleving van het bedrijf bevestigd.